

GLASUL BUCOVINEI

*

THE VOICE OF BUCOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUCOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI – BUCHAREST

2014, No. 1-2
Year XXI. No. 81-82

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Mircea Anghelescu (Bucharest), Ștefan Hostiuc (Chernivtsi), Assist. Prof. PhD. Harieta Mareci (Suceava), Assoc. Prof. PhD. Florin Pintescu (Suceava), Univ. Prof. PhD. Ion Popescu-Sireteanu (Jassy), Univ. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Univ. Prof. PhD. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), Vasile Tărățeanu, Honorary Member of the Romanian Academy (Chernivtsi), PhD. Constantin Ungureanu (Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, Honorary Member of the Romanian Academy (Bucharest).

EDITORIAL OFFICE: Univ. Prof. PhD. Ilie Luceac (Assist. Chief Editor),
PhD. Marin Gherman.

DTP: Nadina Cioban-Olaru.

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2014, Nr. 1-2
Anul XXI. Nr. 81-82

Redactor-șef: ALEXANDRINA CERNOV
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (București), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), lector univ. dr. Harieta Mareci (Suceava), conf. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava), prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iași), prof. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei Române (Cernăuți), dr. Constantin Ungureanu (Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române (București).

REDACȚIA: prof. univ. dr. Ilie Luceac (redactor-șef adjunct), dr. Marin Gherman.

Culegere computerizată – Nadina Cioban-Olaru

CONTENTS

„THE VOICE OF BUKOVINA” – 20 YEARS SINCE APPEARANCE

Alexandrina Cernov , <i>Outline</i>	7
Ilie Luceac , <i>Bukovinian personalities with cultural and scientific insight on the pages of „The Voice of Bukovina”</i>	13

THE ANNIVERSARY OF THE SAINT BRÂNCOVEANU MARTYRS

IPSS Laurențiu , <i>The Metropolitan of Transylvania, 1714-2014: The Brâncoveanus' martyrdom and the example for modern generations</i>	22
--	----

NATIONAL HISTORY

Ioan-Aurel Pop , <i>The history and the meaning of the names Romanian/Vlah and Romania/Wallachia</i>	40
---	----

HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES IN BUKOVINA

Marin Gherman , <i>The scenarios of the information war. Press monitoring (April 1 – July 1 2014)</i>	63
Dorin Popescu , <i>The bridges of Sarajevo vs the bridge over Prut</i>	78

THEORY, CRITICISM AND HISTORY OF LITERATURE

Ion Muscalu , <i>Amfilohie Hotiniul, the scholar and bishop</i>	82
Alexandru Ovidiu Vintilă , <i>Traian Brăileanu and Martin Heidegger. A special congruence</i>	94
Isabel Vintilă , <i>The tree – the archetype of the subconscious in the writings of Gellu Naum</i>	97
Iulia Isapciuk , <i>Literary construction of the Austrian Province: Ingeborg Bachmann and Klagenfurt</i>	102
Olga Derykoz , <i>The novels of Angela Carter: feminist ideas in the metamorphosed classical subjects</i>	112

THE COMMEMORATION OF EMINESCU – 2014

Ilie Luceac , <i>Mihai Eminescu and the German translation of The Extracts from the History of the Romanians (vol. 1) by Eudoxiu Hurmuzaki</i>	125
---	-----

THE BUKOVINIAN ARCHIVE

Filip Țopa , <i>The tale of Bucovina, Vol. I [abstr. nr. IV] (typed manuscript)</i>	134
The table of contents of „The Voice of Bukovina” – 20 years	151

SUMAR

„GLASUL BUCOVINEI” – 20 DE ANI DE APARIȚIE

Alexandrina Cernov , <i>Argument</i>	7
Ilie Luceac , <i>Personalități ale vieții culturale și științifice din Bucovina în paginile revistei „Glasul Bucovinei”</i>	13

ANUL OMAGIAL AL SFINȚILOR MARTIRI BRÂNCOVENI

IPSS Laurențiu , <i>Mitropolitul Ardealului, 1714-2014: Martiriul Brâncovenilor și exemplul pentru generațiile actuale</i>	22
---	----

DIN ISTORIA NEAMULUI

Ioan-Aurel Pop , <i>Istoria și semnificația numelor de român/valah și România/Valahia</i>	40
--	----

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

Marin Gherman , <i>Scenariile războiului informațional. Monitoring-ul presei (1 aprilie – 1 iulie 2014)</i>	63
Dorin Popescu , <i>Podurile din Sarajevo și podul de peste Prut</i>	78

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Ion Muscalu , <i>Amfilohie Hotiniul, cărturar și episcop</i>	82
Alexandru Ovidiu Vintilă , <i>Traian Brăileanu și Martin Heidegger. O congruență anume</i>	94
Isabel Vintilă , <i>Copacul – arhetip al inconștientului în scrierile lui Gellu Naum</i>	97
Iulia Isapciuk , <i>Constructul literar al provinciei austriece: scriitoarea Ingeborg Bachmann și orașul Klagenfurt</i>	102
Olga Derykoz , <i>Nuvelele Angelei Carter: idei feministe în cadrul temelor clasice metamorfozate</i>	112

EMINESCIANA – 2014

Ilie Luceac , <i>Mihai Eminescu și traducerea din germană a Fragmente-lor din Istoria Românilor (vol. I) de Eudoxiu Hurmuzaki</i>	125
--	-----

ARHIVA BUCOVINEI

Filip Țopa , <i>Povestea Bucovinei, Vol. I [fragment IV] (manuscris dactilografiat)</i>	134
Sumar „Glasul Bucovinei” – 20 de ani	151

ARGUMENT

Alexandrina Cernov

Cernăuți

În zilele de 16-17 mai 2014, sub egida Institutului „Bucovina” al Academiei Române [Rădăuți] (director dr. Marian Olaru) și a redacției periodicului științific semestrial „Analele Bucovinei”, în colaborare cu redacția revistei trimestriale de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” [Cernăuți] (redactor-șef, dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române), au fost organizate două colocvii științifice, dintre care unul la Rădăuți, cu tema: *Bucovina. Carte, cultură, civilizație* și al doilea la Cernăuți – *Bucovina. Identitate, tradiții, valori*, ambele consacrate împlinirii a două decenii de la fondarea acestor publicații din sudul și nordul Bucovinei. Lucrările colocviilor s-au desfășurat la Rădăuți, în incinta Casei Germane, și la Sediul Consulatului General al României la Cernăuți. În cuvântul de deschidere, consulul general dr. Eleonora Moldovan a subliniat importanța editării acestor reviste științifice în spațiul bucovinean și a organizării unor întruniri științifice comune ale Institutului „Bucovina” din Rădăuți cu oamenii de știință din Cernăuți, preocupați cu toții, în egală măsură, de problemele de istorie și cultură.

Astăzi suntem stăpâniți, poate mai mult decât oricând, de sentimentul haosului total provocat de evenimentele din sud-estul ucrainean. Suntem obligați să ne oprim și să ne gândim la ceea ce este necesar și ceea ce este inutil să facem, la adevăratele valori umane, care să ne consolideze, să ne prezentăm, precum spunea Nicolae Iorga, cu „un certificat de muncă pentru trecut și

un solemn angajament de muncă pentru viitor”¹.

La 15 mai 1994, în sala de conferințe a Fundației Culturale Române (ulterior Institutul Cultural Român), președinte fondator – scriitorul Augustin Buzura, a fost lansată revista „Glasul Bucovinei” (Cernăuți – București), ca publicație trimestrială de istorie și cultură, care-și propunea, în primul rând, recuperarea adevărului istoric: cronologia istorică și politică, activitatea partidelor politice, mărturii istorice, aspecte de viață spirituală, bibliografii, monitorizări ale informațiilor publicate în presa din Ucraina, portretele

reprezentanților științei și culturii românești, memorialistică, demografie, creație literară, artă, etnografie și folclor. La începuturi l-am avut ca îndrumător pe criticul, istoricul literar și editorul Zigu Ornea.

În cei 20 de ani, revista „Glasul Bucovinei” a fost difuzată în Bucovina, Ucraina, România, Republica Moldova, SUA, Canada și în alte țări europene. Ea este redactată la Cernăuți și tipărită la București. Redactor-șef este prof. dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române. Astăzi, din colectivul de redacție fac parte prof. univ. dr. Ilie Luceac (redactor-șef adjunct și secretar de redacție), dr. Marin Gherman (redactor și tehnoredactare computerizată) și ziarista Nadina Olaru-Ciobanu (culegere computerizată). Colegiul de redacție este format din personalități marcante ale științei și culturii românești din Ucraina, România și Republica Moldova.

„Glasul Bucovinei” nu este o denumire nouă pentru oamenii de cultură din Bucovina istorică. Un ziar cu această denumire a fost fondat în 1918, și tipărit la Cernăuți, până în 1940 de către profesorul Sextil Pușcariu². În unul din articolele de program al ziarului citim: „Conștienței de răspundere ce o ia asupra sa cel ce are chemarea și puțința de a forma opinia publică, grija noastră de căpetenie va fi să ne ținem la înălțimea unei prese cinstite. Vom căuta să ne păstrăm independența în orice condițiuni, sprijinind, fără a face cult de persoane, pe cei ce vom avea convingerea că merită ajutorul nostru, care nu se va degrada, însă, niciodată la nedemne laude de reclamă”³.

Urmăm și noi același îndemn.

Principalele rubrici ale revistei noastre sunt: *Din istoria neamului, Bucovina – procese istorice și sociale, Dialoguri cu bucovinenii, Personalități bucovinene, Pagini de istorie bisericească, Teorie, critică și istorie literară, Poezie. Proză, Arhiva Bucovinei* ș. a.

Revista „Glasul Bucovinei” a însemnat pentru noi o organizare a muncii științifice și editoriale a intelectualității românești din Ucraina și posibilitatea de a grupa în jurul ei personalități din România, Republica Moldova și alte țări. Sub egida revistei au fost organizate conferințe științifice, întâlniri cu cititorii, saloane de carte românească la Cernăuți etc. Ultimele două colocvii au fost consacrate unor personalități marcante ale științei românești: *Acad. Radu Grigorovici – o sută de ani de la naștere și Eudoxiu Hurmuzaki și epoca sa – bicentenar Eudoxiu Hurmuzaki*. Cu această ocazie au venit la Cernăuți personalități importante de la diferite instituții științifice: Academia Română, Universitățile de la București, Cluj, Timișoara, Iași, Suceava. Materialele prezentate la aceste două colocvii au fost publicate în revistă⁴.

Despre românii din nordul Bucovinei s-a scris în ultimele două decenii mult, făcându-se diferite aprecieri asupra fenomenelor demografice și ale conviețuirii interetnice. Au fost cercetate multiple aspecte ale păstrării identității naționale a românilor din regiunea Cernăuți, ale continuității tradițiilor etnofolclorice și culturale românești și ale funcționării limbii române în Ucraina, ale capcanelor politice, ale impactului diferitor proiecte de legi, ale ordonanțelor ministeriale, care constrâng drepturile românilor de a folosi liber limba română.

O problemă controversată în acest sens o constituie și impunerea a două limbi: *limba română / limba moldovenească* (numite oficial de către unii lingviști și istorici din Cernăuți ca fiind limbi est-romanice) și existența în Ucraina a două etnii diferite, *români și moldoveni*. Cea mai frecventă temă dezbătută, mai ales în mass-media și în literatura didactică de specialitate, este consacrată tendințelor actuale de a limita învățarea limbii române (sunt reduse orele de predare a limbii și literaturii române) și a transforma școlile cu limba română de predare în școli mixte, mai nou, impunerea noilor manuale de limba și literatura moldovenească în așa-numitele școli moldovenești din regiunea Odesa. De aceea, analiza obiectivă a dimensiunilor și a consecințelor acestor fenomene, în plan

sincronic și diacronic, este mai mult decât necesară.

Istoria ne-a hărăzit să fim la margine de țară sau imperiu (la estul, sau la vestul lor): Țara Moldovei, Austria, România, URSS, Ucraina. Anul acesta se împlinesc 240 de ani de la anexarea de către Austria a nordului Moldovei, teritoriu numit ulterior Bucovina. Cu toate vicisitudinile, românii (ajunși treptat la doar 20% din totalul populației din regiune) și-au păstrat tot ceea ce înseamnă pentru un popor conștiință, spiritualitate și identitate națională. Generații de intelectuali români, numele cărora merită să fie valorificate pentru istoria românilor, au muncit pentru ca limba, școala, biserica și istoria să constituie la Cernăuți o permanență. Mulți bucovineni din diaspora, remarcabili oameni de cultură și spiritualitate românească, au trăit și mai trăiesc și astăzi experiența Bucovinei ca o durere personală și o nostalgie romantică. Soarta istorică a românilor din Bucovina poate fi înțeleasă numai prin cercetarea profundă, conștientă și cinstită, situată dincolo de orice retorică sentimentală sau politică. Este o istorie a rezistenței prin limbă, școală, biserică, în general prin cultură.

S-a vorbit despre modelul „homo bucovinensis”. Imaginea „homo bucovinensis”, susținută și idealizată de către cercetătorii germani și austrieci, preluată astăzi și de unii politicieni ucraineni, este discutată și propusă ca fiind un fel de model pentru o viitoare Europă. În realitate, însă, în spatele acestui termen comod se ascunde o „personalitate” lipsită de conștiință națională. Într-o nouă formulă, ideologia sovietică impunea pentru întreg spațiul multinațional al URSS-ului noțiunea de „om sovietic” (homo sovieticus) – „național prin formă și socialist prin conținut”. Această politică era demonstrată prin

spectaculoasele manifestări, cu cântece și dansuri ale „popoarelor conlocuitoare”, cu excelente costume naționale și ritmuri naționale specifice. Se menținea astfel iluzia unei politici de ocrotire a acestor popoare. Din păcate, acest mod de falsificare, de fapt, al specificului național, prin reducerea acestei noțiuni doar la forma națională și conținutul socialist, masca în realitate distrugerea din interior a modului de gândire specific național.

Astăzi, deja sub o nouă (dar învechită) lozincă – cea de „homo bucovinensis”, asistăm la un nou val de susținere a „forme naționale”, promovând pe același fundal spectacole naționale, în spatele cărora se formează o imagine falsă a adevăratelor probleme cu care se confruntă comunitatea românească sau chiar negarea lor, menită să ne sustragă atenția de la adevăratele strategii, care trebuie promovate.

Materialele publicate în revistă pe parcursul acestor ani au analizat fenomenul bucovinean dintr-o perspectivă interdisciplinară (demografică, sociologică, istorică): 1) reconstituirea evoluției unor fenomene demografice (1775-2013), care au determinat în timp schimbarea demografică a populației românești într-o perioadă în care Bucovina s-a aflat sub dominația mai multor imperii și a devenit din majoritară minoritară, în baza datelor recensămintelor efectuate în diferite perioade: austriacă, românească, sovietică și ucraineană; 2) aprecierea consecințelor unor evenimente istorice și politice asupra dinamicii demografiei populației românești și a comportamentului etnic, a relației etnie-confesiune și mutațiile intervenite în structura etnică și confesională a populației nord-bucovinene, 3) cercetarea fenomenului de rezistență a etniei românești în fața unor intenții de asimilare din partea majorității și surprinderea unor dimensiuni ale conviețuirii interetnice și implicațiile demografice ce decurg din raportul inversat dintre majoritate și minoritate etc.

Analiza schimbărilor demografice, în primul rând a celor privind structura etnică și confesională din regiunea Cernăuți din perioada dintre anii 1775-2013 a fost înlesnită și de punerea în circulație a datelor recensămintelor efectuate pe teritoriul Bucovinei, începând cu anul 1772, de către academicienii Vladimir Trebici și Radu Grigorovici. Studiul evoluției structurii etnice și confesionale a localităților poate fi finalizat datorită faptului că, în lucrările respective, informațiile demografico-statistice coboară până la nivel de localitate, iar sistemul de localități este transpus în forma actuală de organizare a teritoriului.

Capitolele de istorie locală oferă ceea ce noi numim cadrul istoric. Prezentarea principalelor momente de istorie locală a avut în vedere faptul că înțelegerea fenomenelor prezente nu este, de regulă, satisfăcătoare, fără a cunoaște evoluția ori geneza lor, deci trecutul istoric.

Pentru surprinderea unor dimensiuni ale conviețuirii interetnice, am întreprins analiza presei locale de limbă română și ucraineană, monitorizând discursul și comportamentul public al principalilor lideri politici, de opinie, și ai societății civile în perioada de după 1990.

Demersurile noastre cognitive au pornit de la următoarele ipoteze: indiferent de schimbările ce s-au produs în comunitățile bucovinene se pot elabora și promova politici, formale sau informale, de organizare a vieții sociale și naționale, reușindu-se conservarea și prezervarea identității, din punctul de vedere structural, etnia și confesiunea comunităților rurale monoetnice, care comportă în timp o schimbare semnificativ mai lentă decât cea a comunităților urbane. În localitățile cu populație mixtă din punct de vedere al etniei, schimbările componenței etnice au avut cauze diferite: în cazul populației românești se poate afirma că determinantă este asimilarea populației de către alte etnii, în primul rând de către ucraineni, ceea ce se explică prin politica impusă la început de către Austria care a provocat migrațiile și imigrările.

Tematica consacrată istoriei și demografiei cuprinde considerații privind situația etno-demografică din Bucovina, aspecte ale politicii demografice în perioadele 1775-1919, 1919-1940, 1945-1991, 1991-2013, pierderile etnice românești (de fapt, epurarea etnică a românilor) emigrări, deportări, strămutări, foametea, epidemiile etc., secvențe din timpul stilului sovietic de repartizare a locului de muncă, consecințe demografice ale industrializării socialiste (1945-1989), realități politice și etno-confesionale după decembrie 1991, anul declarării independenței Ucrainei.

Ca urmare a unor procese demografice complexe legate de mișcarea naturală, geografică și istorică a populației, fenomenul de asimilare etnică a românilor, prin germanizare, rusificare și ucrainizare, a avut drept consecință pierderi etnice importante

care au schimbat realitatea etno-demografică de astăzi a nordului Bucovinei⁵.

Un loc aparte în revista noastră l-au ocupat memoriile și dialogurile cu bucovinenii pe care le-am considerat ca fiind documente istorice incontestabile, mărturii vii ale vieții bucovinenilor.

În numărul pe care vi-l propunem veți putea citi în monitoringul presei (1 aprilie – 1 august 2014) despre noile realități socio-politice din Ucraina, realizat, tradițional, de către tânărul nostru colaborator, doctor în politologie, Marin Gherman: *Scenariile războiului informațional*, în care autorul menționează: „De la o zi la alta Europa se trezește din somnul romantismului politic și analizează la rece posibilitățile integraționiste ale Ucrainei, stat care oscilează între faliment și viitor european, însă care are un Guvern stabil și un președinte proeuropean”.

Prof. univ.dr. Ilie Luceac scrie în numărul de față despre personalitățile vieții culturale și științifice din Bucovina, care au fost prezentate în diferite rubrici ale revistei noastre.

Două materiale, care le-am apreciat în mod deosebit, și le publicăm în numărul de față, sunt consacrate unor teme importante pentru societatea noastră: IPSS Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, 1714-2014: *Martiriul Brâncovenilor și exemplul pentru generațiile actuale*, consacrat anului omagial al Sfinților Martiri Brâncoveni, și discursul de recepție al acad. Ioan Aurel Pop, *Istoria și semnificația numelor de român/valah și România/Valahia*⁶.

Un omagiu adus poetului nostru național prin prezentarea unui nou aspect al activității sale este realizat de către colegul nostru Ilie Luceac, la rubrica *Eminesciana 2014*, care ne propune materialul, *Mihai Eminescu și traducerea din germană a Fragmentelor din Istoria Românilor (vol. I) de Eudoxiu Hurmuzaki*.

O prezență-surpriză este și articolul prietenului nostru dr. Dorin Popescu, fost consul la Cernăuți, aflat acum la Sarajevo, *Podurile din Sarajevo și podul de peste Prut*.

Scriitorul și editorul ieșean Ion Muscalu a readus în actualitate personalitatea uitată și puțin cunoscută astăzi la noi a cărturarului și episcopului de Hotin, Amfilohie Hotiniul.

Revista păstrează și în viitor principalele rubrici anunțate, oferindu-vă astfel de materiale: *Copacul – arhetip al inconștientului în scrierile lui Gelu Naum* (Isabel

Vintilă), *Traian Brăileanu și Martin Heidegger. O congruență anume* (Alexandru Ovidiu Vintilă). Alte două materiale de la rubrica *Teorie, critică și istorie literară*: Iulia Isapciuk, *Constructul literar al provinciei austriece: scriitoarea Ingeborg Bachmann și orașul Klagenfurt*, cât și cel al Olgăi Derykoz, *Nuvelele Angelei Carter*. Ambele autoare sunt de la Universitatea din Cernăuți.

NOTE

1. Nicolae Iorga, *Conferințe*, București, 1987, p. 34.
2. Sextil Pușcariu, membru al Academiei Române, ilustru profesor și lingvist român de vocație europeană cu o temeinică pregătire intelectuală și lingvistică. Din 1906 a fost numit profesor la Universitatea din Cernăuți. În 1916, Sextil Pușcariu a fost invitat la Cluj unde a înființat prima universitate românească (ulterior – Universitatea „Babeș-Bolyai”, iar în 1920 – „Muzeul Limbii Române”.
3. „Glasul Bucovinei“, 13 ianuarie 1919, p. 1.
4. Vezi revistele: „Glasul Bucovinei” (nr. 1 [73], 2012 și nr. 1 [77], 2013), în care au fost publicate conferințele susținute la colocviile amintite.
5. Vezi și materiale care aduc mărturii noi ale schimbării etno-demografice din Bucovina: Purici Ștefan, *Emigrarea populației bucovinene în Moldova (1775-1848)*, An. I, nr. 3, 1994, p. 5-11; Purici Ștefan, *Foamea ca metodă de impunere a comunismului*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 76-91; Ungureanu Constantin, *Exodul populației din Bucovina între anii 1814-1816*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 12-30; Tarallo Vladimir, *Relațiile dintre modul de viață și sănătatea populației din nordul Bucovinei*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 165-179, etc.
6. Conferințele au fost suținute în cadrul Școlii de vară *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului trei (ediția X)*, care s-a desfășurat anul acesta la Sibiu (7-12 iulie). Având în vedere și importanța altor teme, vom publica în numerele viitoare și textele altor autori.

PERSONALITĂȚI ALE VIEȚII CULTURALE ȘI ȘTIINȚIFICE DIN BUCOVINA ÎN PAGINILE REVISTEI „GLASUL BUCOVINEI”

Ilie Luceac*

Cernăuți

În primăvara aceasta s-au împlinit două decenii de la apariția primului număr al revistei trimestriale de istorie și cultură „Glasul Bucovinei”, care și-a sărbătorit aniversarea odată cu revista „Analele Bucovinei” a Institutului «Bucovina» al Academiei Române (Rădăuți). Evenimentul s-a marcat atât la Rădăuți, cât și la Cernăuți, unde își au reședința redacțiile publicațiilor respective. Sub egida Institutului «Bucovina» al Academiei Române, redacția periodicului științific semestrial „Analele Bucovinei” a organizat, în colaborare cu redacția revistei trimestriale de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” (Cernăuți-București), colocviile științifice *Bucovina. Carte, cultură, civilizație* (Rădăuți, 16 mai 2014, Casa Germană) și *Bucovina. Identitate, tradiții, valori* (Cernăuți, 17 mai 2014, Consulatul General al României la Cernăuți), ambele consacrate împlinirii a douăzeci de ani de la fondarea acestor publicații bucovinene.

După cum bine se știe, orice publicație are viața ei aparte. Una este mai longevivă, alta moare în aceeași zi când a apărut. Totul depinde de interesul cititorilor care o răsfoiesc și, bineînțeles, de materialele care se publică în paginile acesteia. De regulă, un ziar care apare în fiecare zi, are o viață mai scurtă. Informația se consumă repede și, în aceeași zi chiar, se și învechește. Există, totuși, cotidiene care rezistă mai mult. Acestea sunt, în primul rând, cele de profil cultural. Totul depinde de calitatea informației și de felul cum este ea prezentată cititorului.

O revistă științifică are însă cu totul alt statut. În primul rând, contează ce orientare are publicația respectivă. O revistă de profil literar se savurează într-un fel, una istorico-socială sau politică se citește altfel, iar o revistă științifică de specialitate, în domeniul fizicii, matematicii, chimiei, ciberneticii, informaticii sau în alte domenii științifice este consultată de specialiști, având priză doar la cititorul avizat.

Beneficiind de acest moment aniversar, am dori ca în rândurile ce urmează să ne oprim asupra unor materiale care au fost publicate de-a lungul anilor în revista trimestrială de istorie și cultură „Glasul Bucovinei”. Chiar de la bun început menționăm că în revista noastră, pe parcursul celor 20 de ani de apariție, s-au conturat în jur de 60 de rubrici. Una dintre acestea este rubrica *Dialoguri cu bucovinenii*. În virtutea sarcinilor care ne-au revenit fiecăruia dintre redactori, noi ne-am îngrijit de această rubrică. Personalitățile care au răspuns la solicitarea revistei sunt, de obicei, bucovineni de origine. Ei locuiesc în diferite orașe și țări din Europa. Nu am făcut nici un abuz când am amintit de Europa, deoarece revista „Glasul Bucovinei” se difuzează (s-a difuzat până acum) prin poștă în mai multe țări, ajungând astfel la bibliotecile științifice universitare, la diferite instituții

* **Ilie Luceac**, prof. univ. dr. *Istoric, critic și istoric literar*, editor. *Studii universitare: licențiat al Universității din Cernăuți. Facultatea de Filologie (specialitatea: Limba și Literatura Română) (1974) și Facultatea de Istorie (1992). Doctor în istorie. În prezent este profesor la Institutul Teologic Ortodox din Cernăuți, Catedra de Jurnalism și Traducere, redactor-șef adjunct la revista „Glasul Bucovinei”.* Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți și al Societății Scriitorilor Bucovineni din Suceava. Domenii de cercetare: istoria culturii și civilizației românești din Bucovina.

culturale, cât și la persoane particulare.

Multe dintre personalitățile care au răspuns la solicitarea noastră activează în domeniile științific și cultural, fiind de profesie savanți, cercetători, scriitori, artiști plastici, muzicieni profesioniști etc. Din păcate, câțiva dintre ei nu mai sunt printre noi. Și când spunem acest lucru ne gândim la regretații academicieni Radu Grigorovici, Vladimir Trebici, la juristul Radu Economu, a căror viață a fost suflată legată de Cernăuți. Ei s-au născut la Cernăuți, au copilărit aici, și-au făcut studiile liceale și universitare în acest oraș, de aceea Cernăuțiul pentru ei a fost simbolul celei mai dragi și mai frumoase urbe din lume. Absolvenți ai Liceului „Aron Pumnul” și ai Universității din Cernăuți, cu facultăți de mare prestigiu în spațiul sud-est european, bucovinenii Radu Grigorovici¹ și Vladimir Trebici² au făcut onoare științei românești, primul devenind reprezentant de vază al școlii de fizică de la Cernăuți (transferată ulterior la București) a profesorului Eugen Bădărău, iar al doilea este considerat fondatorul Centrului de Cercetări Demografice al Academiei Române, astăzi Centrul de Cercetări Demografice „Vladimir Trebici” al Academiei Române. Radu Grigorovici a deținut și funcția de vicepreședinte al Academiei Române în perioada 1990-1994. Alma Mater Czernoviciensis trebuia să-și facă la timpul său un nume de onoare avându-i pe acești doi academicieni în rândurile celor care merită cu adevărat titlul de „doctor honoris causa” ai Universității din fosta capitală a Bucovinei istorice. Pe lângă acești doi cernăuțeni emblematici, formați în epoca interbelică la școala din Cernăuți, mai enumerăm pe eminescologul Dimitrie Vatamaniuc³, redactorul-șef al revistei „Analele Bucovinei”, sărbătorită astăzi alături de „Glasul Bucovinei”, la cei 20 de ani împliniți. Mai amintim și pe regretatul jurist Radu Economu⁴, care a scris câteva lucrări apreciate de critică despre Bucovina⁵ și despre Eminescu⁶.

La categoria personalităților care au activat într-un domeniu al științelor exacte amintim și pe regretatul profesor univ. dr. Ion Gherman⁷, ale cărui rădăcini au rămas împlântate în pământul ținutului Herța (azi Ucraina). Cu toate că locuia la București, el s-a interesat tot timpul de soarta herțenilor, scriind câteva cărți⁸ despre copământeni săi, și, în special, despre herțenii tineri care s-au implicat în diverse activități culturale, științifice și de binefacere, destinate menținerii spiritului românesc, a păstrării limbii și bisericii strămoșești în partea de nord a Bucovinei istorice.

Majoritatea covârșitoare a bucovinenilor care sunt prezentați în revista „Glasul Bucovinei”, la rubrica *Dialoguri cu bucovinenii*, sunt personalități ale culturii românești, adevărați ambasadori culturali, meșteri ai cuvântului artistic, muzicieni, interpreți de prestigiu, instrumentiști, artiști plastici, care se etalează în lumea artistică contemporană cu specialiști de marcă, reprezentând fiecare în parte o adevărată carte de vizită a Bucovinei (atât a nordului, cât și a sudului ei) contribuind, în același timp, la menținerea și sporirea patrimoniului cultural românesc.

Am dori să începem prezentarea noastră cu scriitorii și artiștii care au purtat convorbiri cu redactorii de la „Glasul Bucovinei” și care, confesându-se, au dezvăluit mai multe aspecte interesante din viața și activitatea lor culturală, cu toate că unii dintre ei au îmbrățișat arta sunetului, alții cea a cuvântului artistic sau a șevaletului. Considerăm interesante relatările scriitorului Arcadie Suceveanu⁹, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, unul dintre cei mai valoroși poeți români contemporani, distins cu premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru opera poetică. Licențiat al Universității din Cernăuți, Arcadie Suceveanu nu este numai un poet modern contemporan și un eseist de forță, ci și unul dintre cei mai buni poeți pentru copii, ale cărui cărți destinate micului cititor sunt căutate și se epuizează momentan de pe rafturile librăriilor. La întâlnirile cu cititorii, poetului i se solicită mereu noi și noi tiraje din cărțile

apărute. Unele cărți pentru copii cât și cele pentru adulți au devenit rarități bibliografice.

Dacă tot suntem la capitolul *Poezie*, vom mai aminti doi poeți prezenți cu câte un interviu în revista noastră, unul fiind de la Suceava și altul născut la Cernăuți, dar care s-a stabilit cu traiul la Chișinău. Este vorba despre Ion Beldeanu¹⁰, președinte de onoare al S.S.B. și Mihai Morăraș¹¹, născut în suburbia Roșă a Cernăuțiului. Ambii seniori ai poeziei bucovinene, Ion Beldeanu se înscrie pe linia modernistă a liricii bucovinene, iar Mihai Morăraș în poezia sa ține de formula tradiționalismului poetic bucovinean, cu profunde implicații folclorice.

Mai amintim încă doi bucovineni angrenați în agora literelor românești. Unul dintre ei, născut la Soloneț (județul Suceava) și stabilit cu traiul la Timișoara, se numără printre cei mai competenți și mai harnici critici și istorici literari din România, care a semnalat pe parcursul anilor aproape toate aparițiile editoriale ale bucovinenilor din sudul și din nordul Bucovinei, cât și cele ale basarabenilor originari din sudul Moldovei sau a celor care au trecut cu traiul la Chișinău, devenind prin adopție basarabeni. Cele două monografii masive despre poeții din Basarabia și cei din Bucovina¹² confirmă cele spuse. Toată lumea literară îl cunoaște astăzi pe prof. univ. dr. Adrian Dinu Rachieru¹³, scriitor și eseist inconfundabil care se evidențiază prin stilul original pe care-l abordează și prin varietatea temelor propuse. Cu o pregătire sociologică solidă, cu nervul ascuțit al polemicii literare, Adrian Dinu Rachieru reușește să fie șef de promoție în tagma criticilor literari din generația pe care o reprezintă. Celălalt scriitor despre care am amintit este născut la Bahrinești (astăzi Ucraina). Absolvent al Liceului „Eudoxiu Hurmuzaki” (astăzi Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzaki”) din Rădăuți, Vasile Andru (Andrucovici)¹⁴, căci despre el este vorba, după ce s-a refugiat în România, s-a stabilit cu traiul la București. Este cunoscut ca prozator și mare pelerin în căutarea adevărului artistic și cel al vieții și existenței umane. Acești doi scriitori sunt ambasadori culturali ai nordului și sudului Bucovinei, a căror voce este unanim cunoscută și recunoscută în mediul literar român contemporan.

Pentru ca să facem o trecere lină de la literatură la muzică, vom aminti dialogul cu scriitoarea Nina Cionca¹⁵, intitulat *Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbesților*, în care dna Cionca, nepoată de soră a lui Ciprian Porumbescu își amintește despre familiile Porumbescu, Rațiu și Cionca, care au fost înrudite. Din acest dialog aflăm lucruri inedite despre activitatea celebrei pianiste Aurelia Cionca, care a locuit în aceeași casă în care locuiește în prezent dna Cionca și unde pianul la care a cântat Aurelia Cionca străjuiește și astăzi scurgerea timpului, sugerându-ne cu prezența sa de fluture solitar despre vremurile de glorie ale unei mari pianiste, care era solicitată atât în Palatul Peleş de către regina Maria, cât și aplaudată în marile săli de concert din țară și străinătate. Printre altele fie spus, dna profesoară Nina Cionca este unica supraviețuitoare și moștenitoare a celebrei familii Porumbescu (Rațiu, Cionca), care a reușit să înveșnicească numele compozitorului Ciprian Porumbescu prin câteva cărți și volume de documente inedite despre Iraclie și Ciprian Porumbescu pe care le-a dat la iveală în ultimele două-trei decenii.

La rubrica *Dialoguri cu bucovinenii* avem prezenți doi muzicieni de prin părțile Herței. Cu toate că ținutul Herța (actualmente regiunea Cernăuți, Ucraina) nu a făcut parte din Bucovina istorică, astăzi el face corp comun cu nordul Bucovinei, de aceea cei care se prezintă ca fiind din părțile Herței sunt considerați – și pe bună dreptate – ca bucovineni. Așa se consideră atât dirijorul Ștefan Andronic¹⁶, care locuiește de mulți ani la Chișinău și care a fondat și a condus ani la rând faimoasa corală de copii „Vocile primăverii”, cât și acordeonistul Mihai Amihalachioaie¹⁷, conducătorul și sufletul orchestrei „Busuioc moldovenesc”. În prezent Mihai Amihalachioaie este dirijor

al Orchestrei simfonice a Filarmonicii din Chișinău, după ce cu câțiva ani buni în urmă a absolvit a doua facultate la Conservatorul din Chișinău – cea de dirijat simfonic. Când l-am întrebat în timpul discuției noastre ce crede despre colaborarea compozitor-dirijor-interpret, tânărul și talentatul muzician a răspuns: „Sigur, pe fiecare dintre noi ne conduce muzica. Viziunea compozitorului din orice epocă trebuie respectată întru totul. De fapt, asta și este respectarea partiturii. Însă atitudinea dirijorului față de lucrarea dată depinde de inspirația și pregătirea lui profesională și spirituală. Cu cât muzica e mai genială, cu atât ea ne călăuzește mai lesne pe noi, artiștii. Cu cât muzicalitatea noastră este mai bogată, mai profundă, cu atât cred că ne apropiem mai mult de marii compozitori. Spectacolul este bătălia cea mare: sau ai reușit, ai învins, sau ai pierdut. Dacă spectatorii, sala, trăiește momentul de înălțare sufletească fiecare în felul lui, bineînțeles, și dacă tu, ca dirijor, ai avut puterea ca toți cei o sută treizeci de orchestranți de pe scenă să se manifeste într-o singură suflare, să respire la unison în cutare sau cutare frază pe care vrei s-o redai, atunci miracolul s-a produs. Cred că atunci percepi, trăiești satisfacția cea mare pentru lucrul pe care ai fost în stare să-l faci”¹⁸. Sunt niște gânduri cu adevărat demne de amintirea ideilor pe care le-a promovat marele muzician Sergiu Celibidache.

Doi violoniști români bucovineni care au avut întotdeauna sala arhiplină la recitalurile pe care le-au ținut, fie în concerte solo, dar mai ales în fruntea orchestrelor pe care le-au întemeiat sunt pe lista celor mai interesante și incitante dialoguri la această rubrică. Este vorba despre violonistul Nicolae Hacman¹⁹ de la Cernăuți, care se prezintă ca un adevărat artizan al pactului dintre vioară și baghetă. Artist emerit²⁰ al Ucrainei din 2009, Nicolae Hacman a muncit pe brânci pentru acest titlu, fondând mai multe colective artistice la Cernăuți. Dar cea mai reușită orchestră de muzică populară pe care a întemeiat-o el a rămas să fie orchestra „Plai”, care de vreo câțiva ani activează în componența Filarmonicii de Stat din Cernăuți, considerându-se o formație foarte bună și care își merită pe deplin titlul de orchestră profesionistă. Orchestra „Plai”, în frunte cu dirijorul ei, Nicolae Hacman, de mai mulți ani la rând concertează în multe țări din Europa, în special, în Franța, unde sunt cunoscuți, apreciați și invitați aproape în fiecare an, în turneele de vară.

Despre celălalt violonist bucovinean, maestrul Dan Onofreiciuc [în prezent Dan (Adams)] Onofreiciuc²¹, am putea să vorbim ore întregi. Considerat pe drept cuvânt unul dintre cei mai talentați violoniști pe care i-a dat Bucovina în toate timpurile (să ne amintim despre epoca de glorie a lăutarilor, care și-au gravat cu litere de aur numele lor în conștiința generațiilor de români din Bucovina), Dan Adams a avut parte de o soartă tragică, în ceea ce privește cariera artistică. El a evoluat strălucit la începutul carierei, ținând locul de prim violonist în mai multe orchestre din Republica Moldova. A cântat împreună cu cei mai buni muzicieni din Moldova, un timp ținând locul viorii întâi și în orchestra „Lăutarii”, condusă de Nicolae Botgros, la fel și în alte formații profesioniste. S-a întors apoi în Bucovina, de care era legat sufletește, a înființat orchestra „Hora Bucovinei”, a uimit spectatorii cu câteva concerte de înaltă ținută profesională. Acum vreo cincisprezece ani în urmă a plecat subit în SUA, unde s-a întregit familia Onofreiciuc din Voloca pe Derelui (ceilalți frați și surori au emigrat cu același statut). A lăsat în Bucovina o orchestră, care s-a desființat după plecarea sa și amintiri neșterse despre talentul său de violonist și prestanța artistică, la care a ținut tot timpul. Ne mai auzim din când în când la telefoanele mobile. Îi ducem dorul, însă viața își croiește drumul său, fără ocolișuri, drămuind timpul care nu se mai întoarce, din păcate, și nici nu se mai oprește. Fericită întâmplare că în Statele Unite Dan Adams n-a uitat de vioară și mare ne-a fost mirarea când am primit câteva CD-uri cu recentele sale imprimări din care se vede că Dan deține aproape aceeași tehnică strălucitoare pe care o stăpâna cu

ani în urmă. În special, ne-a impresionat un ciclu de romane pe care le-a înregistrat Dan Adams în ultimul timp, discul intitulându-se *Tribute To A Friend (Tribut potrivit pentru un prieten)*. Înregistrările au fost semnalate de revista americană „City Magazine”, July 2001, p. 47, 52 (Roanoke, Virginia, USA). În dialogul pe care l-am înregistrat cu zece ani în urmă, într-o vizită a lui Dan (Adams) Onofreiciuc pe meleagurile natale, violonistul ne-a mărturisit: „Cu nostalgie în suflet mărturisesc că America e departe. Dacă ar fi acolo unde e Austria sau Germania ar fi mai ușor de colaborat cu muzicienii de aici, de acasă. Cu cât e mai departe America, cu atât mai puternică e nostalgia care ne băntuiește sufletele. Distanța în raport cu dorul s-au așezat direct proporțional în conștiința mea. Și atunci, când iau vioara, prin suflet, tot ce cânt se toarnă-n amintiri...”²².

Sunt prezenți în dialogurile noastre și doi soliști vocaliști din Bucovina. Una este solista de muzică populară Maria Iliuț²³, o adevărată privighetoare de sub geana Carpaților, or, doamna Maria s-a născut în nordul Bucovinei, la Crasna lui Ilschi, peste deal de Putna. Rădăcinile ei își trag sevele din folclorul vechi bucovinean, pe care Maria Iliuț știe să-l doinească cu o mare măiestrie. Artista Maria Iliuț este stabilită la Chișinău, unde, spune dânsa, „am dus o țară de Crasna și în inima Basarabiei”²⁴ și conduce acolo ansamblul etnofolcloric „Crenguța de iederă”. Ea concertează cu succes și ca solistă, câștigând cele mai înalte premii la Festivalurile naționale și internaționale de muzică populară, care se desfășoară în Republica Moldova, în România și în Ucraina.

Cel de-al doilea solist despre care dorim să spunem câteva cuvinte este un cântăreț de muzică clasică. Născut în Cupca Bucovinei (reg. Cernăuți, Ucraina), Marian Talabă²⁵ este deocamdată primul dintre soliștii bucovineni în ultimii 50-60 de ani care a răzbătut pe scena Operei de Stat din Viena. Adevărat că pe podiumul Staatsoper-ei din capitala Austriei, în diverse perioade, au mai fost bucovineni. Să ne amintim de celebrul tenor liric Joseph Schmidt, cunoscut în lumea întreagă, care a încântat Cernăuțiul de altădată cu vocea sa excepțională. El a fost contemporan cu Traian Grozăvescu. Schmidt a studiat la Cernăuți, la Berlin și la Viena. El a evoluat pe multe scene lirice din Europa. Numele său strălucește alături de cele ale marilor tenori ai lumii. Dacă am face o enumerare, am găsi pe listă mai mulți bucovineni care au cântat în capitala europeană a muzicii. Și aici mă gândesc, în primul rând, la soprana Viorica Ursuleac, care a cântat și la opera din Viena. Dânsa a fost soția dirijorului și directorului Operei din Viena Clemens Krauss. Compozitorul german Richard Strauss, care o aprecia și o adora pentru maniera sa de interpretare, a scris pentru ea o operă, intitulată *Arabella*, pe care i-a dedicat-o. Cernăuțeanca Viorica Ursuleac a fost prietenă bună și cu celebra pianistă Aurelia Cionca. A vizitat-o pe aceasta din urmă la București, într-un turneu susținut în 1939. E cazul să amintim și despre soprana Lidia Lypkovska-Marschner, care tot din Bucovina era și care a evoluat pe renumita scenă a Operei vieneze. Așadar, după cel de al Doilea Război Mondial, Marian Talabă este primul dintre bucovineni, care a ajuns pe cel mai înalt podium al carierei muzicale, devenind solist la Staatsoper-a din Viena.

Școlit la Colegiul muzical „Isidor Vorobchievici” din Cernăuți, apoi la Conservatorul din Kiev, cu profesori de marcă, tenorul dramatic Marian Talabă a avut norocul să fie remarcat într-un Concurs Internațional care a avut loc la Varșovia de către maestrul Ioan Holender, directorul pe atunci al Staatsoper-ei din Viena. Fiind angajat la opera din capitala muzicii, cu o bursă Karayan la început, Marian Talabă a dat dovadă de seriozitate și putere de muncă, încât a fost angajat ca solist permanent al Operei vieneze. De atunci a concertat în diferite țări de pe glob, a fost într-o stagiune și în Japonia. El evoluează cu succes în rolurile lui Tibaldo din *Romeo și Julieta* de Charles Gounod, Ducele din *Rigoletto* de Verdi, Prințul din *Dragostea pentru trei portocale* de Serghei Prikofiev, prințul Calaf din *Turandot* de Puccini, și, desigur, rolul lui Ismail din *Nabucco*

de Giuseppe Verdi, pentru care în 2004, la Viena, i s-a decernat medalia „Eberhard Waechter”. Tenorul dramatic (spinto) Marian Talabă este un artist cu care poate să se mândrească nu numai orice bucovinean, dar și orice român din țară.

Printre maestrul șevaletului cu care am avut posibilitatea să discutăm am nominaliza-o, în primul rând, pe regretata Hortensia Masichievici-Mișu²⁶, care a fost în același timp și scriitoare și artist plastic, moștenindu-l pe tatăl său, Partenie Masichievici. Însușind la început de cale tehnica gravurii în metal (Tiefdruck și Hochdruck, adică gravura în adâncime și gravura în înălțime sau în relief, la suprafață), dna Hortensia Masichievici a trecut la pictura monumentală, și abia după aceea a început să aplice în arta sa o tehnică nouă, folosind mouse-ul calculatorului, dând dovadă de o impresionantă fantezie și creativitate. Hortensia Masichievici a încercat și a reușit o simbioză a artelor plastice, reușind să se impună ca un artist prin excelență original. Astfel de distincții ca Premiul „Ioan Andreescu” al Academiei Române (1994) sau Medalia de Aur din partea Academiei Internaționale „Tommaso Campanella” de la Roma (1972), precum și alte aprecieri în domeniul literaturii nu sunt de trecut cu vederea.

Același lucru putem spune și despre alt nume rezonabil pentru Bucovina și fericit pentru pictura românească contemporană. Este vorba despre Constantin Flondor²⁷, care perpetuează spița basarabeană a numelui Flondor, înrudindu-se pe linie maternă cu pictorul ucrainean Nicolae Ivasiuk. Expozițiile de la Putna, Suceava și Cernăuți²⁸, vernisate în 2011 de către acad. Dan Hăulică, președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, au deschis bucovinenilor o lume nouă în arta picturii, dezvăluind bogăția de idei și mesajul pe care îl poartă arta²⁹ lui Constantin Flondor, prin intermediul căreia descoperim atâta istorie uitată a Cernăuțului. Întrebat într-o discuție dacă simte prezența unei nostalgii atunci când se gândește la Bucovina sau când își aduce aminte de meleagurile unde s-a născut și a copilărit un timp, maestrul Constantin Flondor a răspuns: „Asta este o provocare, dar este și o constatare. Adică, de câte ori vine vorba și chiar atunci când nu vine – lucrurile astea le purtăm cu noi, ca un fel de cruce – această nostalgie. Ca dovadă că această nostalgie a fost și fructuoasă o demonstrează faptul că am organizat vreo trei-patru expoziții cu Bucovina... Artistul modern investește cu sensuri această lume, care este mult mai frumoasă în forma ei originală, cum este lăsată de Dumnezeu și care aduce mai multă fericire. (...) Deci, avem o situație inversă, în care tu ești mic și lumea-i mare. Natura îți oferă toată frumusețea și prin ea devii bogat. E de fapt o transparență. Și apoi, nu acolo se termină lucrurile, în natură, ci merg spre ceva care este mai sus de noi. Acest nivel de referință este divinitatea, cerul, cele ce sunt Sus și care constituie, de fapt, inspirația adevărată”³⁰.

În *Dialogori cu bucovinenii* mai întâlnim doi pictori de biserici care prezintă nordul și sudul Bucovinei istorice. Unul este cernăuțeanul Ștefan Purici³¹, care s-a impus de multă vreme ca un artist care mănăiește tehnica picturii în stil bizantin și a lucrat multe biserici în regiunea Cernăuți și în județul Suceava. La fel și maestrul sucevean Mihai Moroșan³², care a dus mesajul artei noastre românești în toate zonele lumii, el fiind autorul picturii interioare de la Sfânta Mănăstire Putna care poartă două hramuri: „Sfânta Maria” și „Sfântul Ștefan cel Mare”.

Vorbind de Sfânta Mănăstire Putna, lăcașul de veșnică odihnă a voievodului-cător, este momentul și locul potrivit să amintim despre dialogul pe care l-am avut cu părintele stareț al Mănăstirii Putna, Arhimandritul Melchisedec Velnic, care a binevoit să discute cu noi, în pofida faptului că Sfinția sa are întotdeauna timpul drămuț, îngrijindu-se de cele duhovnicești ale trăitorilor Sfintei Mănăstiri Putna, cât și de problemele gospodărești ale obștii, Mănăstirea Putna fiind un loc de continuu pelerinaj al străinilor și al celor din țară care vor să cerceteze locul de veșnică odihnă a celui mai vrednic

și înțelept domnitor pe care l-a avut Moldova medievală. E greu să ne imaginăm cum reușește părintele Melchisedec să onoreze obligațiile de stareț al Mănăstirii Putna cu cele de exarh al mănăstirilor din întreaga Bucovină. Fiind convins de adevărul că istoria și credința strămoșească sunt cei doi piloni care au ținut și țin în continuare aprinsă flacăra Putnei, părintele stareț este unul dintre cei mai vrednici bucovineni care cinstește aceste locuri și iubește oamenii care locuiesc acest colț de țară numit Bucovina, atât în sudul cât și în nordul ei. Credința strămoșească, istoria, școala și limba sunt, în același timp, și un veritabil testament pentru generațiile tinere de astăzi și cele care vor veni. Ele trebuie să aparate și promovate. Părintele stareț susține – și pe bună dreptate – că noi trebuie să le cunoaștem mai întâi și să le iubim cu adevărat. Iată ce spune el: „Mai întâi trebuie să cunoști. Trebuie să te duci la rădăcini, să-ți cunoști bine istoria, istoria neamului, așa cum îți cunoști bunicii, părinții, chiar și străbunicii. Dacă nu ne cunoaștem istoria, și dacă Ministerul Educației și Învățământului nu înțelege că trebuie să promoveze istoria, să promoveze dragostea față de înaintași, tinerii care vin după noi, dacă nu vor cunoaște aceste rădăcini, vor fi ca niște pomi fără rădăcină, ca niște plante care nu au rădăcină și nu au de unde să se hrănească. Cunosându-ne așa cum trebuie istoria, după aceea vine și dragostea față de valorile pe care le avem, față de tot ce a creat neamul acesta. Să ne întoarcem la valorile noastre cele reale, să ne întoarcem la Dumnezeu și să-i cinstim pe strămoși”³³.

Dacă la rubrica *Dialoguri cu bucovinenii* sunt evocate personalități ale culturii și științei românești din Bucovina contemporană, atunci cea de a doua rubrică, și anume, *Personalități bucovinene*, scoate în evidență oameni și destine din toate timpurile Bucovinei istorice: prelați, istorici, profesori, medici, compozitori, filologi, artiști, oameni politici, bucovineni simpli care și-au iubit cu adevărat meleagul natal, etc.

La fel și rubrica *Arhiva Bucovinei* evocă personalități și documente care au o importanță majoră pentru cunoașterea mai aprofundată a istoriei Bucovinei, așa cum a fost ea cu adevărat, începând de la 1774 încoace.

NOTE

1. Alexandrina Cernov, *Dialog cu academicianul Radu Grigorovici*, în „Glasul Bucovinei” An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 3-9.
2. Idem, *Dialog cu academicianul Vladimir Trebici*, în „Glasul Bucovinei” An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 3-9.
3. Idem, *Dialog cu prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc*, în „Glasul Bucovinei”, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 3-7.
4. Vasile Tărățeanu, *Între nostalgice amintiri și luminoase speranțe (dialog cu Radu Economu)*, în „Glasul Bucovinei”, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 3-12.
5. Radu Economu, *Unirea Bucovinei, 1918*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994.
6. Idem, *Eminescu în confruntare cu justiția*, București, 1993.
7. Ștefan Hostiuc, *Dialog cu prof. univ. dr. doc. Ion Gherman*, în „Glasul Bucovinei”, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 9-18.
8. Ion Gherman, *Cronica ținutului Herța: pământ dintotdeauna românesc*, Editura Viața Medicală Românească, București, 1996.
9. Ilie Luceac, *Poetul Arcadie Suceveanu* (dialog cu poetul Arcadie Suceveanu), în „Glasul Bucovinei”, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 3-10.
10. Vasile Tărățeanu, *Încerc să întreprind ceva în numele aceluiași înălțător ideal* (dialog cu Ion Beldeanu), în „Glasul Bucovinei”, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 3-15.

11. Idem, *Viața ca un solo de vioară*, interviu cu poetul și publicistul Mihai Morăraș, în „Glasul Bucovinei”, An XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 278-299.
12. Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, selecție, studiu introductiv și profiluri critice, Editura Helicon, Timișoara, 1996.
13. Vasile Tărățeanu, *Bucovina e iluzia mea* (dialog cu Adrian Dinu Rachieru), în „Glasul Bucovinei”, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 3-19.
14. Idem, *Călătorie la origini (Cernăuți – Băhrinești – București)* (dialog cu Vasile Andru), în „Glasul Bucovinei”, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 3-21.
15. Ilie Luceac, *Nina Cionca: „Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbestilor...”*, în „Glasul Bucovinei”, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 13-34.
16. Idem, *Un bucovinean devotat artei corale* (dialog cu dirijorul Ștefan Andronic), în „Glasul Bucovinei”, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 3-14.
17. Idem, *Mihai Amihalachioaie sau cele două pasiuni ale unui muzician nativ* (dialog cu dirijorul și acordeonistul Mihai Amihalachioaie, în „Glasul Bucovinei”, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 7-33.
18. *Ibidem*, p. 25.
19. Idem, *Nicolae Hacman – un artizan al sublimului pact dintre vioară și baghetă*, în „Glasul Bucovinei”, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 26-49.
20. Idem, *Nicolae Hacman – artist emerit al Ucrainei*, în “Glasul Bucovinei”, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 135-137.
21. Idem, *Dan Onofreiciuc: „Prin suflet, tot ce cânt se toarnă-n amintiri...”*, în „Glasul Bucovinei”, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 43-67.
22. *Ibidem*, p. 47
23. Ilie Luceac, *Maria cântecului bucovinean sau privighetoarea de sub geana Carpaților* (dialog cu interpreta de muzică populară Maria Iliuț), în „Glasul Bucovinei”, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 7-32.
24. *Ibidem*, p. 13.
25. Idem, *Tenorul dramatic Marian Talabă: o mărturie a talentului autentic bucovinean pe scena Staatsoper-ei din Viena*, în „Glasul Bucovinei”, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 7-36.
26. Idem, *„Dincolo de spectacolul lumii...” cu Hortensia Maschievici-Mișu – artist plastic*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 7-28.
27. Idem, *Constantin Flondor – umilul mărturisitor al culorii sau recuperarea tradiției prin credință* (dialog cu pictorul Constantin Flondor), în „Glasul Bucovinei”, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 7-35.
28. Idem, *Constantin Flondor, „Însemnări pentru o nostalgie”: Putna, Suceava, Cernăuți–un arc sentimental peste timp*, în „Glasul Bucovinei”, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 39-82.
29. Idem, *La pas, cu Flondoreni, prin Cernăuții vechilor amintiri*, în „Glasul Bucovinei”, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 7-28.
30. Idem, *Constantin Flondor – umilul mărturisitor al culorii sau recuperarea tradiției prin credință* (dialog cu pictorul Constantin Flondor), p. 17, 27.
31. Idem, *Cheia de boltă în activitatea artistică a pictorului bucovinean Ștefan Purici*, în „Glasul Bucovinei”, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 7-28.
32. Idem, *Maestrul Mihai Moroșan – un „Odiseu” al picturii bisericești din Bucovina*, în „Glasul Bucovinei”, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p.7-33.
33. Idem, *La Putna, cu Arhimandritul Melchisedec Velnic*, în „Glasul Bucovinei”. An. XVIII, nr. 4 (68), 2010, p. 26-27.

SUMMARY

This spring has marked two decades since the appearance of the first edition of the quarterly historical and cultural magazine „The Voice of Bukovina”, which celebrated its anniversary along with the Romanian Academy periodical „The Annals of Bukovina” issued by the Bukovina Institute in Rădăuți. The event was celebrated both in Rădăuți and Cernăuți, where both magazines are being published. Under the aegis of the Bucovina Institute under the Romanian Academy, the editorial office of the half-yearly scientific periodical „The Annals of Bukovina” organized, in collaboration with the editorial office of the quarterly historical and cultural magazine „The Voice of Bukovina” (Cernăuți-Bucharest), the scientific seminars *Bukovina. Literacy, culture, civilization / Bucovina. Carte, cultură, civilizație/* (Rădăuți, 16th of May, 2014, The German House) and *Bukovina. Identity, traditions, values/ Bucovina. Identitate, tradiții, valori/* (Cernăuți, 17th of May, 2014, The General Consulate of Romania in Cernăuți), both dedicated to the 20th anniversary of the foundation of the above Bukovinian publications.

The overwhelming majority of the Bukovinians presented in „The Voice of Bukovina”, in the section *Dialogues with the Bukovinians*, are representatives of Romanian culture, ardent cultural ambassadors, masters of the artistic word, musicians, prestigious interpreters, instrumentalists, plastic artists, who display a real visit card of the historical Bukovina (both its northern and southern parts), thus maintaining and contributing to the Romanian cultural legacy.

We are fully convinced of the fact, that the history and belief of the ancestors are the two pillars, which have been holding the burning flame of any nation’s spirituality. It might as well serve as a true testament for the young modern generations and the ones yet to come. We should know and truly appreciate our values. One needs to reach out for his roots, learn his history, get to know his people’s history, same as his grandparents, parents, even the great grandparents.

Whilst the section *Dialogues with the Bukovinians* evokes personalities of the Romanian culture and science, the second section, namely, *Bukovinian Personalities* brings into evidence people and destinies of historical Bukovina of all times: prelates, historians, doctors, philologists, composers, professors, politicians, etc.

The section *The Bukovinian Archive* evokes personalities and documents which have a major importance for the deeper understanding of the history of Bukovina, the way it has been since 1774 onwards.

Anul omagial al Sfinților Martiri Brâncoveni

1714-2014: MARTIRIUL BRÂNCOVENILOR ȘI EXEMPLUL PENTRU GENERAȚIILE ACTUALE*

† Laurentiu

Mitropolitul Ardealului

Anul 2014 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca an al Sfinților Martiri Brâncoveni, având în vedere că în acest an se împlinesc 300 de ani de la sfârșitul martiric a domnitorului Constantin Brâncoveanu, dimpreună cu cei patru fii ai săi și cu ginerele său, sfetnicul Ianache. Având în vedere tema conferinței am socotit de cuviință să încercăm să pătrundem împreună în taina vieții unui mare voievod român care și-a încununat întreaga sa activitate pământească prin moarte martirică. Acest fapt unic, tragic și măreț în același timp, impune o perspectivă unică de abordare: în această lume există o istorie văzută, a faptelor, evenimentelor și realizărilor materiale ale oamenilor și o altă istorie nevăzută, duhovnicească, a veșniciei adâncimilor sufletului uman. Istoria ca știință consemnează diferitele evenimente, care marchează destinul și desfășurarea în timp a vieții omenești, ocupându-se cel mai adesea de efectele și cauzele unor fapte petrecute în timp, rămânând însă la o descriere adesea subiectivă a unor lucruri pur exterioare, cronografice, care nu țin cont de veșnicia persoanelor și de impactul și reflexul acestora în veșnicia lui Dumnezeu. Din acest motiv viața Brâncovenilor trebuie să fie analizată între istorie și sinaxar, între timpul lumii acesteia și veșnicia vieții viitoare. Creștinii au trăit întotdeauna istoria ca pregătirea pentru veșnicia eshatonului. Ei au știut că toate evenimentele vieții lor au o finalitate și o profunzime veșnică, fiind trepte ale unui suis spiritual, al unei maturări duhovnicești și al unei pregătiri pentru întâlnirea cu veșnicia lui Dumnezeu. Istoria umplută de dorirea și căutarea veșniciei e numită în literatura bisericească *sinaxar*. Aceasta trebuie să fie perspectiva abordării vieții Brâncovenilor: ei sunt sfinții Bisericii, iar faptele exterioare descrise de documentele istorice marchează incontestabil *trepte ale unui urcuș spiritual, încununat de Dumnezeu cu marele dar al muceniciei*.

În rândurile ce urmează vom încerca să descifrăm împreună etapele acestui unic traiect spiritual, apelând la o abordare cronografică, istorică, prin care vom încerca să sesizăm aspectele nevăzute, duhovnicești ale maturizării spirituale ale Brâncovenilor, care a fost pregătirea lor pentru moartea martirică.

1. Nașterea, copilăria și formarea spirituală a Sfântului Constantin Brâncoveanu

S-au scris multe pagini despre viața marelui mucenic voievod. Cronicile timpului vorbesc de *bunăstarea atât materială cât și duhovnicească* a familiei în care s-a născut Sfântul Constantin Brâncoveanu.

Bunicul dinspre tată, *Preda Brâncoveanu* (fiul lui David din Brâncoveni), - *Șerban*

* Conferință susținută în cadrul Școlii de vară: *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului trei* (Sibiu, 7-12 iulie 2014), organizată de Centrul de Studii Transilvane al Academiei Române (președinte acad. Ioan-Aurel Pop).

Cantacuzino însuși ar putea să îi fie urmaș, dacă soarta n-ar îngădui propriului său fiu Gheorghe să fie în vârstă în clipa când s-ar isprăvi stăpânirea părintească”⁷³

2. Alegerea ca domn a lui Constantin Brâncoveanu (1688)

Biografia sa impresionantă, frumusețea caracterului său, priceperea și așezarea sa interioară pașnică și blândă au fost motivele care au dus la unanimitatea alegerii lui ca domn din partea boierilor țării, după cum mărturisesc cronicile vremii: „Și făcură socoteală că Constantin logofătul Brâncoveanu este de neam de al lui Matei Vodă și are și alte bunătăți, blândeți și altele; să-l ridice pre dânsul domn, că și om este în vârstă de va putea chivernisi domnia cum să cade, în vreme ce este țara ocolită de oști și de primejdii... Și aleseră pe Constantin logofătul Brâncoveanu să le fie domn și să ridicară cu toții din curtea domnească și merseră la Mitropolie, unde este obiceiul a să pune domnii și îndată ce au sosit acolo... ziseră cu toții: Logofete, noi cu toții pohtim să ne fim domn! El zise: Dar ce aş vrea eu cu domnia, de vreme ce ca un domn sânt la casa mea, nu-mi trebuiește să fiu! Iar ei ziseră: Ne rugăm, nu lăsa țara să intre alți oameni sau răi sau nebuni să o strice, ci fi! Și-l luară de mâini și-l împingeau de spate...”⁷⁴

Contextul istoric al înscăunării Sfântului Constantin Brâncoveanu a fost unul extrem de complex. Imediat după moartea lui Șerban Cantacuzino au început lupte aprige pentru putere între văduva răposatului, doamna Maria, dornică să-l încoroneze pe fiul ei minor Gheorghe, în vârstă de 8 ani, și să-l tuteleze, împreună cu ginerele ei, Constantin aga Bălăcescu, cel care avea să devină dușmanul de moarte al viitorului voievod. Între timp, la Palatul Mitropoliei din București, grupul boierilor și clericilor dominați de frații răposatului domn, Constantin stolnicul și Mihai, marele spătar, a decis alegerea și impunerea ca domn a lui Constantin Brâncoveanu fără aprobarea Porții Otomane și a împăratului de la Viena. Nu s-a mai așteptat aprobarea numirii unui nou domnitor datorită pericolului iminent ca în perioada vacantă a tronului domnesc țara să fie ocupată fie de turci, fie de ruși sau de austrieci.

Având încă din tinerețe o bună așezare interioară, care îl arăta „fără ură împotriva nimănu, fără tendințe de contrazicere, fără trufia de a se arăta altfel mai îngrijit, primind și jertfind”, cum îl caracteriza Nicolae Iorga⁵, cunoscând extrem de bine delicatul context politic chibzuitul și delicatul Constantin Brâncoveanu a refuzat categoric funcția nouă propusă, întuind pericolele majore la care s-ar expune astfel. La „rugămintele mari” însă ale boierilor, străin fiind de toate ueltilor lor, având și un acut simț al datoriei față de țară și neam, purtând pe umeri responsabilitatea descendenței sale din familia Basarabilor, el acceptă scaunul domnesc.

Cronica lui Radu Greceanu descrie amănunțit și într-un mod extrem de pitoresc alegerea și întronizarea sa ca domn al Țării Românești, insistând pe faptul că noul ales nu și-a dorit cu nici un preț această funcție: „...De vreme ce au murit Șarban Vodă, precum

s-au zis mai sus, boierii cei mari și al doilea, carii se întâmplase în București, s-au strâns toți în spățăria cea mică, noăă, care-i zic cu stealile, fiind și patriearhul Doinisie șeheroglanul, care-i zicea și muselimumul din petnarii împărătești, fiind Cantacozinilor rudă; era și vlădica Theodosie mitropolitul țării și au sfătuit pe cine vor pune domn în urma lui Șarban Vodă, întru care vorbe zicea că nu este bine să facă zăbavă a nu pune domn și nu este bine să meargă la Poarta turcească să ceară domn...

...Și făcură socoteală că Constantin logofătul Brâncoveanu este neam de al lui Matei Vodă și are și alte bunătați, blândețe și altele; să-l ridice pre dânsul domn, că și om este în vârstă, de va putea chivernisi domniea cum să cade, în vreme ce este țara ocolită de oști și de primejdii...

Și aleseră pe Constantin logofătul Brâncoveanu să le fie domn și să rădicară cu toții iarăși din curtea domnească și merseră la Mitropolie, unde este obiceiul a să pune domnii și îndată ce au sosit acolo au strâns oștile și au trimis un boeriu și au chemat pe Constantin logofătul Brâncoveanu de la curte, că rămăsese acolo. Și porunciră să aducă Comisuli al doilea cel domnesc. Și îndată ce sosi acolo ziseră cu toții : Logofete, noi cu toții pohtim să ne fii domn. El zise : Dar ce aș vrea eu cu Domnia?, de vreme ce ca un domn sunt la casa mea; nu-mi trebuiește să fii. Iar ei ziseră : Ne rugam, nu lăsa țara să între alți oameni sau răi, sau nebuni să o strice, ci fii!

Și-l luară de mâini, și-l împingea de spate. Și acolea fiind și un capegiu împărătesc pentru trebi împărătești, îl dusease și pă el la Mitropolie și duseră caftan la Capegi-bașa al împăratului, de l-au înbrăcat cu caftan și înțară în biserică, de i-au citit molitfele de domnie și au mers de i-au sărutat toți mâna, zicându-i La mulți ani.

Deaci eșind afară, calul domnesc era gata; ci au încălicat și înaintea mergând oastea și pă urmă boerarii, toți pogorâră spre curtea domnească trăgând clopotile la Mitropolie. La curte au gătit 3 tunuri să le dea când va șădea în scaun și surlari, trâmbișășii domnești și turcești, le-au dat poruncă să să gătească să zică când va șădea în scaun domnul; carele, după ce au intrat în curtea domnească cu gloatele, au descălicat dinaintea bisericii domnești și au intrat în biserică cu boierii și sărutând icoanile, au șăzut în scaun și iar au zis mnoga leata.

Deaci făcând mālcomire, era acolea și părintele patriearhul Dionosie și vlădica. Începu să zică domnul: Boeri dumneavoastră, bine știți toți că eu am fost la casa mea ca un domn, trăiat-am cum am vrut, nimic lipsindu-mi, și domniea aceasta eu nu o pohtesc ca să-mi înmulțesc grijile și nevoile, ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voea mea m-ați pus domn în vremi ca acestea turburate, încungiurați de oști de vrăjmași: și dar acum iar întreb: este-vă cu voea tuturor? Acieași tot răspunseră: Toți vom, toți pohtim.

Zise iar: Deaca pohtiți toți, mi-e voea și mie să-mi dați un jurământ înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreptate și de ar veni vreo primejdie domnii mele, despre vreo parte, să stați cu mine toți. Și ziseră toți să fie așa și merseră boierii cei mari întâi la icoană și începu logofătul al doilea a zice jurământ pe o foae de hârtie, scris precum îl socotise mai nainte și după ce au sfârșit zisa, precum fusese scris, ziseră amin toți și începură a săruta boierii icoana.

După aceea eșiră din biserică și s-au suit în divanul cel mare și șăzu domnul în scaun și făcură armașii semn la tunuri, la zicători și toți odată începură a zice , a slobozi tunurile..."⁶.

O lună mai târziu, comentând momentul alegerii sale ca domn, Brâncoveanu spunea: „Cu voia și cu sfatul părintelui vlădicăi și egumenilor și a boierilor și al tuturor căpeteniilor și a toată țara rugându-mi-se, ne-au rădicat domn, iar domnia-mea aceasta nu aș fi pohtit [...] că de nici unile lipsă n-am fost, ci ca un domn eram la casa mea, ci

numai pentru rugăciunea tuturor [...] și pentru ca să nu vină niscăi străini domni asupra țării și a sâracilor să-i necăjească fără-de milă și să pustiască țara, pentru aceea am luat domnia mea jugul acesta asupra domniei mele”.

Știind cât de schimbătoare erau firile boierilor, cât de mari erau conflictele de interese și că pârlile și intrigile împotriva domnului curgeau la Poartă și la curțile europene, în biserica de la Curtea domnească, Constantin Brâncoveanu îi pune pe toți boierii să-i jure credință: „Boieri dumneavoastră, bine știți că eu am fost la casa mea ca un domn, trăit-am cum am vrut nimic lipsindu-mi și domnia aceasta eu nu o pohtesc, [...] ci dumneavoastră m-ați pohtit și fără voia mea m-ați pus domn în vremi ca acestea turburate, încunjiurați de oști de vrăjmași, ci dar iar întreb: este-vă cu voia tuturor?”

- Toți vom, toți pohtim.

- Deacă pohtii toți, mi-e voia și mie să-mi dați un jurământ înaintea lui Hristos precum veți fi cu dreaptate și de-ar fi veni primejdie domniei mele, despre vreo parte, să stați cu mine toți”⁷.

Este evidentă maturitatea duhovnicească a noului domnitor precum și capacitatea remarcabilă a acestuia de înțelegere a realităților vremii sale. Soluțiile pe care le va propune pentru rezolvarea situațiilor conflictuale din viața socio-politică a țării sale vor izvorî toate din aceeași bună așezare duhovnicească prin care el căuta pacea, buna înțelegere și evitarea vărsării de sânge. Pentru a-și împlini aceste deziderate, Constantin Brâncoveanu va cheltui foarte mulți bani și își va jertfi în final și viața sa.

Biograful și secretarul său, Anton Maria del Chiaro, ține să remarce în cronica sa că: „Brâncoveanu i-a refuzat pe boieri cu toată hotărârea și se rugă de ei să fie lăsat în pace, căci situația și veniturile sale îi permit să ducă o viață princiară, pe când splendorile domniei sunt veșnic supuse prăbușirii. Bietul prinț, care a avut presimțirea tragicului său sfârșit, a cedat insistențelor rudelor, prietenilor și aclamațiunilor poporului care i-au jurat credință și ascultare...”⁸.

Într-o scrisoare trimisă în 31 decembrie 1688 către țarul Rusiei, Constantin Brâncoveanu își motiva din perspectiva veșniciei alegerea făcută și se arăta foarte lucid în a aprecia crucea grea pe care o luase pe umerii săi, dorind astfel să urmeze lui Hristos: „slujba mea este să îndur nevoile și să rabd năpăstiele și chiar să-mi vărs sângele în numele lui Hristos și al Domnului nostru Dumnezeu, pentru credință, pentru Una, Sfântă, Ortodoxă și Apostolească Biserică”⁹.

În Proclamația către țară a noului voievod din 23 noiembrie 1688, rostită doar după ce a obținut cu mulți bani recunoașterea domniei de către turci, Sfântul Constantin Brâncoveanu făcea cunoscută norodului „petrecania unchiului Io Șerban Voievod după rânduiala lumii” și anunța alegerea sa „cu voia și cu sfatul părintelui Vlădicăi și a egumenilor și a boierilor și a tuturor căpeteniilor și a toată țara”, motivând, totodată, astfel alegerea sa: „Domnia mea aceasta nu o aș fi pohtit, că știți că de niciunele lipsă nu am fost, ci ca un Domn eram la casa mea; numai pentru rugăciunea tuturor care scriu mai sus și pentru ca să nu vie niscari străini Domni asupra țării și a sâracilor; să-i necăjească fără de milă și să pustiască țara, pentru aceasta am luat Domnia, jugul acesta, asupra Domniei Mele...”¹⁰.

3. Primii ani de domnie, jertfele aduse de domnitor pentru pacea țării sale

La urcarea pe tron a Sfântului Constantin Brâncoveanu situația politică a Țării Românești era cât se poate de complicată atât pe plan intern cât și internațional. Aflăte la confluența celor trei mari imperii, cel otoman, habsburgic și țarist, domnitorii Țărilor Române au trebuit să adopte o politică proprie, ținând seama de interesele acestor puternici

vecini (turci, habsburgi și ruși) și să încerce să obțină pacea cu orice mijloc, lucru care adesea a fost aproape imposibil, căci în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cele trei mari imperii vecine își manifestau tot mai mult tendințele expansioniste. Imperiul Habsburgic alcătuiuse *Liga Sfântă* dorind să elimine din Europa Imperiul Otoman, în timp ce Rusia, devenită o mare putere răsăriteană, începea să își facă tot mai mult simțită prezența și să revendice teritoriile, iar Imperiul Otoman, aflat în plină decadentă, se lupta să nu piardă influența în Țările Române și imensele venituri materiale ce le aveau de pe urma acestei stăpâniri.

Popoarele înrobite de turci în Balcani (grecii, bulgarii, sârbii și albanezii) trăgeau nădejde că *Liga Sfântă* le va aduce libertatea, idee nutrită și de statele românești, care gândeau o mai bună favorizare din partea unei stăpâniri creștine decât a unei stăpâniri păgâne, dar întrezăreau și nefericirea situației în care „*jugul de lemn*” al otomanilor s-ar putea înlocui cu „*plugul de fier*” al austrieților, care se gândeau la o contopire a tuturor țărilor supuse turcilor.

Se întrezărea o speranță spre puterea ortodoxă rusă, care se bucura de încrederea popoarelor balcanice supuse de turci, dar se constată cu ușurință că politica lui Petru cel Mare întindea mrejele de stăpânire, nu numai spre miazăzi, către Marea Neagră și Țarigrad, ci și spre Apus către Țările Baltice și Suedia.

În aceste condiții, noul domnitor al Țării Românești trebuia să mențină un echilibru între aceste sfere de influență, dilemă politică remarcată de Anton Maria del Chiaro în cronica sa: „*Valahia e situată între două împărății care formează o balanță. Principele trebuie să ducă o politică de echilibru. Plecând balanța spre îndatoririle stricte către turci, riscă pericolul de a pierde țara și libertatea dinspre partea nemțească. În schimb, aplecând-o spre nemți sau alte puteri creștine, va pierde domnia și viața dinspre partea turcilor.*”¹¹.

Sfântul Constantin Brâncoveanu și-a dorit cu orice preț să aducă pacea în hotarele țării sale. De aceea, prin alcătuirea împrejurărilor, chibzuind bine, a hotărât că trebuia să rămână supus turcilor atâta vreme cât situația nu îi permitea să ridice armele împotriva lor și a tătarilor care puteau oricând invade țara la porunca sultanului. Dacă la Istanbul recunoașterea sa ca domn a întâmpinat un succes deplin, Viena însă, nu a primit vestea cu bucurie, căci un domn nou însemna amânarea negocierilor demarate de Șerban Vodă de a intra în *Liga Sfântă*, iar persoana celui ales nu era pe placul habsburgilor, care îl cunoșteau bine pe marele voievod valah ca fiind un aprig apărător al Ortodoxiei și al cauzei românilor transilvăneni.

Tânărul voievod trebuia să rezolve un complex de situații conflictuale și doar ajutorul lui Dumnezeu și sprijinul aflat în rugăciune au adus pacea în țară. Soția văduvă a domnitorului Șerban Cantacuzino, rămasă la București împreună cu fiul ei, prințul Gheorghe, uneltea împotriva lui Constantin Brâncoveanu, fapt care l-a determinat să o țină sub supraveghere la mănăstirea Cotroceni. Ea însă cere ajutor lui Constantin Bălăceanu, dușmanul de moarte al noului ales în scaunul țării, care se afla atunci la Viena într-o primă solie trimisă de Șerban Vodă la Viena pentru a negocia supunerea țării austrieților. Cu o intuiție deosebită, luminat de Dumnezeu, Sfântul Constantin reușește să dejoace și aceste planuri și trimite o altă solie cu instrucțiuni speciale care „*condiționau trecerea Țării Românești de partea imperialilor; de obținerea unor anumite garanții, spre a nu expune principatul represaliilor pustiitoare ale turcilor și tătarilor*”¹².

Schimbarul instrucțiunilor nu-i convenea însă lui Bălăceanu, care era un filo-austriac. El urmărea impunerea pe tronul țării a fiului lui Șerban Cantacuzino, Gheorghe, pentru ca el să conducă astfel țara. De aceea, el nu a ținut cont de sfaturile trimise de Brâncoveanu și a închinat țara imperialilor. Constantin Brâncoveanu nu a recunoscut această diplomă

încheiată, deoarece susținea că soliilor, care au adus diploma, le-a exprimat mandatul.

Acest lucru nu a fost pe placul habsburgilor care au hotărât să ocupe Țara Românească în anul 1689. Astfel o armată condusă de markgraful Ludovic Wilhelm de Baden a intrat în Țara Românească pe la Cerneți (Mehedinți), iar în iarnă prin pasul Bran a intrat generalul Heissler, prădând țara și ocupând orașele Târgoviște și București cu dorința de a o elibera pe văduva lui Șerban Cantacuzino.

Situație unică și extrem de dureroasă pentru tânărul domnitor. Trebuia să lupte împotriva creștinilor, însă la dorința inimii sale „să nu vie primejdie pământului” a luat Dumnezeu aminte și l-a luminat cum să procedeze mai bine în situația aceasta tensionată. Mai întâi a încercat să *cumpere pacea* de la creștinii austrieci și a trimis o solie la Brașov, la generalul Heisler, cantonat acolo împreună cu Constantin Bălăceanu, aducând bani și o mie de vite, care erau făgăduite încă din vremea lui Șerban Cantacuzino, arătând astfel loialitate, *Ligii Sfinte*, dar generalul fiind nemulțumit de danie l-a acuzat pe Constantin că a încălcat „*tocmelele și legăturile*”. Despre acest efort de a cumpăra pacea cu orice preț informații prețioase pot fi găsite în *Cronica anonimă brâncovenească* care spune: „*Mi-ar fi voia să auz de la dumneata care legături am încălcat – replica logofătului Radu Popescu – că domnul nostru și cu țara gândeste că le țin pe toate câte le-au legat solii noștri... iară de au legat dumnealui Bălăceanu... alte legături, acelea nu le vom ținea, căci tot lucrul ce-l face omul într-ascuns de soliile lui nu se cheamă lucru de folos obștii, ci mai vârtos să chiamă vicleșug; care de vreme ce au făcut ca un viclean, el va da seama cu acelea, iar noi nu le primim, ci acelea primim care le-au legat solii noștrii toți de față. Și de au legat bani să dăm, iată dăm bani, numai deodată toți nu putem să-i dăm, de vreme ce suntem dajnici și turcilor. Și de au legat boi să dăm pentru hrana oștilor, iată că am adus și o mie de boi și iar cu vremea vom mai da... iar de vă îndeamnă Bălăceanu ca să veniți în pământul nostru, socotind să ni să facă mântuire, acum, într-această dată, nu va fi mântuire, ci va fi pieire pentru două pricini: una că încă turcul este în puterea lui până acum și tătarii întregi, neclintii nimic de nimeni; alta că în pământul nostru niscareva cetății mari și tari sau de alte fortaliții întru care să scape norodul în vreme de acest fel de răzmerițe nu sunt, ci îndată ce vor veni oștile creștinești în țară, fiind locurile deschise din toate părțile, ar veni turcii și tătarii de ar pustii tot pământul. Atunci nu știm câte din oștile împărătești scăpar-ar au ba; care lucru, care ar rămânea pământul fără oameni, de ce fel ne sunt ostenele și vorbele și legăturile ce le facem? Căci noi pentru aceea ne legăm ca să dăm bani și hrană oștilor, ca să ne mântuim cu un mijloc ca acela, să nu vie primejdie locului, iar când va fi cu primejdie mai bine să lipsească toate acestea, să nu avem a face unii cu alții*”¹³.

Diplomația și tactul domnului muntean sunt aici atât de evidente. Încercările lui de a evita transformarea țării într-un teatru de lupte l-au costat mult, și ele au eşuat cu toată încercarea Sfântului voievod de a se „*arăta despre amândouă părțile prieten, atât turcilor cât și austriecilor*”¹⁴. Austriecii au refuzat oferta de pace și atunci domnitorul muntean a cerut ajutor turcilor. Și-a asumat riscul jafurilor pe care-l implica apelul la tătari și la turci și i-a cheamat pe aceștia în ajutor. Decizia s-a dovedit a fi una bună, căci austriecii, speriați, s-au retras din Țara Românească în ianuarie 1690.

Constantin Brâncoveanu s-a alăturat atunci turcilor în încercarea de a îndepărta pericolul austriac și ca un bun strateg a împins frontul cu austriecii în Transilvania, reușind astfel să alunge din spațiul geografic al țării sale atât pe turci, cât și pe austrieci și să găsească spațiul de bătaie în zona neutră a Zărneștilor, în Transilvania. Confruntarea cu imperialii și înfrângerea acestora a avut loc la Zărnești în data de 11-21 august 1690. Constantin Bălăceanu a fost ucis în luptă, iar generalul Heisler luat prizonier. Dumnezeu a dat astfel biruință unsului Său care a dorit cu orice preț pacea neamului și a țării sale.

Pacea desăvârșită va veni însă abia după un nou efort militar și diplomatic al Sfântului Constantin Brâncoveanu. La incursiunea turcilor din 1690 în Transilvania, ei au adus și un pretendent la scaunul acestei țări românești în persoana contelui Tekeli. După victoria de la Zărnești turcii au intrat în Alba Iulia, l-au proclamat principe pe protejatul lor, dar bucuria izbândeii lor a fost de scurtă durată căci știrea că un corp mare de armată austriacă era în apropiere i-a făcut pe turci să se retragă înapoi peste munți. În aceste condiții, Tekeli cu ungurii săi a fost cartiruit prin satele din Valahia unde a început să prade și să omoare, cauzând mari nemulțumiri populației. „*Atunci Brâncoveanu, notează Anton Maria del Chiaro, își arată istețimea sa politică, recunoscută de turci cât și de nemți... Se plânse Porții că tekelianii ruinează țara prin jafurile lor, și că supușii săi fug peste graniță și dacă starea aceasta va continua va fi imposibil să plătească tributul. Răspunsul Porții sosi că: Cine, sub pretext de refugiu prietenesc, se poartă ostil în țara voastră, merită să fie tratat ca inamic: aveți autoritatea și aplicați-o după nevoie*”¹⁵. Astfel, Sfântul Constantin a putut să îi alunge din țară pe prădătorii unguri, iar tânărul domnitor a primit de la Dumnezeu mult dorita pace care a durat mai bine de două decenii, până la sfârșitul său martiric.

4. Pacea în mijlocul războaielor și roadele ei

Mult și-a dorit Sfântul Constantin Brâncoveanu pacea și Dumnezeu i-a împlinit dorința inimii sale pentru că nu a pregetat să jertfească nimic din ceea ce avea pentru a dobândi acest mare dar. Perioada, care a urmat izgonirii lui Tekeli, a fost una de mare înflorire a vieții bisericești, culturale și sociale a Țării Românești. Toată lucrarea interioară, toată frumusețea lăuntrică a domnitorului s-a putut materializa într-o perioadă atât de tulburată din istoria Europei și a dat rod însutit. Prioritățile care au polarizat atenția domnitorului au fost *Biserica, școala și familia*. În această ordine vor fi analizate în cele ce urmează.

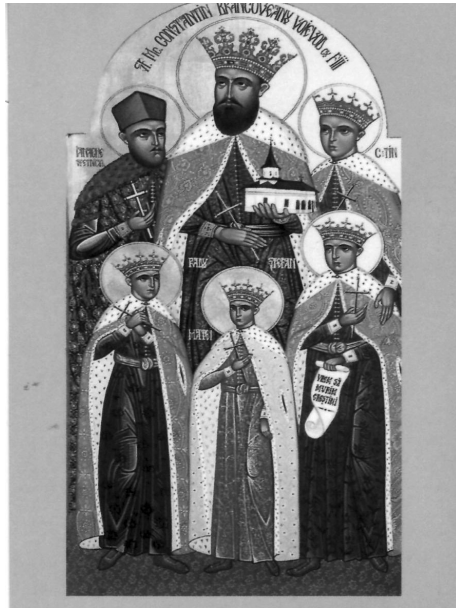
4.1. Sfântul Constantin Brâncoveanu, ctitor de locașuri sfinte

Marele voievod martir se numără printre marii ctitori de locașuri sfinte ai poporului nostru. Aleasa sa viață duhovnicească, cultura sa vastă, finețea și rafinamentul său se arată în tot ceea ce făcea. Participând zilnic la viața liturgică a Bisericii, fapt mărturisit de cronicile vremii, Sfântul Constantin Brâncoveanu a aflat în acest dialog neîntrerupt al său cu Dumnezeu răspunsurile la toate problemele care frământau sufletul său. Responsabilitatea domnitorului creștin față de neamul său se arată în dorința acestuia de a ridica nivelul duhovnicesc și cultural al poporului. Astfel, din profunđa sa simțire și trăire liturgică au izvorât grija sa pentru zidirea de locașuri sfinte și pentru zidirea sufletească a credincioșilor prin traducerea și tipărirea cărților de cult și a scrierilor patristice.

Având și talentul și rafinamentul împăraților bizantini, dar și mari posibilități materiale, Sfântul Constantin Brâncoveanu a zidit nenumărate biserici și mănăstiri dând naștere unui adevărat stil în arta bisericească ce poartă până astăzi numele său. Referindu-se la această dragoste pentru frumusețea sfințelor locașuri, cronicarul Radu Greceanu îl compara pe Constantin Brâncoveanu cu Sfântul Constantin cel Mare și cu dreptcredinciosul împărat Iustinian, „*cărora dar și mării-ta a urmat silindu-te și în tot chipul spre fapte bune nevoindu-te mai vârtos cu milostenii, case dumnezeiești multe den temelii ai ridicat, fără de cele ce cu mile ai întărit, altele cu ziduri ai înnoit și ai întemeiat, cât pot zice că mai nici o mănăstire domnească n-au rămas neîntărită de mila mării-tale, și numai aicea în țară, ci și pentr-alte țări străine, prin limbi păgâne, biserici creștine ai făcut pravoslavnicilor*

creștini, ce pentru-acele părți lăcuiesc, și mai ales în tot chipul pentru Sfânta Biserică te-ai nevoit, ca și cărți multe bisericești în zilele mării-tale și cu cheltuiala mării-tale s-au tipărit. Den porunca mării-tale tălmăcite de pre limba elinească pre limba rumânească, și pre limba grecească foarte frumoase, care n-au fost mai înainte, și școale de învățături elinești și slovenești mării-ta ai făcut și pururea spre bunătăți neconținute ești a face, spre folosul de obște...”¹⁶.

Încă înainte de a ajunge domn, Sfântul Constantin a ridicat două biserici, una la Potlogi și alta la Mogoșoaia, lângă București. Marea avere pe care a moștenit-o de la părinții săi a știut să o întoarcă înapoi, mulțumind lui Dumnezeu, zidind aceste frumoase locașuri de cult. În vara anului 1690 marea voievod a pus piatra de temelie la cea mai de seamă ctitorie a sa, *Mănăstirea Hurezi*, pe care o termină la 18/28 septembrie 1697. Este una din cele mai de seamă și mai frumoase ctitorii ale sale, o deplină manifestare a stilului brâncovenesc. Complexul arhitectural impresionează prin simetrie. El are în centru biserica mare încadrată de ziduri și turnuri de apărare și include și o serie de schituri și paraclise anexă. Bisericile acestei grandioase lavre au ample pridvoare cu arcade sprijinite pe coloane de piatră, cu decor identic celor din arhitectura civilă. Ancadramentele de la ferestre sunt bogat decorate cu reliefuri cu decor vegetal, antropomorf sau zoomorf.

Tot în Vâlcea, reface din temelii în anul 1696, *Mănăstirea Mamul*, o veche ctitorie a fraților Buzești și a Brâncovenilor, iar între anii 1705-1706 Sfântul Constantin ajută Mănăstirea Arnota, construind un pridvor cu turlă în stil brâncovenesc.

În București, el a ctitorit trei biserici, tot pe locul unora mai vechi. În primul rând a zidit biserica Sfântul Ioan cel Mare sau Grecesc, ce a fost demolată în secolul al XIX-lea, apoi a ridicat biserica mănăstirii Sfântul Sava, demolată tot în secolul al XIX-lea. Cea mai frumoasă ctitorie a lui din capitala țării este incontestabil biserica *Sfântul Gheorghe Nou*, sfințită cu alai mare, la 29 iunie 1707, de Hrisant Notara, patriarhul Ierusalimului, înconjurat de un sobor de arhierii din Răsăritul ortodox și din Sudul Dunării. Tot în București, a zidit și biserica Doamnei, iar la *Mitropolia din București* a ridicat din temelie clopotnița de la intrare, iar la *Doicești*, lângă Târgoviște, a zidit biserica mare¹⁷.

Împreună cu unchiul său, Mihai Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu a ridicat, între 1691 și 1697, o mănăstire înconjurată cu ziduri înalte de opt metri la *Râmnicu-Sărat*.

În afara locașurilor sfinte ridicate în întregime, Constantin Vodă Brâncoveanu a făcut îmbunătățiri, reparații, adaose, înnoiri și danii la o mulțime de biserici și mănăstiri de pe cuprinsul întregii țări. Astfel la Mănăstirea *Tismana* a dăruit vase de argint. La Mănăstirea *Strehaia* a înnoit zidurile învechite. Tot el a reparat Mănăstirile de la *Sadovs* și de la *Gura Motrului*. Mănăstirea *Govora* a fost reparată de el. În 1683, repară Mănăstirea *Bistrița*, ctitoria Craioveștilor, rudele sale după tată, iar în 1695, reface Mănăstirea *Dintr-un Lemn*, și contribuie la restaurarea Mănăstirii *Argeșului*.

La Câmpulung, repară *Biserica Mănăstirii Negru Vodă*. La Târgoviște repară în 1698 *Biserica Domnească*, înnoindu-se pictura și pardoseala, și biserica *Sfântul Dumitru*, iar în 1708, *Mitropolia*. Biserica Mănăstiri Dealul a învelit-o cu aramă și a zugrăvit-o pe dinăuntru și pe dinafară.

În Vlașca, a reparat Mănăstirea *Glavacioc*, ridicată din vechime de Vlad Vodă Călugărul.

Doamna Maria, soția lui Constantin Brâncoveanu, nu s-a lăsat mai prejos de evlaviosul ei soț în râvna față de zidirea și înfrumusețarea locașurilor dumnezeiești. Ea a făcut între 1695-1699 *Bolnița de la Hurezi* și a restaurat în același timp biserica *Schitului Viforâta* de lângă Târgoviște. La București a ridicat în 1702 *Biserica dintr-o zi* în locul celei vechi de lemn. În 1706 a refăcut din temelie Mănăstirea de la *Surpatele*¹⁸.

Mult s-a îngrijit Constantin Brâncoveanu de românii din Transilvania, mai ales după acțiunile de prozelitism întreprinse de Viena, prin care acesta a dorit să-i treacă la catolicism pe cei de peste munți. Sprijinitor al ortodoxiei transilvănene, Constantin Brâncoveanu a fost ctitorul bisericilor din Făgăraș, *Sămbătă de Sus* și *Ocna Sibiului*.

Numărul acesta impresionant de ctitorii vorbesc despre o disponibilitate extremă a voievodului de a cheltui sume mari de bani pentru zidirea de locașuri sfinte. Este o dovadă limpede a modului în care el a știut să se raporteze la avere, văzându-o ca pe un dar ce trebuie întors înapoi lui Dumnezeu. Rafinamentul, finețea și generozitatea sa a fost lăudată de toți contemporanii lui. „*De aceea, spune patriarhul Atanasie Dabbas, și noi de la marginile pământului și din părțile cetății lui Dumnezeu a Antiohiei, auzind de virtuțile tale, de Dumnezeu lumnate, am alergat și am venit cu toată graba în acest fericit oraș, ca să vedem și să învățăm în faptă acelea ce am auzit fiind departe, astfel după cum în vechime împărăteasa de miazăzi a venit de la margini să vadă înțelepciunea lui Solomon*”¹⁹.

Extrem de generos a fost domnitorul nu doar cu bisericile și mănăstirile din Țara Românească și Transilvania, el a ajutat cu sume de bani și cu nenumărate danii bisericii și mănăstiri de pretutindeni în Răsăritul ortodox. Astfel, Patriarhia Ecumenică, mănăstirile Sfântului Munte Athos, Locurile Sfinte de la Ierusalim, Mănăstirea Sfânta Ecaternia din Muntele Sinai, Patriarhiile apostolice ale Alexandriei și Antiohiei – toate au beneficiat din dragostea și mărinimia domnitorului român.

4.2. Sfântul Constantin Brâncoveanu, ctitor de școală românească

Primind o educație aleasă marele voievod a fost preocupat mult și de zidirea suflotească a celor aflați sub stăpânirea sa. Domnitorul a dorit mult pacea, pentru ca ierarhii, preoții și dascălii să se poată ocupa de popor, să îl lumineze prin cunoașterea *Sfintei Scripturi*, a Sfintei Tradiții dar și a culturii laice. Zelul și dorința sa de a lumina poporul izvorau din evlavia sa după cum nota în 1692 cronicarul *Șerban Greceanu* în prefața la *Slujbele Sfintei Parascheva celei nouă și a Sfântului Grigorie Decapolitul*, tipărită în grecește la București: „*Te-ai silit și te silești cu râvnă și cu sânguință să vădești într-adevăr la toată Biserica sobornicească virtutea și evlavia ascunsă în tine; și de aceea, pe lângă celelalte bunătăți pe care le făptuiești zilnic spre folosul multora, ai mai tipărit și tipărești diferite cărți și în limba grecească și în cea românească, ca să se arate tuturor adevărul științei adevărate*”.

Sfântul Constantin Brâncoveanu a dorit în primul rând ca slujbele Bisericii să fie înțelese de tot poporul, lucrare pastorală pe care a desăvârșit-o apoi Sfântul ierarh Antim Ivireanul, alături de care au ostenit și câțiva ierarhi de seamă ai vremii, cum ar fi Mitropolitul Teodosie sau Mitrofan de la Buzău, dar și reprezentanți ai culturii laice

precum frații Radu și Șerban Greceanu, Iordache, Mihai sau Constantin Cantacuzino.

În al doilea rând, rafinamentul și cultul domnitor și-a dorit să aibă școli bune prin care să poată ajuta la luminarea poporului său. În vremea sa funcționa la București o școală superioară, o *Academie* – în chiliile Mănăstirii *Sfântul Sava*, aflat pe locul unde astăzi se ridică Universitatea și statuia lui Mihai Viteazul. Pentru această școală superioară, Constantin Brâncoveanu a clădit un local nou, la Mănăstirea *Sfântul Sava*, sprijinind-o constant material. Domnitorul s-a ocupat îndeaproape de organizarea acestei școli superioare, hotărând ca înalta instituție de cultură să aibă trei dascăli, plătiți cu un salariu anual, care să predea *logica, retorica, fizica, astronomia, psihologia și metafizica*. În fruntea acestei Academii „*menită pe de o parte să introducă clasicismul elin din nou, iar pe de alta, să întărească Ortodoxia*”, Constantin Brâncoveanu a pus pe vestitul dascăl Sevastos Kimenitul²⁰.

În al treilea rând, luminatul voievod a dorit să aibă cărți tipărite atât de necesare cultului, dar și culturii țării sale. În vremea lui au funcționat tipografiile din cinci localități din Țara Românească și toate aceste cinci tiparnițe s-au bucurat, într-un fel sau altul, de ajutorul său²¹. Pe lângă tipografia mai veche înființată în 1678 la București de către mitropolitul Varlaam, apar și altele mai noi: în 1691 la Buzău, prin strădania episcopului Mitrofan, la Snagov în 1694, la Râmnicu Vâlcea în 1705 și la Târgoviște în 1708, toate prin străduința și osteneala Sfântului Antim Ivireanul.

De numele Sfântului Constantin Brâncoveanu se leagă tipărirea primei ediții integrale a *Sfintei Scripturi* în limba română. *Biblia de la București* publicată în 1688, rămasă în istoria scrisului românesc sub numele de *Biblia lui Șerban*, a „apărut cu îndemnul dumnealui Constandin Brâncoveanu, mare logofăt și ispravnic al cărții”²².

În timpul domniei sale au fost tipărite nenumărate cărți de cult precum: *Slujba Sfinților Constantin și Elena* (Snagov, 1696), *Triodul* (Buzău, 1697), *Mineiele* (Buzău, 1698), *Molitfelnicul* (Buzău, 1699 și 1701), *Octoihul* (Buzău, 1700), *Penticostarul* (Buzău, 1701) *Liturghierul* (Buzău, 1702), *Molitvele vecerniei* (Buzău, 1702), *Ceaslovul* (București, 1703), *Octoihul* (Râmnic, 1706), *Slujba Adormirii Maicii Domnului* (Râmnic, 1706), *Catavasierul* (Târgoviște, 1713), *Ceaslovul* (Târgoviște, 1714)²³.

Un aspect deosebit de important al activității culturale a Sfântului Constantin Brâncoveanu și o trăsătură a caracterului său a fost implicarea și *zelul lui misionar*. Cronicile vremii notează faptul că domnitorul valah a ajutat, în nenumărate rânduri, material, dar și spiritual, pe românii din Transilvania, oprimați de *uniație*. Aflând de gestul reprobabil al lui Atanasie Anghel din 1701, Sfântul Constantin Brâncoveanu le scrie brașovenilor următoarele: „*Încredințați suntem că Dumnezeu unora ca acestora care ocărăsc și nu cinstesc legea întru care s-au pomenit și înaintea lui Dumnezeu s-au făgăduit, cu de grabă li se va răsplăti, că de multe ori acestea am văzut*” și, profetic, sfântul domnitor martir, care avea să moară pentru legea străbună, afirma că „*cel ce lasă legea sa și pofteste alta iau plată direct de la dreptul judecător Dumnezeu...*”²⁴.

Acest zel misionar îl va îndemna să tipărească și apoi să popularizeze în Transilvania o serie de lucrări cu caracter apologetic, precum: *Manualul contra papistașilor* al lui Maxim Peloponisianul, *Contra dogmelor catolice* a lui Meletie Sirigul, *Contra calvinilor* a patriarhului Dosoftei al Ierusalimului, *Mărturisirea de credință a mitropolitului Petru Movilă*²⁵.

4.3. Sfântul Constantin Brâncoveanu, tată într-o familie voievodală

În mod cert cea mai importantă investiție a vieții marelui voievod a fost *familia sa*. A fost dăruit de Dumnezeu cu mulți copii, cea mai mare bogăție a sa, pe care sfântul a știut să o închine Ziditorului. Constantin Brâncoveanu s-a căsătorit în anul 1674 cu

nepoata domnului Antonie Vodă din Popești (1669-1672), iar căsnicia lui a fost plină de darul lui Dumnezeu, credincioasa doamnă Maria, născând nu mai puțin de *unsprezece copii*, anume *patru feciori și șapte fete*. Bucurie desăvârșită era în casa Sfântului Constantin Brâncoveanu ori de câte ori sporea numărul fiilor și al fiicelor sale, căci în fapt era revărsarea binecuvântării lui Dumnezeu asupra întregii sale familii. La doi ani după căsătorie li s-a născut cea dintâi fiică, pe care au numit-o Stanca, poate după numele bunicii din partea tatălui. În 1678 a venit pe lume Maria, iar mai apoi, în 1682, s-a născut și Ilinca. În anul următor, 1683, Brâncoveanu a dobândit cel dintâi fiu, pe care l-a numit Constantin, iar în 1685 s-a născut și Ștefan. Apoi au urmat Safta (1686), Radu (1690), Ancuța (1691), Bălașa (1693), Smaranda (1696), iar prin 1697 ori 1698 s-a născut și cel din urmă fecior, Matei. Toate vlăstarele brâncovenesti s-au învrednicit de o bună și aleasă creștere, iar prin iconomia lui Dumnezeu și buna lor voie s-au făcut pricină de bucurie veșnică părinților lor.

Cronicile îl înfățișează pe *tânărul tată* extrem de atent, cumpătat, darnic, milos și blând cu toți copiii săi. Frumusețea sufletului voievodului și al doamnei Maria se vede în toți acești minunați copii. Părinții au investit enorm în educația fiilor lor, ceea ce a făcut ca de la bun început distinsa dinastie a Brâncovenilor să fie invidiată și pizmuită.

Pentru educația odraslelor domnești Sfântul Constantin Brâncoveanu a cheltuit foarte mulți bani, dovada poate fi găsită în cronicile vremii care vorbesc despre pleiada de dascăli renumiți precum: Sevastos Kimenitul din Trapezunt, Ioan Comnen, Hrisant Nottara, Gheorghe Maiota, Antim Ivireanul care s-au ocupat de școlirea copiilor domnitorului. Important de remarcat este faptul că toți copiii au fost inițiați atât în *cultura antică*, deprinzând *limbile clasice*, cât și cele moderne, dar au cunoscut și învățătura *Sfintei Evanghelii* și literatura patristică. Dovada mării dorințe a celor doi evlavioși părinți ca fiii lor să cunoască cât mai mult este impresionanta *biblioteca a mănăstirii Horezu* care cuprindea o varietate mare de lucrări, înglobând scrieri patristice precum: operele Sfinților Vasile cel Mare, Epifanie de Salamina, Grigore de Nazianz, Grigore de Nissa, Ioan Damaschinul, Maxim Mărturisitorul, pe Clement Alexandrinul și Eusebiu de Cezareea dar și literatură profană, precum: *Odiseea* lui Homer, tragediile lui Euripide, comediiile lui Aristofan, opera lui Hesiod și multe altele. La toate acestea li s-au adăugat și lucrări din literatura juridică bizantină, din domeniul istoriei, geografiei, filozofiei, literaturii și gramaticii, precum și cărți de cult ori de rugăciuni, lexicoane, toate fiind destinate educației copiilor domnitorului.

Roadele acestei imense investiții nu au întârziat să apară. Constantin, fiul cel mai mare al domnitorului, fiind cel întâi-născut de parte bărbătească, urma să urce pe tronul voievodal atunci când Brâncoveanu-tatăl va fi fost împovărat de ostenele bătrâneților. Pentru aceasta, tânărul Constantin a primit învățatură aleasă, de viitor principe creștin și dând dovadă de o precocitate remarcabilă reușește la vârsta de nici 20 de ani împliniți să facă o primă traducere din limba greacă veche în greaca nouă a unei cărți a lui Plutarh intitulată *Paralele grecești și romane*²⁶.

Această carte a lui Plutarh, din care tinerii puteau deprinde deopotrivă și cunoștințe de geografie, politică, artă militară și purtări alese nu se găsea la acea vreme decât în limba greacă veche, iar traducerea în limba greacă nouă era necesară din cauză că la Academia *Sfântul Sava* din București o parte a studiilor se făceau în greaca nouă.

Urmându-și fratele mai mare întru ostenele cărturărești, Ștefan și Radu au alcătuit și ei cuvântări panegirice pe care le-au rostit în biserică la zi de praznic, înaintea părinților lor și a obștii credincioșilor. Aceste cuvinte de laudă erau închinare Sfântului Constantin cel Mare, Sfântului Arhidiacon Ștefan, Adormirii Maicii Domnului și Patimilor Mântuitorului Hristos. Mai apoi aceste cuvântări bisericești au fost publicate fiecare în parte și dimpreună

cu traducerea din Plutarh. Aceste cinci cuvântări sunt foarte valoroase pentru familia Brâncoveanu, pentru că în alcătuirea lor tinerele vlăstare domnești își împărtășesc toată frumusețea lor suflatească și mărturisesc dorința lor sinceră de a urma lui Hristos în patima sa.

Astfel, în *Cuvântul panegiric la martiriul Sfântului Ștefan*, scris în limba greacă veche, Ștefan Brâncoveanu, autorul, are un impresionant pasaj care ascunde taina muceniei ce urma să se petreacă în anii următori: „*O, iubitorilor de mucenici, haideți, sculați-vă, ce mai ședeți? Haideți să urmăm și noi în luptă atletului, haideți să îi adunăm la încununare pe ostașii luptători, haideți să-i însoțim în arenă pe tânărul atlet, haideți, să-l urmăm afară din cetate pe Ștefan. Vedeți-l acolo cum, tânăr de ani, fraged cu vârsta, cu câtă tărie de suflet pătimește, cu câtă tărie suferă, cu câtă stăruință îndură și, suferind, disprețuiește marea pornire și mânie a răzvrătiților iudei. Vedeți-l cum stă voinicește cu sufletul, hotărât cu socotința, mărinos cu cugetul, tare cu inima...*”²⁷.

Între preocupările cărturărești ale fratelui mai mic, Radu Brâncoveanu, poate fi găsită o extrem de frumoasă *Cuvântare la Patima cea mântuitoare* în care autorul atât de profund scrie profetic despre felul cum își dorește viața împlinită: „*Iată, dar, este deschisă acum milostivirea îndurării dumnezeiești pentru cei răniți; cu toții, dar, să alergăm cât mai cu grabire! De am avea piept de aramă și inimă de diamant, arama - în topitoarea dragostei dumnezeiești, unde este un altfel de foc - se topește, iar diamantul cu Sângele cel viu al Mielului se desface. Iarăși, de suntem răniți de moarte sau chiar morți, coasta cea împunsă a Mântuitorului fie-ne mormânt! Și chiar vii de suntem, să murim la Tronul vieții, la Crucea cea purtătoare de viață. Să alergăm cu toții și, lăsând toată grija cea lumească, să cădem cu suspinuri și lacrimi la picioarele cele pironite ale Dumnezeului celui Răstignit. Să ne aruncăm în brațele Crucii, pentru ca lumea să se răstignească întru noi și noi lumii. Să ne afundăm întru acea Mare Roșie, pentru a fi numărați cu aceia «care și-au înălbit hainele lor în sângele Mielului» (Apocalipsa 7, 14). Să alergăm cât mai iute, cu grabire să ne sânguim, ca să aflăm în țarina cea arată - comoara, în pământul cel binecuvântat - sămânța cea aleasă, în izvorul vieții - apa cea plină de har, în ocări - cinstirile, în palmuiri - biruințele, în învinuiri - iertarea, în trestie - sceptrul, în urâciune - frumusețea, în nenorociri - fericirea, în împrejurări grele - norocirea, în prigoane - pe Dumnezeu, în moarte - viața. Amin*”²⁸.

Din aceste scurte pasaje este atât de evidentă educația aleasă și viața duhovnicească deosebită a copiilor domnitorului Constantin Brâncoveanu, o bogăție neprețuită primită de la Dumnezeu după cum mărturisește Sfântul Antim Ivireanul în prefața unei cărți a lui Plutarh, tipărită în 1704 la București în care el nota: „*Am fericit pe prealuminatul nostru Domn [Constantin Brâncoveanu], că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu Preainălțimii Sale și fii care pentru preamărea lor virtute arătată înainte de vreme, sunt răvniți în lume și pizmuiți*”²⁹.

Sfântul Antim Ivireanul a exprimat aici un mare adevăr. Bogăția cea mare a Sfântului Constantin Brâncoveanu era în primul rând această familie numeroasă, această pleiadă de copii deosebiți, care ajutați de imensa avere a părinților, putea deveni viitoarea aristocrație a Țării Românești, viitori pretendenți la tron. Aceste două bogății ale Brâncoveanului, copiii săi, și marea sa avere au atras pizma, invidia dar și frica turcilor care au dorit cu orice preț desființarea acestei frumoase familii.

5. Mucenicia familiei Brâncovenilor: cununa tuturor darurilor primite de la Dumnezeu

S-au scris foarte multe pagini despre moartea martirică a Sfântului Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi, iar desfășurarea ei istorică se aseamănă cu oricare altă mazălire

de domn din veacul al XVII-lea. Ceea ce distinge moartea lui Constantin Brâncoveanu de celelalte depuneri de voievod este *intervenția lui Dumnezeu*. Cel pe Care toată viața domnitorul L-a slujit, Cel Căruia domnitorul a dorit să Îi urmeze în Patimă, a intervenit în istorie și a dat sens și valoare veșnică suferințelor și morții îndurate de cei care sincer L-au iubit în întreaga lor viață. Din această perspectivă trebuie interpretată moartea Brâncovenilor. *A fost o execuție politică pe care Dumnezeu a dorit să o transforme în martiriu.*

Iată desfășurarea istorică a evenimentelor, relatate, însă, din perspectiva Veșniciei lucrătoare în timp.

Voievodul Constantin Brâncoveanu era un om foarte blând și foarte sincer și cu toate că știa că politica pe care o ducea de echilibru nu era pe placul multor boieri nu credea că cineva ar putea vreodată să uneltească împotriva lui, trădându-l.

Toată drama trădării a început în anul 1711 într-un context nefericit de întâmplări. Pe fondul neînțelegerilor tot mai mari între Brâncoveanu și familia Cantacuzinilor privind sensul politicii externe a Țării Românești, după înfrângerea lui Dimitrie Cantemir la Stănilești, bătălie la care Constantin Brâncoveanu participase de partea turcilor, acordându-le doar ajutor material, unul din generalii săi, *Toma Cantacuzino*, care avea „fumuri și fandoseli de domnie”³⁰ a dezertat, fugind în Rusia, unde Petru cel Mare l-a împrumărit în regiunea Kievului și l-a făcut general-maior de cavalerie. Această trădare i-a agravat domnitorului situația în fața turcilor care deveniseră extrem de suspicioși și care primeau tot mai multe plângeri împotriva lui. Pe de altă parte, cei doi unchi ai săi doreau domina pentru protejării lor. Astfel, stolnicul Constantin Cantacuzino dorea scaunul domniei pentru fiul său, Ștefan, iar Mihail Cantacuzino îl urmărea pentru Mihai Racoviță, domnul Moldovei, mazilite de turci în toamna anului 1709 la Constantinopol.

Firul trădării a pornit de la acești oameni egoiști și lipsiți de caracter, gata să vândă țara oricui. Mihai Racoviță, aflat în temnița Celor șapte turnuri, din Stambul este inițiatorul acestei infame lucrări. Cu speranța recăpătării domniei, el i-a promis marelui vizir că-i va procura dovezile împotriva lui Constantin Brâncoveanu că este infidel față de Înalta Poartă. Se organizase astfel un *complot* în care erau amestecați mai mulți agenți. Racovița ia legătură cu frații Cantacuzini, cărora li s-a promis de către Mihai Racoviță iertarea din partea sultanului pentru acuzațiile ce planau asupra lor, legate de fuga lui Toma Cantacuzino la ruși, dacă vor procura dovezi pentru denunțarea lui Constantin Brâncoveanu și-l vor împiedica să fugă în Austria, până la sosirea poruncii de mazilire.

Voievodul era străin de urzilele complotului Cantacuzinilor și-și vedea de treburile domniei, fiind convins că poziția sa era consolidată. În primăvara anului 1714, situația domnitorului s-a înrăutățit odată cu urcarea pe tronul imperiului a noului *sultan Ahmet*, ceea ce a dus și la înlăturarea de la curte a principalilor săi sprijinitori. Totodată vizir a ajuns *Gin Ali Pașa*, care râvnind aurul Brâncovenilor a devenit principalul instigator la detronarea și mazilirea domnitorului valah.

Situația devenise dramatică în primăvara anului 1714 în casa Sfântului Constantin Brâncoveanu. La Înalta Poartă s-au strâns o serie de pâri cât se poate de neadevurate împotriva domnitorului, potrivit cărora ar fi întreținut corespondență secretă cu puterile creștine, că ar fi stors țara cu birurile, că ar fi locuit mai mult la Târgoviște, și nu la București, că ar fi cumpărat multe moșii, că ar fi fost complice la trădarea lui Toma Cantacuzino, că ar fi scos proprie monedă națională și multe altele. Sfântul Constantin se știa domn pe viață și de aceea nu intuia primejdia ce avea să se abată asupra casei lui. Dramatic este și faptul că puținii săi sprijinitori de la curtea sultanului l-au trădat și nu l-au avertizat. Un singur doctor grec din Constantinopol a aflat întâmplător de acest plan de mazilire și i-a scris domnitorului de două ori, însă acesta, foarte credul și la sfaturile răilor

săi sfetnici, Cantacuzinii, nu a dat crezare celor scrise.

Golgota Sfântului Constantin a început în *postul Paștilor* din anul 1714. Stanca, fiica sa cea mai mare, moare pe neașteptate, la 15 martie 1714, fapt ce a adus o durere imensă în sufletul domnitorului, care va scrie apoi la 17 martie *patriarhului Hrisant Notara*, înfățișând cu aceste cuvinte situația sa grea: „*Fata mea preaiubită suferind până la 15 ale lunii...și-a dat sufletul în mâinile Dumnezeului celui viu...iar pe noi părinții ei, ne-a lăsat fericita nemângâiați și foarte zguduți și întristați în nenumărate tulburări. Căci, Dumnezeu știe, prin foc și prin apă trece sufletul nostru, și nu avem mângâiere.... Dar Domnul a dat, Domnul a luat și cum Domnului I s-a părut așa a și făcut. Mulțumim și ne închinăm vouă Sfinte și ne rugăm de mila Lui nesfârșită să o odihnească pe dânsa în sânurile lui Avraam..*”³¹. Este impresionantă așezarea duhovnicească a cuviosului domnitor. Tăria lui sufletească și legătura lui vie, caldă și personală cu Dumnezeu îl va ajuta să urce pe Golgota muceniciei pentru a dobândi astfel cununa neveștejită a bucuriei Învierii lui Hristos.

În această atmosferă de durere și doliu, marți, în data de 3 aprilie 1714, în Marția Săptămânii Mari, a sosit la București capugiul Mustafa aga, unul din cei mai buni prieteni ai domnitorului Brâncoveanu, ales anume de marele vizir ca să nu intuiască acesta nimic. El a intrat în palatul domnesc și îi dă vestea năpraznică a depunerii lui din domnie. A citit apoi în public Hatîșeriful sultanului după ce au fost adunați toți boierii țării și mitropolitul care avea acest scurt și dramatic cuprins: „*Pentru că te-am găsit pe tine, Constantine Brâncovene, nevrednic și hain, ca unul care ai adus pe muscali la Brăila, ai pus biruri noi pe țară și ai despuiat-o cu ele și nu te-ai mulțumit cu scaunul de domnie de ți-am hotărât... pentru aceste greșeli deci, și multe altele te scoatem din Domnie și-ți poruncim să vii aici la noi cu toată casa și seminția ta. Pentru aceasta am trimis la tine pe Imbrohorul cel Mare (șeful grajdurilor împărătești)...*”³². A urmat apoi sigilarea visieriei, a tezaurului privat al domnitorului, care a fost pus sub paza boierilor până la sosirea corpului de armată condus de imbrohor.

Zadarnic a încercat sfântul voievod să amâne plecarea sa după sărbători. Turcii se temeau de o intervenție austriacă și de aceea au numit în grabă un nou domnitor în persoana lui Ștefan Cantacuzino, nepotul lui Constantin Brâncoveanu. În *vinerea mare*, pe seară, atunci când voievodul mazilit părăsea Bucureștiul împreună cu cei patru băieți și cu alte rude, toți sub escortă pentru a fi duși la Istanbul, Ștefan Cantacuzino, care plin de fariseism a căutat să se dezvinovățească pentru situația creată și l-a condus cu capul gol până la caretă. La scoborârea scării din Curte, Brâncoveanu i-a adresat următoarele cuvinte profetice: „*Dacă aceste nenorociri sunt de la Dumnezeu, pentru păcatele mele facă-se voia Lui. Dacă sunt însă fructul răutății omenesci, pentru pieirea mea, Dumnezeu să-i ierte pe dușmanii mei, dar păzească-se de mâna teribilă și răzbunătoare a judecății divine*”³³.

După aproape trei săptămâni de drum a ajuns domnitorul la Constantinopol cu toată familia sa, și în loc să fie condus la unul din palatele sale, cum spera, a fost condus direct la închisoarea *Cele șapte turnuri* Edicule, într-un loc întunecos, exceptând pe doamna, nora cu copilul și fiica, care au fost închise într-un loc mai înalt și mai luminos.

Din aprilie și până în iulie, Sfinții Brâncoveni au fost supuși la cele mai inimaginabile torturi. Rând pe rând, zi de zi, ei au trebuit să mărturisească unde li se aflau averile. Era eminamente o *execuție politică* având la bază dorința de a confisca averea imensă a domnitorului. De la Edicule au fost apoi transferați în temnița unde erau închiși marii demnitari turci, pașii și vizirii, și anume, la Bostangi Basa. Suferințele, chinurile și torturile au continuat pentru toți, pentru familie și pentru vistierul Ianache Văcărescu, cel care cunoștea secretele domnului mazilit. La torturile nesfârșite se adăugă pârele venite

neîncetat din țară din partea Cantacuzinilor care, fiindu-le teamă că Brâncoveanu ar putea scăpa așa cum a făcut-o în anul 1703, trimiteau mereu noi acuze.

Chinurile la care au fost supuși Brâncovenii erau motivate politic și urmăreau nimic altceva decât averea lor. Ultima încercare la care a fost supus Sfântul voievod a fost una de o deosebită viclenie. Spre sfârșitul lui iulie, pe neașteptate, i-au spus că l-au iertat, mutându-l în palatul Țării Românești din Constantinopol, promițându-i chiar și domnia în schimbul unei sume colosale de 20 000 de pungi. Brâncoveanu a cerut timp de gândire. I s-a permis să scrie sperându-se că el va încerca prin scrisori să-și pună la adăpost averea care scăpase nedeclarată și astfel să se mai descopere câte ceva.

Aici însă intervine o mare schimbare. La intervențiile făcute pentru el la curte, *muftiul* îi obține grațierea cu condiția ca fostul domn să se lepede de creștinism și să treacă la islam. Auzind propunerea muftiului, domnitorul, din râvna pentru Dumnezeu a refuzat. Atunci turcii l-au închis din nou și iarăși l-au torturat. Văzând că nu mai scot nimic de la el, i-au hotărât pieirea. *Din acest moment istoria Brâncovenilor devine sinaxar.* O execuție politică pe motiv de avere devine mucenicie. Dumnezeu intervine în planul istoric omenesc și dăruiește Sfântului Constantin cel mai mare dar, și anume, acela al posibilității mărturisirii credinței și atașamentului față de El cu prețul sângelui:

La 15 august 1714, exact în ziua în care fostul domn împlinea 60 de ani a avut loc execuția lui Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi, împreună cu sfetnicul Ianache Văcărescu. Ei au fost aduși la locul de execuție desculți și în cămașă în fața crudului sultan Ahmet și a ambasadorilor puterilor europene, chemați să participe ca spectatori la masacru, pentru a fi înfricoșați. În acele dramatice momente Sfântul Constantin Brâncoveanu, asemenea primilor mucenici, a făcut o scurtă rugăciune, și s-a adresat fiilor săi cu următoarele cuvinte: „*Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru*”³⁴.

Execuția a avut loc în piața Iali Kioşc de lângă Serai, iar cronicile sunt unanime în a prezenta faptul că pentru a spori durerea sfântului voievod au fost mai întâi decapitați în fața lui toți copiii săi. Primul decapitat a fost Ianache Văcărescu, apoi urmând pe rând, Constantin (31 ani), Ștefan (29 ani), Radu (24 ani) și Matei (12 ani) iar la urmă, părintele lor, care a fost spectator la toată această cruzime și barbarie. În această execuție plină de barbarie, cronicile rețin un moment deosebit de încărcat emoțional în care mezinul familiei, Matei, fiind la vârsta pubertății, a fost zguduit și înfricoșat de moarte, și revoltat s-a adresat sultanului, spunându-i că el nu înțelege de ce trebuie să moară din cauza altora. Ahmet i-a răspuns scurt că dacă se leapădă de credință își va păstra viața. Atunci a intervenit Sfântul Constantin care și în acele tragice clipe a reușit să insufle copiilor săi dragostea fierbinte de Dumnezeu pe care o avea în sufletul său și i-a spus: „*Din sângele nostru n-a fost nimeni care să se lepede de credință!*”³⁵. Atunci mezinul a strigat cu glas mare gâdelui: „*Vreau să mor creștin, lovește! Și îndată călăul i-a retezat capul ca și celorlalți, iar mai pe urmă îi tăie capul și tatălui. După aceea trupurile lor au fost aruncate în mare iar capetele au fost duse și atârinate în fața bolții celei mari a Seraiului. Și au rămas acolo vreme de trei zile...*”³⁶.

Trupurile sfinților Brâncoveni au fost apoi pe ascuns pescuite de câțiva creștini evlavioși și îngropate într-o mănăstire în insula Halki, nu departe de Constantinopol, zidită de basileul Ioan II Paleologul și refăcută de Constantin Brâncoveanu.

Doamna Maria și cu ceilalți membri ai familiei rămași în viață, au stat închiși în Constantinopol până în martie 1715. Câțiva binevoitori au încercat să obțină de la Vizir, în schimbul sumei de 50.000 galbeni. Banii au fost împrumutați cu enorma dobândă de 30 la sută, însă dușmanii lor din Valahia, găsind noi calomnii, trimiseră Vizirului 40 000 galbeni pentru anularea eliberării celor închiși, care fură exilați pe țărmul răsăritean al

Mării Negre, la Kutai, de unde, în 1716, fură eliberați și aduși înapoi în Valahia, după ce nemții au ucis pe vizirul Ali-Pașa la Petrovaradin.

6. Viața și martirajul Sfinților Brâncoveni – model pentru generațiile actuale

Plasându-se între timp și veșnicie, între istorie și sinaxar, între trecut și prezent, viața Sfântului Constantin Brâncoveanu are multe de spus lumii de astăzi. După ce am parcurs toate etapele vieții acestui sfânt în mod inevitabil se nasc câteva întrebări fundamentale: Care sunt valorile pentru care trăim? Care sunt prioritățile vieții noastre? Ce urmărim să dobândim în această lume? Cum ne raportăm la veșnicie, trăind atât de intens prezentul?

Fără sfârșitul martiric viața domnitorului Constantin Brâncoveanu ar fi fost doar o filă glorioasă din istoria neamului nostru. Dar ea este cu mult mai mult, ea este o *pagină de sinaxar*. În ea nu găsim relatarea despre anumite fapte ale omului și despre faptele minunate ale lui Dumnezeu lucrute prin aleșii săi. Dumnezeu este Cel Care pe toate le vede, pe toate le stăpânește. El intervine în timp, El sfințește toate și pe toate vrea să le aducă la Sine printr-un schimb neconținut de daruri. El dăruiește omului întreaga sa iubire și așteaptă un răspuns pe măsura omului la această iubire. El sădește în fiecare persoană darurile sale și așteaptă ca omul să le descopere, să le pună în lucrare și să le ofere lui Dumnezeu înapoi ca ofrandă. Acest schimb minunat de daruri s-a petrecut și în viața Sfântului Constantin Brâncoveanu. Ziditorul a toate l-a înzestrat cu atâtea daruri și atâtea bogății pe marele domnitor care a știut să le întoarcă Dăruitorului înapoi, zidind biserici, ajutând pe săraci, luminând poporul prin cărți și prin cultură. Acest schimb minunat de daruri va culmina prin răsplata cea mare dumnezeiască arătată în darul muceniciei.

Viața Brâncovenilor nu poate fi înțeleasă decât din perspectiva Veșniciei pe care domnitorul și-a dorit-o în tot timpul vieții sale pământești. Dumnezeu a fost prezent în toate etapele vieții sale și fără intervenția Lui voievodul muntean ar fi putut sfârși sugrumat în închisorile sultanului așa cum au murit mulți alți domnitori, fără să ajungă mucenici. Dumnezeu a fost și este Cel care pe toate le-a rânduit după binele celor care l-au iubit și slujit pe El.

Câteva remarci conclusive se impun minții și sufletului nostru după o lectură atentă a sinaxarului vieții Sfinților Brâncoveni.

În primul rând, *veșnicia iubirii lui Dumnezeu* trebuie să fie pentru noi unica și singura valoare care dă sens vieții noastre. Brâncovenii, în pofida bogăției și poziției lor sociale, au iubit frumusețea viețuirii evanghelice și nu s-au legat de lumea aceasta ci și-au dorit-o pe cea viitoare. Proba acestei axiologii interioare o vor face prin mucenicie, atunci când vor alege veșnicia în locul vremelniceii.

În al doilea rând, tot ce avem în această viață este *darul lui Dumnezeu*, iar darul este semnul iubirii și darul nu poate fi folosit egoist, ci trebuie întors Dăruitorului. Brâncovenii au primit multe daruri materiale și spirituale și pe toate au știut să le pună în slujba lui Dumnezeu și a aproapelui lor.

În al treilea rând, noi trebuie să credem că toți suntem chemați la această *aristocrație spirituală*, îngrijindu-ne precum Sfântul Constantin de *Biserică, de școală și de familie*, adică de fundamentele existenței noastre pământești prin care putem afla deschiderea spre viața de veci.

NOTE

1. Maria Holban, *Călători străini în țările române*, vol. VI, *Călătoria lui Paul din Alep*, traducere M. M. Alexandrescu – Dersca Bulgaru, București, 1976, p. 215.
2. Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, București, 1914, p. 24.

3. *Ibidem*, p. 26.
4. Constantin Greceanu, *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, București, 1959, p. 6-7.
5. Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă...*, p. 32.
6. Stefan D. Grecianu, *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu de Radu Vel Logofăt Grecianu*, București, 1906, p. 261șiu. Textul apare reprodus și de Constantin C. Giurescu, în: *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXII, (1964), nr. 9-10, p. 959-960.
7. *Idem*.
8. Anton Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluțiile Valahiei*, text reeditat de Nicolae Iorga, traducere de S. Cris Cristian, Editura Viața Românească, Iași, 1929, p. 37.
9. L. A. Bădulescu, *Pentru Dumnezeu și neam*, p. 21-24.
10. Textul Proclamației poate fi găsit la Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă...*, p. 48-49.
11. Anton Maria del Chiaro Fiorentino, *Revoluțiile Valahiei...*, p. 99-100.
12. *Ibidem*, p. 25.
13. Mihail Gregorian, *Cronicari munteni, Cronica anonimă despre Brâncoveanu*, vol. II, București, 1961, p. 285.
14. *Idem*.
15. Anton Maria del Chiaro Florentino, *Revoluțiile Valahiei...*, p. 39.
16. Ștefan D. Grecianu, *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu de Radu Vel Logofăt Grecianu...*, p. 261.
17. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-români și români*, Iași, 2000, p. 170.
18. I. Rămureanu, *Constantin Brâncoveanu sprijinitor al Ortodoxiei*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXII (1964), nr. 9-10, p. 918.
19. *Ibidem*, p. 924.
20. Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă...*, p. 172.
21. Nicolae Șerbănescu, *Constantin Brâncoveanu ctitor de cultură românească*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXII (1964), nr. 9-10, pp. 879-886.
22. Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă...*, p. 173.
23. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-români și români*, Iași, 2000, p. 168-170.
24. Nicolae Iorga, *Viața și domnia lui Constantin Vodă...*, p. 128.
25. *Ibidem*, p. 173.
26. L. S. Descartovici, *Martiriul Sfinților Brâncoveni*, București, 2005, p. 183.
27. Ștefan Brâncoveanu, *Cuvânt pengiric la martiriul Sfântului Ștefan*, în: L. S. Descartovici (ed.), *Martiriul Sfinților Brâncoveni*, București, 2005, p. 219-220.
28. Radu Brâncoveanu, *Cuvânt la Patima cea mântuitoare*, în: L. S. Descartovici (ed), *Martiriul Sfinților Brâncoveni...*, p. 258.
29. L. S. Descartovici, *op. cit.*, p. 176.
30. *Ibidem*, p. 61.
31. *Ibidem*, p. 265-266.
32. N. Iorga, *Viața și domnia...*, p. 206.
33. L. S. Descartovici, *op. cit.*, p. 311.
34. *Ibidem*, p. 312.
35. Francisc Goscieski, *Relatarea călătoriei prin Moldova și Dobrogea*, în Maria Holban, M. M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu (ed.), *Călători străini despre țările române*, vol. 8, București, 1983, p. 599.
36. Aubry de la Montraye, *Călătoria în Țările Române în 1711 și 1714*, în Maria Holban, M.M. Alexandrescu Dersca-Bulgaru, Paul Cernovodeanu (ed.), *Călători străini despre țările române*, vol. 8, p. 527-528.

SUMMARY

The year of 2014 has been proclaimed by the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church a year of Saint Brâncoveanu Martyrs, taking into account that 300 years has passed since the end of Prince's Constantin Brâncoveanu and his four sons along with his brother-in-law, advisor Ianache's martyrdom. The life of Brâncoveanu family should be analyzed between history and synaxis, between the profane of modern life and the sacred of the life to come. The Christians have always lived the history as if in preparation for the eternity. They have realized, that all events of their lives have a higher meaning and a goal, be it steps towards spiritual growth, a spritual maturity or a preparation to meet God's eternity. The history filled with longing and looking for eternity is known in spiritual literature as *synaxis*. This should be the vision of Brâncoveanus' life approach. They are the Church Saints, though the external facts, described in the historical documents undoubtedly mark steps of a spiritual leverage, blessed by God through the big gift of martyrdom.

If not for a martyric end, the life of the Prince Constantin Brâncoveanu would just be a glorious page of our national history. It is, however, bigger than that, it is *a page from the synaxis*. One can't find the revelation neither of the human nor of God's acts, worked through his chosen ones in there. God is omnipotent and sees it all. He steps in on time, he blesses it all and brings it all to Him in permanent exchange for gifts. He gifts the man with all his love and expects an answer to this love, measured by the human capability. He plants his gifts in each person and waits for the man to discover them, to work them out and offer them back to God as a sacrifice. This miraculous exchange of gifts had taken place also in Saint Constantin Brâncoveanu's life. The creator of all had gifted the Prince with so many presents and goods, yet he knew how to restore them back by building churches, helping the poor, enlightening the people through books and culture. This marvellous gift exchange would have culminated in the great God's retribution shown in the gift of martyrdom.

The life of Brâncoveanu can't be understood but through the perspective of Eternity which was much longed for during the Prince's earthly life. God had been present throughout his whole life and without His intervention, the voievod would have end thrown in the sultan's jail, the same way many more have died before him, had he not been a martyr. God has been the One who orders it all according to the deserved acts of those who love and serve Him.

Din istoria neamului

ISTORIA ȘI SEMNIFICAȚIA NUMELOR DE ROMÂN/VALAH ȘI ROMÂNIA/VALAHIA

(Discurs de recepție la Academia Română)

Ioan-Aurel Pop*

Cluj-Napoca

Introducere

Numele popoarelor și ale statelor au o semnificație aparte, poartă în ele o întreagă istorie, vin din trecut și privesc spre viitor. Despre trecutul poporului român și al României se scriu adesea lucruri de mare profunzime, dar și texte grav distorsionate, justificabile, până la un punct, de marasmul comunist, de impunerea în acei ani a unei viziuni artificiale, controlate de puterea totalitară. Se remarcă aici clișeele (erorile) propagandistice prin care românii erau declarați eterni, vechi de mii de ani, glorioși și imaculați etc., clișee care au determinat reacții vehemente, multe disproportionale. Unele dintre neadevărurile invitate recent se altoiesc și pe faima proastă a unei mici părți a diasporei noastre rătăcitoare și, adesea, prea prezente și gălăgioase. Astăzi dezorientarea este sau pare să fie mai mare ca oricând. Uneori se afirmă, prin varii mijloace, că românii nu au practic istorie, că sunt recent formați, că au avut dinastie cumană, că sunt romi sau, dimpotrivă, că sunt pelasgi ori daci curați, creștini de dinainte de Hristos, vorbitori de latină înainte de romani etc. Alții, istorici de meserie, susțin că suntem un popor relativ nou, născut din valahi (vlahi), că avem un stat abia din secolul al XIX-lea și monarhie abia de prin 1866, că nu dispunem, prin urmare, de experiență istorică și nici de spirit și exercițiu de tip democratic. Oscilațiile acestea, între a fi „cei mai glorioși din lume” și a fi „omuleți patibulari”, „turmă”, pătrunși de o „puturoșenie abisală”, sunt deconcertante pentru martorii străini onești și dornici de adevăr; pentru mulți dintre români, ele sunt sursă de neîncredere și de dezamăgire ori chiar, asociate cu alte dificultăți, motiv de negare a propriei identități. Defăimarea pare uneori de-a dreptul sistematică, dusă cu intenția de a o cultiva și perpetua pe fondul unei confuzii voite, întreținute de către anumiți „formatori de opinie” care pun pe același plan cercetarea istorică autentică și eseul, mărturiile extrase din izvoare și panseurile fanteziste, adevărurile despre trecut și imaginația exacerbată de felurite frustrări individuale. Această confuzie dintre rezultatele cercetărilor de specialitate și produsele impresiilor personale „naște monștri”.

*Acad. **Ioan-Aurel Pop**, istoric român, cel mai tânăr membru titular al Academiei Române (2010), profesor universitar, din 2012 rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Din 1993 conduce Centrul de Studii Transilvane al Academiei Române. A condus Filiala Institutului Cultural Român de la New-York (1994-1995), iar între anii 2003-2007 – Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția. Autor al mai multor lucrări fundamentale privind istoria instituțiilor medievale, a Transilvaniei și a istoriei istoriografiei românești, publicând nenumărate studii și articole în reviste de specialitate din țară și din străinătate. Domeniul specializării: istorie medievală, instituții medievale, paleografie latină, istoriografie etc.

Necunoașterea și nesiguranța, erorile și legende persistă și în legătură cu numele pe care le poartă românii și țara (țările) lor. Pentru majoritatea românilor și mai ales pentru specialiști, chestiunea este pe deplin lămurită, iar reluarea sa poate să pară de prisos. Se va vedea că nu este, din păcate, așa și că, prin urmare, anumite precizări devin necesare. Numele unui popor și numele unui stat sunt uneori aproape la fel de importante ca existența propriu-zisă a poporului respectiv și a statului în cauză. Este de remarcat cazul recent al unui stat din sud-estul Europei (Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei) care poartă încă un nume provizoriu, datorită discordanței dintre soluția politică internă și decizia organismelor internaționale¹. În aceeași categorie se înscrie și decizia de adoptare a numelui general de „rom” pentru un popor fără stat propriu, dar răspândit în multe țări europene. Numele de acest fel ajung să facă parte din identitatea etnică, națională și statală și, de cele mai multe ori, tacit sau manifest, modelează destinul purtătorilor lor².

Nici românii și România nu au făcut excepție de la aceasta, în sensul că numele a modelat destinul acestor realități, le-a trasat o anumită traiectorie istorică. Chestiunea numelui românilor a fost reluată în ultimii ani, deopotrivă de către specialiști și amatori, din mai multe puncte de vedere, între care și cel al asemănării dintre etnonimele de „român” și „rom”. Evoluțiile referitoare la etnicitate sunt astăzi deosebit de complexe, cu precădere dacă sunt analizate din perspectiva dublă a destrămării unor state multinaționale, pe de o parte, și a construcției identității europene, pe de altă parte³. Pentru români, mai ales pentru intelectualii români, lucrurile sunt cunoscute și pot să pară redundante, dar pentru străini, inclusiv pentru unii specialiști străini, multe aspecte sunt neclare și pot necesita precizări.

1. Dualitatea numelor de *valah* și *român* în context istoric general

România există, între granițele sale actuale și din punct de vedere al dreptului internațional, de la 1946-1947, când Conferința de Pace de la Paris a consfințit situația postbelică⁴. Însă România contemporană – denumită atunci și „România Mare” – s-a format în anul 1918, când Vechiului Regat i s-au alăturat Basarabia (la 27 martie/9 aprilie), Bucovina (la 15/28 noiembrie), Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul (la 18 noiembrie/1 decembrie). Această Românie de după Primul Război Mondial a fost recunoscută pe plan internațional în anii 1919-1920, prin cealaltă Conferință de Pace de la Paris. România, ca nucleu al statului modern, s-a constituit însă în intervalul 1859-1866, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza și la începutul domniei principelui Carol de Hohenzollern. Numele de *România* (în forma specifică, cu vocalele „o” și „â”) s-a folosit pentru prima oară în mod oficial (în documente de stat) cam tot atunci (1862-1866), pentru teritoriul rezultat din unirea Țării Românești (Oltenia și Muntenia, fără Dobrogea) și Moldovei (partea central-apuseană – cu zona de la nordul Gurilor Dunării –, fără Bucovina și fără cea mai mare parte din Basarabia). Constituția de la 1866 a consacrat statornic numele de *România*, pe care cucerirea, proclamarea și recunoașterea independenței absolute (însoțite de alăturarea Dobrogei la statul român), ca și instaurarea regatului (evenimente petrecute între anii 1877 și 1881), l-au impus definitiv. În mediile străine însă, pentru încă o vreme, s-a mai apelat la numele de *Valahia* și la acela de *valahi*, cu variantele lor din diferitele limbi. De altminteri, foarte mulți oameni au uitat, iar alții nu au știut niciodată că, până târziu, în secolul al XIX-lea, ceea ce românii numeau generic „Țara Românească” era pentru orice străin „Valahia” (cu diferite variante de scriere și pronunțare).

Datorită acestei constituiri târzii a statului român modern și impunerii denumirii oficiale de *România* abia în a doua parte a secolului al XIX-lea, mulți autori străini au

rămas derutați în legătură cu dualitatea numelor de *Valahia-România* și de *valah-român*. Mirarea s-a datorat în mare parte evoluției specifice și ignoranței – cine se interesa atunci de soarta istorică a unui mărunț popor „de la porțile Orientului”, când erau atâtea probleme spectaculoase, legate de țări importante, precum Germania, de Franța sau de Italia? –, dar și unor știri mediate și viciate, sosite prin intermediari interesați ori nepricepuți.

S-a spus și s-a scris adesea că numele de *România* a fost „inventat” sau folosit pentru prima oară de către un autor grec, Daniil Dimitrie Philippide, pe la 1816, când el publica la Leipzig lucrările *Istoria României* și *Geografia României*, referindu-se, în linii mari, la spațiul vechii Dacii traiane⁵. Unii au crezut sincer și mai cred că toponimul de *România* a apărut realmente *ex nihilo* la începutul secolului al XIX-lea, din rațiuni politice artificiale și în spirit naționalist modern. În legătură cu această convingere se află și o alta, curentă și acum în anumite zone ale spiritualității europene: valahii au fost o populație difuză, dispartă și neprecizată în Evul Mediu, cu mai multe ramuri și componente; dintre anumiți valahi, s-ar fi format în epoca modernă, odată cu națiunile de tip modern, românii. Cu alte cuvinte, *valahii* și *românii* ar fi două popoare (etnii) predominant romanice, aflate în succesiune: întâi ar fi fost vlahii și apoi românii. Impunerea unor asemenea idei tendențioase, cu substrat politic, legate de diferențele dintre vlahi/valahi și volohi sau dintre moldoveni și români, fără nicio bază științifică, s-a făcut, în mare măsură, datorită propagandei rusești și apoi sovietice, însușite și perpetuate până astăzi în anumite cercuri.

Românii de rând nu și-au pus niciodată, în trecut, problema dualității vlah – român sau a altor nume, fiindcă nu au cunoscut decât relativ recent existența etnonimului *vlah* ori a numelui de *Valahia*. Iar pentru elitele românești lucrurile erau clare de mult timp, din moment ce istoricul și omul politic Miron Costin putea scrie încă în secolul al XVII-lea: „Și acestea – nu toate denumirile, <ci> numai unele dintre ele – le-am însemnat, pentru înțelegerea mai ușoară a denumirilor neamului și altor țări, Moldovei și Țării Muntenesti și românilor din Ardeal. Așa și pentru neamul acesta, de care scriem, din țările acestea, numele său drept și mai vechi este *român*, adecă râmlean, de la Roma. Acest nume <vine> de la descălecatul lor de la Traian, și cât au trăit în munți, în Maramureș și pe Olt, tot acest nume l-au ținut și îl țin până astăzi, și încă mai bine muntenii decât moldovenii, că ei și acum zic Țara Rumânească, ca și *românii* cei din Ardeal. Iar străinii și țările dimprejur le-au pus acest nume de *vlah*, de la *vloh*, cum s-a mai pomenit, <iar> aceste nume de *valeos*, *valascos*, *olah*, *voloșin* tot de străini sunt puse, de la Italia, căreia îi zic *Vloh*. Apoi, mai târziu, turcii, de la numele domnului care a închinat țara întâi la turci, ne zic *bogdani*⁶, <iar> muntenilor *caravlah*, grecii ne zic *bogdanovlah*, muntenilor – *vlahos*. Iar acest nume, *moldovan*, este de la apa Moldovei, după al doilea descălecat al acestei țări, de la Dragoș vodă⁷. Și muntenilor, ori cei de pe munte – *munteni*, ori cei de pe Olt – *olteni*, că leșii⁸ așa le zic *molteani*. Deși și prin istorii, și în graiul străinilor, și între ei înșiși, cu vremurile, cu veacurile, cu înnoirile, <românii> au și dobândesc și alte nume, doar acela care este numele vechi stă întemeiat și înrădăcinat, <adică> *rumân*, cum vedem. Că, măcar că ne chemăm acum moldoveni, dar nu întrebăm: „știi moldovenește?”, ci „știi rumânește?”, adică râmlește; puțin nu este ca *știs romanițe*, pe limba latină. Stă, dar, numele cel vechi ca un temel neclătinat, deși adaugă ori vremile îndelungate, ori străinii adaugă și alte nume, însă cel ce-i rădăcină nu se mută. Și așa este și acestor țări, și țării noastre, Moldovei, și Țării Muntenesti: numele cel drept din moși-strămoși este *român*, cum își cheamă și acum locuitorii din țările ungurești, și muntenii țara lor și cum scriu și răspund cu graiul: *Țara Rumânească*⁹. Astfel, Miron Costin lămurește în chip destul de clar existența numelor generale de români și vlahi, a altor denumiri regionale și locale (bogdani, moldoveni, munteni, olteni), precum și a numelui de *Țara Rumânească*. Cum

se vede, învățatul boier moldovean folosește alternativ numele de *rumân* și *român*, ele reprezentând pentru el exact același lucru. El știe că românii au multe denumiri locale, regionale, după provinciile și „țările” în care locuiesc, dar și o denumire etnică generală, cu o formă principală internă (*rumân* ori *român*) și una externă (*vlah*).

În același sens au scris apoi Dimitrie Cantemir și savanții curentului cultural iluminist numit Școala Ardeleană. Firește, în paralel, au apărut și alte explicații, multe fanteziste sau răuvoitoare, în legătură cu denumirile etnice legate de români, fapt perfect normal și întâlnit și în istoria altor popoare. Demolarea teoriei diferenței dintre valahi și români s-a făcut, în chip științific modern în istoriografia română, în secolul al XIX-lea și a continuat cu o foarte serioasă teoretizare în secolul trecut, prin lucrările lui Nicolae Iorga¹⁰, Gheorghe I. Brătianu¹¹, Șerban Papacostea¹², Adolf Armbruster¹³, Vasile Arvinte¹⁴, Eugen Stănescu¹⁵, Ștefan Ștefănescu¹⁶, Stelian Brezeanu¹⁷ și ale altora¹⁸. Cu alte cuvinte, s-a demonstrat, pe temeiul izvoarelor, că românii, încă din Evul Mediu, au avut, în general, două nume, unul dat lor de străini (rezultat al alterității, al contactului cu „celălalt”, cu vecinul¹⁹), dar nefolosit și (cel mai adesea) necunoscut de ei, și altul dat lor de ei înșiși, acesta fiind numele de sine (rezultat al conștiinței de sine). Primul nume este cel de *vlah*, cu toate variantele sale (*valah*, *valach*, *voloh*, *blac*, *oláh*, *vlas*, *ilac*, *ulah* etc.), iar al doilea este cel de *rumân/român*, și el cu anumite variante, mai puține decât precedentul. Nu există niciun izvor care să arate că românii și-ar fi spus dintru început lor înșiși valahi sau într-un fel cumva asemănător, termenul respectiv intrând în limba română curentă foarte târziu, de regulă ca neologism. Chiar și românii rămași izolați la sud de Dunăre, în regiuni complet mixte sau sub forma unor insule de latinătate în „marea” slavă, greacă ori albaneză, și-au spus tot români (cu variante) până recent și își mai spun și astăzi. Abia puțini dintre ei, influențați de felul cum îi numeau slavii, grecii sau albanezii, au început să cunoască etnonimul de vlah și să-l folosească în legătură cu ei înșiși.

Natural, unii istorici mai puțin familiarizați cu istoria medievală și modernă timpurie a românilor și mai ales cu sursele acesteia (greu de accesat, din moment ce sunt scrise în atâtea limbi: slavonă, latină, greacă, maghiară, limbi orientale, limbi slave etc.) pot părea și chiar sunt surprinși de această dualitate de nume. Situația nu este însă deloc ieșită din comun, dimpotrivă, ea se întâlnește la multe popoare: ungurii se denumesc pe sine *magyarok*, și nu unguri, cum le spun străinii; grecii sunt pentru ei înșiși *eleni*, polonezii sunt numiți de către alții și *leahi*, *leși* sau *lengyelek*, germanii sunt și *niemtzi*, *Allemands*, *tedeschi*, *németek* etc., dar ei se numesc pe sine *Deutschen*. La fel este cu albanezii, finlandezii, irlandezii, olandezii și cu mulți alții. Un sârb este (era) pentru un maghiar *rác*, un slovac este (era) *tót*, un italian – *olasz*, un român – *oláh*²⁰ etc. Paralelismul dintre români și maghiari este cel mai grăitor, întrucât ambele popoare erau denumite distinct de străini și purtau, prin urmare, duble nume încă de la începuturile lor ca popoare deplin constituite în Europa Central-Sud-Estică, adică din secolul al IX-lea încoace²¹.

2. *Rumân și român; conștiința romanității românilor în Evul Mediu*

În privința românilor, mărturiile vechi, încă din secolele XIII-XIV, arată clar această dualitate. Autorii străini indică fără putință de tăgadă că, deși exista în mediile externe europene și chiar extra europene numele de *vlah*, românii se numeau pe sine, cel mai adesea, *rumâni*, termen derivat din latinescul *Romanus*, în amintirea Romei, a cărei denumire au conservat-o peste secole. Forma *rumân* este veche, moștenită din limba latină după specificul limbii române, în care vocala „o” neaccentuată, situată adesea în latină între două consoane, se transformă în românește, în anumite împrejurări, în „u”. Astfel, „nomen” devine „nume”, „dolor” – „durere”, „sonare” – „sunare”, „rogationem”

– „rugăciune”, „rogus” – „rug”, „bonus” – „bun” ș.a.m.d. Prin urmare, era firesc ca „Romanus” să dea în românește „rumân”. S-a mai susținut că, târziu și treptat, sub influența umanismului, iluminismului (Școala Ardeleană) și naționalismului modern, s-a impus tot mai mult forma de „român”, atestată pentru prima oară în secolul al XVI-lea. De fapt, anumite studii au arătat că și forma „român” este veche, deși mai puțin răspândită inițial în raport cu forma „rumân”, din moment ce în anumite regiuni românești (de exemplu, zone largi din centrul Moldovei) varianta „rumân” nu există și nici nu a existat vreodată. Pe de altă parte, chiar sub aspect lingvistic, vocala „o” neaccentuată din limba latină nu se transformă invariabil în românește în „u”, ca în exemplele: „coceam”, „acopeream”, „colindam”, „înotam”, „scoteam”, „șchiopătam”, „torceam”, „portar” etc. Prin urmare, se poate susține că cele două forme – cea de „rumân” și cea de „român” – sunt la fel de vechi, moștenite prin evoluția firească a limbii române din latina populară²². Totuși, pare să fi fost mai răspândită în limba română, în vremurile vechi, forma de „rumân”, abandonată treptat (în limba literară) în epoca modernă, sub influența curentului latinist și a ideologiei naționale.

Este de reținut faptul că, așa cum au arătat cu decenii în urmă Șerban Papacostea și Adolf Armbruster, unii dintre români au avut, inclusiv în Evul Mediu, conștiința romanității lor, adică acea convingere că ei veneau de la Roma, că se trăgeau din romani, militari, coloniști și chiar tâlhari, ajunși la Dunăre și la Carpați, în Moesia și Dacia, odată cu stăpânirea impusă de unii împărați din primul secol al erei creștine, apoi de Traian și perpetuată de urmașii lui²³. În același fel, unii polonezi (elita nobiliară, șleahța) știau, tot atunci, că se trag din sarmați (dar alții știau că provin din slavi), anumiți unguri că se trag din huni, unii francezi că s-au născut din troienii lui Paris etc. Orice comunitate umană, de oriunde și de oricând, s-a interesat și se interesează de origini, caută și găsește răspunsuri în acest sens, unele reale, altele imaginare, cele mai multe fiind îmbinări între real și imaginar. Nici la români nu a fost altminteri, în sensul că unii dintre ei s-au întrebat de unde provin și au găsit (între altele) și răspunsul, simplist și exagerat, că toți strămoșii lor au venit „de la Roma”.

Această idee poate fi urmărită de la împăratul (țarul) Ioniță cel Frumos (Caloian), al bulgarilor și românilor, în corespondența sa cu papa Inocențiu al III-lea, din jurul anului 1200²⁴ și până spre jumătatea secolului al XVI-lea, când călugării ortodocși de la Mănăstirea Dealu, de lângă Târgoviște, îi relatau padovanului Francesco della Valle și însoțitorilor săi istoria „așezării locuitorilor în această țară”²⁵, de către împăratul Traian, din ai cărui vechi coloniști se trag românii, care „păstrează numele de romani”, „obiceiurile” și „limba romanilor”²⁶. Menținerea numelui de *rumân/român*, derivat din latinescul *Romanus*, pentru a denumi din interior singurul popor romanic din sud-estul Europei, este tulburătoare și a fost prilej de numeroase comentarii de-a lungul timpului. Se pot găsi multiple explicații ale acestui fapt, între care se află în mod cert această izolare a romanicilor, protoromânilor și apoi românilor în mijlocul unor populații și popoare diferite, neromanice (slave, turanice, fino-ugrice). În tot acest timp, popoarele romanice occidentale erau mai multe și vecine între ele, ceea ce a dus și la nevoia de a se diferenția, de a se distinge între ele sau de a fi distinse de către alții²⁷.

2. Atestări ale etnonimului *român/ rumân* (secolele XII-XVI)

Termenul de *vlah* are o origine destul de obscură, dar majoritatea specialiștilor sunt de acord că el provine de la numele dat de vechii germani unui trib celtic romanizat – *Volcae*. Acest nume a fost apoi preluat de slavi, bizantini, neolatini, unguri etc. și a pătruns în limbile de cultură ale Evului Mediu (greaca, latina, slavona) și ulterior în

limbile vernaculare, cu sensul de comunitate latinofonă, vorbitoare de limbă neolatină²⁸. Deoarece românii erau singurii vorbitori numeroși de limbă neolatină în Evul Mediu în zona central-sud-est-europeană²⁹, termenul de *vlah* (cu variantele sale) a ajuns de la finele mileniului I să-i denumesc, în general, pe români. Cu alte cuvinte, dată fiind inexistența unui alt grup neolatin important la Dunărea de Jos (deopotrivă la nord și la sud de fluviu) și la Carpați, slavii, ungurii, grecii și celelalte popoare au ajuns să se refere la români (priviți drept romanici) ca fiind vlahi³⁰. Faptul, cum spuneam, nu este neobișnuit, dar este tulburător, fiindcă cele două etnonime – *român* și *vlah* – înseamnă, în esență, aproape același lucru, adică moștenitor al latinității, al romanității. Dacă se pornește de la diferența dintre *populus romanus* și *lingua latina* (adică dintre denumirea poporului roman și a limbii sale), atunci se poate și nuanța: în timp ce termenul de român trimite în primul rând la originea etnică romană, la descendența din romani, termenul de *vlah* se referă prioritar la limba latină, la uzul acesteia. Altfel spus, *vlah* înseamnă la origine latinofon (vorbitor de limbă latină, de limbă provenită din vechea Italie), iar *rumân* înseamnă „de la Roma”, legat de statul roman și de români. În ambele cazuri, cum se vede, numitorul comun este Roma și perpetuarea amintirii sale, prin origine sau (și) prin limbă.

Firește, termenul de *rumân/ român* este mult mai puțin atestat în sursele vechi, fapt perfect natural: străinii nu aveau nevoie să-l folosească, din moment ce ei aveau altul pentru a denumi poporul respectiv, pe de o parte, iar elita românilor, având ca limbă de cultură slavona, utiliza și ea în scris termeni adecvați acestei limbi, derivați tot din *vlah-valah*, pe de altă parte. Când s-a trecut însă la uzul mai extins al limbii române, din secolul al XVI-lea începând, în textele românești apare doar termenul cu care se denumeau românii înșiși, adică *rumân/ român*. Totuși, faptul că românii foloseau în Evul Mediu denumirea de *rumân (român)* pentru a se numi pe sine și că exista dualitatea vlah-rumân/ român sunt realități menționate în Occident cel puțin începând cu secolul al XIV-lea.

Astfel, o descriere a lumii, probabil de origine toscană (dintr-un manuscris de la Biblioteca Apostolica Vaticană, pus recent în valoare pentru istoriografia română), spune că, în jurul anului 1314, în „provincia”³¹ numită *Ungaria*, care era *reame* (regat, structură politică), trăiau, în afară de unguri, și românii: „In quella medesima provincia sono i Rumeni e i Valacchi, e quali sono due grandi gienerazioni e anno reame e sono paghani”³². Prin urmare, autorul din Peninsula Italică știa la începutul secolului al XIV-lea că cei pe care occidentalii îi numeau valahi se chemau pe sine români (*rumeni*), că aveau anumite structuri politice organizate (*reame*) și că nu erau „creștini”, mai exact nu erau „creștini adevărați” sau catolici. Cu alte cuvinte, erau „schismatici”³³. Mai sunt exemple în epocă, adesea din mediul franciscan, când credincioșii bizantini erau numiți nu doar „schismatici”, ci și „eretici” sau „păgâni”, nefiind plasați între „creștini”³⁴. Autorul textului știe cumva, în mod vag și mitic, despre cele două nume, din care face două „ramuri” sau „generații”, cam în genul în care apar aceste nume în legenda despre frații Roman și Vlahata, eroii eponimi ai românilor.

Aceeași dualitate de etnonime, de această dată în limba latină, se remarcă într-un cunoscut document al Papei Clement al VI-lea, de la 1345, în care românii sunt chemați *Olachi Romani*³⁵. Aici, în redacție papală, apar ambele nume (ca și în exemplul anterior), și cel de *vlah* (olah), dat de străini, și cel de *rumân*, dat de românii înșiși.

Un document emis la Nicopole, în 16 februarie 1499, redactat de un italian, martor ocular al unor evenimente de la Dunărea de Jos, conține următoarea formulare: „Poi visto ognj cosa, me misi a camino et passai lo Danubio sul paese de Vlachi, chiamati Rumenj, id est Romanj”³⁶. Cu alte cuvinte, observatorul a trecut Dunărea spre sud, „prin Țara Vlahilor, numiți rumâni, ceea ce înseamnă romani”. Astfel, se certifică clar în secolul al XV-lea că locuitorii Țării Românești, numiți de italieni vlahi, se chemau pe sine rumâni, nume

derivat din *romani*. Același lucru îl consemnează și germanul (sasul) Johannes Lebel, care a trăit din jurul anului 1490 până la 1566 („Idcirco vulgariter Romuini sunt appellati”), sau compatriotul său Johannes Tröster, pe la 1666 („nennen sich Romunos”)37.

Recent, a fost semnalat și adus în discuție un alt document, emis probabil de regele Bela al III-lea al Ungariei, în intervalul 1188-1195 (posibil în 1194), confirmat de Bela al IV-lea și copiat la 1417, în care sunt laudate meritele unui anumit comite Narad, „bărbat nobil de națiune german” (*vir nobilis natione Theutonicus*), care și-ar fi arătat, între altele, faptele de credință față de suveranul său luptând împotriva furiei sau nebuniei bulgarilor și românilor (*contra furorem Bulgarorum et Rume<n>orum*)38. Confruntarea trebuie să fi avut loc în urma fondării Țaratului Vlaho-Bulgar, după răscoala bulgarilor și vlahilor contra bizantinilor din 1185-1186. Identificarea acelor *Rumeorum* sau – cum se presupune că va fi fost în original – *Rume<n>orum* cu rutenii (din nord) sau cu romeii (locuitorii Imperiului Bizantin) este exclusă din motive foarte serioase, așa că singura ipoteză plauzibilă este că, în jurul anului 1194, cancelaria ungară a folosit pentru români numele pe care și-l dădeau ei înșiși și care era cunoscut în anumite cercuri. Aceasta ar fi, până în prezent, cea mai veche atestare a numelui de *român* (*rumân*) sub forma *Rumei* sau *Rumeni*, adică după modul în care se denumeau românii înșiși. Ambianța nu este neobișnuită, mai ales dacă ținem seama de faptul că, tot atunci (la 1199), papa Inocențiu al III-lea îi scria lui Ioniță Caloian, „regele vlahilor și bulgarilor”, despre gloria strămoșilor săi romani. Felul în care monarhul vlah îi mulțumește înaltului pontif („ne-a readus la amintirea sângelui și patriei noastre din care descindem”), precum și felul în care îi scrie papa lui Ioniță („de neam și chip ești roman”39, precum poporul și țara ta, care din sângele romanilor și consideră trasă obârșia”) atestă existența deja pe la 1200 a unei tradiții privind descendența românilor din „colonii de demult ai celor din Italia” (consemnată de Ioan Kinnamos, despre vlahii din oastea lui Leon Vatatzes)40. Această tradiție a romanității românilor includea, după câte se pare, și cunoașterea dublului nume al acestui popor din sud-estul Europei, anume a numelui de „valahi”, dat de străini, și a numelui de „rumâni”, dat de românii înșiși.

3. Țările Românilor: vlahii sau Țări Românești (romanii)

Atunci când românii și-au constituit primele comunități politice – țări, ducate/voievodate etc. – spre finele mileniului I și la începutul mileniului al II-lea, străinii din jur le-au zis acestor alcătuiți, în chip firesc (după cum le ziceau și locuitorilor lor), Valahii, Vlahii, Blachii, *terrae Blachorum*, cu variante. Sunt multe astfel de formațiuni, deopotrivă la sud și la nord de Dunăre, nuclee de state medievale și apoi, unele, ducate sau principate deplin constituite. De exemplu, cele două voievodate românești, locuite și conduse de români, de la nord de Dunăre se cheamă în multe izvoare *Valahia Mare* (Țara Românească) și *Valahia Mică* (Moldova) sau *Ungro-Vlahia* (Vlahia dinspre Ungaria) și *Ruso-Vlahia* (Vlahia dinspre Rusia), *Valahia de Sus* și, respectiv, *Valahia de Jos* (după locul așezării lor pe Dunăre). Ștefan cel Mare însuși, principele Moldovei, vorbește într-o scrisoare către Senatul Veneției despre două Valahii, prima fiind țara lui, iar cea de-a doua (*l'altra Valachia*) fiind Țara Românească. Banatul este numit uneori în Evul Mediu *Valachia Cisalpina* (adică „Țara Românească de dincoace de munți”), iar într-o serie de documente latine, din preajma anului 1500, referitoare la Banat, sunt pomenite judecăți făcute nu după „dreptul românesc” (*ius valachicum*), ca de obicei, ci după „dreptul Țării Românești” (*ius Volachie*)41. Cu alte cuvinte, Banatul, fiind o Țară Românească pentru locuitorii lui, era o Valahie pentru cei din afara lui, pentru neromâni.

Evident, este logic să se presupună că românii nu le ziceau acestor țări ale lor Vlahii – din moment ce ei nu utilizau denumirea de *vlah* –, ci în alt fel, cu un termen derivat din

rumân/român. Nicolae Iorga, printr-o intuiție extraordinară, ivită însă dintr-o cunoaștere profundă, le-a numit, în faza lor timpurie, „Romanii” sau „Romanii populare”⁴². Pentru această idee atât de fecundă, nu existau însă decât câteva mărturii directe, anumite aluzii sau indicii, ceea ce i-a făcut pe mulți istorici să fie sceptici. Un astfel de indiciu este grăitor: atunci când s-a trecut la limba română și s-au tradus texte mai vechi din greacă, latină slavonă etc., termenul echivalent pentru Valahia era invariabil Țara Românească, ceea ce este totuna cu Romania sau Rumânia. Străinii nu puteau însă folosi acest nume când se refereau la vreun stat locuit și condus de români, din mai multe motive. Primul a fost relevat deja: ei aveau pentru români numele de vlahi și era perfect natural să derive din acesta numele țărilor vlahilor. Pe de altă parte, regiunea est-europeană de la sud de munții Balcani și de la nord de Constantinopol, mărginită la est de Marea Neagră – numită arhaizant și Tracia –, apare în Evul Mediu, în unele surse, inclusiv cartografice, cu numele de „Romania”, în amintirea Imperiului Roman și a stăpânirii sale de odinioară. De aici sau din numele dat de ei Romei, turcii otomani au dat provinciei pomenite numele de „Rumelia”, folosit până târziu în secolul al XIX-lea. Acest nume de Romania/Rumelia nu avea un conținut etnic, ci unul politic⁴³. El era doar amintirea unui stat și nu exprima existența unui popor. Este de notat, totuși, un fapt tulburător: în această Românie de la nord de orașul lui Constantin trăiau și mulți vlahi sau români balcanici (aromâni), împinși acolo, se pare (după marea invazie a slavilor), pe când erau doar latinofoni pe cale de a deveni români. Ei îi ziceau, de exemplu, Salonicului *Săruna*, rotacizând vechiul nume latin de Salona, după rânduiala limbii române.

Denumirea de *Romania* este însă de timpuriu atestată și în legătură cu spațiul dunărean. La acesta face referire (sub forma expresiei *in solo Romaniae*) scrisoarea lui Auxențiu de Durostorum, databilă în jurul anului 383, păstrată în adnotările lui Maximinus asupra Conciliului din Aquileia (cel ținut la 381)⁴⁴. Este vorba însă despre o mărturie izolată, fiindcă ulterior mai toate sursele au numit aceste țări locuite de români Valahii, numele dat de români țărilor lor rămânând în umbră. Relativ recent – dar fără ecoul meritat –, istoricul Șerban Papacostea a pus în lumină o sursă care dovedește indubitabil că românii (și anumiți cunoscători străini) îi ziceau în vechime Țării Românești într-un fel care amintește de Romania (Rumânia). Izvorul este din secolul al XVI-lea, fiind un memoriu al iezuitului ungar Ștefan Szántó (Arator), prin care se cerea înființarea la Roma a unor colegii pentru diverse națiuni, între care și pentru *Valachia inferior, quae Romandiola et Romaniola dicitur*⁴⁵. Clericul spune că țara aceasta era vecină cu Transilvania, că se numea odinioară Dacia și că locuitorii ei vorbesc limba italică coruptă, pe care italienii o puteau înțelege. „Romaniola”/ „Romandiola” este un derivat de la *Romania*, o variantă a acestui nume. Iezuitul ungar spune că „Valahia inferioară este numită Romaniola” și „Romandiola”, fără să indice de către cine. Se înțelege, însă, că de către locuitorii săi, românii, pe care îi prezintă ca italianofoni/ latinofoni, descendenți de la Roma. Firește, românii nu pronunțau *Romania* sau *Romaniola/Romandiola*, dar iezuitul nu a putut reda în latină anumite sunete (mai ales vocale) specifice limbii române⁴⁶. Faptul că autorul mărturiei de mai sus este maghiar, adică un cunoscător al românilor, este extrem de important, fiindcă el i-a putut auzi pe români cum îi ziceau efectiv celei mai vechi dintre țările lor.

Atestarea pentru secolul al XVI-lea a unei variante a numelui de *Romania* (*Romaniola*) în legătură cu Țara Românească de atunci nu este surprinzătoare. Era firesc să fie așa, în urma întregii evoluții istorice. Țara Românească a păstrat și prin numele său denumirea poporului pe care-l adăpostea, a conservat cea dintâi, inclusiv sub aspect politic, identitatea românească și a preluat apoi misiunea de reconstituire a unității tuturor românilor⁴⁷. Erau mai multe țări românești, cum arătam, dar numai una purta în chip oficial numele poporului român. Iorga credea chiar că „Țara Românească a avut odinioară

un sens pe care foarte mulți l-au uitat și unii nu l-au înțeles niciodată; ea însemna – spune istoricul – tot pământul locuit etnograficește de români⁷⁴⁸. Natural, Iorga scrie într-o viziune postromantică și naționalistă, iar unele dintre înflăcăratele sale idei trebuie astăzi temperate, în acord cu rigoarea criticii istorice.

4. Atestări ale denumirii de *limbă română*

Denumirea de *rumânie* („românie”) mai are un vechi înțeles (cunoscut bine de lingviști, de istoricii limbii, de paleografi) și se referă la numele dat limbii vernaculare, limbii vorbite de români: atunci când s-au făcut primele traduceri scrise din alte limbi (de cultură, liturgice și de cancelarie) în limba română – prin secolele XV-XVI –, apar expresii de genul „s-au dat⁴⁹ de pre slavonie pre rumânie” ori „de pre latinie/ lătinie pre rumânie” sau altele precum „diac de lătinie”, „diac de slavonie” ori „diac de rumânie”, semn clar că referirea se face la limbă. Există, însă, și mărturii care arată că limba română era denumită „rumână” sau „română” (din *romana*) sau „rumânească”/ „românească” (după vechiul adjectiv *romanescus*, -a, -um, din epoca romană târzie). De altminteri, mulți autori din Evul Mediu târziu și din perioada Renașterii leagă nu numai fondul limbii române, ci și denumirea ei folosită de români (adjectivele *romana* sau *romanesca* ori adverbul *rumuneste*) de originea romană a românilor. Pentru acești autori, care știau că limba se chema la ea acasă *romana* sau *romanesca* (și nu valahă), era clar că și poporul care o folosea avea o denumire similară, derivată din latinescul *Romanus*. Unii dintre ei spun chiar în chip explicit acest lucru în scrierile lor. Câteva exemple vor fi grăitoare. La 18 februarie 1468, Girardo de Colli, reprezentantul ducelui Milanului la Veneția, scria în contextul explicării genezei bătăliei de la Baia (petrecută în decembrie 1467): „<Secuții>, văzându-se învinși, cerură ajutor vecinilor lor numiți valahi, care în vechime fură romani și care păstrează limba lor latină și romană până în acest timp și sunt oameni valoroși și călare...”⁵⁰. Astfel, diplomatul milanez îi numește pe români vechi romani, iar limba lor apare ca fiind „latină și/sau romană” (așa cum o numeau ei înșiși). Nicolae de Modrușa scria în lucrarea *De bellis Gothorum* (ante 1473) că românii, „atunci când se întâlnesc cu străinii cu care încearcă să intre în vorbă, îi întrebă dacă știu să vorbească *romana*” și nu valaha⁵¹. Cu alte cuvinte, românii își numeau limba lor „română”, formă care nu putea fi redată în latină (unde nu există vocala „â”) decât prin *romana*. Tranquillus Andronicus, dalmat din Trau (care i-a cunoscut în mod nemijlocit pe românii din Transilvania, Moldova și Țara Românească), îi scria în 1528 lui Ian Tarnowski, comandantul suprem al armatei Poloniei, că locuitorii din vechea Dacie „s-au contopit într-un singur trup”, că sunt numiți de alții valahi, de la numele generalului Flaccus (cum scriseseră, în chip imaginar, Enea Silvio Piccolomini și alți contemporani ai săi⁵²), dar că ei „și acum își zic romani, însă nu au nimic roman în afară de limbă și chiar aceasta este grav stricată și este amestecată cu multe graiuri barbare”⁵³. Vorbind despre românii din Țara Românească, padovanul Francesco della Valle (aflat în serviciul aventurierului Aloisio Gritti) – cunoscător direct al realităților de la nord de Dunăre prin anii 1532-1534 – scria: „Limba lor <a românilor> este puțin deosebită de limba noastră italiană; ei își zic în limba lor romani⁵⁴, spunând că au venit din vremuri străvechi de la Roma, pentru a se așeza în această țară; și când vreunul întrebă dacă știe careva să vorbească limba lor valahă, ei spun în felul acesta: știi românește?⁵⁵, adică știi să vorbești româna?⁵⁶, din cauză că limba lor s-a stricat”⁵⁷. Umanistul croato-ungar Antonius Verancius (Verancsics) evoca și el, în jur de 1550, faptul că valahii își trag originea din romani, că au în limba lor „nenumărate cuvinte... la fel și cu același înțeles ca în limba latină și în dialectele italienilor” și că atunci „când ei întrebă pe cineva dacă știe să vorbească în limba valahă spun: «Oare știi românește?⁵⁸ », sau <când

întrebă> dacă este valah, îl întrebă: «dacă este român»⁵⁹⁷⁶⁰. La fel, în 1584, se tipărea la Cluj o carte în care două personaje fictive (unul reprezentând, totuși, concepția principelui transilvan, iar celălalt opiniile autorului cărții, cancelarul Wolfgang Kowachoczy) discută despre soarta românilor. În vreme ce *Eubulus* (vocea pomenitului cancelar maghiar) îi denigra pe români, *Philodacus* (vocea principelui Báthory) susține romanitatea românilor (valahilor), dovedită deopotrivă prin limba lor și prin prezența lor din vechime pe aceleași locuri cucerite de romani și integrate în imperiul lor: „Nu este nici cea mai mică îndoială că oamenii romani au locuit odinioară pe aceste locuri. Și oare cine să fie urmașii lor dacă nu românii noștri, care chiar și acum se laudă în chip public că sunt romani?”⁶¹ Același personaj mai adaugă că limba românilor este mai apropiată de limba latină decât italiană. Prin urmare, „Iubitul de daci” (aceasta este traducerea numelui de *Philodacus*) – ca unul care trăia printre români – face legătura firească între români și Dacia romană și arată că românii se numeau pe sine romani și-și cunoșteau originea, adevărat motiv de mândrie pentru ei.

5. Credința ortodoxă – religia valahă sau română

La fel trebuie să fi fost și cu credința ortodoxă a românilor, căreia străinii (neromânii) îi ziceau valahă. Românii transilvani îi vor fi spus propriei credințe „română” ori „românească”, mai ales de pe la jumătatea secolului al XVI-lea încoace, de când confesiunea luterană începe să fie numită „săsească”, iar cea calvină – „ungurească”. Se pare că există și o mărturie documentară de epocă în acest sens. Astfel, într-un act emis de principele Ștefan Báthory la 6 iunie 1574⁶², credința ortodoxă transilvană (a românilor și cu referire expresă la români) este numită, în chip surprinzător, *romana religio*. Denumirea pare imposibilă, fiindcă, de regulă, *religio romana* înseamnă credința catolică, cea care era credința principelui însuși. Or, acesta nu se putea referi la români ca fiind adepți ai confesiunii Romei, când ei erau, de fapt, ortodocși și când ideea capului statului era de a reinvia ierarhia tradițională românească ortodoxă (în pericol de calvinizare), tocmai spre a lovi în Reforma protestantă. Atunci ce explicație poate avea numirea religiei ortodoxe, a românilor, drept „romană”? Fiind vorba despre epoca Renașterii, se poate invoca maniera autorilor umaniști de a arhaiza, adică de a denumi popoarele după strămoșii lor (reali sau imaginari) din antichitate. Cum românii erau priviți drept urmașii romanilor și numiți, de aceea, romani, s-ar fi putut explica de ce religia lor putea fi înțeleasă ca „religia romană”. Aceasta cu atât mai mult într-o țară ca Transilvania, în care, în mod frecvent atunci, în loc de termenul de „ortodox”, se folosea cel de „valah” (olah), iar în loc de „credința ortodoxă” se spunea „credința valahă”⁶³. Totuși, tocmai de aceea, numirea credinței valahilor drept „religie romană”, adică printr-un termen arhaizant, provenit din ambianța umanismului, într-un act oficial emis de principe, rămâne greu de acceptat. În aceste condiții, nu mai există decât o posibilitate: oficialitatea transilvană maghiară, ca și toți oamenii de rând (maghiari, sași sau secui) știau că românii se numesc pe sine români (sau rumâni) și că numesc credința („legea”) lor română (ori românească); or, expresia „credința română”, din limba vernaculară, nu poate fi redată altminteri în latinește – în spiritul exactității sale complete – decât sub forma de *religio romana*, din moment ce în limba lui Cicero nu există vocalele „â” și „ă”. Cu alte cuvinte, *religio romana* din documentul principelui Ștefan Báthory trebuie să se refere la „religia română”, exact în forma în care îi ziceau românii înșiși propriei credințe, după cum își numeau cu același adjectiv limba și poporul.

Cei mai mulți autori, care, din Evul Mediu încoace, afirmă că românii se cheamă pe sine „romani”, le numesc limba „romană” și credința lor tot așa, nu-i invocă în chip direct, prin această constatare, pe romanii antici, pe adevărații romani, ci pe urmașii romanilor

contemporani lor, adică pe români. Acești autori, care spun adesea că românii nu cunosc numele de *vlah* (cu variantele sale), vor să redea felul în care se chemau românii înșiși, dar nu o pot face întocmai, din cauza specificului latinei (și al altor limbi), din care lipseau anumite vocale specifice limbii române („â”, ca și „ă”). Din relatările acestor autori nu se poate trage, prin urmare, concluzia că românii se chemau pe sine „romani”, și nici că-și numeau limba și credința lor „romană”, ci că foloseau numele de „român”, respectiv „română”, care erau însă atât de apropiate fonetic și semantic de originalele lor. Când însă se invocă felul în care anumiți români se mândreau că se trag de la Roma, atunci este vorba, cu siguranță, de Roma antică și de acei romani vechi, cuceritori ai Daciei. De aceea, autorii actuali, spre a nu fi tentați să tragă concluzii eronate sau forțate, trebuie să desprindă din context – fapt perfect realizabil – despre ce fel de „romani” este vorba atunci când sunt menționați românii (cu numele dat de ei înșiși sau cu acela de „vlah”, dat lor de către străini).

6. Alte sensuri și utilizări ale numelui etnic al românilor

După cum se vede, aceste mărturii din secolele al XV-lea și al XVI-lea atestă fără niciun dubiu că aceia pe care străinii îi numeau „valahi” își spuneau lor înșiși „români” (rumâni), iar limbii și chiar religiei lor îi spuneau „română” (rumână sau rumânească). Încă un argument al dualității de care vorbeam vine dintr-o constatare foarte simplă, amintită deja în alt context: pornind din aceleași secole (al XV-lea și al XVI-lea), de când încep să fie traduse (și în parte tipărite) în românește vechi texte slavone, latine, grecești etc., de fiecare dată, fără nicio excepție, cuvintele *Valachus* și *Valachia* (cu toate variantele lor) au fost transpuse sub forma *rumân* (*român*) și *Țara Rumânească* (*Românească*). Uneori, când sub numele de *Valachia* se ascundea Moldova (adică țara românilor de la est de Carpați), atunci se folosea în traducere termenul consacrat, de Moldova.

Prin urmare, ca și vecinii lor unguri, greci sau albanezi – care nu se numesc pe sine unguri, nici greci și nici albanezi – și ca multe alte popoare, românii au un nume pe care, până relativ recent, străinii nu l-au folosit și, foarte mulți dintre ei, nu l-au cunoscut. Nici românii nu au cunoscut numele de *vlah* și nu l-au folosit ca să se denumească pe sine. Numele de *rumân/român* este cel puțin la fel de vechi ca acela (acelea) dat (date) de străini, dar este atestat mai rar și mai târziu.

Numele de *vlah* și cel de *rumân*, ca substantive și adjective, au dobândit uneori, în timp, și alte sensuri decât cele etnice, dar aflate în legătură cu etnicitatea. Astfel, țăranii supuși pe moșii în Evul Mediu (care munceau pentru ei, dar și pentru boieri, mănăstiri și domni) și chemați în documentele slavone *vecini* erau numiți, se pare, în românește *rumâni*, după numele etnic al tuturor locuitorilor țării. Discuția în legătură cu această denumire de *rumâni*, dată categoriei țăranilor dependenți din Țara Românească, este veche și complexă în istoriografia română, ea conducând până acum doar la concluzii parțiale. Oricum, acest nume de *rumân* aplicat țăranilor dependenți îndreaptă spre o împrejurare și spre o epocă în care mai toți românii erau supuși sau stăpâniți de o altă etnie. La fel, termenul de *vlah* a căpătat și el, în anumite locuri, sensul de țăran supus sau iobag (în Transilvania), de păstor sau cioban (în mai multe locuri din jurul României)⁶⁴, de ortodox (în Transilvania) etc. Toate acestea sunt realități importante, studiate în profunzime de-a lungul timpului, dar nu se detaliază aici, fiindcă nu intră în atenția studiului de față. De altminteri, transferarea unor denumiri etnice asupra unor noțiuni colaterale s-a produs mereu, peste tot, la mai toate popoarele.

Astăzi, în mod convențional, se folosește numele de *român* pentru locuitorii României, iar numele de *vlah* este preferat pentru românii balcanici, adică pentru aceia

situați, în general, la sud de Dunăre, fără să existe însă o regulă strictă în acest sens. Cu toate că și ei, vlahii balcanici, au nume proprii, interne, derivate din latinescul *Romanus*, ca, de exemplu, *armân, rămân, rumun, rumân, rumăr, rumer* etc., numele date lor de străini sunt mai numeroase și mai durabile, datorită traiului în grupuri mai mici, transhumației (și nomadismului) și izolării lor între mari mase slave, grecești, albaneze, românești (*țințari, vlahi șchiopi, maurovlahi, morlaci, cirebiri, gogi, machedoni* etc.)⁶⁵. Astfel, acești români (romanici) sudici, păstrători inițiali ai amintirii Romei, au învățat și ei dimprejur, de la vecini, variante ale numelui de *vlah* sau alte nume, pe care au început să le folosească și între ei, încă din timpuri mai îndepărtate (de exemplu, anumite grupuri de meglenoromâni și istroromâni se denumesc *vlași*). În plus, ca și la nord de Dunăre, au conservat denumiri regionale, de grup, date de ei înșiși sau de alții. La aceștia, conștiința romanității și a unității (dintre ei și cu românii din vechea Dacie traiană) a fost, de-a lungul timpului, mult mai difuză, mai neclară, mai ștearsă, ea fiind reînviată parțial (cu erori și stângăcii) abia în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, adesea prin intervenția intelectualilor români și a statului român. Astăzi, numeroși vlahi din statele balcanice – mai ales cei urbani și cei din Grecia, unde istoriografia oficială îi consideră greci romanizați, sau cei din Serbia, unde opinia oficială îi declară slavi romanizați – se identifică tot mai mult cu grupurile majoritare din țările respective, așa cum cei din România se declară, în mare parte, români. Există și opinii, chiar din sânul acestor vlahi, care susțin că aromânii sunt un popor romanic distinct, iar aromâna o limbă romanică de sine stătătoare. Probabil că aceasta ar fi direcția de evoluție în timp, în viitor, dacă nu s-ar produce asimilarea și deznaționalizarea lor accelerată.

7. Vechimea numelui de *Țara Românească*; legătura sa cu numele de *România*

Numele oficial al țării – acela de *România* – este modern, ca formă și atribuire, pentru spațiul actual, dar el are, în înfățișări ușor diferite, o vechime considerabilă. Se poate presupune că numele de *Rumânia/România* – cu variante de pronunție și accentuare medievale, azi pierdute – va fi circulat în paralel cu denumirea de *Vlahia/Valahia*, fiind o emblemă pentru identitatea, pentru conștiința de sine a locuitorilor unui spațiu anumit. De altminteri, chiar fără existența unor izvoare în acest sens, dacă poporul se chema pe sine *rumân* și își numea limba *rumânească/rumână*, după tipicul moștenit din latină, este absurd să credem că țările locuite de acest popor, de variatele ramuri ale lui, aveau exclusiv denumiri regionale sau provinciale. Se știe sigur, din vechi izvoare, că Moldova, Banatul, Făgărașul, Maramureșul etc. erau numite uneori și *terrae Valachorum* sau *Valachiae/Vlachiae/Volachiae*, adică „țări ale rumânilor”. Era firesc ca populațiile romanizate de pe cele două maluri ale Dunării, situate, de la un timp, tot mai departe de realitatea instituțională a Imperiului, să se perceapă pe sine, la nivel local, pe baza tradiției și a uzului aceleiași limbi, drept o realitate unitară și omogenă, anume să se simtă o etnie⁶⁶. Acești oameni continuau să se numească „romani”, dar termenul a pierdut treptat sensul său politic-instituțional, de apartenență la o realitate universală (Imperiul Roman), pentru a desemna în mod exclusiv o foarte bine definită entitate locală⁶⁷. Teritoriul locuit de această entitate devenise la finele antichității o *Romanie* particulară – cum remarcase Nicolae Iorga –, care, tocmai datorită particularismului ei, începea să-și asume caracterul unei etnii⁶⁸. Astfel, în limba localnicilor, împreună cu numele etnic (*rumân*) trebuie să se fi conservat și numele etno-geografic. Cea mai răspândită formă a acestui nume în limba română a fost însă, fără îndoială, aceea de *Țară Românească*.

Denumirea de Dacia s-a pierdut probabil, treptat, la nivelul poporului încă la finele epocii antice. Sub romani, numele de Dacia a avut mai mult sens politic decât etnic. El

a primit, prin urmare, o lovitură serioasă chiar atunci când vechiul regat al lui Decebal a devenit în mare parte provincia romană omonimă, deoarece nu mai era vorba, de fapt, despre vechea Dacie, ci despre o *Romania*, împărțită apoi în mai multe *Romaniae*⁶⁹. Acestea, după retragerea și căderea Romei, au ajuns să fie tratate entități latine, mai mari sau mai mici, situate și la nord și la sud de Dunăre și înconjurate de populații nelatine. Latinitatea lor este dovedită deopotrivă de numele propriu, intern, acela de *Romaniae*, și de cel extern, dat de alojeni, de *Valachiae*. Romaniile sau Vlahiile sud-dunărene s-au tot redus și, în parte, risipit după migrația masivă a slavilor (după anul 602) și după formarea statelor acestora. Ultima mare zvâcnire a unei asemenea Vlahii, adică a unei vieți politice superior organizate de românii de la sud de fluviu, dar în alianță cu slavii, a fost Țaratul Vlaho-Bulgar format la finele secolului al XII-lea, sub dinastia vlahă (vlaho-bulgară) a Asăneștilor. Dimpotrivă, la nord de Dunăre, nucleele politice românești se ridicau pe măsură ce decădea politic și demografic românitatea balcanică. Aici, între Dunăre și Carpații Meridionali (sau Alpii Transilvaniei, cum le ziceau occidentalii), s-a format la cumpăna secolelor al XIII-lea și al XIV-lea, prin reunirea mai multor Vlahii, prototipul statului românesc medieval, adică Valahia Mare sau Țara Românească. Românii i-au zis mereu acestei mari alcătuirii politice proprii – compuse din români și conduse de români – Țara Rumânilor/Românilor, Țara Rumânească/Românească și, cum se vede, pe alocuri și rar, chiar Rumânie.

De altminteri, numele de *Țară Românească* este absolut identic cu acela de *Românie*. Așa cum pentru oricine denumirea de *Germania* este sinonimă cu cea de *Deutschland* (care, tradusă literal în românește, înseamnă „Țara Germană” sau „Țara Germanilor”), tot așa numele de *Țara Rumânească/Românească* nu poate fi decât un sinonim al denumirii de *Rumânia/România*. Dacă *England* (tradus literal „Țara Anglilor”) este un sinonim perfect al denumirii de *Anglia*, dacă *Scotland* („Țara Scoților”) este totuna cu Scoția și dacă *Magyarország* („Țara Maghiară”) este numele oficial actual al Ungariei, nu vedem de ce și cum am putea susține că între numele de „Țara Românească” și cel de *România* ar fi vreo deosebire de esență. De altminteri, chiar și astăzi, românii, mai ales în mediul rural, când se referă între ei, în limbaj colocvial, la statul român, nu spun *România*, ci „Țara Românească”. Prin urmare, pentru români, numele de *Rumânia/România* nu este decât o formă a denumirii de *Țara Rumânească/Românească*, adaptată timpurilor moderne, dar extrasă din trecut, cu rădăcini în trecut și justificată de istorie. De aceea, numai dacă, de exemplu, socotim că numele de *Anglia* și *Scoția* sunt deosebite de „Țara Anglilor” (traducere literală din *England*) și, respectiv, „Țara Scoților” (traducere literală din *Scotland*) – numai și numai în acest sens – denumirile de *Rumânia* și *Țara Românească* pot fi privite ca distincte. Tot așa, dacă socotim că numele de *Germania* este unul modern față de *Deutschland*, care ar fi unul arhaic, atunci și *Romania* (*România*) este o noutate în raport cu *Țara Românească*. În limba română, forma *Țara Românească* este socotită azi arhaică, ceea ce nu s-a întâmplat în alte limbi cu formele echivalente de *England*, *Deutschland* sau *Magyarország*. Acestea din urmă au devenit în unele limbi străine *Anglia*, *Germania*, respectiv *Ungaria*. În cazul României, dualitatea aproape a dispărut, în sensul că deopotrivă străinii și românii îi spun României în același fel (cu mici variante grafice și fonetice).

Altminteri, nu avem de ce să facem diferențe, deși niciun istoric român nu va folosi vreodată termenul de *Rumânie* pentru Evul Mediu, ci va zice în chip constant *Țara Românească* sau *Țări Românești*. Iar *România* nu este, evident, decât o formă modernizată a numelui de *Țara Rumânească*, cuprins în izvoare neromânești ca *Valahia*. În același spirit, când apare în texte medievale numele de *valachus* sau *olachus* (cu variante), în legătură cu regiunea carpato-dunăreană, el se traduce fără nicio rezervă cu *român* sau *rumân*.

De aceea, datorită acestei sinonimii, în epoca de emancipare națională, când se presupunea că fiecare națiune trebuia să aibă un stat național care să-i reunească și ocrotească pe toți membrii săi, românii aveau de mult un nume pregătit pentru țara lor. Nu au ales numele de Dacia (deși s-a propus acest lucru), fiindcă numele acesta – cum spuneam –, deși foarte vechi, se pierduse de mult din conștiința publică, ci au preferat numele de *Rumânia* sau *România*. Nu a fost un nume inventat nici de Daniil Dimitrie Philipide, nici de pașoptiști, nici de primul domn al Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza, și nici de ministrul său de externe, Mihail Kogălniceanu. Era un nume păstrat în memoria colectivă, venit dintr-un trecut îndepărtat, nume pe care-l purtaseră, într-un fel sau altul, la un moment dat, toate alcătuirile politice ale românilor. Era și numele pe care l-a avut neîntrerupt de pe la 1300 îndoace „Țara Românească”, adică cel mai vechi și mai prestigios stat medieval românesc, în jurul căruia s-a constituit apoi unitatea politică a poporului al cărui nume îl purta. Unii lingviști insistă asupra formei termenului de *România*, care (în funcție de specificul limbii și prin analogie cu *Lehia* sau cu *Rusia* ori cu *Nemția* sau cu alte nume de țări) este recentă. Lucrul este adevărat în litera sa, însă istoricii operează și după alte puncte de reper, consemnate în surse de epocă și care nu concordă întotdeauna cu „logica” limbii, plină, de altminteri, și ea de o mulțime de excepții.

Concluzii

Românii și-au început istoria ca o „enclavă latină la porțile Orientului” sau ca o „insulă de latinitate într-o mare slavă” și au rămas mereu într-o vastă regiune de interferențe și varii influențe. Această regiune a fost adesea amenințată în stabilitatea și existența ei, deopotrivă dinspre apus și răsărit, dinspre nord și sud. Amenințările au îmbrăcat uneori forme distructive sau dizolvante, periculoase pentru identitatea românilor. Gravele pericole dinspre sud și nord, ca și cele dinspre vest au fost mai de timpuriu anihilate, îndepărtate, neutralizate, atunci când s-a putut, prin contribuția românilor și a vecinilor lor, dar mai ales prin evoluția raporturilor internaționale. Mult mai persistente, mai insistente, mai dureroase și mai grave au fost pericolele venite dinspre răsărit, începând cu migrațiile și sfârșind cu tancarurile sovietice, aducătoare de comunism. De peste un mileniu, românii au trăit obsesia amenințării Răsăritului. De aceea, din plurivalenta lor moștenire identitară, și-au cultivat mai ales componenta occidentală. Era clar încă din secolele XIV-XV că „lumina” încetase să mai vină de la Răsărit. În vreme ce acest Răsărit se ticăloșea tot mai mult, cultura și civilizația, pe vechiul fond al clasicismului greco-latin și al creștinismului, înfloreau în Apus. Acesta s-a impus și a devenit un model fertil de urmat. Roma – Vechea Romă – era parte substanțială a acestui model și ajunsese simbolul lui cel mai eclatant. Din legătura aceasta cu Roma – reală și imaginară în același timp – s-au născut ideologia și mitologia națională modernă românească. Numai că Roma era în secolele XIII-XIV catolică, iar legătura cu ea era mijlocită de alte state catolice, mai ales de Regatul Ungariei. Această legătură era obturată puternic de ortodoxia românilor, de presiunile de catolicizare a lor, presiuni care nu urmau întotdeauna calea convingerii. Aceste presiuni de catolicizare purtau, ademenitor, sigiliul Romei, dar se făceau prin prisma presiunii politico-militare a Ungariei. În mintea românilor (mai ales a acelor stăpâniți direct de Ungaria), catolicismul se suprapunea numelui de Ungaria, adică numelui unui opresor, iar umbra aceasta se proiecta uneori și asupra Romei, unde rezida capul bisericii apusene⁷⁰.

Astfel, credința bizantină și legătura, prin slavii de sud, cu „Noua Romă” (Constantinopolul), dar și tendințele de catolicizare pe filieră ungară deveniseră piedici destul de serioase pentru cultivarea amintirii Romei dintâi și a latinității. Totuși, românii aveau Roma chiar în numele lor! Și erau singurii deținători ai acestui „privilegiu” –

mărturie clară pentru ideologi nu numai a latinității lor, ci și, împreună cu această latinitate, a sorgintei lor occidentale. De aceea, legăturile cu Occidentul s-au reluat în epoca modernă după alte principii, iar numele de România – un fel de Romă translatată la Dunăre, la Carpați și la Marea Neagră – a devenit pentru români o puternică marcă identitară, născută și făcută în același timp, construită deopotrivă de istorie și de ideologie, dar puternică și perenă. Firește, la consolidarea acestei denumiri generale de *România* au lucrat insistent – cum s-a întâmplat în istoria tuturor popoarelor – intelectualii, artizanii naționalismului modern și ai ideologiei naționale.

Pentru străini în general și pentru mulți analiști ai scenei politice contemporane, este greu de înțeles acest fenomen și sunt dificil de perceput aceste identificări ale popoarelor central-sud-est-europene prin numele lor, prin limbă, prin religie și confesiune, prin origine și prin tradiții. De aici provin, în mare parte, și unele dintre catalogările grăbite și superficiale ale acestor state și popoare, numite de la Viena încoace, în sens peiorativ, „balcanice”. Doar studiul atent și profund al trecutului le poate revela destinul și le poate explica atitudinile. Acest studiu înseamnă cunoaștere, iar cunoașterea înseamnă mult efort, dar și înțelegere. Ceea ce nu scuză erorile, lașitățile, carențele proprii ale românilor, dar le plasează pe toate sub semnul umanului. Din păcate, românii au exagerat adesea sentimentele lor naționale, ca toți vecinii lor, dar această exagerare nu explică pe deplin clișeele perpetuate în legătură cu ei. Identitățile naționale sunt o realitate de viață colectivă ca atâtea altele și nu au în esența lor nimic malefic. Au fost folosite uneori în scopuri reprobabile – ca și identitățile familiale, religioase, politice etc. –, ceea ce nu trebuie să le facă în sine odioase, ci pur și simplu firești, ca viața. Câte crime nu au fost făcute în numele familiei (rudeniei), al bisericii, al iubirii sau al libertății, de-a lungul timpului, fără ca familia, biserica, iubirea sau libertatea să fie demonizate!

Pentru receptarea precaută a istoriei românilor scrisă de istoricii români și pentru punerea sub semnul întrebării a unor idei ale acestora în străinătate, a concurat din plin și perioada regimului comunist „original”, aplicat în România. A fost, în ultima sa etapă, un regim comunist-naționalist, în timpul căruia trecutul românilor trebuia prezentat numai în manieră „glorioasă”: faptele românilor trebuiau să fie imaculate, formarea poporului trebuia să fi avut loc numai la nord de Dunăre, poporul român trebuia să se fi dezvoltat numai „sub semnul continuității, permanenței și unității”, originea nobilă se cuvenea mereu subliniată, fie că era vorba de romani, de daci sau de daco-romani etc. Românii erau prezentați adesea ca fiind neschimbați și neaoși „de două mii de ani”, cu fapte de arme extraordinare, purtători de mari victorii și immobili în spațiul strămoșesc. Până și denumirile provinciilor istorice au fost, la un moment dat, prohibite, în favoarea numelui general și unitar de România. De asemenea, regimul Ceaușescu tindea, spre finalul său, să construiască „poporul muncitor unic”, evident român și să șteargă diferențele etnice, lingvistice, naționale. Or, era clar pentru orice intelectual obișnuit că aceasta era doar propagandă. Istoricii români serioși nici nu au acceptat, în general, să scrie astfel de enormități, neadevăruri, exagerări. Numai că în Occident ajungeau mai ales produsele propagandei regimului. De aceea, istoriografia română a fost în mare măsură compromisă, pusă sub semnul întrebării.

De două decenii, cei mai serioși istorici români au reluat prezentarea trecutului sub noi auspicii. Ba unii, încercând să îndrepte ceea ce a fost aberant în trecut, au făcut alte erori și exagerări, în sens invers, ușor de preluat de către un public intern și, mai ales, extern, sătul de istoria triumfalistă, cultivată de oficialii comuniști și dornic de altceva. În acest fel, pentru unii, întreg trecutul românilor a devenit derizoriu, rușinos, fără nicio relevanță pozitivă. Or, astăzi este tot mai clar pentru istorici și pentru publicul larg că românii au avut o istorie normală, ca toate popoarele, cu bune și rele, că au avut provincii istorice

diferite și nume regionale, că nu au fost albi și imaculați, că nu au fost mereu unitari și uniformi și că strămoșii lor nu veniseră cu toții de la Roma! Se vede – pentru mulți, ca o noutate – că și românii se mișcaseră în Evul Mediu și nu numai, pe distanțe mai mici sau mai mari, cu turmele lor sau cu alte treburi, în toate direcțiile, mânați de diferite motive, așa cum făcuseră toate popoarele⁷¹. Mișcarea și așezarea în spații îndepărtate i-au făcut și pe români variați, deosebiți între ei. A fost foarte greu, pentru mulți ani după căderea comunismului, să se distingă între adevăr și minciună, între realitate și propagandă. Nici astăzi, după două decenii, nu este tocmai simplu.

De aceea, nici în privința numelui românilor, lucrurile nu sunt, pentru anumiți străini, clare. Mulți mai cred că numele de *român* este un rezultat al propagandei naționale și naționaliste, exacerbate sub comunism. Faptul acesta este însă acum doar un clișeu, rezultat în mare parte din neîncredere și din necunoaștere. În lumina mărturiilor de mai sus, se impune ca evidentă legitimitatea folosirii numelui de *român* (și de *Țară Românească*) în paralel cu cel de *vlah* (și de *Valahia*), încă din momentul intrării în istorie a tuturor popoarelor romanice, la sfârșitul mileniului I al erei creștine. Este de înțeles căs unii istorici germani, de exemplu, în limba cărora etnonimul „român” a intrat în chip temeinic abia în secolul al XIX-lea, să prefere numele de „valah”; dar același lucru, în sens invers, se poate spune despre istorici români, în limba cărora etnonimul „valah” a intrat în mod curent tot în secolul al XIX-lea. Pentru cei mai mulți români, numele de „valah” a fost întotdeauna străin, a fost nespecific limbii române, îmbrăcând uneori, la unele popoare și în anumite variante ale sale, chiar sens peiorativ.

Prin urmare, românii au purtat dintru început două nume principale, ambele legitime. Este însă natural astăzi ca, în mediile românești cel puțin, să fie preferat numele pe care și-l dau românii înșiși. Nu există nicio rațiune să se vorbească, încă de la finele mileniului I al erei creștine, despre francezi, germani, maghiari, bulgari sau ruși, dar despre români nu, când sunt date precise că ei intrau tocmai atunci, cu entitatea și identitatea lor proprie, pe scena istoriei. Prin urmare, romanicii orientali ai Europei erau pentru ei înșiși „români” (rumâni), iar pentru ceilalți erau „vlahi” (cu variante), încă din secolele al IX-lea – al X-lea. Cu atât mai mult este justificată folosirea numelui de *român* pentru secolele ulterioare ale Evului Mediu. Denumirea de *român*, utilizată de toți istoricii români pentru a chema poporul lor din Evul Mediu încoace, nu are nimic de-a face cu naționalismul, deși a fost folosită adesea în spirit naționalist. Este vorba doar de o realitate cu existență milenară și care trebuie relevată în chip corect, în acord cu ceea ce mărturisesc izvoarele istorice.

CUVÂNT DE RĂSPUNS

Academician Dan Berindei, București

Stimate coleg și iubit Confrate,

Discursurile de recepție reprezintă momente în care dăm adevărate examene, înfățișând, în fața comunității noastre academice, probleme de mare însemnătate și, totodată, ne dezvăluim însușirile și pricepera. Cu alte cuvinte, justificăm motivația prezenței noastre în acest for. După ce te-am ascultat, stimate confrate, nu pot decât să-ți exprim simțăminte de deplină satisfacție. Ne-ai demonstrat, într-o sinteză bine echilibrată, întemeiată pe erudiție, bogată și aleasa informație științifică pe care îți bazezi demersurile științifice, dar, totodată, inteligența și luciditatea echilibrată cu care ești înzestrat.

Ai abordat o problemă de maximă însemnătate, cea a numelor poporului și țării noastre, pe care ai calificat-o îndrituit „aproape la fel de importante ca și existența propriu-zisă a poporului respectiv și a statului în cauză”. Ne-ai demonstrat că denumirea de *România* n-a fost „inventată” de un învățat al sfârșitului veacului al XVIII-lea și al

începuturilor celui de-al XIX-lea și, de asemenea, că denumirile de *valahi* și *români* nu se află într-un raport de succesiune. Întemeindu-te pe succesivele cuceriri ale istoriografiei noastre și referindu-te la ceea ce gândea cu atâta claritate Miron Costin, cu peste trei veacuri în urmă, ne-ai demonstrat coexistența ultimelor denumiri ca forme interne și externe ale aceleiași realități.

Citând lucrările colegului nostru Șerban Papacostea și cele ale regretatului istoric Adolf Armbruster, ai evidențiat încă o dată *realitatea esențială a conștiinței romanității la români*. Aceasta, ca și menținerea denumirii interne, într-adevăr „turburătoare”, o explici justificat prin izolarea romanicilor răsăriteni. Numitorul comun al Romei și cel al limbii latine îl găsești îndrituit în cele două denumiri – internă și externă – ale unei unice realități etnice. Ne-ai demonstrat, de asemenea, iubite coleg, forța pe care conștiința romanității a avut-o încă de la primele veacuri ale existenței românilor ca popor, ceea ce și explică denumirile date primelor comunități politice, cu referiri tocmai la această convingere de origine. Denumirile de *Țara Românească* și cea de *Romania (Romaniola)*, formele de *români* sau *rumâni* utilizate de ei înșiși, așa cum foarte bine ai arătat, reflectă tăria unei conștiințe, care, cum foarte bine ai descris-o, a ființat și la vlahii balcanini. Deosebit de interesante au fost considerațiile făcute referitoare la denumirea țării, de *România*, calificată pe drept cuvânt „o formă a denumirii de *Țara Rumânească/ Românească*”, „o formă modernizată”, păstrată, cum ai spus, „în memoria colectivă” sau în alt loc al discursului: „un fel de Romă translatată la Dunăre, Carpați și la Marea Neagră”.

Ca un adevărat om de știință, ai semnalat și criticat exagerările și chiar forțările realității referitoare la istoria națională dintr-o epocă relativ apropiată, dar totodată trecută, evidențind însă îndrituit și faptul că „istoricii români serioși” nu s-au pretat în „a scrie astfel de enormități, neadevăruri, exagerări”. Ai semnalat, de asemenea, tot deplin îndrituit, erorile și exagerările inverse săvârșite după decembrie 1989.

Iubite coleg, ești născut la Sântioana, în județul Cluj, la 1 ianuarie 1955, ai absolvit Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, și, în anii 1974-1979, ai urmat Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității Babeș-Bolyai, susținând licența ca șef de promoție. O jumătate de deceniu, între 1979 și 1984, ai fost profesor în învățământul gimnazial și liceal, pentru ca, din 1984, să fii chemat în corpul didactic superior la Universitatea pe care ai urmat-o mai înainte. Ai parcurs succesiv toate treptele carierei universitare: asistent până în 1990, lector în următorii doi ani, din 1992 și până în 1996 conferențiar, iar din 1996 profesor la Catedra de istorie medie. Între timp, în 1989, ai susținut strălucit teza de doctorat *Adunările cneziale din Transilvania în veacurile XIV-XVI*. Recunoașterea înzestrărilor și a competenței a fost confirmată cu un an în urmă, prin alegerea în prestigioasa funcție de rector al Universității urmate în tinerețe.

Stimate confrate, ești un intelectual ales. Profesorul este dublat de istoricul înzestrat. Cunoștințele îți conferă o bază științifică solidă. Stăpânești temeinic și poți utiliza trei limbi de circulație internațională și alte două le poți folosi practic. Ai o personalitate puternică și o energie corespunzătoare. Ești un istoric militant, dar totodată și un organizator, un manager înnăscut, dornic neconținut de a zidi. Totdeauna în mijlocul problemelor, multiprezent și, în același timp, înarmat cu tact și cu măsură, deși intransigent în acțiuni, știi să le înfățișezi într-un veșmânt de amabilitate firească. În ochii noștri, ai celorlalți, te înfățișezi cu un ton liniștit, dar întemeiat pe competență, și-ți susții pozițiile cu fermitate, neșovăitor.

Ești deschis către lume, integrat unei spiritualități mondiale, dar, în același timp, înțelegi să-ți slujești țara și neamul de pe poziții moderate, dar ferme, întemeiate pe certitudini. Din 1992, conduci eficient Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca. Ai condus, între 2003 și 2007, cu multă competență și dăruire, Institutul Român din Veneția.

Ai asigurat și asiguri, de asemenea, ființarea unor publicații periodice de prestigiu, integrate lumii europene. În paralel, ți-ai desfășurat la înalt nivel activitatea didactică și cea de cercetare. Nu putem să nu amintim și prezența pe care ai avut-o, stimate coleg, ca *visiting professor* în Statele Unite și mai ales în Italia, precum și stăruința de a fi prezent în periodice străine. Te bucuri de aprecieri și de o recunoaștere internațională a valorii.

În activitatea de creație științifică ai fost și ești preocupat de probleme ale istoriei naționale, având neconținut preocuparea integrării ei europene și mondiale. Te-ai dăruit cu prioritate problemelor provinciei natale, dar ai adus contribuții importante privind istoria românilor în ansamblul ei, inclusiv în volumul IV al ediției a doua a *Istoriei românilor*. Ești editor de izvoare, ai demonstrat și demonstrezi o deosebită competență în studierea problematicii sociale medievale a Transilvaniei, ai contribuții genealogice de înalt nivel, te-a atras și istoria militară. Cu preocuparea dominantă a prezenței internaționale a istoriografiei noastre, ai realizat singur sau în colaborare, dar având rolul principal în realizarea proiectelor, sinteze ale istoriei Transilvaniei, dar și a României. Ești receptiv și interesat față de variate teme, având și o firească deschidere – când este cazul – și către lucrări de popularizare.

Stimate confrate, ești o personalitate recunoscută în domeniul istoriografiei noastre. În 1991, ți s-a acordat, de către Academia noastră, Premiul „George Barițiu”. Ești *Doctor Honoris Causa* al universităților din Alba Iulia, Timișoara, Oradea și Cahul. La 29 noiembrie 2001, ai fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar la 30 martie 2010 membru titular. Ești vicepreședinte al Comitetului Național al Istoricilor și, de asemenea, președintele părții române a Comisiei mixte de istorie româno-ruse.

Astăzi, prin susținerea discursului de recepție, ai îndeplinit, iubite confrate, forma finală a intrării în Academia noastră. Îți urez cu bucurie și multă satisfacție: bine ai venit printre noi ca membru titular al Academiei Române!

NOTE

1. Despre unele implicații contemporane ale etnicității, inclusiv în România, vezi: Cay Lienau, Ludwig Steindorff (ed.): *Ethnizität, Identität und Nationalität in Südosteuropa*, München, 2000 (Südosteuropa-Studien 64); Josef Sallanz: *Bedeutungswandel von Ethnizität unter dem Einfluss von Globalisierung. Die rumänische Dobrukscha als Beispiel*, Potsdam, 2007; Wilfried Heller (ed.): *Ethnizität in der Globalisierung. Zum Bedeutungswandel ethnischer Kategorien in Transformationsländern Südosteuropas*, München, 2007; Corina Anderl-Motea: *Ethnizität – Raum, Funktion und Bedeutungswandel. Sozialgeographische und kulturanthropologische Erkundungen zum Verhältnis von Ethnizität und Raum im Transformationsprozess anhand von Beispielen aus Rumänien*, Potsdam, 2007.
2. Aileen Pearson-Evans, Angela Leahy [ed.]: *Intercultural Spaces: Language, Culture, Identity*, New York, 2007; John R. Chávez: *Beyond Nations. Evolving Homelands in the North Atlantic World, 1400-2000*, New York, 2009; Mathias Bös, Kai Hebel (ed.): *Theorien der Ethnizität. Eine sozialwissenschaftliche Einführung mit Quellen*, Wiesbaden, 2010.
3. Michael Metzeltin, Thomas Wallmann: *Wege zur Europäischen Identität. Individuelle, nationalstaatliche und supranationale Identitätskonstrukte*, Berlin, 2010 (Forum: Rumänien 7, Berlin).
4. Pentru evoluția istorică generală a românilor, vezi Ioan-Aurel Pop: *Romanians and Romania: a Brief History*, New York, 1999.
5. De altminteri, denumirea exactă folosită de D. D. Philipide nu este *România*, ci *Rumunìa*, în acord cu specificul limbii grecești. Vezi Vasile Arvinte: *Român, românesc, România. Studiu filologic*, București 1983, pp. 28-34.

6. Este vorba aici nu de numele domnului, ci de cel al dinastiei (Bogdani sau Bogdănești) sub care, la un moment dat, țara a fost închinată turcilor.
7. Primul descălecat era considerat cel al romanilor conduși de împăratul Traian.
8. Numele medieval în limba română al polonezilor. Aceștia din urmă le ziceau locuitorilor Moldovei „valahi”, iar celor din Țara Românească „multani” sau „moltani”, iar țării „Multana” (fiindcă numele de „Valahia” sau „Țara Valahă” era deja dat de ei Moldovei).
9. Miron Costin: *Opere alese. Letopisețul Țării Moldovei. De neamul moldovenilor. Viața lumii*, ediție de Liviu Onu, București, 1967, pp. 156-157.
10. Nicolae Iorga: *La Romania danubienne et les barbares au VI-e siècle*, în „Revue belge de philologie et d’histoire”, III, 1924, p. 35-50.
11. Gheorghe I. Brătianu: *Originile și formarea unității românești*, ediție de Ion Toderașcu, Iași, 1998, p. 60-64 (ediția în limba franceză a apărut în 1943).
12. Șerban Papacostea: *Les Roumains et la conscience de leur romanité au Moyen Age*, în „Revue roumaine d’histoire”, IV, 1965, nr. 1, p. 15-24.
13. Adolf Armbruster: *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, ediția a II-a, București, 1993, p. 17-51.
14. Vasile Arvinte: *Român, românesc, România. Studiu filologic*, București 1983.
15. Eugen Stănescu: *Premisele medievale ale conștiinței naționale românești. Mărturii interne. Român-românesc în textele românești din veacurile XV-XVII*, în „Studii. Revistă de istorie”, XVII, 1964, nr. 5, p. 967-1000.
16. Ștefan Ștefănescu: *De la Romania la România*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, 1, 1981, p. 77-84.
17. Stelian Brezeanu: *Identități și solidarități medievale. Controverse istorice*, București, 2002, *passim*.
18. Ioan-Aurel Pop: *Națiunea română medievală. Solidarități etnice românești în secolele XIII-XVI*, București, 1998, p. 8-13.
19. Vezi Gerd Baumann; Andre Gingrich: *Grammars of Identity, Alterity: A Structural Approach*, New York, 2004.
20. Numele acestea tradiționale, de *olasz* și de *oláh*, date de unguri italienilor și, respectiv, românilor, demonstrează indubitabil perceperea înrudirii celor două popoare romanice de către conștiința colectivă maghiară. Aceeași asemănare izbitoare între numele date italienilor și românilor se găsește și la multe popoare slave.
21. Pentru specificul maghiarilor, vezi, recent: Pál Engel: *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary 895-1526*, London-New York, 2001.
22. V. Arvinte, *op. cit.*, p. 41-44.
23. Este însă evident că nu această conștiință – elitară și firavă – a fost decisivă pentru perpetuarea numelui Romei în etnonimul „român”, ci anumite împrejurări istorice, parțial evocate în acest studiu.
24. Eugen Stănescu (coord.): *Răscoala și statul Asăneștilor. Culegere de studii*, București, 1989, pp. 32-33; Șerban Papacostea: *Geneza statului în Evul Mediu românesc. Studii critice*, ediție adăugită, București, 1999, p. 242-243.
25. Maria Holban (coord.): *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, București, 1968, p. 322-323.
26. După secolul al XVI-lea, odată cu marii cronicari moldoveni care au scris în limba română, cu Dimitrie Cantemir și apoi cu Școala Ardeleană, conștiința romanității se impune definitiv în mentalitatea românească.
27. După cum se știe, s-au păstrat și în Occident etnonime provenite din latinescul *romanus*, dar numai sporadic, în cazul unor grupuri mai mici și izolate, înconjurate de germanici, ca de exemplu romanșii sau retoromanii din Elveția.

28. Nu interesează, în cazul de față, că uneori, în Evul Mediu și în epoca modernă, termenul de *vlah* a avut, pe alocuri, și accepțiunea de țaran supus, de păstor (păcurar), de șerb (iobag) sau de „schismatic” (ortodox), cum se va vedea mai jos.
29. Nu luăm aici în atenție în mod intenționat micul popor dalmat – între timp dispărut – din Balcani, vecin cu italienii, situat departe de românii nord-dunăreni și fără relevanță pentru tema noastră. De altminteri, dincolo de apartenența la latinitate, românii sunt cel mai numeros popor din sud-estul Europei.
30. Vezi Neagu Djuvara (coord.): *Aromânii. Istorie. Limbă. Destin*, București, 1996, cu opiniile specialiștilor Cicerone Poghiric, Petre Ș. Năsturel, Matei Cazacu, Neagu Djuvara, Max Demeter Peyfuss, Mihaela Bacu și Matilda Caragiu-Marioțeanu, în legătură cu denumirile generale de *români* (cu variante) și *vlahi* (cu variante), cu procesul de romanizare, raporturile vlahilor balcanici cu grecii și slavii, diaspora aromână, aromânii și naționalismele balcanice, asimilarea vlahilor etc.
31. Termenul de *provincia* se referă probabil la împărțirea lumii creștine (catolice) în „provincii ecleziastice” de către curia papală.
32. Ștefan Turcuș: *Prima mărturie străină despre etnonimul „român” (1314)*, în „Cele trei Crișuri” (Oradea), seria a III-a, an I (2000), nr. 7-9 (iulie-septembrie), p. 6.
33. Plasarea ortodocșilor („schismaticilor”) între „păgâni” se mai întâlnește în epocă, în anumite medii exclusiviste occidentale (catolice).
34. Șerban Papacostea: *Between the Crusade and the Mongol Empire: The Romanians in the 13th Century*, Cluj-Napoca 1998, p. 13-136.
35. A. Armbruster, *op. cit.*, p. 49-51.
36. Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, carteggio 640, fascicolo Ragusa, nn (nenumerotat).
37. V. Arvinte, *op. cit.*, p. 191-192.
38. Imre Nagy (ed.): *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius Hungaricus*, vol. VIII, Budapeșt, 1891, nr. 5, pp. 9-11; Imre Szentpétery (ed.): *Regesta regum stirpis Arpadianae critica diplomatica*, vol. I, partea 1 (1001-1270), Budapeșt, 1923, nr. 157, p. 50; vezi Alexandru Simon: *Între coroanele Arpadienilor și Asăneștilor: implicațiile unui document de la Béla III*, în „Studii și materiale de istorie medie”, vol. XXVIII, 2010, p. 127-136.
39. De notat faptul că înaltul pontif îl numește pe Ioniță „roman”, și nu „vlah” și spune că înșiși românii se consideră de origine romană.
40. E. Stănescu (coord.): *Răscoala și statul Asăneștilor. Culegere de studii*, p. 32-33.
41. Ioan-Aurel Pop: *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania în secolele XIV-XVI*, Cluj-Napoca, 1991, p. 141-151.
42. Influențat de anumite curente culturale de la începutul secolului al XX-lea, mai ales de sămănătorism (al cărui animator a fost) și de poporanism, de forța vieții noastre rurale, de perenitatea țaranului, Nicolae Iorga a văzut în primele creații politice românești niște produse ale poporului, ale unei democrații țărănești *sui generis*. De aici și epitetul de „populare” din denumirea de „Romanii populare”. Ulterior, a revenit, nuanțând mult lucrurile și admitând contribuția majoră a unei clase superioare, de boieri, numiți de el și „cavaleri”. Vezi Nicolae Iorga: *Studii asupra Evului Mediu românesc*, ediție de Șerban Papacostea, București, 1984, p. 405-406.
43. Chiar și în Occident, termenul de „roman” avea sens politic, și nu etnic, după cum reieșea clar chiar și din numele Imperiului Romano-German, chemat oficial, de la finele secolului al XV-lea, „Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană”.
44. Vezi Cesare Alzati, *În inima Europei. Studii de istorie religioasă a spațiului românesc*, ediție de Ștefan Turcuș, cu postfață de Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, 1998, p. 81, nota 4.
45. Ș. Papacostea: *Geneza statului în Evul Mediu românesc...*, p. 249-253.

46. Prezența consoanei „l” în *Romaniola* sau *Romandiola* poate să încerce o apropiere de forma originală („Românioara”) sau să fie o inserție a umanistului iezuit, fie spre a suna bine în adaptarea sa latină diminutivată, fie sub influența limbii sale materne maghiare.
47. *Ibidem*, p. 252-253.
48. Nicolae Iorga: *Români și Slavi, Români și Unguri*. București 1922, p. 9.
49. Cu sensul de „s-au tradus”.
50. < *Li Seculj*>, *vedendosi malmenare, / domandono adiuto a soy vicinj chiamatj Valachi, quali antichamente furo Romanj et tengano lo lor parlare latino et romano fin in questo tempo, / et sono valenti hominj a cavallo* [...], Archivio di Stato di Milano, Archivio Ducale Sforzesco, Potenze Estere, Venezia, carteggio 354, 1468, fascicolo Febbrario, nn (nenumerotat). Vezi Ioan-Aurel Pop, Alexandru Simon: *The Venetian and Walachian Roots of the Hungarian-Ottoman Truce of Spring 1468: Notes on Documents from the States Archives of Milan*, în: Iulian-Mihai Damian, Ioan-Aurel Pop, Mihailo Popović, Al. Simon (ed.), *The Italian Peninsula and the Europe's Eastern Borders. 1204-1669 (=Eastern and Central European Studies, I)*, New York – Oxford – Basel – Frankfurt am Main – Wien, 2012, *passim*.
51. Ș. Papacostea: *Geneza statului în Evul Mediu românesc*, p. 245.
52. Iulian-Mihai Damian: *Gli umanisti italiani e l'etnonimo medievale dei romeni. Una nuova fonte*, în: Lauro Grassi (ed.): *Studi per sessant'anni della Biblioteca Romena di Freiburg*, Genova, 2011, p. 9-23.
53. András Veress: *Acta et epistolae relationum Transilvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia*, vol. I (1468-1540, Budapest, 1914, pp. 242-244 (text latin integral); Maria Holban (coord.), *op. cit.*, p. 247 (fragment tradus în românește).
54. *Romei*.
55. *Sti Rominesti?*
56. *Sai tu romano?*
57. Maria Holban, *op. cit.*, p. 322.
58. *Scisne... Romane?*
59. *Num Romanus sit*.
60. Anton Verancsics: *Összész munkái*, vol. I, în L. Szalay: *Monumenta Hungariae Historica*, seria a II-a, *Scriptores*, vol. II, Pest 1857, pp. 119-151 (text latin integral), Maria Holban (coord.), *op. cit.*, p. 403 (fragment tradus în românește).
61. Wolfgang Kowachoczy: *De administratione Transylvaniae Dialogus. Adiecta est ad Maximum et Victorem Poloniae Regem Gratulatio*. Claudiopoli Transilvanorum 1584, 34 de file; A. Armbruster: *op. cit.*, p. 135; C. Alzati: *op. cit.*, p. 85; I.-A. Pop: *Națiunea română medievală...*, p. 121.
62. Eudoxiu de Hurmuzaki: *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, partea 1 (1358-1600), ediție de Nicolae Iorga, București, 1911, pp. 659-660.
63. În numeroase mărturii de epocă, inclusiv decizii ale Dietei Transilvaniei, locuitorii țării sunt caracterizați sub aspect religios drept „Christiani” (ungurii, sașii și secuii) și „Valachi”, fiind evident faptul că un etnonim (*Valachus*) era utilizat spre a defini apartenența la o confesiune (ortodoxia).
64. Este de notat și reciprocă: unor grupuri mici de vlahi balcanici și se spunea „ciobani”, așa cum românilor din Transilvania li se spunea sporadic și „iobagi”.
65. Thede Kahl: *Ethnizität und räumliche Verbreitung der Aromunen in Südosteuropa* (= Münstersche Geographische Arbeiten 43), Münster, 1999; idem: *Etonime la aromâni [Ethnonyme bei den Aromunen]*, în Academia Română, Institutul de Filologie Română (ed.): *Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene*, Iași, 2004, pp. 264-273; idem: *Istoria aromânilor*, București, 2006; Cicerone Poghirc: *Romanizarea lingvistică și culturală în Balcani. Supraviețuiri și evoluție*, în N. Djuvara (coord.): *op. cit.*,

- București, 1996, pp. 13-17.
66. C. Alzati, *op.cit.*, p. 78.
67. Idem.
68. *Ibidem*, p. 86, nota 16.
69. Reluarea denumirii de Dacia s-a făcut sub impulsul umanismului, din exteriorul societății românești, prin maniera autorilor epocii Renașterii de a arhaiza denumirile de locuri din epoca lor. În acest fel, Țările Române (dar și Danemarca!) erau numite Dacia, Ungaria devenea Pannonia, Bulgaria și Serbia – Moesia etc. Din aceste scrieri umaniste și postumaniste au reînviat și autorii români numele de Dacia. Se cuvine reamintit aici faptul că Johannes Honterus scria pe faimoasa sa hartă din secolul al XVI-lea numele de Dacia peste teritoriile Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei.
70. Vezi Ioan-Aurel Pop: *The Religious Situation of the Hungarian Kingdom in the Thirteenth and Fourteenth Centuries*, în Celia Hawkesworth, Muriel Heppell, Harry Norris (ed.): *Religious Quest and National Identity in the Balkans*. London 2001, p. 78-90; idem: *Church and State in Eastern Europe During the Fourteenth Century. Why the Romanians Remained in the Orthodox Area*, în „East European Quarterly” (Colorado, USA), 1995, XXIX, nr. 3, p. 275-284.
71. Vezi Brigitta Schmidt-Lauber (ed.): *Ethnizität und Migration. Einführung in Wissenschaft und Arbeitsfelder*, Berlin, 2007.

SUMMARY

The Romanians have begun their history like a „latinised island within a vast slave” and remained in the region of interferences and influences. This region has often been threatened within its stability and existence, from east and west, north and south. The warnings often bore a somewhat destructive form, dangerous to the Romanian identity. Major danger from south and north, as well as those from east and west have been eliminated on time, whenever possible, by the help of contribution of the Romanians and their neighbours, but mostly through the evolution of the international reports.

The origin of the Romanian name is still not quite clear to some strangers. A numerous majority would still believe the name of a *Romanian* is used as a result of national and nationalist propaganda, exacerbated under communism. This, however, is already considered a cliché, mostly as a result of distrust and lack of knowledge. In the contest of the above presented facts, the legitimacy of the usage of the name of a *Romanian* (and *Romanian land*) along with that of a *Vlah* (and *Wallachia*) is imposed as evident since the moment of entering the history of all Romanic people, at the end of 1st millennium A.D. Some of the German historians, whose language fundamentally encountered the ethnonym “Romanian” preferred to the “Vlah” in the 19th century only, as well as the Romanian historians, on the contrary, welcomed the name of the “Vlah” much alike in the 19th century. For most of the Romanians, the name of „Vlah” has always been strange, non-specific for the Romanian language, bearing a pejorative meaning for some of the nations or in some usage variations.

Therefore, the Romanians have initially born two main names, both legitimate. It is natural to hear, nowadays, at least in the Romanian media, the preferred name, given by the Romanians themselves. There is no rationale to talk about French, German, Hungarian, Bulgarian or Russian people since the end of the 1st millennium onwards and not to mention the Romanians with evidence of them entering the historical scene. Consecutively, since the 9th and 10th centuries on, the Oriental Romanic tribes of Europe have been known to themselves as „Romanians (Rumanians)” and as „Vlahs” (with derivatives) to the rest.

Thus, moreover has the usage of the name *Romanian* been justified for the upcoming centuries of the Middle Ages. The name of a *Romanian*, used by all historians to describe their people since the Middle Ages onwards, has nothing to do with nationalism, although often used to emphasize the nationalist spirit. It is all about a fact of millennial existence, which has to be revealed in a correct way, according to historical sources.

SCENARIILE RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL

MONITORING- ul PRESEI
(1 aprilie – 1 august 2014)

Marin Gherman*

Cernăuți

*Cel ce luptă pentru victorie numai cu sabia
nu este un general bun
Sun Tzu, general chinez*

Introducere

Evenimentele din Ucraina după destituirea lui Viktor Ianukovici pot fi calificate ca fiind niște scenarii ale unui război informațional ruso-ucrainean. Când vorbim despre război trebuie să înțelegem acțiunile părții ruse și slaba capacitate de reacționare a Ucrainei. În acest monitoring al presei din Ucraina nu ne vom concentra asupra procesului de înlăturare de la putere a fostului președinte Viktor Ianukovici. Maidanul și revoluția socială din Ucraina trebuie să devină un subiect aparte al cercetărilor politologice și sociologice. În studiul de față ne interesează mai mult acțiunile Rusiei care reacționează ca și cum ar da semne de răzbunare față de poporul din Ucraina, care, cică, reprezintă un exemplu „negativ” pentru cetățenii ruși. Kremlinul nu poate să se împace cu ideea că sub nasul Rusiei ar putea să apară o societate liberă (vorbim aici despre libertate, și nu despre bogăție). Mai mult decât atât, revoluția ucraineană ar putea să înțească focul deja aprins al mișcării anti-Putin din Rusia, tulburări care după 2011 au fost neglijate.

În acest context, scopul monitoring-ului de față este analiza presei ucrainene din punct de vedere al celor mai discutabile aspecte din cadrul relațiilor ruso-ucrainene. Acesta se dovedește a fi un spectru foarte vast al cercetării, cuprinzând aspecte geopolitice, economice, în special, energetice și socioculturale. Merită menționat faptul că presa rămâne în continuare „o oglindă” a dezvoltării sociale, dar și un focar de instabilitate (toate cele enumerate le-au demonstrat evenimentele din estul Ucrainei). În studiul de față presa nu este reprezentată neapărat doar de periodici, ci și de posturi de radio și TV, portaluri de știri și alte modalități moderne ale mass-media. Analiza presei are loc cu ajutorul unui set de metode ale științelor politice (content-analiza, invent-analiza, analiza riscurilor politice, modelarea politică, metodele de prognoză politică etc., etc.).

* **Marin Gherman** este doctor în științe politice, licențiat al Universității din Cernăuți, Facultatea de Istorie, Politologie și Relații Internaționale (2010). Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Redactor la revista trimestrială de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” (Cernăuți - București). Redactor superior la postul de radio „Ucraina Internațional”, redacția emisiunilor în limba română. Studiază procesele informaționale din societățile postsocialiste, transformările politice și procesele de integrare europeană.

Anul 2014 și deficiențele paradigmei liberale

Primul fapt important care trebuie evidențiat în cadrul evenimentelor din Ucraina este apariția unor deficiențe importante în cadrul paradigmei liberale, mai ales a teoriei despre sfârșitul istoriei. În 1992 Francis Fukuyama publică cartea *Sfârșitul istoriei și ultimul om*. Fukuyama definește sfârșitul istoriei ca finalul evoluției ideologice a umanității și universalizarea democrației liberale ca formă finală de guvernare. Victoria liberalismului a avut loc mai întâi pe planul ideilor și al conștiințelor și este încă incompletă în lumea reală sau materială. Vor mai exista conflicte care vor umple nenumărate pagini de politică externă. Autorul vede liberalismul modern ca fiind o ideologie de la sfârșitul istoriei. Singurele forme posibile de guvernare de după sfârșitul istoriei, crede el, sunt cele democratice, așa încât fascismul cât și stânga radicală se exclud automat din ecuație. Fukuyama își termină lucrarea într-o notă contradictorie, spunând că epoca de după sfârșitul istoriei va fi una tristă și plictisitoare și că tocmai aceste secole de plictiseală vor face istoria să înceapă din nou¹.

Evenimentele din Ucraina au arătat că nu toți „actorii geopolitici” sunt de acord cu ideile lui Fukuyama. Este vorba în primul rând de Rusia. Recunoașterea faptului că liberalismul și democrația sunt ultimele forme politice ar însemna că democratizarea Rusiei este inevitabilă, ceea ce ar duce la eșuarea planurilor Moscovei referitoare la refacerea Uniunii Sovietice. Dacă până în anul 2014 Rusia punea în joc doar pionii, atunci alegerea lui Petro Poroșenko în postul de președinte al Ucrainei a însemnat participarea Rusiei la un joc în care câștigătorul ia totul.

Grigori Karasin

„Rusia nu vrea război cu Ucraina”, a declarat Grigori Karasin în cadrul unei emisiuni difuzate de postul de televiziune „Rossia 1”, iar Vladimir Putin a discutat, prin telefon, cu Angela Merkel, cancelarul german declarând că președintele rus acceptă dialogul. Pe de altă parte, posturile ruse de radio și televiziune continuă marea dezinformare a cetățenilor săi, cât și a locuitorilor din Crimeea și estul Ucrainei.

O încălcare grosolană a principiilor jurnalismului profesionist a fost o emisiune TV difuzată de o serie de posturi ruse, în care se demonstra că la un post vama rus-ucrainean s-au adunat mii de mașini și doritori-refugiați, care se tem de „regimul naționalist (fascist) de la Kiev”. De aceea – continuă jurnaliștii – Putin trebuie să întreprindă o intervenție militară pentru a ocroti rușii din Ucraina de „extremiștii” inventați. De remarcat că vama filmată de jurnaliștii ruși se află la frontiera ucraineano-poloneză, iar acolo în permanență există o mare aglomerație. Această dezinformare și falsificare de fapte radicalizează situația din Ucraina și alimentează cu iluzii opinia publică din Rusia. Ministrul rus de

Externe, Serghei Lavrov, s-a adresat către ucraineni și ruși să privească doar posturile ruse de televiziune, fiindcă acestea spun adevărul, pe când posturile occidentale dezinformează.

Începând din aprilie 2014 dezinformarea nu a trecut fără urme. Mai mult decât atât. Unele efecte negative în urma prezenței trupelor ruse în Ucraina deja se simt și în Rusia. Piața hârtiilor de valoare din Moscova a cunoscut evoluții negative, indicele majorității companiilor ruse a scăzut substanțial. Au scăzut în preț acțiunile companiei „Gazprom”, BT, „Mecela”, NLMK. Orice blocaj economic sau acțiuni de acest fel pot să înrăutățească și mai mult situația economică din Rusia.

În pofida realității economice, mass-media a fost în permanență o forță social-politică capabilă să modifice viziuni, să transforme o societate. Și aceasta din motivul că informația este un factor dominant în orice societate. Influența presei asupra societății este un subiect actualizat de războiul informațional din Ucraina. În prezent țările sunt conduse de la televizor și de pe internet. Noile tehnologii și transmisiunile în direct, accesul tot mai mare a muritorilor de rând la internet, schimbă modul de a face politică, de a da ordine și a pune la încercare nervii adversarilor. Această modalitate folosită de ceva timp în SUA s-a răspândit aproape în toată lumea. Nu este nimic mai important pentru un lider politic decât să aibă acces la câteva minute televizate. Astfel, televiziunile, site-urile, echipele de blogeri, reprezintă afaceri avantajoase aducătoare de profit și imagine pentru cei implicați în lupta pentru putere.

Un exemplu clar de război direct și diplomatic prin intermediul posturilor de televiziune și al portalurilor de știri care transmit din teatrul conflictului doar ceea ce le este convenabil îl reprezintă Ucraina. Numai cei care nu doresc să știe ce se întâmplă în Ucraina, nu cunosc detalii legate de populație, de proteste, armate, teroriști și așa mai departe. Fluxul de știri pe minut e atât de mare și de divers, încât devine aproape imposibil să spui că nu ai acces la informație, dar și că ai o idee clară despre ce se întâmplă cu adevărat, tot nu poți afirma. Potrivit portalului de știri „Transilvania Regional Business”, noi asistăm, de fapt, la un război între echipe de propagandă, ofițeri de informații, dispute strategice între Europa și Federația Rusă, pe scurt, între companiile de business europene și oligarhii ruși și ucraineni cu idei sovietice. Atunci când ai trăit separat de Moscova doar politico-administrativ, efectul este cel firesc, ruptura este inevitabilă. Pe moment ea poate fi amânată, nu și rezolvată².

Potrivit site-ului „trb.ro”, populația ucraineană este dezorientată în ceea ce privește veridicitatea ideilor care se propagă, a emisiunilor și buletinelor informative, a site-urilor și editorialiștilor în persoană. Actuala putere de la Kiev a interzis unele posturi rusești care informează populația (citește: manipulează de multe ori) în favoarea dreptății și moralității „Noii Rusii”. Acum trebuie să înțelegem care a fost rostul luptei lui Vladimir Putin împotriva jurnaliștilor care prezentau durerile și neajunsurile țării lor. Jurnaliștii europeni susțin că Putin a centralizat toată presa în mâinile lui pentru că așa e mai ușor să conduci, să influențezi, să creezi un nou imperiu informatic, în care stăpânul are întotdeauna dreptate pentru că se pricepe la toate. E clar că Rusia este vizibil iritată deoarece presa din Occident relatează numai de rău la adresa ei. Atunci când jurnaliștii occidentali descriau „euromaidan-ul” ca pe o mișcare de rezistență, de schimbare și dorință spre integrare europeană, jurnaliștii ruși vorbeau despre naționaliștii radicali, oameni plățiți, drogați, neo-naziști distrugători și agenți străini. La rândul lor, rușii, după ce au anexat Crimeea, pentru că le-a fost inadmisibil de ușor să o facă, animă și coordonează populația pro-rusă din Estul Ucrainei să ceară încetarea drumului european al Kievului. Ei cer o federalizare largă controlată din toate părțile sau o destrămare. De astă dată media occidentală ne vorbește despre teroriști, invazie, fără să întrebe pe rând și corect ce-și doresc oamenii din acele orașe. Nu-i întreabă pentru că știu ce vor răspunde, iar răspunsul lor e rezultatul

propagandei media rusești din era sovietică până în prezent, scrie „trb.ro”⁷³.

De ce societatea ucraineană se lasă atât de ușor influențată de un spațiu informațional străin? Răspunsul ar fi următorul: societatea ucraineană nu este una civilă și destul de matură din punct de vedere politic. Directorul Institutului de Transformări Sociale, Oleg Soskin, dialogând cu Maria Eșcenko de la portalul informațional „dialog.org.ua”, a declarat că maturitatea societății civile înseamnă disponibilitatea indivizilor de a soluționa acele probleme pe care nu le poate rezolva statul. Expertul consideră că fără un spațiu informațional obiectiv, transformările sociale nu vor avea rezultatul scontat, susține Oleg Soskin. El subliniază că Slovacia, Croația, România, Polonia și Albania au reușit, până la urmă, să iasă din situația crizelor politice permanente și să pună baza societății civile. În statele amintite transformările au început de la mass-media, apoi s-au desfășurat procesele judiciare îndreptate contra foștilor lideri comuniști. În cele din urmă, opinia publică a încetat să mai fie „un sunet fără sens” și s-a transformat într-un instrumentar real de eliminare a celulelor sociale bolnave din organismul societății⁴.

Nu este o descoperire că presa are o influență colosală asupra societății. În cazul Ucrainei, primejdiile și provocările sunt mai multe decât factorii consolidatori. Totuși, pe lângă manevrele cu armata, Rusia organizează cea mai epică piesă de teatru din istoria omenirii. O glumă occidentală spune: când vin jurnaliștii ruși, în acel loc se întâmplă ceva. După o astfel de logică lucrează „teatrul separatist”. Deși ei nu sunt majoritari, presa rusă vorbește doar cu separatiștii, îi arată doar pe ei și prezintă situația de parcă doar ei ar exista în Ucraina. În acest context, este interesant un articol publicat de „Deutsche Welle”. Agenția subliniază că „oamenii verzi” din estul Ucrainei râd, glumesc, se joacă cu copiii. Bărbații bine înarmați, în uniforme de camuflaj verzi, fără însemne, din estul Ucrainei, vor să facă o impresie bună, de protectori ai populației civile. O strategie care pare a da roade. O tânără mamă își leagă copilul într-un spațiu de joacă nou amenajat. În spatele ei, câțiva bărbați înarmați cu automate Kalașnikov descarcă aruncătoare de grenade dintr-o mașină. Păsările ciripesc, clopotele bisericii răsună din depărtare. „Nu mi-e teamă de acești oameni”, spune tânăra Iulia. „Doar au venit să ne apere”. Teamă îi inspiră mai degrabă avioanele de luptă și elicopterele care brăzdează cerul la mică altitudine. „Copilului meu i-e frică de ele” adaugă Iulia. Și o bunică aflată cu nepoțelul ei în parc e de aceeași părere. Bărbații cu kalașnikov la umăr i se par „în ordine”. Arată așa niște separatiști, împotriva cărora conducerea de la Kiev a demarat o operațiune anti-teroristă⁵.

„Deutsche Welle” subliniază că există motive care ne fac să credem că acest comportament prietenos al separatiștilor pro-ruși nu e decât o parte a unei strategii gândite de Putin. „Rusia va trimite trupe în Ucraina doar pentru a proteja populația civilă”, anunța liderul de la Kremlin, cu prilejul unei conferințe de presă, scrie „DW”⁶.

Piață nouă, marfă veche

În pofida războiului informațional, viața economică continuă. Promisiunile făcute de Uniunea Europeană Ucrainei au devenit realitate. Comisia Europeană are porțile larg deschise pentru exportatorii ucraineni. Este vorba de reducerea tarifelor importante pentru exporturile ucrainene către Uniunea Europeană. Aceste reduceri se referă în special la sectorul agroindustrial. În acest mod Uniunea Europeană a făcut un cadou excepțional Ucrainei, estimat la circa 500 milioane de euro în urma exporturilor ucrainene suplimentare, dar a și provocat dureri de cap producătorilor locali, care s-au trezit față în față cu regulile unei noi piețe pe care nu prea o cunosc și de care au frică. Piața europeană este una nouă, însă mentalitatea economică rămâne cea veche.

Promisiunile Comisiei Europene referitoare la reducerile taxelor vamale pentru

Ucraina au fost întâmpinate cu mari emoții în vestul și centrul țării, însă au determinat și mari nedumeriri în est și sud – acolo producătorii nu prea înțeleg de ce sunt sistate relațiile economice tradiționale cu Rusia. Unii producători au înțeles greșit că marfa ucraineană va nimeri deodată pe rafturile marilor magazine europene. Mare le-a fost uimirea când șeful Reprezentanței Uniunii Europene în Ucraina, Jan Tombinski, a declarat că exportatorii ucraineni trebuie să implementeze „unele pregătiri suplimentare”. Tombinski a relevat că „ieșirea pe piața europeană trebuie să aibă loc nu numai cu produse la un preț accesibil, dar și cu produse de o înaltă calitate”. Toți producătorii trebuie să fie informați în legătură cu documentele și procedurile necesare, cât și cu normele standardelor europene. După un an de informare a cetățenilor despre normele și standardele europene, realizate în timpul regimului Ianukovici, cetățenii de rând și exportatorii s-au pomenit fără cunoștințe despre piața europeană și noile reguli economice.

De remarcat că în Ucraina deseori standardele comerciale interne sunt mai mult o ficțiune juridică. Fiecare poate să vândă ceea ce vrea, sau cum spun cetățenii UE care au fost în Ucraina și cunosc piața locală: „Poți să vinzi și un măr stricat, dar să-i convingi pe consumatori că acesta este gustul mărului obișnuit”.

UE face un cadou frumos, însă Ucraina nu prea știe ce să facă cu el. Dezorientarea producătorilor ucraineni a fost un prilej de inițiere a unei comunicări dintre Guvern și sectorul economic. Premierul ucrainean Arseni Iașeniuk a menționat că Europa își deschide piețele pentru mărfurile ucrainene, însă acestea nu vor nimeri deodată pe rafturile magazinelor din Europa. Pentru a nimeri direct pe piața europeană, mărfurile ucrainene trebuie să corespundă certificatului de calitate, ceea ce este un lucru obișnuit pentru

cetățenii UE, însă ceva nou pentru ucraineni. Premierul ucrainean s-a adresat către asociațiile de business și guvernanți cu cererea de a desfășura consultații în regiuni, cu participarea producătorilor, pentru a explica procedurile necesare.

Reducerea unilaterală ale tarifelor sunt un semnal pozitiv pentru economia ucraineană, fiind și un semn de susținere de către UE a sectorului economic pe fondalul înrăutățirii relațiilor ucraineano-ruse. Aceste reduceri, de asemenea, ar trebui să stimuleze și să accelereze modernizarea economică și adaptarea la normele europene. UE este interesată în importarea produselor agricole din Ucraina. Fiind „grânarul Europei”, Ucraina ar putea deveni, împreună cu alte state din est, un exportator important al produselor agricole, mai ales în contextul crizei alimentare care este anunțată de experți. Unii producători din vestul Ucrainei au obținut de mai multă vreme dreptul de a realiza exporturi în UE (exportatori carne de pui și porc), iar reducerile tarifare reprezintă pentru ei un venit suplimentar. O modificare de viziuni comerciale în mediul de afaceri din Ucraina, completat cu reduceri tarifare unilaterale, pot să aibă un efect economic pozitiv, determinând o posibilă creștere a competitivității și productivității economiei.

Războiul informațional și războiul gazelor

Rusia a declanșat cel de al treilea război al gazelor (după cel din 2006 și 2009), un război care poate să aibă consecințe dintre cele mai triste pentru statele europene. La prima vedere războiul gazelor pare un mecanism de șantaj geopolitic împotriva Ucrainei, o metodă de a o distruge din interior pentru a o atrage la un moment dat spre Rusia. Însă situația nu este chiar atât de simplă. Este important un fapt, și anume, timpul declanșării războiului.

Circa două săptămâni a durat „serialul brazilian” din Bulgaria și Serbia referitor la „South Stream” – conductă de gaze de 900 de km, care va uni Rusia cu Italia și Austria prin Bulgaria. După ce ultimul episod al acestui „serial” a fost un semnal clar al dispunerii UE de a îngheța proiectul „South Stream”, Rusia a început să utilizeze un discurs al ultimatumurilor. Refuzul părții ruse de a mai livra gaze naturale Ucrainei nu înseamnă un război energetic ruso-ucrainean, ci mai degrabă un război al Rusiei pentru noi piețe europene, pentru o nouă configurație geopolitică est-europeană. Acțiunile Rusiei au ca scop demonstrarea faptului că Ucraina nu este un stat de încredere. Partea ucraineană ar putea fura gazul destinat europenilor, iar negocierile pot să dureze un timp îndelungat, compromisul neputând fi atins cu ușurință, susține partea rusă. Din aceste considerente Rusia este interesată în soluționarea cât mai târzie a crizei energetice, iar această tergiversare ar trebui să pună europenii pe gânduri: „Poate trebuie totuși finalizat proiectul South Stream?” UE a încercat să șantajeze Rusia cu ajutorul „South Stream”-ului, însă Federația Rusă demonstrează că fără această conductă, europenii „vor îngheța la iarnă” și „vor muri de foame”.

Până una alta, Rusia continuă să repete că Ucraina nu este un partener de încredere. Astfel, la o zi după decizia Rusiei de a sista livrările de gaze spre Ucraina, pe tronsonul unui gazoduct ucrainean, care alimentează Europa cu gaz rusesc, s-a produs o explozie. Este vorba de gazoductul internațional Urengoi-Pomari-Ujgorod. Ipoteza Ministerului ucrainean de Interne, dar și a analiștilor și jurnaliștilor din zonă, constă în faptul că a avut loc un act de sabotaj organizat de Rusia pentru a discredita Ucraina ca stat energetic. Partea ucraineană este dispusă să lupte de una singură cu monopolul rus „Gazprom”, însă această situație neliniștește, pentru că în momentul de față nu există vreun scenariu stabilizator. De fapt, apariția unui front comun, ucraineano-european, al războiului gazelor ar fi o ieșire, însă UE continuă să acționeze ca și odinioară pe baza principiilor doar a unui observator și statist.

La prima vedere UE nu prea înțelege scopul real al jocurilor energetice ruse. Ultimul raport al Comisiei Europene arată că în cazul nesoluționării crizei gazelor până la iarnă ar avea de suferit statele din sud-estul Europei, dar mai ales România și Bulgaria. Astfel, cel de al treilea război al gazelor ar putea avea consecințe care ar ricoșa pe teritoriul României, slăbind pozițiile economice ale statelor din zona Transnistriei. Scenariile de mai departe sunt diverse. Războiul gazelor poate să determine un efect domino în geopolitica Europei. Este important să nu cadă prima piesă...

Premierul ucrainean, Arseni Iațeniuk, a declarat că intenționează să obțină un preț corect pentru gazele naturale importate din Federația Rusă. „Nu voi renunța fără luptă. Ne vom bate pentru un preț de piață onest și corect”, a subliniat premierul. Ucraina i-a plătit din 2009 companiei ruse „Gazprom” circa 50 de miliarde de dolari, a menționat premierul. În opinia șefului Guvernului de la Kiev, această sumă conține bani plătiți în plus pe care Ucraina intenționează să-i recupereze de la Rusia. „Rusia a primit de la Ucraina această sumă de bani. Considerăm că ea conține sume plătite în plus și intenționăm să le cerem”, a declarat Iațeniuk. „Naftogaz Ukraini” a înaintat o plângere împotriva „Gazprom”-ului

la Curtea Internațională de Arbitraj de la Stockholm, cerând stabilirea unui preț echitabil, egal cu cel al pieței, la gazul livrat de „Gazprom” în Ucraina. Partea ucraineană cere ca Rusiei să i se perceapă sumele plătite în plus pentru gazul pe care „Gazprom”-ul l-a livrat către „Naftogaz Ukraini”, începând cu 2010, sume evaluate de Kiev la circa 6 miliarde de dolari.

Statele Unite îndeamnă Rusia să reia negocierile cu Ucraina pe tema gazelor, în contextul în care Moscova a sistat livrările de gaze. „Uniunea Europeană a prezentat un compromis echitabil și rezonabil. Cerem Rusiei să reinițieze negocierile”, a declarat Jennifer Psaki, purtătorul de cuvânt al Departamentului de Stat american. „Comisia Europeană colaborează cu ambele părți în vederea găsirii unui compromis comercial competitiv, care ar soluționa problemele legate de plăți și prețul de piață” pentru gazul rus livrat Ucrainei, a adăugat Psaki. Rusia a sistat livrările de gaze către Ucraina, după eșecul negocierilor și din cauza restanțelor acumulate de Kiev – 4,5 miliarde de dolari. Kievul protestează față de creșterea prețului stabilit de Moscova, de la 268 de dolari la 485 de dolari pentru 1.000 de metri cubi, un preț echivalent cu cel pentru Europa, după destituirea președintelui Viktor Ianukovici și preluarea puterii de către lideri prooccidentali la sfârșitul lui februarie. În ultima sa ofertă Rusia a propus un preț de 385 de dolari⁷.

Cu scopul garantării securității energetice a Ucrainei, premierul Arseni Iașeniuk a propus Radei Supreme să adopte o lege privind reformarea companiei „Naftogaz Ukraini” pentru a atrage Uniunea Europeană la procesul de modernizare a sistemului ucrainean de transportare a gazului. Vorbind în fața aleșilor poporului, Arseni Iașeniuk a spus că Guvernul intenționează să modernizeze și să utilizeze sistemul ucrainean de transportare

a gazului împreună cu partenerii europeni. Premierul a specificat că noua companie mixtă va fi totuși coordonată de partea ucraineană.

De remarcat că în iunie 2014 Rusia a introdus un sistem de plată în avans a livrărilor de gaze naturale către Ucraina, după expirarea ultimatumului, ceea ce înseamnă că îi va mai furniza doar volumele de gaze plătite în avans, a anunțat „Gazprom”. Grupul rusesc a anunțat că a avertizat Comisia Europeană în legătură cu posibile perturbări în aprovizionare, în cazul în care Ucraina, căreia Rusia a decis să înceteze să-i mai furnizeze gaze neplătite în avans, prelevează gaze din volumele aflate în tranzit. Grupul rusesc afirmă că operatorul ucrainean „Naftogaz” este obligat să garanteze tranzitul către Europa, în virtutea contractului în vigoare și la volumele prevăzute. Aproximativ 15% din gazele naturale consumate în UE tranzitează teritoriul ucrainean, iar precedentele „războaie ale gazelor naturale” dintre Moscova și Kiev, în 2006 și 2009, au perturbat aprovizionarea UE.

Kievul a refuzat să accepte creșterea prețului decisă de către Moscova. Mia de metri cubi de gaze naturale a fost scumpită fără vreun temei economic de la 268 la 485 de dolari, un preț fără echivalent în Europa. Ca ultimă ofertă, Moscova a propus prețul de

385 de dolari. O nouă ședință de negocieri care a avut loc la Kiev s-a încheiat cu un eșec. Această decizie urmează să aibă pentru moment repercusiuni limitate asupra Ucrainei, care a acumulat rezerve în stocuri subterane.

„Nici o plată aferentă lunii iunie nu a fost efectuată. Începând din această zi, societatea ucraineană mai primește doar volumele pe care le va fi plătit”, a adăugat grupul, fără să precizeze care sunt consecințele imediate. Decizia „Gazprom”-ului riscă să conducă la perturbări ale livrărilor de gaze naturale rusești către Europa, dintre care aproape jumătate tranzitează teritoriul ucrainean, ca în precedentele conflicte gazifere, în 2006 și 2009⁸. Poziția Kievului este una clară: trebuie încheiat un nou contract, care s-ar baza pe regulile economiei de piață. „Gazprom”, însă, a decis să dea în judecată compania ucraineană „Naftogaz Ukraini” la Curtea Internațională de arbitraj de la Stockholm, din cauza neachitării datoriei de 4,5 miliarde de dolari pe care Kievul o are față de Moscova. Ucraina refuză să plătească datoria la gazele ruse, declarând că prețul acestora este unul exagerat.

Planul de pacificare

Investirea în funcție a domnului Petro Poroșenko a fost o demonstrație a faptului că statele lumii sunt interesate în legitimitatea noului președinte ucrainean. Investirea a fost un mic joc geopolitic camuflat – comunitatea internațională a formulat un mesaj clar Rusiei: „Poroșenko este un președinte legitim”. Jocul geopolitic, însă, nu este atât de simplu.

Comunitatea internațională are nevoie de stabilitate și pace, fără de care normele sistemului de relații internaționale pot fi zădărnicate și zdruncinate. Anume cuvântul „pace” a fost o promisiune electorală a domnului Poroșenko, promisiune care trebuie îndeplinită în primul rând pentru ucraineni. Pacificarea nu va avea loc într-un mod haotic, ci pe baza unui plan, a spus Poroșenko. Deci, președintele Petro Poroșenko are un plan. Acest plan, mai bine zis prezența lui, este deja o primă diferență majoră între noul și vechiul președinte. Planul său a fost făcut public în timpul investirii. Multe persoane cu funcții înalte, reprezentanți ai statelor lumii și ai organizațiilor internaționale au fost prezente la Kiev pentru a legitima internațional alegerea noului președinte ucrainean. Dacă până acum față de Ucraina existau doar planuri elaborate de domnul Putin, atunci Poroșenko a arătat că Ucraina are dreptul la propriul său plan de detensionare a situației. Este vorba de un alt plan „P”, un plan al lui Poroșenko și nu al conducătorului de la Kremlin.

Planul Poroșenko prevede „o mână de ajutor civililor din est”, dar și acțiuni dure și crunte față de teroriști. „Fiecare zi când mor oameni, fiecare zi care reprezintă costuri suplimentare pentru Ucraina este inadmisibilă pentru mine”, a subliniat liderul de la Kiev. Potrivit planului Poroșenko, în fiecare zi trebuie să aibă loc ședința grupului trilateral de contact (Ucraina, OSCE, Rusia). Este un scenariu clasic: iertarea păcatelor celor care susțin separatismul, dar nu au comis crime grave și nu au ținut arma în mână, distrugerea forțelor teroriste, care sunt o adevărată povară pentru locuitorii Donbasului, și deschiderea treptată a frontierei ruso-ucrainene pentru a permite insurgenților să părăsească benevol estul Ucrainei.

Unii critici ai acestui plan deja s-au năpustit asupra realizatorilor, strigând că coridoarele umanitare nu pot fi create doar de către Ucraina. Rusia trebuie să devină mai previzibilă și mai dispusă pentru colaborare. De fapt, criticii au dreptate: coridorul trebuie să aibă un început și o direcție, Rusia în acest caz nereprezentând nici prima nici a doua. Poroșenko propune un proiect de descentralizare a puterii, care nu va împărți ucrainenii în „corecți” și „incorecți”. Este vorba de un „proiect de creare a unor noi locuri de muncă

în estul țării, cu perspective pentru investiții și reconstrucție economică a Donbasului”, a specificat președintele ucrainean. Poroșenko utilizează o metodă mai veche a „bătei și biscuitului”. Lovește cu bâta separației și dă câte un biscuit civililor pentru a calma situația.

Planul Poroșenko se aseamănă cu o teorie bine argumentată, însă practica politică nu este chiar atât de ideală. Procesul detensionării și pacificării în mare parte depinde de acțiunile și viziunile Federației Ruse. Dialogul cu Rusia va avea loc cu mari dificultăți în cadrul intenției lui Poroșenko de a întoarce cu orice preț Crimeea. Ideea despre o largă amnistiere poate nu numai să calmeze situația, dar și să arate insurgenților că victoria lor este aproape. Acestea sunt niște momente discutabile și contradictorii ale planului Poroșenko.

Ideea descentralizării este o „bomboană” pentru locuitorii din est. În timpul discursului de investire Poroșenko s-a adresat către populația rusofonă în limba rusă. Naționaliștii ucraineni s-au supărat pe noul președinte, pe când analiștii politici consideră discursul prezidențial un semn de respect față de minoritățile din Ucraina. Astfel, Poroșenko urmează

un stil politic mai vechi, al unui împărat bun și rău concomitent. Planul său se află între ciocanul rus și nicovala ucraineană – factori care pot să-l zădărnicească, președintele însă demonstrează (deocamdată) că dispune de multă voință politică. Poroșenko mai are în mână o carte de poker tare, și anume, susținerea externă.

Președintele rus Vladimir Putin a apreciat că planul de pace elaborat de omologul său ucrainean Petro Poroșenko nu trebuie să aibă un caracter ultimativ pentru insurgenții pro-ruși și că va fi neviabil și nerealist în lipsa unui dialog, a anunțat serviciul de presă al Kremlinului, transmite „France Presse”. „Planul de pace al domnului Poroșenko nu poate avea un caracter de ultimatum pentru insurgenți. Planul propus, dacă nu este urmat de efecte concrete în vederea începerii unui dialog, nu va fi nici viabil, nici realist”, a declarat Putin, potrivit unui comunicat de presă.

În pofida criticii, unele momente aparte ale planului Poroșenko au început deja să fie realizate. Analiștii din Occident menționează faptul că situația a devenit mai calmă. Astfel, participanții la reuniunile tripartite privind criza ucraineană – Ucraina, Rusia și OSCE – au ajuns la o înțelegere în legătură cu etapele-cheie ale planului președintelui ucrainean, Petro Poroșenko, de a soluționa în mod pașnic situația din estul țării, iar Statele Unite și-au exprimat speranța că, după câteva luni de tensiuni, progrese semnificative s-ar putea înregistra în cel mai scurt timp în vederea încetării ostilităților în estul Ucrainei.

Poroșenko are șansa să rămână în istorie un politician pacificator, pacea însă poate fi destul de fragilă. Este mai degrabă o pace rea, una impusă, o pace a unor ambiții geopolitice nerealizate. Rămânem la o idee mai veche: „Mai bine o pace rea decât un război bun”.

Criza transnistreană și noul context geopolitic

Tensionarea relațiilor dintre Ucraina și Rusia a schimbat viziunile experților, și mai ales cele ale Kievului oficial, asupra conflictului transnistrean. Dacă în perioada regimului Ianukovici Ucraina era mai mult un agent rus, în formatul 5+2 al negocierilor, atunci în momentul de față Transnistria reprezintă pentru Kiev un focar al instabilității care pune sub semnul întrebării securitatea statului. Mai mult ca oricând în istorie Ucraina este interesată în soluționarea conflictului transnistrean.

Temerile Kievului sunt legate nu în ultimul rând de primejdia militară a Transnistriei, dar mai sunt și alte considerente de securitate națională. Potrivit unor experți politici, valul instabilității politice din regiunile sudice ucrainene și încercările de a destabiliza situația în unele regiuni din vestul țării este pregătit anume în Transnistria. Despre faptul că naționaliștii ucraineni blochează frontierele regiunii separatiste a mai spus și Vladimir Putin, informație care a fost dezmințită imediat de autoritățile de la Kiev. Putin a acuzat Republica Moldova și Ucraina că blochează regiunea separatistă, dând de înțeles că pentru Kremlin Transnistria a devenit mai actuală ca oricând. Apele acestui proces politic s-au limpezit după ce corpul de deputați ai regiunii separatiste s-a adresat oficial către Moscova pentru a fi anexați și ei după modelul regiunii Crimeea.

Astfel, acceptarea *de facto*, și nu declarativă, a modelului Crimeei de către comunitatea internațională începe să creeze probleme de securitate în zona est-europeană. Ca și în Crimeea, în Transnistria a fost organizat în 2006 un așa-zis referendum. Ultimul cuvânt privind anexarea regiunii trebuie să-l spună Moscova, însă acest cuvânt decisiv trebuie argumentat informațional și factual. Un prilej frumos ar fi încălcarea drepturilor minorității ruse în Transnistria, ceea ce nu mai este un argument valabil (cine încalcă și care minoritate?). Formula cea mai viabilă este blocarea regiunii separatiste de naționaliștii ucraineni – dușmanul informațional utilizat pentru a omorî doi iepuri dintr-o împușcătură. Pușca rusă s-a cam învechit, împușcă greu, însă totuși este o pușcă...

Disponerea Kievului de a soluționa criza transnistreană, și a nu imita acest proces în cadrul unui vals de colaborare cu Rusia, este una reală și concretă. Atât Republica Moldova, cât și România ar trebui să nu rateze șansa de a profita de modificarea de viziuni în Ucraina. Kievul are temeri de noi acțiuni destabilizatoare organizate de ruși, iar Transnistria reprezintă o durere de cap suplimentară pentru toți. Experții politici din Ucraina susțin că în cele mai rele visuri ale președintelui ucrainean, Ucraina se va învecina cu Rusia nu numai în est, nord și sud (Crimeea), dar și în sud-vest (Transnistria).

Declarațiile politicianilor ruși și tăcerea informațională din zonă se aseamănă cu o liniște înainte de furtună. Este interesant faptul că dacă la începutul anului 2014 jurnaliștii ucraineni numeau Crimeea o nouă Transnistrie, atunci în momentul de față Transnistria poate deveni o nouă Crimee anexată de Rusia. Astfel, marketingul politic rus ajunge prea departe. Ca și în cazul Crimeei, problema transnistreană trebuie soluționată cu participarea comunității internaționale. Ar trebui revizuit formatul 5+2 și creată o platformă internațională cu implicarea ONU, care ca și în cazul Crimeei, se arată a fi un club al discuțiilor politice și atât.

De remarcat că România și Ucraina au avut întotdeauna relații prietenoase și constructive, spun diplomații. În realitate diplomația a fost tot timpul mai mult o camuflare a unor neînțelegeri latente dintre București și Kiev. Analiștii politici din Cernăuți, care au cercetat relațiile româno-ucrainene, le califică ca fiind o confruntare bine camuflată, un conflict cu mască diplomatică (a se vedea studiile unor politologi aparte ca Anatoli Kruglașov, Iuri Makar, Volodymyr Fisanov⁹).

Din fericire, situația tensionată nu mai este actuală după răsturnarea regimului

Ianukovici. Astfel, se poate considera că relațiile româno-ucrainene au un viitor fără încredere și incert, însă cu mari perspective de normalizare și dezvoltare. Doi factori facilitează crearea unei axe București – Kiev, și anume, factorul european (aspirațiile europene ale Ucrainei și participarea Bucureștiului la proiectul european), dar mai ales factorul rus. Potrivit istoriei, inamicii externi și comuni nu numai că au puterea de a apropia unele țări aparte, unindu-le împotriva factorului extern destabilizator, dar și de a schimba complet realitatea politică.

Pentru prima dată despre rolul pozitiv al României în cadrul evenimentelor din Ucraina s-a amintit pe Maidanul Independenței, imediat după răsturnarea regimului Ianukovici. Atunci, fostul ministru de interne, Iuri Luțenko, a remarcat susținerea României și ale altor state pentru mișcarea democratică din Ucraina. Invasia rusească în Crimeea și acțiunile destabilizatoare ale Rusiei în Ucraina după răsturnarea Guvernului de la Kiev au scos în prim plan problema Transnistriei, ai cărei tendințe separatiste se înscriu în cadrul proiectului președintelui rus Vladimir Putin de creare a unui coridor Donețk – Odessa – Tiraspol (o nouă „Ucraină”), dar care trezesc neliniști enorme în România, Republica Moldova și Ucraina. În acest context, România conștientizează primejdia factorului destabilizator rus, iar criza transnistreană are un efect invers celui așteptat de Kremlin – în loc de crearea de tensiuni între aceste state est-europene s-a ajuns la o apropiere româno-ucraineană. Această apropiere este deocamdată mai mult una simbolică, nu s-a mers mai departe de unele formalități diplomatice, însă perspectivele unei colaborări practice sunt evidente. Atât președintele român, cât și premierul, au declarat că susțin integritatea teritorială și independența Ucrainei, condamnând acțiunile Rusiei. Ucraina, la rândul său, este dispusă să contribuie la soluționarea crizei transnistrene și la dezvoltarea reală a euroregiunilor și altor proiecte europene comune transfrontaliere, care ar reprezenta o alternativă economică relațiilor sistate cu Federația Rusă. Deci, reorientarea spre UE, și respectiv spre România, devine una existențială pentru Ucraina, în timpul unui război nedeclarat cu Rusia.

În acest context, planurile Kremlinului pot fi ușor descifrate pe baza emisiunilor propagandistice din cadrul postului de televiziune „Rossia 1”, care pregătește opinia publică rusă pentru noi evenimente. Astfel, „Rossia 1” a realizat un reportaj despre efectele devastatoare ale integrării României în Uniunea Europeană. Sărăcie, infrastructură și industrie la pământ, țigani și din nou sărăcie... Într-o altă emisiune jurnaliștii ruși povestesc despre ororile comise de români în Ucraina și Transnistria, în timpul mareșalului Antonescu (mai ales despre oamenii omorâți în Cernăuți și Odessa). Acest atac propagandistic nu este unul întâmplător, ținând în tensiune, în primul rând, locuitorii Transnistriei, care trebuie să aibă frică de România, „săracă și agresivă” și, în cel de al doilea rând, populația Ucrainei. O nouă ceartă ucraineano-română i-ar prinde bine Kremlinului, care nu dorește ca exemplul României să devină unul prea idealizat de ucrainenii cu aspirații integraționiste.

România și Ucraina pot construi o nouă axă a relațiilor bilaterale, lăsând la o parte stereotipurile înregistrate în memoria istorică, pe o bază pragmatică și în cadrul mecanismelor deja existente (o serie de euroregiuni, grupuri de lucru etc. care ar trebui eliberate de pecetea formalității). Paradoxal este faptul că factorul rus poate deveni unul prielnic constituirii unei axe București – Kiev, care s-ar baza inițial pe interese comune. Ucrainenii și românii încep să înțeleagă că ceea ce nu vrea Kremlinul este în interesul României și Ucrainei. Astfel, îmbunătățirea relațiilor româno-ucrainene ar trebui să fie unul din scopurile autorităților de la Kiev și București în perspectivă apropiată. Acesta nu este un scop lipsit de temei, ci este mai mult o șansă pentru ieșirea din labirintul formalităților și combaterii factorului destabilizator rus.

Protestele din regiunea Cernăuți

Un eveniment aparte din viața politică a societății în perioada analizată este reprezentat de protestele în masă din Cernăuți. Populația localităților românești și ucrainene din regiune a protestat împotriva mobilizării în armată a tinerilor. Kievul a anunțat o mobilizare parțială, iar în localitățile românești au început să fie înrolați tinerii în armată. Femeile și bătrânii au reacționat prompt: au blocat autostrada Cernăuți – Suceava, toate ieșirile și intrările în capitala Bucovinei istorice, scandând că etnicii români nu trebuie să fie antrenați într-un război străin pentru ei.

Comisarii militari ucraineni nu au înțeles de ce populația a blocat autostrăzile. Mai mult decât atât, în unele localități din nordul Bucovinei au fost tentative de a incendia primăriile și sediile comisarierilor militare. Factorul principal al izbucnirii protestelor se bazează în primul rând pe slaba organizare a forțelor armate ale Ucrainei, pe o lipsă de resurse, muniții, veste antiglonț, chiar produse alimentare. Românii din Cernăuți nu vor să-și trimită copiii în Donbas, aflând din mass-media despre problemele evidente ale armatei ucrainene. Criza financiară și tehnologică ale forțelor armate este descrisă de jurnaliștii din estul Ucrainei, pe când Kievul continuă să dezmințe orice informații de acest gen.

Un al doilea factor este nemulțumirea socială, care se referă la întreaga populație din vestul țării, față de incoerența politicii de mobilizare. În timp ce românii și ucrainenii sunt mobilizați în estul țării, pe linia întâi a frontului, mii de bărbați din est, fizic sănătoși și în bună dispoziție, se odihnesc în Cernăuți și în alte orașe din vest, fiind calificați drept refugiați și victime ale războiului. În afară de cei doi factori conturați mai sus, merită menționat faptul că protestatarii nu înțeleg de ce românii trebuie să fie pe linia întâi a frontului într-un război ruso-ucrainean nedeclarat, unii dintre ei găsind în această evoluție a evenimentelor o logică ascunsă, chiar conspirativă, evident îndreptată împotriva minorităților.

Argumentele protestatarilor se pare că au fost neglijate de Kiev. Mai mult decât atât, unii politicieni din Cernăuți au declarat că protestele în masă sunt finanțate de Kremlin, iar protestatarii trebuie considerați drept trădători ai patriei și trași la răspundere penală. După calmarea situației din zonă o serie de mijloace de informare în masă din Ucraina, dar și unii politicieni locali, au început „să arunce pietre” în românii din Cernăuți.

Viceguvernatorul regiunii Cernăuți, Ivan Rybak, a declarat că tensiunile sociale din regiune sunt provocate de Rusia și serviciile speciale ale acestei țări. Comisarul militar regional Cernăuți, Vitali Ciurai, nu exclude faptul că protestele împotriva mobilizării populației din nordul Bucovinei au fost inițiate de serviciile secrete străine. „O acțiune spontană organizată la un astfel de nivel este imposibilă. În plus, au existat sloganuri similare celor din Donbas”, a mai adăugat comisarul militar. Kievul continuă să informeze societatea despre faptul că toate minoritățile naționale au aceleași drepturi ca și majoritatea, de aceea trebuie să aibă și aceleași obligații. Din păcate, acțiunea civică a românilor din zonă a fost percepută de autorități ca un proiect finanțat de Putin. Deci, cerințele protestatarilor sunt considerate de Kiev ca un plan eșuat al Moscovei, o acțiune falsă, din care rezultă – paradoxal – o absență totală de probleme în mediul comunității românești din zonă.

Războiul și oboseala informațională

Tragismul evenimentelor din Ucraina – paradoxal – a determinat o plictiseală a opiniei publice mondiale. În pofida realității, treptat opinia publică mondială, dar mai ales europeană, începe să se simtă obosită de prea multe știri despre Ucraina. Cu toate că în estul Ucrainei au loc evenimente destul de contradictorii, mijloacele de informare în masă din Occident se simt oboșite și plictisite. Dacă în cel mai scurt timp nimic extraordinar nu se va întâmpla în statul ucrainean, Kievul va ieși total din moda informațională. Din păcate, după multă gălăgie referitoare la anexarea Crimeei și agresiunea rusă, acest subiect este considerat deja unul istoric, iar apartenența teritorială a Crimeei la Rusia pare a fi „o situație înghețată”. Este vorba de același scenariu, scenariu georgian, când politicienii regretă, jurnaliștii plâng și ONU adoptă rezoluții, însă Osetia și Abhazia rămân teritorii rupte de Tbilisi.

Marea plictiseală informațională este totuși amânată de declanșarea celui de al treilea război al gazelor (după cele din 2006 și 2009), și aceasta din motivul că potrivit raportului Comisiei Europene, dacă până la iarnă Rusia și Ucraina nu vor ajunge la un compromis, vor avea de suferit în primul rând România și Bulgaria. Este important în acest context ca partea ucraineană să-și apere cu fermitate pozițiile și să nu se dea influențată de unii factori europeni, care ar dori un compromis cu orice preț pentru a satisface necesitățile electoratului intern (consumatorilor), călcând în picioare interesele ucrainenilor. Să nu uităm că trăim în epoca „Realpolitik” – politică fără ideologie fermă, dictată de un set fix de reguli, care se limitează doar la exigențele practice și la scopurile pe care trebuie să le atingă (așa vorbea despre această politică Otto von Bismarck în contextul politicii de unificare a Germaniei).

Revenind la comparația Ucrainei cu Georgia, merită menționat faptul că statul ucrainean poate să simtă o lovitură încă mai puternică decât Tbilisi. Declarațiile „patriotice” ale unor politicieni europeni au creat speranțe hiperbolizate cum că marele forțe invită Kievul în UE, însă recente comentarii ale doamnei Marine Le Pen despre faptul că Ucraina nu va adera la UE și că „asta este o poveste” i-a lăsat uimiți pe susținătorii lui Poroșenko, care au votat, de fapt, un viitor european. Mentalitatea ucraineană veche se lovește cap în cap cu realitatea europeană modernă.

De la o zi la alta Europa se trezește din somnul romantismului politic și analizează la rece posibilitățile integraționiste ale Ucrainei, stat care oscilează între faliment și viitor european, însă care are un Guvern stabil și un președinte proeuropean. Liderii de la Kiev au o șansă istorică să schimbe povestea pesimistă și să inventeze un drum aparte pentru Ucraina. Depășirea acestui cerc vicios este un scop important al duetului Poroșenko-Iațeniuk. Realizarea scopului va fi totuși zădărnicită de plictisirea informațională din Occident și de planurile Kremlinului. În condițiile actuale, duetul politic de la Kiev ar trebui, în primul rând, să depășească marea plictiseală informațională – un semn al victoriei în marele război informațional.

Site-uri utilizate

<http://www.bucpress.eu> – portal de știri din Cernăuți
<http://trb.ro> – portalul de știri „Transilvania Regional Business”
<http://radioukr.com.ua> – Postul de radio „Ucraina Internațional”
<http://dt.ua> – Publicația „Dzerkalo tyjne” (Oglinda săptămânii)
<http://focus.ua> – Revista „Fokus”
<http://www.unian.net> – Agenția informațională „Unian”

<http://www.interfax.com.ua> – Agenția „Interfax”
<http://gazeta.ua> – Portalul „Gazeta.ua”
<http://www.mediafax.ro> – Agenția „Mediafax”
<http://www.ukrinform.ua> – Agenția informațională „Ukrinform”
<http://russia.tv> – postul de televiziune „Rossia 1”
<http://www.afp.com> – agenția „France Press”
<http://www.dw.de> – publicația „Deutsche Welle”
<http://agerpres.ro> – agenția de știri „Agerpres”
<http://dialog.org.ua> – portalul „Renașterea discuțiilor intelectuale”
<http://www.president.gov.ua> – site-ul oficial al președintelui Ucrainei

Publicații

„Ureadovyi kurier” (Ucraina)
„Korrespondent” (Ucraina)
„Tyjdeni” (Ucraina)
„Libertatea Cuvântului” (Ucraina)
„Dzerkalo tyjne” (Ucraina)
„Komersant-Ukraina” (Ucraina)
„Adevărul” (România)
„EUobserver” (Belgia)
„Die Welt” (Germania)

NOTE

1. Alexandru Dumitrașcu, *Despre „Sfârșitul istoriei?” de Francis Fukuyama*, sursă electronică, acces – <http://razboiul.wordpress.com/2008/10/07/despre-%E2%80%99Esfarsitul-istoriei%E2%80%9D-de-francis-fukuyama>.
2. *Luptele televizate amenință statele slabe*, sursă electronică, „Transilvania Regional Business”, acces – <http://trb.ro/?p=675>.
3. Idem.
4. Oleg Soskin, *Gromadeanske suspilstvo e lakmusovym papirtem, șcio vymirue porozuminnea vldy i gromadean*, sursă electronică, „Dialog.ua”, acces – <http://dialogs.org.ua/ua/dialog.php?id=83>.
5. Roman Goncharenko, *Ofensiva de șarm a „Omuleților verzi”*, sursă electronică, DW, acces – <http://www.dw.de/ofensiva-de-%C5%9Farm-a-omule%C5%A3ilor-verzi/a-17589226>.
6. Idem.
7. *Statele Unite cer Rusiei să reia negocierile cu Ucraina pe tema gazelor*, sursă electronică, „Mediafax”, acces – <http://www.mediafax.ro/externe/statele-unite-cer-rusiei-sa-reia-negocierile-cu-ucraina-pe-tema-gazelor-12770850>.
8. Andra Dumitru, „Gazprom” nu mai livrează gaze Ucrainei fără plata în avans. UE ar putea fi afectată, România nu, sursă electronică, „România Liberă”, acces – <http://www.romanialibera.ro/actualitate/international/rusia-ameninta-ca-intrepre-livrarile-de-gaze-naturale-catre-ucraina--dupa-esecul-negocierilor-339326>.
9. Vezi în: *Ucraina-România-Moldova: aspecte istorice, politice și culturale ale relațiilor în contextul proceselor europene actuale*, culegere de lucrări științifice. Vol. IV, Cernăți, „Bukrek”, 2011, 464 p.

SUMMARY

The events taking place in Ukraine after the dismissal of Viktor Yanukovich can be appreciated as some scenarios of an information war between Russia and Ukraine. And by war, we understand actions undertaken by Russia and the weak capacity to react from the Ukrainian side. The objective of the present monitoring press release is the analysis of the Ukrainian mass media sources from the point of view of the most disputable aspects of the Russian-Ukrainian relations.

The events in Ukraine showed that not all geopolitical key players put up with Francis Fukuyama's concept in regard to the end of history. Recognising the fact that liberalism and democracy are the last political forms would mean the democratization of Russia is inevitable, which would lead to the failure of Moscow's plans to restore the Soviet Union. If up until 2014, Russia had only bet on pawns, the election of Petro Poroshenko as Ukrainian President meant Russia rehearsing a game where the winner takes all what's at stake.

We are, in fact viewed as assistants in a war between propaganda teams, information officers, strategic disputes between Europe and Russian Federation, between European business companies and Russian and Ukrainian oligarchs with pro-Soviet ideas. When one used to live separated from Moscow in the political and administrative aspects only, the effect will normally lead to the inevitability of detachment. The European journalists sustain, that Vladimir Putin has been centralizing all the mass media into his hands, since it is easier for him to lead, to influence, to create a new information empire where he is always right as he is an expert in everything. It is clear that Russia is visibly irritated with the Western mass media relating only in bad way to it.

Why does the Ukrainian society allow to so easily be influenced by foreign information entities? The answer would be it is not civilized and mature enough from the political point of view. The economical life, however, goes on despite the ongoing information war. The promises made by the European Union to Ukraine became real. The European Commission slams the doors open for the Ukrainian exporters by decreasing the important export tax rates from Ukraine into the European Union. These reductions are mostly in agro-industrial field. The modification of the business approach within Ukraine, completed with the unilateral tax reliefs can have a positive economical impact, causing a possible increase of economical competition and productivity.

The tragism of the Ukrainian events have paradoxically determined a boredom of the public opinion worldwide. The deep information boredom has, however, been set aside for the time to give place to the third gas war (following the ones from 2006 and 2009). According to the European Commission report, the situation is going to last, if till winter time Russia and Ukraine fail to reach a compromise, and Romania along with Bulgaria are going to suffer from the consequences. Europe is starting to gradually awaken from the political romanticism and finally analyze the options of Ukrainian integration.

PODURILE DIN SARAJEVO ȘI PODUL DE PESTE PRUT

Dorin Popescu*

Sarajevo

Metaforă totală, cu subînțelesuri misterioase și conotații care acoperă întreg registrul ontologic, de la speranță la suferință, de la suferință la grotesc, *podurile din Sarajevo* ilustrează, în aceste zile, imaginea unei idilice Bosnii frânte.

Căci nu numai furia apelor reînvață, după o lungă uitare de peste 100 de ani, a frânge poduri în Bosnia, prigonind aproape o jumătate din populația ei și mutilând o treime din economie (cu pagube peste 1,3 miliarde euro), dar și furia, mai perversă în toate, a istoriei înseși.

În aceste zile, în această parte a lumii, la Sevastopol și Sarajevo, Fântâna-Albă și Țiganca, se comprimă simbolic 100 de ani de istorie și trei războaie mondiale: simultan cu ceremoniile de comemorare a o sută de ani de la atentatul de pe Podul Latin, despre care ni se tot spune că ar fi fost o cauză fie și indirectă a *Primului Război Mondial*, anularea regimului de vize pentru românii de peste Prut și semnarea Acordului de asociere la UE a Basarabiei îl închide, metaforic, pe *al doilea* (cel puțin pentru români: cu libertatea românilor de peste Prut ia sfârșit pentru noi al Doilea Război Mondial), iar bătălia de câteva minute pentru Sevastopol precipită spre Europa următorul, *al treilea război*, într-un singur veac.

Pentru inițiați, *podurile din Sarajevo* sunt simbolul magic al conviețuirii multietnice în Bosnia și Herțegovina, cel puțin de la așezarea, de la Soliman încoace și mai demult încă, a primilor fluxuri de turci otomani în Balcani. Ele sunt și mult căutatele treceri prin munți, care îmbină feeric, ca și în Muntenegru ori Croația, magia strâmtorilor înalte cu liniștea tainică a apelor repezi și clare (verdele turcoaz al cursurilor de apă din Bosnia este irepetabil

în toată Europa), sărbătoare pentru ochiul fotografic doritor de *show*. *Podurile din Sarajevo* sunt și răspântia întâlnirii tragice a unui trecut ocult, povestit mai mult în *stecci* (pietre de mormânt medievale, protejate UNESCO în Bosnia) decât în arhive istorice și un prezent

* **Popescu Dorin** - eseist, cadru universitar și diplomat de carieră. S-a născut la Tufeni (Jud. Olt), la 18 aprilie 1970. Licențiat în filologie, Dorin Popescu absolvă Facultatea de Litere și Teologie a Universității de Stat „Ovidius” Constanța, cu profilul Litere, specializarea *Limba Română - Limba Latină* (1999) și Facultatea de Marină a Academiei Navale Constanța (1993). În 2012 a susținut teza de doctorat la Universitatea de Stat „Ștefan cel Mare” din Suceava, cu titlul *Paradigma constituirii discursului literar la Constantin Noica*. Dorin Popescu s-a aflat în serviciul exterior al Ministerului Afacerilor Externe al României, onorând pe lângă Consulatul General al României la Cernăuți din 2007 până în 2011, atât postul de consul, cât și cel de consul general interimar. Este autorul cărții *Bătălia continuă*, care a apărut la editura Ideea Europeană, București, 2013.

care se încapățânează să devină modern și european. În fine, *podurile din Sarajevo* sunt și numele unei superbe proiecții artistice în care există și România – un grupaj de 13 scurte povești cinematografice despre Sarajevo și Bosnia, care a avut premiera recent, la Cannes, în preambulul comemorării centenarului debutului Primului Război Mondial. Căci Primul Război Mondial chiar aduce o ultimă linie de forță a *podurilor din Sarajevo*: pe unul din acestea, Podul Latin, în urmă cu exact 100 de ani, arhiducele Franz-Ferdinand și frumoasa lui soție, Sofia, erau asasiinați de sârbul Gavrilo Princip.

Frumoasă metaforă pentru cei care găsesc sau construiesc un sens în istorie: în dimineața zilei de 28 iunie 1914, după ce au supraviețuit unui prim atentat cu bombă, arhiducele și soția sa vizitează *ad-hoc* spitalul care găzduia pe răniți și destinul tragic îi aduce în fața glonțului nefast al lui Princip după chiar vizitarea răniților, fără de care, probabil, planurile conspiratorilor ar fi eșuat. Nu ar fi existat un 28 iunie la Sarajevo, dacă Majestățile-lor ar fi fost pre-dispuse la egoism cinic, dacă ar fi plecat indifferente acasă, dacă nu ar fi ordonat câteva minute de alinare la căpătâiul celor răniți.

În aceste zile de iunie 2014, Sarajevo a redevenit *centrum mundi*. Sute de mii de turiști sosesc pe Podul Latin pentru a se bucura că sunt parte a unui destin care chiar are povești despre sine (ca o paranteză exotică, cei mai mulți dintre aceștia vin din Țara Soarelui-Răsare; în pofida unei medieri fără precedent, în Franța și Germania în special, a semnificației Centenarului, turiști europeni sosesc sporadic la Sarajevo, în trecere spre litoralul adriatic muntețegrean sau croat).

Românii nu știu (povești) și nu trec (poduri). Pentru noi, podurile din Sarajevo spun mai puțin, de exemplu, decât tunurile din Navarone. Chiar dacă experiența tragică a Balcanilor este dureros de aproape, temporal și geografic, chiar dacă existăm, inițiativ, în legenda cinematografică a podurilor din Sarajevo cu o peliculă a lui Cristi Puiu, chiar dacă e mai multă legendă și istorie aici decât în jumătate din restul Europei. Chiar dacă și românii își au un 28 Iunie al lor, la fel de tragic ca și cel bosniac. Debarcarea în Normandia respiră mediatic mai bine în România decât crima de pe Podul Latin, se vinde mai scump.

În aceste zile de iunie, sârbii și bosniacii comemorează separat. Pentru Sarajevo și Banja Luka (orașul-lemă al sârbilor din Bosnia și Herțegovina, capitala entității sârbe, Republica Srpska), există două istorii ale Podului Latin, separate și paralele. Bosniacii din Sarajevo își comemorează 28 Iunie, atentatul de pe Podul Latin, în cadrul unui ambițios program francez, *Centenarul*, în termenii unui

eveniment de referință pentru fundamentul Bosniei moderne de astăzi, iar sârbii de la Banja Luka, pentru care podurile din Sarajevo spun altă istorie, celebrează, împreună cu sârbii din Belgrad, doar gestul eroic de *eliberare* comprimat în glonțul lui Gavriilo.

Ca și în urmă cu 100 de ani, podurile din Sarajevo s-au frânt. Nu furia apelor le frânge, ci neputința bosniacilor, croaților și sârbilor din Bosnia de a-și găsi sau țese înțelesuri istorice comune sau măcar de a-și găsi liniștea sub sensurile diferite care îi despart.

S-ar fi putut crede că europenii își vor asuma încă o dată curajul și consecvența procesului de reconciliere între bosniaci și sârbi. Cu un program ambițios, al *Centenarului*, celebrat în toată Europa prietenă Franței, de la Sarajevo la București, Parisul își propune o recapitulare simbolică a *lecțiilor învățate* în urmă cu 100 de ani. Numai că Centenarul, la

Sarajevo, cel puțin, a devenit, sub presiunea constrângătoare a neputinței coagulării unei întâlniri istorice între popoarele constitutive ale Bosniei (bosniaci, croații și sârbii), mai degrabă o *mixtură postmodernă*, cu accente de vodevil și târg provincial. Șansele întâlnirii istorice sunt mai degrabă ratate (conferințe internaționale cu participări ale istoricilor din Balcanii de Vest au fost organizate, separat la Belgrad și Sarajevo, în clandestinitate și clarobscur, mai degrabă ca și culoar de trecere către evenimente cu cert impact de masă, d. e. derularea unei etape a Turului Franței la ciclism, pe dealurile albe de cimitire din urbe).

În tot acest program destinat cultivării unei memorii civice superioare, europene și internaționale, România lipsește. În pofida unui interes sporit, pentru evenimentul de la Sarajevo, al mediilor de istorici și academice din țările vecine (remarcăm numai în trecut prezența, la ambele reuniuni de profil, a unor istorici din Budapesta, Viena sau Praga). În pofida unui interes corelat al României de a avea prieteni la Programul de 100 de ani al istoriei noastre, primul cu adevărat ambițios din ultima jumătate de veac: 1918-2018. Vom avea prieteni naturali sau geostrategici cu care vom celebra, peste numai 4 ani, ultimii 100 de ani de istorie românească, așa cum merită cu adevărat generația politică a înțelepților noștri din 1918, precum și urmașii celor uciși pe teatrele de război ale Primului Război Mondial, în numele Patriei care nu uită?

Pe cheiul liniștit și cinic al Dâmboviței, podurile din Sarajevo tac. A nu ne aduce aminte de ele înseamnă a extirpa din memoria noastră și din mentalul nostru colectiv o lecție de copleșitoare suferință a Balcanilor, dar și o binecuvântată pierdere în liniștea blândă a propriei memorii, a propriului prim Război Mondial.

Nu avem, noi, românii, vocația de a înțelege podurile din Sarajevo, timp sau generozitate pentru podurile *altora*. Avem și noi podurile noastre, *podurile peste Prut*.

Avem și noi un 28 Iunie, cu aceleași simboluri tragice. Ca și sârbii și bosniacii care rămân separați, de o parte și de alta a Podului Latin de peste Miljacka, românii rămân separați pe un mal și pe altul al Prutului. Ca și pentru sârbi și bosniaci, pentru care podurile din Sarajevo sunt frânte, *podurile de flori peste Prut sunt firave*.

Deși noi, românii, înghesuți între Prut și Dunăre, cu voia lui Dumnezeu și mai puțin a noastră chiar între Dunăre și Nistru, avem o istorie (și o experiență pe măsură) de câteva mii de ani de treceri pe poduri. Deși știm a trece Dunărea de fiecare dată când nevoia noastră sau plânsul altora ne-o cer (recitesc uneori, cu nostalgie și surâs șagalnic, depeșa marelui duce Nicolae, cu celebra tânguire a trecerii Dunării: „*Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fusiune, demonstrațiune și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata după cum dorești...*”). Deși de peste Prut, de câteva decenii, ne cheamă câte un *vis neîmplinit*. Deși din ce în ce mai aspru, de peste oceane și mări, ni se tot spune că tocmai noi am putea fi podul sau puntea dinspre Balcani spre Urali. Cu toată năzuința lui Apollodor și a marilor constructori de poduri dintr-o țară cu bogată pânză de apă, podurile noastre, conotative și denotative, nu au forța marilor construcții, nu susțin proiectele de țară la înălțime sigură. Poate tocmai pentru că podurile noastre nu sunt de trecere și goană, ci de statornicie și liniște.

În fine, poate că peste poduri și dincolo de ele, mai există speranța secretă că vom avea, măcar pentru copiii noștri care nu știu a trece punți, care nu știu a face poduri, măcar pentru copiii noștri *de la care am luat cu împrumut această țară*, tăria, înțelepciunea și curajul de a ne trece iubirea peste râul care ne desparte, peste râul care ne-a frânt podurile. *Vom face altul pe râu în jos, altul mai trainic și mai frumos*.

Admirabil mesaj comprimat în ceea ce pot fi ultimele cuvinte cunoscute ale arhiducelui, soției sale, în mult-înlocuita dimineață sumbră și tragică de iunie 1914, 28, la Sarajevo: *Trăiește, Sofia, măcar pentru copiii noștri!*

SUMMARY

The bridges of Sarajevo are the magic symbol of the multiethnic coexistence of Bosnia and Herzegovina. The First World War brings us to the last line of opposition of the bridges of Sarajevo, on one of those, the Latin bridge, precisely 100 years ago, the Archduke Franz-Ferdinand and his beautiful wife Sophie were assassinated by the Serbian Gavrilo Princip. On the morning of the 28th of June 1914, after escaping the first attempt through bombing, the Archduke and his wife visited the wounded at the hospital and the tragic destiny brought them in the face of the cursed Princip's bullet right after the visit, which had changed the conspirators' plans.

Sarajevo has redeemed the name of a *centrum mundi*. Hundreds of thousands of tourists come to the Latin bridge to celebrate being part of the fabulous destiny. The Sarajevo bridges look jaded, exactly like 100 years ago. And it is not waters to blame, it is the lack of will of the Bosniaks, Croatians and Serbians of Bosnia to find or establish common historical points or, at least, peace in the different aspects which draw them apart.

We, the Romanians, don't have the calling to understand the bridges of Sarajevo, for the sake of time or generosity granted for other bridges. We, ourselves, have our own bridges, bridges over Prut. We also have our 28th of June, with same tragic events. Alike the Serbians and the Bosniaks who remain separated on both parts of the Latin bridge over Miljacka, the Romanians stay separated on the both banks of Prut. Much alike the Serbians and Bosniaks, who feel their bridge is worn, the flower bridges over Prut are frail.

Teorie, critică și istorie literară

AMFILOHIE HOTINIUL, CĂRTURAR ȘI EPISCOP

Ion Muscalu*

Iași

Să puneți silința de a vă învăța, căci aceasta se poate face, dar altele fără aceasta nu se pot
Amfilohie Hotiniul

Amfilohie Hotiniul s-a născut în anul de la Hristos 1730, într-o familie înstărită și evlavioasă din ținutul Hârlău, deprinzând „cetitul buchiilor și înțelepciunea cărților” în acest străvechi și însemnat *cnezat de vale* al Moldovei, urmând *școala bisericească* a fostului Schit al lui Zagavei, *izvodit din iarbă* pe la jumătatea secolului al XVI-lea de bătrânul călugăr, într-o poiană a codrilor *merei* (nesfârșiți) de peste Bahlui, *la o zvrălitură de băț* de Curtea Domnească a Măriei sale Ștefan cel Mare de la Hârlău.

Târgul Bahlovia (Hârlăul zilelor noastre), unde se aflau cândva curțile Mușatinilor (*a mamei domniei noastre, Margareta Mușat*), după cum istorisea voievodul Petru Mușat (1375-1391), cu toate cetățile sale dacice și medievale de apărare, cu bisericile domnești ale lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș, cu schiturile, mănăstirile și așezările de altădată ale *vârtejenilor* (vitejilor) Măriei sale, sunt puțin cunoscute și pe nedrept uitate.

Biserica de la Zagavia (1830), construită pe locul bisericii Mănăstirii Zagavia anterior anului 1624

Sus, în cumpăna apelor, la Trei Hotare, sub Cetățuia de la Berezlogi, la izvoarele Buhălnicioarei, voievodul Iuga cel Prost (Olog), fratele cel mai mare al lui Alexandru cel Bun, în doar un an de domnie (1399) a dres și întărit Cetatea Albă de la Limanul Nistrului și a durat din temelii Mănăstirea Sângeap cu hramul *Sf. Nicolae* și *Sf. Porfirie*, dinamitată

* **Ion Muscalu**, romancier, s-a născut la 13 august 1949 în satul Fetești din Ocolul Curților Domnești de la Hârlău, jud. Iași. A debutat în anul 1979, la Radio Iași, cu *Povestiri Istorice*, iar prima carte, *Piatra Șoimului*, apare editorial în anul 1991, urmată de un volum de nuvele. A scris un număr impresionant de romane istorice inspirate din viața și domnia voievozilor Moldovei. Ion Muscalu este membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 2003, președinte al Fundației „Eco’Art”, Iași, și director al Editurii Danaster, militând permanent pentru promovarea artei și culturii în rândul tinerei generații.

de „biruitoarea armată sovietică” în august 1944.

Numeroase evenimente din vremea Măriei sale Ștefan cel Mare și ale altor voievozi se petrec la Curțile Domnești de la Hârlău (după bătăliile de la Podu Înalt, de la Valea Albă, din Codrii Cozminului), bătălii cu turcii, cu leșii și cu alte semintii.

În perioada celei de a doua domnii a voievodului Radu Mihnea și a lui Miron Vodă Barnovschi (1622-1626), târgul Hârlău devine capitală a Moldovei, prilej cu care, în 1624, Schitul lui Zagavei este ridicat la rangul de mănăstire, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, fiind înzestrată de-a lungul timpului de către domnitori, boieri și dregători cu felurite bunuri, ajungând în câțiva ani să devină o așezare monahală de prestigiu, bogată și sporită în duhovnicie, cercetată adesea de târgoveți și de credincioșii creștini din depărtate meleaguri.

Voievodul Ștefan Petriceicu dăruia la 2 februarie 1673 Mănăstirii Zagavia 20 de pământuri, 12 fâlcii (o falce = cu 1,42 ha.) de fânaț în hotarul târgului Hârlău și un vad de moară pe Bahlui, iar domnitorii care i-au succedat la tronul Moldovei, Dumitrașcu Cantacuzen (în 1675), Antonie Ruset (în 1676), Constantin Cantemir (în 1685), Antioh Cantemir (în 1706) și alți miluitori și făcători de bine au închinat *foștului Schit al lui Zagavei* sate și moși întregi, sălașe de țigani, vii și livezi, păduri, heleșteie, mori de apă și de vânt, prisăci și alte felurite avuții.

În anul 1775, curgător, luna noiembrie, în 12 zile, pe când episcopul Amfilohie Hotiniul viețuia deja în chiliile Zagaviei, Toader Șerbul, un boier al locului, a dăruit schitului Zbereni, aflat sub oblăduirea Mănăstirii Zagavia, o parte din moșia sa de la Cotnari, starețul Visarion gâlcevindu-se adesea, din pricina împresurărilor de hotar, cu stăpânul viilor de la Horodiște, *medelnicerul* Costache Hurmuzaki, nimeni altul decât bunicul istoricului de mai târziu, Eudoxiu Hurmuzaki, născut în 1812 la Cernauca (Cernăuți).

Bine înzestrată și chibzuit chivernisită, Mănăstirea Zagavia devine cunoscută în Moldova ca având o școală primară foarte veche, unde învățăceii deprindeau scrisul, cititul și socotitul, fiind inițiați *de cu vreme* în tainele credinței creștine, pregătiți pentru a deveni dascăli, clerici ori *dieci* în cancelariile domnești sau de ținut, cei mai silitori dintre ei fiind trimiși la învățătură, ajungând să fie înmatriculați la școlile înalte din Cracovia, Kiev, ori la academiile din apusul Europei.

La școala mănăstirească de la Zagavia slujeau preoți și călugări cu o temeinică știință de carte și o înaltă trăire spirituală, fapt pentru care multe familii din Hârlău și din satele din apropiere doreau să-și dea copiii aici la învățătură.

După obiceiul vremii, viitorul cărturar și episcop Amfilohie Hotiniul intră în Mănăstirea Zagavia la împlinirea vârstei de doisprezece ani (în 1742), iar după câțiva ani de *noviciat* este tuns în monahism, urcând cu ușurință treptele *cinului* călugăresc, cutreierând plaiurile Moldovei, pe la schituri și mănăstiri, stăpânit de dorința firească de a cunoaște viața monahală din vechile ctitorii, zăbovind o perioadă de timp în mănăstirile Neamț, Putna și în alte sfinte așezăminte.

La Mănăstirea Secu l-a întâlnit pe precuciosul stareț Nifon Troțușanu (1758-1763), de care avea să îl lege o îndelungată și trainică prietenie, cu o înrăurire însemnată în devenirea sa arhierescă de mai târziu.

Îndemnat și sprijinit de duhovnicul său, precuciosul egumen *Visarion ot Zagaveiul*, Amfilohie urmează cursurile Academiei Teologice de la Kiev, vestit locaș de închinăciune și învățătură *izvodit* cu o sută de ani în urmă (1633) de vlădica Petru Movilă, care își trăgea obârșia, după bunica sa dinspre tată, domnița Maria, fiica lui Petru Rareș, din aceste binecuvântate ținuturi ale Moldovei. (În anul 1541, la căsătoria domniței Maria cu logofătul Ion Moghilă, mireasa a primit ca dar de nuntă satul Fetești (de lângă Zagavia)

și șapte fălci de vie din Dealu lui Vodă).

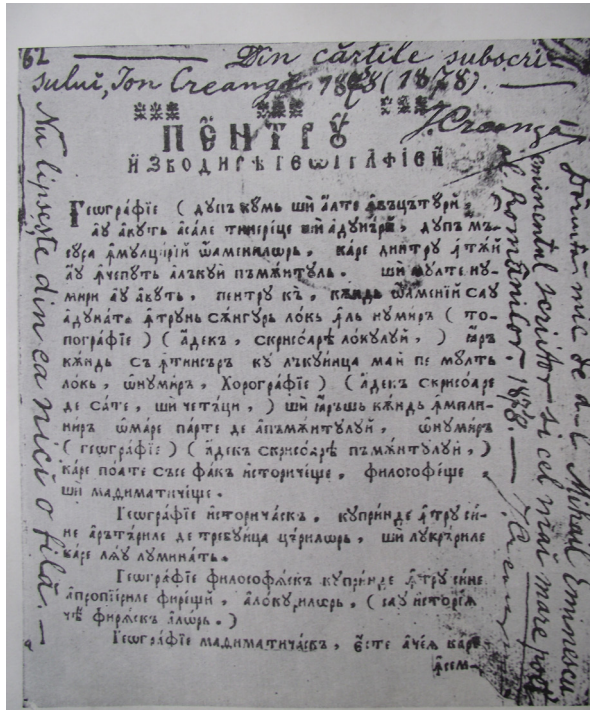
Timp de doisprezece ani, în perioada 1755-1766, tânărul Amfilohie s-a dedicat studierii filosofiei, fizicii și matematicii, astronomiei, istoriei, geografiei și teologiei, învățării limbilor clasice: latina și greaca, a limbilor orientale: araba, turca și ebraica, a celor slave și în mod deosebit a limbii ruse, dar și a celei italiene, tălmăcind scrieri bisericești și laice, fiind atras de cultura europeană, a Revoluției franceze și a ideilor progresiste din acel Secol al Luminilor, legând o strânsă prietenie cu arhimandritul Zosim al Lavrei Pecerska de la Kiev.

În timpul domniei voievodului Alexandru cel Bun (1400-1432), întemeietorul Mitropoliei de la Suceava (1401), între fruntariile străvechi ale Moldovei, cuprinse între Nistru, Carpați, Dunăre și Marea Neagră, ființau, pe lângă eparhia Sucevei, cu teritoriile din nordul Moldovei, o parte din Suceava și ținuturile Neamț, Hârlău, Cârlișău, Iași, Soroca, Orhei și Lăpușna, încă două mari eparhii:

Episcopia Rădăuți (atestată documentar în anul 1413, dar cu mult mai veche), *sufragană* (supusă) Mitropoliei Moldovei, cu reședința la Biserica „Bogdana”(1360) din Rădăuți, cu hramul *Sfântului Ierarh Nicolae*, având sub oblăduirea sa partea de nord a Sucevei, ținuturile Dorohoi, Țețina și Hotin; Episcopia Romanului (1408), cu reședința în Târgul de Jos (Roman), încorporând ținuturile din Țara de Jos a Moldovei: Roman, Bacău, Covurlui, Troțuș, Adjud, Vrancea, Vaslui, Fălciu, Tutova, Bârlad, apoi Tigheciul și Tighina (ultima până în 1538, când Bugeacul, Cahulul, Ismailul și Bolgradul au fost cucerite de turci).

Episcopia Hușilor a fost întemeiată de voievodul Petru Șchiopul în anul 1589, pe lângă biserica durată de Ștefan cel Mare în anul 1494, cu hramul *Sfinții Apostoli Petru și Pavel*, cuprinzând așezările de pe malul drept al Prutului, până la Dunăre, iar pe malul stâng, ținuturile Fălciu, Soroca, Orhei, Lăpușna și Tigheciu, cu meleagurile de dincolo de Nistru, până la Marea cea Mare. (Școala episcopală de la Huși, unde va fi dascăl (profesor) și eruditul Amfilohie Hotiniul după întoarcerea sa, în 1772, din Italia, a fost tocmită în anul 1747).

În urma bătăliei cu turcii din vara anului 1711, de la Stănilești, pe Prut, voievodul Dimitrie Cantemir este nevoit să se retragă în Rusia cu întreaga sa curte domnească și cei 4 000 de oșteni care îl însoțeau, lăsând Țara Moldovei în seama *osmanlâilor*, care au ocupat

Annotarea făcută de Ion Creangă pe cartea lui Amfilohie Hotiniul trimisă de Mihai Eminescu de la București

cetatea Hotinului și au transformat în *raia* peste o sută de sate și târguri (Hotin, Briceni, Edineț, Lipcani și Noua Suliță), din ținuturile Soroca, Iași și Cernăuți, întinzându-și stăpânirea asupra unui teritoriu cuprins între Prut și Nistru, mărginit la nord-vest cu pârâul Răchitna, de lângă Toporauți, de pe fosta moșie a voievodului Miron Barnovschi, iar la sud-est cu pârâul Ciuhur, de la Ocnița, pe Nistru și până la Costești, pe Prut.

Credincioșii români ortodocși din aceste ținuturi au rămas în continuare sub oblăduirea duhovnicească a vlădicilor de la Rădăuți și Iași, Episcopia Hotinului fiind înființată la mijlocul secolului al XVIII-lea și aflându-se sub jurisdicția Mitropoliei Proilaviei (a Brăilei) și a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopole.

Pe lângă cetățile Brăila, Ismail și cele de pe malul stâng al Dunării, Mitropolia Proilaviei mai cuprindea eparhiile Reni, Chilia, Acherman, Bugeacul cu toate satele sale de la Valul lui Trăian, până la Dunăre și Marea Neagră.

Într-o scrisoare din anul 1765, mitropolitul Daniil al Proilaviei (1751-1773), îl invită pe arhimandritul grec Neofit, *efimeriu* (vremelnic) slujitor al bisericii „Sf. Gheorghe” din București să devină episcop de Hotin, dar Neofit renunță la propunerea ierarhului pentru chemarea confracților săi la o parohie grecească de la Sibiu.

Constrâns de împrejurări, vlădica Daniil apelează la arhimandritul Zosim al Lavrei Pereska de la Kiev, care i-l recomandă pentru cărja episcopală de la Hotin pe cel mai vrednic ucenic al său, Amfilohie.

Ceremonia de hirotonie a avut loc în anul 1767, în catedrala mitropolitană „Sf. Parascheva” din Ismail (1751-1788), noua reședință a Mitropoliei Proilaviei, în prezența a trei mari ierarhi ai vremii (mitropolitul Ananie al Sevastiei, mitropolitul Parthenie al Dristorului și mitropolitul Daniil al Podunaviei), după cum reiese din emoționanta scrisoare adresată de Amfilohie părintelui său spiritual, arhimandritului Kiru-kiru Zosima de la Lavra Pecerski a Kievului, la 10 ianuarie 1768.

Cu plecăciune scrie Amfilohie episcop Hotinului. Că vrând Dumnezeu și pre mine smeritul prin darul sfințelor moaște ce m-am învrednicit și eu nevrednicul a le săruta pre carele se află în sfințele peșteri ale Pecerscăi: Di m-au învrednicit și m-au cinstit cu darul arhieresc: cu voe și cu știre; pre înaltul și preluminatul pre pre sfințitul Patriarh al Țarigradului și a toată lumea prin mâinile a trei sfințiți arhieriei, adică preasfințitul mitropolit al Sevastiei: Kiro Kir Ananie și preasfințitul mitropolit al Dristorului, Kiro Kir Parthenie; dimpreună și al Brăilei (Proilaviei), Kiro Kir Daniil – stăpânul meu și mi-a încredințat această puțină eparhie. Di, păstorire – a roabei cetăți a Hotinului; în care oae petrece dimpreună cu lupul: și acum luând acest mare dar și fiind eu slab de chiverniseală întru care petreceam și mai înainte și încă fiind eparhie și datoare cu cinci mii de lei din trecute vremi pentru birul stăpânitorilor (turci și mitropolie, n. a. I. M), și cum neavând nici o facere pentru cele ce se cuvine: arhieresti podoabe, adică sfinte veșminte: am năzuit la mila și ajutorul sfinției tale: ca să te milostivești din cele ce vei hi având mai vechi vr'o mitră i trichele i veșminte: și cu ce te va lumina Duhul sfânt: și pentru mila ce vei face milostivul Dumnezeu îți va da mila cerească: iar noi vom avea datorie a pomeni pe cinstitul nume al sfinției tale la toate slujbele noastre. Sărindar vom sluji poruncind: Cu al cărui bun dar și iubire de oameni i blagoslovenie Domnului să fie preste sfinția ta totdeauna și în veci, Amin.

Vlet: 1768, Gen. 10, iscălește: „Amfilohie episcop Hotinului”, cu pecetea pe care s-a scris: „Amfilohie smerit episcop Hotinului”.

În P. S. al scrisorii, Amfilohie Hotiniul mărturisește un lucru foarte important pentru biografia sfinției sale:

Mai înștiințez pe sfinția ta și te rog că având noi un după trup frate ci l-am dat

acum cinci ani sunt acolo la zugrăvie (zugrav de subțire-pictor, n. a. I. M.) în mănăstire la Pecerska la zugravul (pictorul) Vatholomei în școala mănăstirii și mă rog milei sfinției tale ca să nu-l treci cu vederea când vei lua sama a doară va hi învățat și va fi pomenire sfinției tale¹.

Amfilohie Hotiniul a urmat la cârma Episcopiei Hotin după mitropolitul Daniil al Proilaviei, înaintea căruia fiind menționați: *Amfim* (20 aprilie 1755-1759) și *Neofit* (1765-1766), doar propus, refuzând cârja episcopală pentru o parohie grecească din Sibiu².

În 1761, ÎPS Daniil se intitula: *Daniil, din mila lui Dumnezeu mitropolitul Proilavului, Tomarovei, al Hotinului, al întregului țărm al Dunării și al Nistrului și al întregii Ucraine a hanului.*

Ca episcop, Amfilohie Hotiniul a slujit în catedrala cu hramul „Sfântului Ierarh Nicolae” (ctitorie atribuită lui Ștefan cel Mare), unde avea și scaunul episcopal, deși, unii istorici susțin că reședința Episcopiei se afla la biserica „Sfântului Grigore Bogoslovul” din Hotin.

Dintru început, pe lângă împlinirea slujbei eparhiei preasfinției sale, vlădica Amfilohie Hotiniul s-a îngrijit de înființarea școlilor episcopale de pe lângă cele două biserici din Hotin, cercetând parohiile din târgurile și satele aflate sub oblăduirea sa, îndemnând preoții, *șoltuzii* (mai marii târgurilor) și pârçălabii de ținut să tocmească așezăminte de învățatură și pentru coconii celor avuți, dar și pentru copiii celor nevoiași, spunând că: *școala este locul cel mai trebuincios decât multe alte zidiri.*

În vremea păstoririi P. S. Amfilohie, Hotinul avea o școala renumită, cu peste 300 de elevi, ocărmită de dascălul Ilie de la Putna, unde se predau limbile: română, greacă și latină, matematica și limbile orientale: arabă și turcă, eruditul episcop îngrijindu-se de înzestrarea și tălmăcirea cărților pentru elevii școlii eparhiale.

După încorporarea Bucovinei la Austria (1775-1918), în 1781, Împăratul Iosif al II-lea, a obținut de la Patriarhia de Constantinopol consimțământul de a muta sediul episcopal de la Rădăuți la Cernăuți, scoțând astfel Episcopia Rădăuți (cu toate eparhiile sale, inclusiv cea de Hotin) de sub jurisdicția arhiepiscopului-mitropolit de Iași, dobândind statutul de episcopie *exemptă* (liberă).

Din înaltă poruncă împărătească, cele două biserici episcopale din Hotin au fost schimbate în biserici de rit catolic (1788), iar vestita școală înființată de episcopul Amfilohie Hotiniul a fost transformată în școală militară, împărătească.

Referitor la însemnătatea școlii de la Hotin, în anul 1837, Alexandru Hasdeu, tatăl lui B. P. Hasdeu, spunea: *Domnul Prințip (principe) Constantin Duca au rânduit cele mai întâi școli pentru popor pe lângă bisericile de sobor ce erau în toate târgurile ținutului câte una, dintre care școala Hotinului au înflorit mai mult decât celelalte, până și sub ocărmuirea stăpânirii turcești. Cel de pe urmă efor al ei au fost episcopul Hotinului, Amfilohie, un ierarh de mare cuvioșie și de mare învățatură.*

Marele învățat și prelat român s-a ostenit vreme de peste trei ani, copleșit de lipsuri și nevoi, preocupat cu sârg să-și îplinească harul arhieresc cu care a fost investit de pronia divină, dar războiul ruso-turc din perioada (1769-1774) l-a obligat să părăsească scaunul episcopal și să se retragă la mănăstirea sa de metanie de la Zagavia, din ținutul Hârlăului, eparhia Hotinului fiind încredințată spre ocărmuirea frăției sale, episcopului de Rădăuți Kir Dosihtei (Dosoștei Herscu), după cum reiese din *gramata* mitropolitului Gavriil Calimachi de la 10 ianuarie 1771.

Vlădica Amfilohie însă nu și-a pierdut titlul de episcop, fapt dovedit de *gramata* (cartea de hirotonie) a părintelui Teodosie din data de 5 decembrie 1772, semnată: *Amfilohie din mila lui Dumnezeu episcopul Hotinului*, precum și din alte mărturii ale vremii.

După canoanele Bisericii Ortodoxe, dacă Amfilohie Hotiniul nu ar mai fi fost episcop, trebuia să semneze cu apelativul de *Proin* (ngr.- fost) Hotiniul, ori acest lucru nu s-a întâmplat niciodată. Întreaga sa operă scriitoricească poartă iscălitura *celui mai smerit arhieru dintre arhierii, Amfilohie Hotiniul*. (pr. Dumitru Tincu).

După 1770, în timpul stăpânirii turcești, biserica „Sf. Nicolae” din Hotin a fost degradată și transformată în moschee, ca de altfel și cealaltă ctitorie a lui Ștefan cel Mare din cetate, cu hramul „Sf. Gheorghe”, care a ajuns loc de închinare pentru păgâni.

Episcopia Hotinului a ființat cu întreruperi în perioada războaielor ruso-turce dintre anii 1769 și 1774, când rușii ajung cu stăpânirea până la Bug, din perioada 1789 – 1792, când hotarul Imperiului Țarist poposește vremelnice la Nistru, pentru ca mai apoi, în urma războiului dintre anii 1806 și 1812, să ocupe Basarabia și să-și mute *fruntariile* stăpânirii pentru îndelungată vreme la Prut. (din 20 în 20 de ani. *Săc!*).

La aproape o sută de ani de la răpirea nordului Bucovinei de către austrieci, în 1873, Împăratul Franz Joseph I a ridicat Episcopia de Cernăuți la rangul de arhiepiscopie, arhierul de Cernăuți devenind arhiepiscop-mitropolit, cu cel dintâi mitropolit, Teofil Bendela.

Cetatea Hotinului

act al mitropolitului Gavril Bădulescu-Bodoni, *exarh* al Moldovei, Valahiei și Basarabiei.

Stabilindu-și reședința la Mănăstirea Zagavia, Amfilohie Hotiniul s-a dedicat studiului științelor exacte, ale geografiei, istoriei și astronomiei, traducând și scriind cărți *trebuincioase* atât preoților cât și pravoslavnicilor creștini.

În anul 1771, mitropolitul Moldovei Gavriil Calimachi (1760-1786) îi acordă o bursă de studii la Roma, unde eruditul arhieru studiază matematica, filozofia și astronomia, efectuând o îndelungată călătorie de cercetare și documentare la Vatican, precum și în celelalte orașe mari ale Italiei (Veneția, Toscana, Neapole, Sicilia ș.a., cunoscând mari personalități ale vieții științifice și culturale, legând prietenii și achiziționând un mare număr de cărți, după cum avea să consemneze pe una dintre ele. „*Această cărtică, intitulată în numele secretarului începător, este cumpărată de noi în Roma în anul 1772. Amfilohie episcopul Hotinului*”.

La sfârșitul anului 1772 se întoarce ca profesor, la școala bisericească de la Huși, care funcționa din 1747, pe lângă centrul eparhial, deprinzând elevii cu învățarea limbilor străine, a matematicii și practica liturgică.

În scurtă vreme se sălășluiește la Mănăstirea Zagavia și în liniștea *isihastă* a

În timpul ocupației rusești, Episcopia Hotinului își înceta activitatea (a făcut-o de patru ori la rând), eparhiile revenind la vechile subordonări arhieresti, iar când se întorcea stăpânirea otomană, episcopia se constituia din nou sub jurisdicția Mitropoliei Proilaviei și a Patriarhiei Ecumenice de Constantinople, această stare de lucruri prelungindu-se perpetuu până în anul 1810, când Episcopia Hotinului a fost desființată printr-un

sfântului locaş se dedică traducerii și elaborării operei sale de o mare valoare didactică, istorică, științifică și literară. Apar astfel și circulă pentru început în manuscris: *Gramatica teologhicească*, după *Catehismul* mitropolitului *Platon Levesin* al Moscovei, *De obște geografie*, prelucrată prin intermediul unei ediții italiene, după *Geografia universală* a iezuitului *Claude Buffier* (cu informații istorice și geografice asupra Moldovei), *Elemente aritmetice arătate firești*, după *Elementi aritmetici* a italianului *Alessandro Conti* (cu menționarea unităților de măsură folosite în Moldova) și având ca model cartea *Alamanacco perpetuo* a lui *Rutilo Benicasa* și ediția lui *Beltrano*, fiind primul manual de aritmetică din țară cu noțiuni noi de geometrie. Cartea a avut o lungă circulație până către mijlocul secolului al XIX-lea.

În manuscris a rămas *Gramatica fizicii*, lucrare de științele naturii, prelucrată tot din limba italiană, editată mult mai târziu, în 1990, în Basarabia³.

Din punct de vedere științific, consemna Mircea Păcuraru, *cărțile lui Amfilohie sunt deosebit de interesante deoarece prezintă noțiuni noi, cum ar fi legile mecanicii clasice formulate de Newton, care au rămas în uz până în ziua de azi*⁴.

În prefața *Gramaticii de învățatura fizicii*, scoasă de pe limba italienească, pre limba moldovenească, autorul mărturisește: *Iubite, cetitoriu, toți învățătorii și dascălii zic și scriu că ore care nu poartă griji să aibă iubire și dragoste către patria sa, adică pentru țara și pământul și limba, în care s-au născut, păcătuiește întocmai ca și cel ce trece cinstea părinților săi...Nu știu cu ce dulceață se hrănesc cei ce nu pomenesc de patria sa. Deci și eu pentru datoria aceasta (...) am tălmăcit această cârtică, numită gramatica învățăturilor fizice de pe limba italienească pe limba moldovenească.*

Eruditul arhieru știa șase limbi de largă circulație europeană și avea cunoștințe profunde în domeniul filosofiei, istoriei, matematicii, geografiei, fizicii și astronomiei. Îi erau familiare scrierile lui Democrit, Pitagora, Platon, Socrate, N. Copernic, J. Bruno, R. Descartes ș.a., Amfilohie Hotiniul afirmând materialitatea lumii și cognoscibilitatea ei.

Popularizând concepția heliocentrică a lui N. Copernic, fostul episcop de Hotin, încerca să concilieze realizările științei cu religia, manifestându-se ca *deist* moderat. În lucrarea sa *Despre filosofie* evidențiază esența, scopul și rolul filosofiei. Considera că filosofia constă din două părți: învățatura despre etică și învățatura despre natură, apreciind în mod deosebit rolul filosofiei în activitatea practică a oamenilor.

Amfilohie Hotiniul menționa, că pe baza generalizării cunoștințelor se dezvoltă mai multe științe: medicina, farmacia, navigația maritimă ș.a., iar oamenii se învață a prelucra mai bine pământul, a crește plante și animale, a dobândi și prelucra metalele.

Interiorul actualii biserici Zagavia

Primele informații în Țările Române despre țările latino-americane se datorează lui Amfilohie Hotiniul.

În lucrarea sa, *De obște geografie*, în capitolul dedicat *Americei despre miazănoapte*, autorul arată că aceasta cuprinde *Franția Noai* (Canada), *Englitera Noai*, Florida și *Mesicu Nou* și *Mesicu Vechi*, cel din urmă numit și *Ispania Noai*, dând și coordonatele orașului Mexico (longitudine și latitudine).

Gramatica teologhicească a fost tipărită pentru *învățătura preoților și a tuturor de obște provoslavnicri creștini*...⁵.

Cartea este o traducere din rusește după *Bogoslovnia* lui Platon, arhiepiscopul Moscovei. Aceasta a fost de folos, drept carte de învățatură pentru studiul teologiei în Academia Duhovnicească de la Kiev.

De obște geografie (primul manual de geografie din țară) nu este „scoasă” întocmai de pe lucrarea autorului francez Bufier, Episcopul folosește informații aflate în bibliotecile mănăstirești și se implică în asigurarea funcționalității acestei cărți.

În Cuvânt către cititori autorul arată: „*fiind dintre întâi Geografie, apoi Cosmografie, fiindcă Geografia arată numai pentru pământ, iar Cosmografie pentru toată lumea și pentru aceasta să învețe o parte, apoi toate părțile*”. (Amfilohie Hotiniul, *De obște geografie*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1795, Introducere).

Să puneți silința, îi îndemna Amfilohie Hotiniul pe ucenicii săi, de a vă învăța, căci aceasta se poate face, dar altele, fără aceasta nu se pot.

Manualul conține indice de nume geografice, o listă de plante, o listă a domnitorilor Țării Moldovei, și o descriere a orașului Iași, „*o arătare pentru numărul arăpesc, care se politicește acum, împreună cu numărul moldovenesc între această tablă până la un milion de milioane*”.

Al treilea manual tipărit la Iași, în același an 1795, *Elementi aritmetice arătate firești* (20 x15cm), este o traducere după o lucrare italiană pe care eruditul episcop o adaptează la nevoile școlii moldovenești, după cum mărturisește: „... *am silit de am tălmăcit-o și am așezat-o după al nostru obicei de numărare*”.

Apreciind importanța aritmeticii în însușirea științei de carte, Amfilohie Hotiniul sublinia că este veche și mai întâi decât toate învățăturile, explicând noțiunile de geometrie, unitățile de măsură fiind adaptate la cele folosite tradițional de locuitorii Moldovei.

„Motivul editării manualelor în limba română în perioada dominației fanariote este determinat de preocuparea administrației grecești de propagare a culturii grecești.

Se urmărea satisfacerea cerințelor școlii românești de a veni în întâmpinarea celor mulți, dornici să primească o instrucție pe înțelesul lor” (Otilia Dandara).

„Lucrările lui Amfilohie Hotiniul circulau în manuscris cu mult înainte de a fi tipărite, fiind utilizate la Academia domnească din Iași, cunoscând o largă circulație și având o importanță deosebită pentru răspândirea culturii în masele populare”⁶.

Gramatica de la învățătura fizicii, elaborată în jurul anului 1790, este singurul text de popularizare a științei care nu a fost tipărit în cursul vieții sale, rămânând în manuscris, fiind editată două sute de ani mai târziu, abia în anul 1990, cu caractere rusești, de către doi cercetători basarabeni.

Inițial, scrierea s-a păstrat în două copii, una la Biblioteca Academiei Române, iar cealaltă la Biblioteca Academiei din Kiev.

Cea de-a doua copie are titlul întreg *Gramatica de la învățătura fizicii, scoasă de pre limba italienească pre limba moldovenească, între care să cuprinde tot ceea ce omul voiește a ști și a învăța în cer și pe pământ din lucrările cele mai cunoscute și mai trebuincioase. Anul 1796, aprilie 10.*

„Lucrarea, traducere și adaptare a unui manual italian de științe ale naturii, este de o mare importanță în procesul de constituire a vocabularului științific românesc, punând în circulație, în cele patru părți ale sale, terminologii incipiente de specialitate în mai multe domenii: astronomie, geografie, botanică, zoologie, anatomie, fizică și chimie”⁷⁷.

Noțiunile de astronomie sunt prezentate în a doua parte a lucrării, intitulată: *Pentru cosmologie*, care cuprinde o vedere de obște pentru toată lumea, mai întâi. 2 *Pentru soare*, 3 *Pentru Lună*, 4 *Pentru planete*, 5 *Pentru cometi au steli cu coadă*, 6 *Pentru stelile statornice au întărite, unde se tâlcuiește firea, apropierea de toate aceste trupuri prin cât până acum s-au putut a se descoperi*”. Această a doua parte cuprinde șase capitole, astfel: Cap 1 *Pentru cozmologie și pentru lărgimea lumii și pentru deșerturi*; Cap. 2 *Pentru uranologie ori învățătura pentru trupurile cerești și mai dintâi pentru eliografie ori căutare pentru soare*; Cap. 3 *Pentru selinografie*; Cap. 4 *Pentru planetografie*; Cap. 5. *Pentru cometografie*; Cap 6 *Pentru astrografie*.

„Bogăția materialului referitor la structura universului, la dimensiunea celor șase planete ale sistemului solar, cunoscute până atunci, la distanțele dintre ele, la legile mișcării fiecăreia pe orbită, la structura altor corpuri cerești, corespunde nivelului atins de știința acelor vremi, în spațiul european”⁷⁸.

Cu toate că în acea perioadă teoria lui Copernic era încă combătută de Biserică, Amfilohie se declară deschis adept al acesteia, fiind în deplin acord cu ipoteza lui G. Bruno, fără a nega posibilitatea existenței oamenilor nu numai pe Lună, ci și pe planetele îndepărtate din spațiul infinit al universului, ca o dovadă a „*autoputerniciei Creatorului*”.

În anul 1758, pe când Amfilohie se afla student la Academia de la Kiev, pe cer și-a făcut apariția cea mai faimoasă cometă, Cometa Halley, cu o perioadă de rotație în jurul Soarelui de cca. 76 de ani, descoperită în anul 1705 de Edmond Halley pe baza noilor legi ale mișcării formulate de Newton, precizând că următoarea apariție a cometei va fi în anul 1758, fapt dovedit de altfel de realitate, provocând în rândul populației o isterie de nedescris, fenomenul astronomic fiind socotit ca un semn al Apocalipsei.

Dând dovadă de un autentic spirit iluminist, Amfilohie Hotiniul s-a manifestat vehement împotriva acestor superstiții. (Ultima dată Cometa Hally a apărut la 12 martie 1986 și se va arăta din nou la 28 iulie 2061).

Textul lucrărilor sale are și o vădită amprentă didacticistă prin definițiile, indicații etimologice, explicațiile, exemplificările, clasificările și enumerațiile folosite, cu trimeri la părți din lucrare sau la alți autori.

Lexicul scrierii este bogat, format dintr-o componentă cultă, neologică și una populară, împrumuturile lexicale fiind numeroase și denumesc discipline și ramuri astronomice (astrografie, astronomie, *cometografie* etc.), profesii și specialiști (astronomi), instrumente specifice (telescop) și noțiuni astronomice (cometă, eclipse, zenit, planete, satelit, *sferi* ș.a.).

Teiul din mijlocul cimitirului marchează locul unde a fost schitul lui Zagavia

Terminologia geometrică, larg aplicată în astronomie, este folosită adesea de cărturarul moldovean în lucrarea sa: arie, cerc, pătrat, diametru, *chendru* de greutate, *chendru*, *perpendicularare* etc.), majoritatea termenilor sunt din neogreacă, italiană sau latino-romanice.

Gramatica de la învățătura fizicii constituie începuturile terminologiei astronomice în limba română, având o importanță deosebită în procesul de formare a terminologiei românești în general și a celei astronomice în special⁹.

Amfilohie Hotiniul a fost un cărturar a cărui activitate este reprezentativă pentru iluminismul românesc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, asiduu traducător și adaptator de lucrări didactice, contribuind din plin la modernizarea și laicizarea învățământului românesc, este unul dintre primii oameni de cultură preocupați de sincronizarea culturii românești cu cea europeană și de crearea a unui limbaj științific în limba română.

Prin cărțile sale Amfilohie Hotiniul poate fi socotit, susțin specialiștii, cronicar, cărturar, savant și filosof, adept al iluminismului și reformator al școlii românești, un demn urmaș al savantului domnitor Dimitrie Cantemir, primul român membru al Academiei de Științe din Berlin (1714).

Scrierile episcopului Amfilohie Hotiniul au constituit surse de inspirație pentru teologul, istoricul și filozoful iluminist român Samuil Micu (1745-1806), reprezentant de seamă al Școlii Ardelene pentru elaborarea operei *Istoria și lucrările și întâmplările românilor* (1805), publicată integral abia în 1995.

Preocupat de desăvârșirea operei sale și sporirea *talantului* încredințat de pronia divină, Amfilohie Hotiniul părăsea uneori chiliuța de la Mănăstirea Zagavia, chemat de episcopul Antonie (1787-1796) de la Roman ori de către preasfințitul Dosofteiu (1781-1789), episcop *exempt* al Bucovinei, să slujească Sfânta Liturghie.

În anul 1782, a participat la alegerea noului arhieru al Episcopiei Hușilor, Iacob Stamati (1782-1792), care s-a săvârșit la Catedrala Mitropolitană din Iași de către un Sinod format din trei arhierii, după canoanele vremii. Pe lângă grecul Matei al Mirelor Litiei și episcopul de Roman, Leon Gheucă (1769-1786) și viitor mitropolit al Moldovei (1786-1788), la alegere a participat și Amfilohie Hotiniul în calitate de arhieru al Episcopiei Hotinului.

Zece ani mai târziu, în 1792, când vrednicul ierarh Iacob Stamati, mare iubitor de carte și de înnoire a învățământului românesc, va accede în scaunul mitropolitan și de părinte spiritual al Moldovei (1792-1803), va întemeia o renumită tipografie, tipărind sub oblăduirea ÎPS sale numeroase cărți bisericești, apologetice și cărți didactice pentru școlile publice.

Într-un singur an văd lumina tiparului la Iași cele mai însemnate scrieri ale învățatului episcop Amfilohie Hotiniul, *Gramatica teologhicească* (1795) *Elemente aritmetice arătate firești* (6 aprilie 1795), *De obște gheografia* (22 august 1795), tipărite de Gherasim ierodiacon și Pavel Petrov tipograf.

Mormântul lui Amfilohie Hotiniul din pronaosul bisericii Zagavia

După o viață de peste 70 de ani, din care aproape jumătate petrecută în trudă și pocăință în mănăstirea sa de metanie de la Zagavia, eruditul arhieru, cărturar, teolog și filozof, iluminist și militant pentru propășirea învățământului românesc, Amfilohie Hotiniul, în primăvara anului 1800, *și-a dat sufletul cu pace în brațele lui Hristos* și a fost înmormântat în partea dreaptă a absidei altarului, pe când egumen al sfântului locaș era arhimandritul Justin (1796-1820), fost protosinghel deplin schitului Zagavia și Zbereni.

În anul 1830, curgător, luna mai, în 31 zile, vechea biserică a mănăstirii de la 1624, a fost rezidită din temelii de ÎPS mitropolit Kirio-Kir Veniamin Costachi, cu toată cheltuiala din veniturile moșiilor (mănăstirii, n.a. I.M), iar trudit și ostenitor întru toate a fost sfinția sa, Kir Veniamin (Velișco), protosinghel și egumen al sfinteii mănăstiri. (Pisania Mănăstirii Zagavia).

Cu această ocazie, osemintele fostului ierarh Amfilohie Hotiniul au fost strămutate în incinta noii ctitori și se află *astrucate* (îngropate) în partea de nord a pronaosului bisericii actuale. Ulterior, cu prilejul unor cercetări arheologice i s-a descoperit mormântul în interiorul bisericii, având cărja arhierescă și mitra cu inscripția: „Moartea biruiește pre coroană, pre mitră și pre toate ale omului”¹⁰.

După aproape o sută de ani de la apariție, opera cărturarului iluminist Amfilohie Hotiniul era apreciată și de poetul Mihai Eminescu.

În anul 1878, pe când Ion Creangă trudea la *izvodirea* unui manual de geografie, poetul Mihai Eminescu îi trimite de la București, spre folosință, un exemplar din cartea *De obște gheografia* a episcopului Amfilohie Hotiniul, apărută la Iași în anul 1795, marele povestitor adnotând pe marginea cărții: *Dăruită mie de d-l Mihail Eminescu, eminentul scriitor și cel mai mare poet al Românilor, 1878.* (Ion Creangă fiind primul din Istoria Literaturii Române care afirmă despre Mihai Eminescu faptul că este cel mai mare poet al românilor. (Descoperirea a fost făcută de prof. univ. dr. Constantin Parascan, cel mai de seamă biograf al lui Ion Creangă).

IERARHI DE IERI ȘI DE AZI, PURTĂTORI AI NUMELUI DE AMFILOHIE

Sf. Ierarh Amfilohie, episcop al cetății Iconiei (395), prăznuit la 23 noiembrie.

Sf. Cv. Amfilohie (1487-1570), egumen al Mănăstirii Pângărați (1508-1566).

Pr. Amfilohie Makris (1889-1970) din insula Patmos, Grecia.

Sf. Amfilohie al Lavrei Poceaev (1897-1971), din Ucraina.

Mitropolitul Amfilohie Radovici al Muntenegrului.

Amfilohie Șendrea, personaj istoric al romanului *Frații Jderi* de M. Sadoveanu.

NOTE

1. Iustin Ștefan Frățima, *Episcopul Hușilor, Inochentie*, Chișinău, 1903, p. 129-124. Scrisoarea se află în original la Biblioteca Lavrei Perceska din Kiev, sub nr. 230.
2. N. Iorga, *Memoriile Academiei Române*, seria a II-a, vol. XXVIII, București, 1906.
3. Biblioteca Academiei Române, ms. 1627, editată în 1990.
4. Dicționarul Teologilor Români Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996).
5. I. Gumenai, *op. cit.*, pag. 236).
6. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, 1979, p.33-34. și *Istoria învățământului în România*, (red. Ștefan Pascu), vol. I, București, 1983, p. 374-376.
7. Observații valoroase privitoare la terminologia științifică vehiculată de acest text oferă N. A. Ursu.

8. A. Babii, *Amfilohie Hotiniul*, Chişinău, Cartea Moldovenească, 1990, p. 37-46.
9. Amfilohie Hotiniul, *Gramatica de la învăţătura fizicii* (1796), red. L.S. Dergaciova, prefaţă de A. Babii şi Şt. Lupan, Chişinău, Editura Ştiinţa, 1990, 216 p.
10. *Vechea Episcopie a Hotinului*, în BOR L (1932), 9, p. 578-585.
- [11]. Ion Muscalu, Monografia comunei Scobinţi, Ed. Danaster, Iaşi, 2011, p.116-130; 290-293.
- [12]. Dumitru M. Acsinte, *Pe urmele călugărului Zagavei şi ale Episcopului Amfilohie Hotiniul*, monografie, ms., 1934 (pr. paroh la biserica Zagavia, 1928-1934).
- [13]. Dumitru Tincu, *Amfilohie, episcopul Hotinului*, 2013, ms., 25 pagini.

SUMMARY

Amfilohie Hotiniul was born in 1730 and joined the monkhood at the age of 12, grasping *the reading of the letters and the understading of the books* at the monastierial school in Zagavia close to the former royal Chambers from Hârlău.

After some years of *novitiate* he undertook the tonsure, supported and led by the monastery abbot to apply for the studies at the Kiev's Theological Academy.

During his studies, the young Romanian monk had fully mastered the knowledge in theology, philosophy, history, mathematics, astronomy, etc and showed a special passion for classical languages, especially Greek and Latin, as well as Slavonic and oriental languages, e.g. Arabic and Turkish, apart from that the Italian language, proving to be a decent translator of both secular and spiritual books.

At the conclusion of the 12 years stage of monkship and the graduation of the higher theological studies, at the request of His Highest Eminence Daniil, the Proilava Metropolitan and upon the recommendation of Zosima Archimandrite of the Pechersk Monastery from Kiev, Amfilohie Hotiniul was ordained a bishop of Hotin Diocese in 1767 (the old fortress on the Dniester's bank and the borough around it had been transformed into a *rayah*, led by a pasha).

Apart from his canonical and hierarchical services, carried out under Turkish reign, the bishop Amfilohie Hotiniul was taking care of children education, establishing church schools in the boroughs and villages (e.g. he founded a school for 300 pupils in Hotin).

During the Russian-Turkish war (1769-1774), the Hotin diocese had seized its existence, the bishopric villages and boroughs returned into the possession of the old dioceses of Rădăuţi, Iaşi and Huşi, and in 1770 Amfilohie Hotiniul himself went to Zagavia monastery for *prostrations* without losing his title of a bishop.

Throughout his works, Amfilohie Hotiniul had proved an erudite bishop, with a vast encyclopaedical knowledge, being considered a proud follower of Prince Dimitre Cantemir, a big scholar and philosopher, one of the most prominent representatives of Enlightenment of Moldova in those times, an assiduous interpreter, adopting his works to the educational needs and fully contributing to the modernisation and secularization of the Romanian education.

His theological, didactic and scientific works served as inspirational source for Samuil Micu (1745-1806), a representative of the Transylvanian School, Ion Creangă etc., being able to awaken the knowledge spirit even for modern contemporaries.

Ignored and non-fairly forgotten, the bishop Amfilohie Hotiniul, the founder of the school and the *persistor* of letters, has totally deserved to be set in the gallery of prominent Romanian people.

TRAIAN BRĂILEANU ȘI MARTIN HEIDEGGER. O CONGRUENȚĂ ANUME

Alexandru Ovidiu Vintilă*

Suceava

Din prisma pronunțatei, să-i spunem, simpatii politice pentru extrema dreaptă, există similitudini între destinul cărturarului bucovinean Traian Brăileanu și cel al unui contemporan de-al său, marele filosof german Martin Heidegger. Deși diferiți ca filosofi, și unul și celălalt se întâlnesc în punctul în care se declară, fără puțință de tăgadă, drept susținători ai mișcării de extremă dreaptă din țările lor. De asemenea, ambii au înțeles să lupte împotriva spiritului modern al științelor pozitivistice. Semnificativ, în ceea ce privește congruența dintre cei doi, este și faptul potrivit căruia, la Heidegger, precizează Safranski, „Locul ec-stazului filosofic este luat acum de o mistică comunității poporului”¹. Brăileanu, din păcate, după 1928, când opțiunea sa politică începe treptat să devină evidentă (vezi cartea *Sociologia și arta guvernării*, o culme în acest sens), se poate vorbi despre o imixtiune a convingerilor personale, de natură politică, în cadrul teoriei sale. De aici doza de subiectivism din anumite analize științifice pe care le-a inițiat cu privire la sistemul social, regimul politic, problematica elitară etc., și față de care nu a avut nici o reținere în a le impune în practica politică. Aici distingem și nota cea mai pregnantă de contrarietate care planează asupra operei savantului bucovinean, despre care se spune că își îndeplinea profesia de la catedră cu o morgă tipic germană. Contradictorie este, la cărturarul creștin Traian Brăileanu, și alegerea drept reper pentru gândirea sa sociologică a unor elemente din filozofia ateului Vasile Conta.

Martin Heidegger, cel din timpul implicării sale politice, adică începutul anilor '30, afirmă că edificarea unei noi lumi spirituale pentru poporul german devine sarcina esențială a universității. Astfel, gânditorul german își arată toată disponibilitatea în slujba poporului, fiind ferm convins că „o dată cu revoluția național-socialistă, se putea realiza și o înnoire a Universității, dacă deținătorii puterii vor da ascultare savanților de renume”². La rândul său, și Traian Brăileanu, cât timp a fost ministru, credea cu tărie că timpul reformei mult așteptate de el în învățământ, nu doar în cadrul universității, sosise. De asemenea, scopul învățământului trebuia să fie prin excelență național. Surprinzător este la filosoful german că până atunci își dorise să mențină permanent spiritul adevăratei științe și filosofii departe de considerentele utilității și ale orientării practice nemijlocite. Imediat ce aderă la național-socialism își schimbă optica, militând pentru o instrumentalizare a științei în scopuri naționale³.

Măcar formal, ideile lui Traian Brăileanu, conform cărora voia să inițieze anumite școli de formare a unei noi elite, converg cu cele ale lui Martin Heidegger cu privire la înființarea „Taberei științei”. „Idea organizării acestei tabere o expusese încă de la 10 iunie 1933 la o consfătuire pe probleme educative a «Serviciului pentru știință al asociațiilor studențești germane» de la Berlin. Urma să fie un amestec între o tabără de cercetași și o academie platoniciană.

* **Alexandru Ovidiu Vintilă** - poet, eseist și cercetător științific. Este absolvent al Facultății de Istorie – Filozofie din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. Doctor în istorie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Iași. În prezent este membru în Comitetul de conducere al Societății Scriitorilor Bucovineni și redactor-șef al revistei „Bucovina Literară” (Suceava).

Deviza era: a trăi împreună, a munci împreună, a gândi împreună – pentru o perioadă anterior stabilită, în mijlocul naturii”⁷⁴. După cum lesne se observă, modelul lui Heidegger, care a fost pus în practică, însă fără succes, seamănă întrucâtva și cu taberele de muncă legionare. Deosebirea fundamentală dintre ele este că „Tabăra științei” germană se ridică, printre altele, împotriva „ideologismului steril al creștinismului”, care, în opinia filosofului german, se impunea să fie depășit⁵.

Deși Traian Brăileanu a fost cu certitudine antisemit, Heidegger nu a fost, cel puțin nu în sensul sistemului ideologic demential al național-socialiștilor. Cu toate acestea, există mărturii cum că autorul celebrei lucrări *Ființă și timp (Sein und Zeit)* „„îi împărțea într-adevăr pe germani, atât pe colegii săi, cât și pe studenți în evrei și neevrei» (Ettinger)”⁷⁶. Tot el lasă să se înțeleagă că, în cadrul universității, evreii se manifestau ostil. Safranski notează, fără echivoc, următoarele: „Dintr-o scrisoare descoperită în 1989, trimisă la 20 octombrie 1929 lui Victor Schwörer, locțiitorul președintelui Comunității de ajutorare a oamenilor de știință germani (o organizație care se ocupa de acordarea burselor), rezultă că Heidegger a împărtășit în mod clar ceea ce în cercurile universitare se numea «antisemitismul de concurență» (un termen creat de Sebastian Haffner). Heidegger: „*Este vorba... a recunoaște imediat că avem de ales între a ajuta din nou viața noastră spirituală germană prin forțe și educatori autentici, autohtoni, fie a o lăsa în seama evreizării crescânde, în sens mai restrâns sau mai amplu*”⁷⁷. În realitate, „antisemitismul de concurență”, care s-a manifestat într-o anumită formă și în România, recte Bucovina lui Traian Brăileanu, nu admitea de fapt asimilarea evreilor, considerându-i un grup diferit. Reprezentanții unui asemenea curent de opinie se opuneau oricărei posibilități ca evreii să ajungă să joace un rol dominant în cultură. Filosoful german subliniază *elementul german* din filozofie, distingându-l de raționalismul francez, utilitarismul englez sau tehnicismul americanilor. Și totuși, Heidegger respinge antisemitismul „spiritual”. Într-o prelegere de-a sa de la mijlocul anilor ‘30 îl va apăra pe Spinoza⁸. Oricum, unii biografi ai lui Heidegger rețin că, după ce a devenit rector al Universității din Freiburg, în 21 aprilie 1933⁹, se va distanța atât de colegii, cât și de studenții evrei. Tot în această perioadă, Heidegger va întrerupe legătura până și cu Edmund Husserl, magistrul și prietenul său, de origine evreiască după cum se știe.

Dacă în 1946 lui Heidegger i se va interzice să predea, interdicție care se va menține până în 1949, după care, treptat, va fi reabilitat, Brăileanu, în același an, va fi condamnat la 20 de ani de temniță, decedând într-un timp relativ scurt, din cauza condițiilor inumane din închisoarea comunistă, pe data de 3 octombrie 1947, la Aiud.

Adevărat, nu încapе vorbă, este și faptul că cele două personalități au avut un raport diferit de implicare în cadrul mișcărilor de extremă dreaptă din țările lor, și poate Traian Brăileanu, în acest sens, a avut o vinovăție mai mare. Însă, chiar și așa, nu se justifică felul odios, inuman, în care au acționat comuniștii, proaspăt veniți la putere în România acelor ani. Și asta fără să mai luăm în calcul că i s-a intentat un simulacru de proces și nici chinurile, prezentate deja, la care a fost supusă, în mod vindicativ, familia sa.

Dincolo de toate acestea, un lucru este acceptat, credem, de toți și anume că și Traian Brăileanu, dar și Martin Heidegger au fost prinși, ca să utilizăm o sintagmă a lui Adorno, „într-un context fatal”¹⁰. Și unul și celălalt, marcați de o anume congruență, s-au situat în lume lăsând loc posibilității formulării unor obiecții, momente contradictorii care, uneori, nasc o anume greutate în a-i înțelege pe deplin.

NOTE

1. Rüdiger Safranski, *Un maestru din Germani: Heidegger și epoca lui*, București, Editura Humanitas, 2004, p. 258.
2. *Ibidem*, p. 248.
3. *Ibidem*, p. 256.
4. *Ibidem*, p. 258.
5. *Ibidem*, despre viața și opera lui Martin Heidegger vezi și Otto Pöggeler, *Drumul gândirii la Heidegger*, București, Editura Humanitas, 1998; Michael Inwood, *Heidegger*, București, Editura All, 2010; Walter Biemel, *Heidegger*, București, Editura Humanitas, 1998; Cătălin Cioabă, *Țip și temporalitate: comentariu la conferință. Conceptul de timp la Martin Heidegger*, București, Editura Humanitas, 2000; The Cambridge Companion to Heidegger, Cambridge, Cambridge University Press, 2006 etc.
6. *Ibidem*, p. 252.
7. *Idem*.
8. *Ibidem*, pp. 252-253.
9. Michael Inwood, *Heidegger*, București, Editura All, 2010, p. 13.
10. *Apud* Rüdiger Safranski, *op. cit.*, p. 293.

SUMMARY

In this study, we plan to realize a parallel between two of the most important names of the marketplace of ideas in European and Bucovina interwar. It is about the sociologist Traian Brăileanu and the German philosopher Martin Heidegger, both, in our opinion, trapped in a fatal context of the history. In this text we discussed about the political sympathies of the two, the movement of the extreme right being the fact that approach both.

COPACUL – ARHETIP AL INCONȘTIENȚULUI ÎN SCRIERILE LUI GELLU NAUM

Isabel Vintilă*

Suceava

Aventura întoarcerii la origini începe cu întrebarea filozofică ce se situează la baza oricărei cunoașteri despre sine și lume: „De ce?”. Omul preocupat de misterele ființei, Întrebătorul, propune, imediat după etapa conștientizării de sine, o interogație care se referă la menirea sa în lume. Cercetarea se face mai ales în spațiul inconștientului, Întrebătorul fiind „cel adormit”, nu cel conștient și rațional. Lumea interioară, în care poetul se mișcă ușor datorită somnului și visului, este marcată de „o liniște halucinantă, o lentă scufundare”, la capătul căreia se deschide „un gol primejdios încremenit în spațiul său de brusturi și urzici sub care șerpii mișunau neauziți și nevăzuți”¹. În această lume a începuturilor ființa umană se simte protejată, ca în pântecul matern, reconfortată de „o stranie vecinătate” pe care Naum o numește în alte scrieri „fratele prenatal”: „cu ochii închiși noi ne simțeam invulnerabili și apropiați de o stranie vecinătate deși simțeam aproape vidul în circularitatea lui nostalgică // stăteam deoparte liniștiți nu se mișca nimic nu se clintea o frunză când unul dintre noi cel adormit a murmurat în somn «însă de ce»”².

În mod natural, poetul primitiv are acces la vis, somnul fiind, însă, și pentru omul modern o cale de întoarcere la origini. Această revenire la Centru, la Principiu, este posibilă în starea primară a somnului, unde visul poate furniza informații despre existența pură din inconștient. Într-un alt poem din *Copacul-animal*, Naum face diferența între cei care sunt legați de lumea primitivă ce însumează toate adevărurile ființei și ceilalți, „cei fără somn”, mereu conștienți, mereu ancorați în realitate, care, deși bat „la porți”, nu au acces la tainele Lumii. Inițiații, marcați, ca de obicei, prin pronumele personal la persoana I, „noi”, se culcă pe „pajiștea aceea printre flori / printre ceasornice coclite și ierburi de culoarea ochilor”³, știind că numărul lor s-a împușinat deoarece o parte au fost fie absorbiți de cotidian, fie înșelați pe drum, crezând „că au ajuns” *acolo*, „că se poate ajunge vreodată”. Faptul că poetul inițiat se identifică cu simboluri care se subîncadrează arhetipului apei (râul, ploaia) sau arhetipului aerului (norul, ceața) arată că este preocupat de o transformare, de o evoluție a propriului sine. Conform principiului lui Heraclit, de care Gellu Naum a fost foarte influențat, Totul este o curgere, sinonimă cu devenirea. În acest context, observăm că elementele amintite de suprealist impun această mișcare continuă, specifică apei, ele fiind în fond forme diferite ale acestuia în univers: „La început fuseserăm mai mulți Apoi / am rămas câțiva Ceialți au șters-o / prin târguri ca să-și vândă ranițele cu săpun / unii și-au îngropat obraji în minunea unor clavicule de spumă / alții s-au lungit pe pavaj Credeau că au ajuns / în hibernarea aceea maternă / (firește veneam de departe Pe drum / luasem numele de râu de nor de ceață de ploaie / și asta istovește)”⁴.

Cercetarea interiorului nu se desfășoară decât în timpul somnului, adâncirea totală a poetului în această stare putându-se solda cu încheierea definitivă a oricărui contact cu lumea conștientă. Așadar, somnul se poate continua în mod fatal cu moartea: „Noi ne

* **Isabel Vintilă** a absolvit cursurile Facultății de Litere și Științele Comunicării din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, secția Engleză-Română. Doctor în filologie, cu o lucrare despre opera lui Gellu Naum cercetată din perspectivă arhetipologică. În 2010 îi apare volumul *Gellu Naum. O călătorie spre arhetipul interiorității*, lucrare pentru care a primit mai multe distincții literare.

culcam pe crengi Nu dormeam / știam că ne pândesc primejdiile unui somn fără trezire / ne odihneam Și cât dura odihna / ca să rămânem treji săpam adânc / în visele noastre de sare”⁵.

Scrierile lui Naum surprind misterul vieții vegetale, o natură menită să descrie interiorul, „mlaștinile”. Pe lângă *arbore*, simbol complex și răspândit în numeroase culturi străvechi, identificăm și alte arhetipuri precum „iedera”, ca marcă a femininului, a permanenței și „feriga”, considerată miraculoasă încă din antichitate. Copacului îi este acordată o atenție deosebită în poezia lui Naum, el fiind sinonim cu viața interioară, cea autentică. În același timp, el este în legătură cu lumea cosmică și cu cea telurică. Metafora copacului-animat, cu rădăcinile „înfipte” în inconștient și cu ramurile crescând în spațiul realității, poate fi explicată prin modul în care se amestecă „viața vegetală”, a regenerării continue, a nemuririi, cu viața conștientă, care abate ființa umană din drumul devenirii. El este „năuca descifrare a gesturilor-mame”, simbol al interiorității duale, contrastante, vorbind despre „o aventură, în fond continuă, nelocalizată în timp și spațiu”⁶ a ființei umane: „seara când autobuzele se retrag în noi / și noi garajele noi muncile crepusculare / noi care cântărim cu precizie natura semnificantului / semănăm păsări și ne acuplăm cu hidra de la Lerna / pe când stăpâni tainici ai planetelor / ne reconstruiesc și celelalte // Dar după cum spuneam / a șaptea oară se va naște copacul-animat / și nimeni nu va întreba nimic / cuib pe sub cuib țigla sub țigla scoarță sub scoarță / pentru noi nedumerirea agreabilă mâna perfect spălată pragul neprevizibil / pentru noi călăuza intimă a insatisfacției / O dată mai mult aceleași degete umede pe fețele noastre / (pe un pământ pătrat pe suprafețele ademenitoare / năuca descifrare a gesturilor-mame)”⁷.

Trecerea din inconștient în moarte se face tot prin intermediul copacului, suprarealistul imaginându-și că doarme pe rădăcini vechi „un somn noduros”. „Părăsirea” despre care pomenește Naum se petrece sub imperiul visului unde diversele fețe ale sinelui își fac apariția ostentativ, zvântându-și „pletele lungi”. Poetul sugerează că ipostazele eului sunt legate de conștient, adică de starea de *semitrezie*, prielnică dedublării. Înaintea desprinderii, se instaurează liniștea: „Pe rădăcini vechi, dormeam un somn / noduros. Pe crengi, frații mei își zvântau / pletele lungi. Vântul încetase. Apoi, deodată, a / început o părăsire uriașă”⁸.

În alt poem, *Îmbrățișează-mă*, copacul este din nou la interferența dintre conștient și inconștient, reprezentate de această dată de „pasărea de lemn” și de „pasărea de tablă”. Lemnul, substanță primordială, un al cincilea element cosmic, este pus în antiteză cu tabla, metal inferior, materie fără esență. Poetul suprarealist susține însă că acestea două reprezintă pentru el o conjuncție alchimică, unitatea lor definindu-i ființa. Acel *dincolo* este din nou presimțit, fapt demonstrat de gestul simbolic de a se uita pe fereastră. „Deschid fereastra măcar să te presimt”, spune în alt poem Naum, fereastra fiind punctul limită dintre „față” și „suprafață”, locul prin care se trece dincolo⁹. În proza *Castelul orbilor*, apare un alt indiciu important pentru explicarea acestei imagini poetice. Gellu Naum spune în acest text că, pentru a putea călători în timpul somnului, este oportun să deschizi fereastra, practic să te autoeliberezi pentru a putea percepe și înregistra toate elementele care sunt transmise din inconștient, prin intermediul visului. În acest fragment, apare o altă imagine, devenită deja clasică la Naum în momentul în care vrea să pună în antiteză starea conștientă, fără o altă finalitate decât moartea, și starea inconștientă, care dă continuitate. Este vorba despre imaginea câinelui, care de această dată este mort, în putrefacție și împresoară orașul ca o boală: „Ceea ce nu poate fi privit cu indulgență de tine e câinele mort, cadavrul secular, a cărui putrefacție umple orașul. O nouă sincopă. Trompele fluturilor crepusculari anunță apropierea nopții. Și e bine să deschizi larg ferestrele, ca să poți călători în timpul

somnului...’’¹⁰.

Revenind la versurile din *Îmbrățișează-mă*, trebuie să spunem că finalul acestora conține, de fapt, cheia întregii scrieri: adevărata poezie prinde formă după derularea unui întreg proces de alchimie a spiritului, materia transformându-se în interiorul „sobei” poetului-alchimist. „Soarele ud” este, la fel ca și „Înțeleptul ud” din alt poem, o metaforă a cunoașterii absolute: „O pasăre de lemn a trecut de pe copac pe tabla caselor / copacul aștepta o pasăre de tablă / pentru mine toate erau perfect conjugate / dar eram pasărea de lemn și de tablă care ședea pe un scaun și se uita pe fereastră // (*Îmbrățișează-mă, soarele meu ud. Toiagul ochilor s-a rătăcit. Cel ce doarme le împrumută pomilor varul inocenței noastre. În sobă, cuvintele trosnesc ușor*)’’¹¹.

Acestor elemente care se leagă de aria inconștientului, extrem de numeroase și variate în scrierile lui Gellu Naum, se opun arhetipurile conștientului care nu fac altceva decât să accentueze semnificația primelor. Printre acestea din urmă se numără, așa cum am mai precizat, „statuile”, imagini definitorii ale încremenirii în conștient, „bunica ciură” care „umbra în patru labe pe ciment”, câinele, ca imagine a regresului ființei și cocoșii care „cântă în aglomerație”, vestind dimineața și trezirea la realitate.

De arhetipul copacului se leagă deseori în lirica lui Naum *piatra*. În poemul *Dublul*, Gellu Naum explică foarte clar cum decurge alchimia poeziei sale care are la bază „piatra”, nu alte arhetipuri cosmice. Piatra, cea mai dură formă a pământului-mamă, a profunzimilor din care suprarealistul își trage seva, oferă prospețimea unei noi specii (Naum o numește aici „regn” pentru a ilustra, de fapt, complexitatea legăturilor „mute” de care ține cont). La fel ca în alte poezii, misterul nu se revelează prin cuvânt, ci poartă amprenta tăcerii, o formă de comunicare primitivă: „Adept al marilor legături mute (câțiva au ales aerul / pentru capacitățile lui de in albastru și de creuzet) / caut în pietre disponibilitățile unui regn încă nealterabil / și ierburile îmi sunt propice / pe când cu fruntea în apă / toporul meu pândește nunta de fier a peștilor’’¹².

„*Trecutul exemplar al pietrelor ne fascina*’’¹³, spune Gellu Naum referindu-se la originile căutate ale ființei. Într-un poem intitulat *Hrănirea pietrei* susține că piatra se transformă în anumite condiții în aur alchimic. Atmosfera descrisă poate fi comparată cu aceea de la facerea lumii, când materia freamătă, răspunde la orice mișcare prin curgere, bubuire, prăbușire. În centrul acestei lumi regăsim din nou androgenul, „acel și aceea”, nealterat. Din dragostea acestui cuplu alchimic se naște copilul de piatră, care se va transforma apoi în „aur pur”: „Se auzeau curgând cu mare zgomot burlanele din toată lumea / în piepturile noastre creșteau flori și tunete bubuiiau / deasupra creștetului meu încununat / câteva falii de pământ se prăbușiseră pământul se cutremura / acela și aceea se iubeau mâncau flori de salcâm luna își revărșă lumina în părul lor de miere / slăbiciunea se mai încălzea pe lângă trupurile lor / «e vremea să hrănim copilul» spunea și la lucirea lumii copilul lor de piatră se făcea aur pur // ploaia stătuse norii se zvântau / noi practicam tăcerea lumii’’¹⁴.

Odată aflat misterul, cei doi își devoalează propensiunea către tăcere pentru că inițiatul nu poate dezvălui nimic din ceea ce este ascuns, pentru că inițierea se face numai pe cont propriu, în urma parcurgerii unui traseu anume. „*Fiecare să caute pentru el*’’¹⁵, cum ar spune Gellu Naum, fără însă să se contureze într-o formă radicală de solipsism, într-o egolatrie fără scăpare. Simona Popescu afirmă că scrierile suprarealistului român au cunoscut un traseu evolutiv de la o „gramatică” proprie, care schimbă toate regulile, la „gramatica labirintului”, „un model emblematic pentru filozofia poetică a lui Gellu Naum – un «sistem» al rețelei, al «reinventării discontinuității» necesare, al disponibilităților, al valențelor libere (de interpretare), al derivațiilor și ramificațiilor care duc spre alte și alte

traieectorii, și, subadiacent, spre «pânze freactice», spre cadre culturale mai puțin frecventate, dar extrem de importante în «țesătura ansamblului»¹⁶. Reîntoarcerea la originile, aparent uitate, reprezintă un demers salvator pentru Gellu Naum care conștientizează importanța recuperării primitivității spiritului, purtător al esenței umane, adică a ființei devenite „întru ființă”. La fel ca alți suprarealiști care trăiesc până la sfârșitul vieții în ritmul dictat de acest curent de avangardă, Gellu Naum propune o cale diferită de salvare a ființei, renunțând de timpuriu și la experimentele de grup, dar și la practicile oculte la care apelau uneori suprarealiștii în activitățile lor creative: „Conectat la sursa de energie al suprarealismului european, el va înregistra apoi și prelucra în termeni proprii experiențele timpului său poetic imediat, făcând ecou, de exemplu, intensele preocupări de dată mai recentă pentru problematica «obiectului suprarealist» și a «hazardului obiectiv» [...] și s-a putut remarca de către comentatorii debuturilor poetice ale lui Gellu Naum fidelitatea sa față de un număr de teme și motive definitorii pentru viziunea-tip a suprarealismului, de derivație «gotică» și poetică, romantic-tenebroasă, fantezia sa creatoare producând în mijlocul acestor tipare moștenite, nu fără a-și permite numeroase «variațiuni» și licențe¹⁷. Cercetările sale urmează o schemă ternară¹⁸, un traseu inițiativ ale cărui coordonate sunt experimentele tipice suprarealiste sau cele preluate din sfera ezoterismului¹⁹, încercarea de eliberare totală, urmată de o regăsire a sinelui prin iubire și, în final, propunerea unui *dincolo*, spațiul în care se reface legătura pierdută dintre *eu* și *celălalt*.

NOTE

1. *Întrebătorul* în *Malul albastru* în Naum, Gellu, *Fața și suprafața*, urmat de *Malul albastru*, București, Ed. Litera, 1994, p. 134.
2. *Idem*.
3. (*Cei fără somn*) în volumul *Copacul-animat* (1971) în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit (antologie)*, prefață și notă asupra ediției de S. Popescu, Iași, Ed. Polirom, 2004, p. 123.
4. *Idem*.
5. *Ibidem*, p. 124.
6. Simion, Eugen, *Gellu Naum*, în *Scriitori români de azi*, III, București, Ed. Cartea Românească, 1984, p. 120.
7. (*Între bine și rece*) în volumul *Copacul-animat*, în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit*, antologie, Iași, Ed. Polirom, 2004, p. 126.
8. *Heraclit*, în op. cit., p. 75
9. Tradiția populară românească păstrează o superstiție legată de gestul privitului pe fereastră, imediat după trezirea din somn, care ar avea, pare-se, ca rezultat uitarea instantanee a viselor. Dacă am folosi acest indiciu pentru explicarea simbolului menționat, actul privitului pe fereastră ar deveni unul nimicitor, reprezentând o rupere a continuității vieții interioare de cea exterioară, reală, continuitate definitorie pentru existența și creația oricărui suprarealist. Rezultă, în urma acestei interpretări a arhetipului ferestrei, că atracția conștientului devine uneori prea puternică, iar poetul încearcă disperat să reechilibreze lucrurile, pentru că altfel nu ar mai putea să vadă esențialul, iar inocența ființei nu ar mai fi recuperată.
10. *Caselul orbilor*, în Naum, Gellu, *Întrebătorul*, București, Ed. Eminescu, 1996, p. 381.
11. (*Îmbrățișează-mă*) în ciclul de poeme *Heraclit* Naum, Gellu, *Athanor*, București, Editura pentru literatură, 1968, p. 78.
12. *Dublul* în op. cit., p. 103.
13. (*Îmbrățișează-mă*) în op. cit.
14. *Hrănirea pietrei* în *Fața și suprafața* urmat de *Malul albastru* (1994) în Naum, Gellu,

- Despre identic și felurit (antologie)*, prefață și notă asupra ediției de Simona Popescu, Iași, Ed. Polirom, 2004, pp. 280-281.
15. Popescu, Simona, *Salvarea speciei. Despre suprarealism și Gellu Naum*, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2000.
 16. Popescu, Simona, *Poezia-rețea (Planșa, torsiunea lui Mobius și copilul absent din poemul „Avantajul vertebrelor”)*, în Naum, Gellu, *Despre identic și felurit*, antologie, Iași, Ed. Polirom, 2004, p. 12.
 17. Pop, Ion, *Gellu Naum. Poezia contra literaturii*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2001, p. 188.
 18. Primul pas al inițierii în spirit naumian este reprezentat de o etapă a revoltei asociată cu erotismul violent și cu necesitatea distrugerii elementelor învechite constrângătoare și limitative. Cel de-al doilea stadiu al inițierii este identificat în opera lui Naum la nivelul experimentelor, realizate de scriitorul român mai întâi în interiorul grupului suprarealist și, mai apoi, individual. De asemenea, în spirit bretonian, am marcat și o a treia treaptă a inițierii, stagiul care permite salvarea ființei în fața morții prin refugiul găsit în iubire.
 19. Citându-l pe Cornelius Agrippa, André Breton vorbește despre cercetările suprarealiste ca având „o remarcabilă analogie de scop cu cercetările alchimiste”, „alchimia a mentalului” impunându-se ca alternativă la ateism, ca forță generatoare de mituri. Sarane Alexandrian explică acest fenomen în cunoscuta sa carte dedicată ocultismului: „Înainte, ocultismul era o filozofie a creștinilor dezamăgiți de incompatibilitatea dintre credințele păgâne și creștinism; de acum înainte el va fi și o religie a ateilor care nu puteau să se resemneze cu dezolanta ariditate a unui materialism fără mituri” (Alexandrian, *Istoria filozofiei oculte*, București, Humanitas, 2005, pp. 27-28).

SUMMARY

The study proposes a critical approach about the symbol of the tree in the poetry of the Romanian surrealist Gellu Naum. In relation to this archetype, we will highlight the importance of the dream and of the sleep in the surrealist creation, but also of others specific plants - symbols. The nature of Gellu Naum`s poems is meant to describe the inside, the unconscious.

CONSTRUCTUL LITERAR AL PROVINCIEI AUSTRIECE: SCRIITOAREA INGEBORG BACHMANN ȘI ORAȘUL KLAGENFURT

Iulia Isapciuk*

Cernăuți

La sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea curentul modernist din cadrul literaturii germane a început să se dezvolte în spațiul urban. Treptat literatura regională a început să se concentreze în jurul ideologiei anti-moderniste din provincii. Peter Rosseger în *Arta și provincia (Kunst und Provinz)*, 1899, și Gem Bar în *Descoperirea provinciilor (Die Entdeckung der Provinzen)*, 1900, critică orașele mari ca centre culturale, în special orașele Berlin și Viena, și cheamă societatea să-și întoarcă privirile spre natură¹. Cea de a doua mișcare importantă pentru dezvoltarea artei provinciale s-a consolidat în perioada interbelică în forma așa zisei „literaturi a sângelui și pământului”. În anii ‘70 ai secolului trecut în literatura germană a crescut interesul față de operele dedicate patriei, provinciei și regiunii.

În Austria au apărut opere literare importante ca *Gerul (Frost, 1963)* de T. Bergard, *Fericirea nedorită (Wunschloses Unglück, 1972)* de P. Gandke, *Pe piciorul liber (Auf freiem Fuß, 1975)*, *Pământul nimănui (Niemandland, 1978)* de G. Wolfgruber, *Amantele (Die Liebhaberinnen, 1975)* de E. Elinek, *Zile frumoase (Schöne Tage, 1974)*, *Partea umbrită (Schattseite, 1975)* de F. Innergofer și *Copil uman (Menschenkind, 1979)* de I. Winkler. În aceste opere provincia este descrisă din punct de vedere al originii locuitorului și personalității în contextul dezvoltării generale a societății².

Scriitorii au încercat să dezvolte și să concretizeze o serie de noțiuni, printre care „patria”, „provincia” și „regiunea”. Cercetătorul german N. Meklenburg susține că provincia poate fi definită ca „un obiect istorico-geografic” și „un subiect al explicării culturale deformată”. Noțiunea de „patrie” are o mulțime de sensuri emotive, pe când noțiunea de „regiune” are un sens neutru, fiind „un spațiu al vieții, un mediu uman”³. Savantul este de părere că provincia este o „polisemie ideologică”⁴, care, la rândul său, se concentrează în jurul unor contradicții aparte: contradicția dintre conservatism și modernism, contradicția dintre civilizație și natură, contradicția dintre centralism și marginalism⁵. De obicei, în spațiile literare contradicțiile amintite pot fi analizate din perspectiva relației dintre metropolă și provincie, dintre sat și oraș, centru și periferie.

Luând în considerare faptul că „provincialismul și urbanismul sunt noțiuni hermeneutice, cu ajutorul cărora poate fi explicată legătura dintre spațiul vital, modul de viață, emoții, viziunile raționale și iraționale despre viață”⁶, vom încerca în acest studiu să definim principalele caracteristici ale provinciei literare austriece Klagenfurt, care este ținutul natal al scriitoarei austriece Ingeborg Bachmann (1926–1973). Vom analiza în detalii povestirea scriitoarei *Tinerețea într-un oraș austriac (Jugend in einer österreichischen Stadt)*.

Ingeborg Bachmann s-a născut la 25 iunie 1926 în ținutul Kärnten din sudul Austriei. Aici a copilărit în perioada interbelică, perioadă a unor negocieri dintre marile

* **Iulia Isapciuk** este doctorandă în anul 3 la Catedra de Literatură Universală și Teorie a Literaturii din cadrul Universității Naționale „Yuri Fedkovyci” din Cernăuți. Studiază literatura germană și austriacă din secolul al XX-lea, creația scriitoarei austriece Ingeborg Bachmann în contextul concepțiilor de urbanism și provincialism în literatură.

puteri mondiale, care au avut o anumită influență asupra primelor încercări ale autoarei de a scrie proză. În cadrul interviului din 15 septembrie 1865⁷, scriitoarea subliniază: „Sunt din Austria, o țară mică, care a ieșit din istorie, dar care are un trecut îngrozitor și mare”.

Din punct de vedere ale amplasării geografice, Kärnten este o provincie austriacă, care se află la intersecția a trei state (Austria, Italia și Slovenia). Potrivit cercetătorului operelor scriitoarei, Peter Beicken⁸, multiculturalismul regiunii a fost un factor pozitiv pentru formarea viziunii artistice a doamnei Bachmann. Într-un eseu autobiografic (1952) Ingeborg Bachmann caracterizează ținutul natal în felul următor: „Am copilărit în Kärnten, în sudul țării, în apropierea frontierei. Ținutul are două nume: unul austriac și altul sloven. Casa în care au trăit

strămoșii mei (austriei și slovenii) poartă și acum un nume străin. Deci, în afară de frontieră mai există o barieră, și anume bariera lingvistică. Însă pe ambele părți ale frontierei mă simțeam ca acasă, cu povești despre suflete rele și suflete bune din două-trei țări. Și aceasta din motivul că după munți, la o oră de mers pe jos, se află Italia”⁹. În această descriere poate fi observată o idealizare a ținutului natal, cât și caracteristici ale unei imagini utopice din copilărie.

Este important faptul că în majoritatea operelor sale, autoarea povestește despre personaje din Austria. Aceste personaje sunt din capitală, orașul Viena, sau din centrul administrativ al ținutului Kärnten – orașul Klagenfurt. Viena și Kärnten sunt două poluri opuse în viziunea artistică a scriitoarei, formând identitatea sa literară¹⁰. Experiența personală din copilărie se transformă în amintiri despre „mica patrie” și reapare în textele scriitoarei ca o memorie culturală. Ingeborg Bachmann după absolvirea școlii medii generale a părăsit ținutul natal și a avut o viață nomadă, fără un oraș permanent de reședință.

Povestirea *Tinerețea într-un oraș austriac* a fost publicată în 1959, în revista literară italiană „Botteghe Oscure”. Povestirea aparține culegerii de proză *Anul 30* (*Das dreißigste Jahr*, 1961) și conține elemente autobiografice. Povestirea este dedicată surorii scriitoarei – „Pentru sora mea Iza. Ingeborg, 1959”¹¹.

Titlul povestirii indică tematica operei și metoda de interpretare a textului, care conține elemente de generalizare și se bazează pe convingerile personale ale autoarei despre orașele mici din Austria. Este important faptul că în textul povestirii nu întâlnim informații despre care oraș este vorba, ținutul Klagenfurt fiind numit ținutul K. Scriitoarea, însă, descrie locuri ale orașului, străzi și oameni. Ingeborg Bachmann scrie că orașul se

afără pe malul unui lac, având în vedere Wörthersee din Kärnten. Sunt utilizate toponime locale ca Kreuzberg, o serie de străzi și castele, biserici și case. Autoarea descrie monumentul Sfântului Gheorghe, în jurul căruia, potrivit legendei, a apărut orașul¹²: „Sfântul Gheorghe se află pe o Piață Nouă, are în mână o sabie și nu omoară balaurul. Lângă el se află împărăteasca (Maria Thereza – n. n., I. I.), care se uită la lucrurile din jur”¹³. Este o descriere a orașului Klagenfurt. Acest oraș a fost foarte important pentru scriitoare, susține cercetătoarea Ch. Gürtler¹⁴. Klagenfurt este orașul copilăriei scriitoarei, amintit în schițele *Trei drumuri spre lac și Malina*.

În acest context apare problema caracterizării fragmentului literar ca povestire autobiografică, fiindcă Ingeborg Bachmann nu era de acord cu acest fapt. În cadrul unui interviu acordat în anul 1961, scriitoarea a spus: „Povestirea nu este o istorie autobiografică, cu toate că orașul K. este orașul Klagenfurt, cu toate că aeroportul se află lângă cimitir. Nu mă interesează să descriu amintirile din copilărie, nu mă pricep în astfel de activități, pentru unii amintirile totuși sunt importante... Am vrut totuși cu ajutorul amintirilor și percepției să intru într-o lume „goală”, o lume a copiilor, a copiilor la plural, a chemării anonime... Este ceva opus povestirii autobiografice, este o distrugere a imaginii copilărești clasice”¹⁵.

Povestirea scriitoarei se bazează pe amintirile din copilărie din perioada celui de al Doilea Război Mondial. În anul 1938 Austria nimerește în componența Germaniei naziste. Subiectul depășirii memoriei istorice a fost în permanență unul important pentru autoare. Ea nu a încercat să ascundă atitudinea față de evenimentele din trecut. În cadrul teoriilor literare din Occident, numele lui Ingeborg Bachmann este legat de concepția „șocului de traume” și a „patologiei limitei”¹⁶. Despre perioada anexării, Ingeborg Bachmann discută în cadrul unui interviu cu G. Biodeföld în data 24 decembrie 1971: „A fost un eveniment care mi-a distrus copilăria. Vorbesc despre intrarea trupelor naziste în Klagenfurt. A fost un moment groaznic. De atunci încep amintirile legate de o durere infantilă, pe care nu am mai avut-o niciodată. Nu am perceput evenimentele de atunci cum ar percepe un matur. Însă brutalitatea de atunci, cântecele și marșurile au determinat prima mea frică. O armată întreagă a intrat în Kärnten, provincia mea liniștită”¹⁷. Amintirile despre trauma psihologică din trecut este o barieră biografică. Este un punct de reper în biografie, un element al identificării¹⁸.

Trebuie menționat faptul că opera literară nu coincide neapărat cu adevărul istoric, fiindcă conștientizarea importanței evenimentelor istorice de atunci de către autoare (simțul unui ajutor pasiv sau a participării indirecte la realizarea unei crime istorice), în opinia noastră, a avut loc mai târziu. Acest fapt este subliniat și de către prietena scriitoarei, Inge von Weidenbaum¹⁹, care scrie că personalitatea lui I. Bachmann s-a format în cadrul relațiilor cu mediul intelectual din Viena. Primele texte literare despre război au fost scrise de I. Bachmann în anii studenției. O excepție din constatarea de mai sus este povestirea *Crucea lui Honditsch* (1943), care poate fi considerată, potrivit Andreei Stoll, o primă încercare de combatere a ideologiei naziste în Austria²⁰ și „o operă slab apreciată în emigrația internă”²¹. De aceea, povestirea *Tinerețea într-un oraș austriac* este o mărturie dintr-o provincie austriacă care a devenit mai complexă și mai profundă odată cu maturizarea autoarei.

Despre cele mai importante evenimente din perioada de război Ingeborg Bachmann a scris și în opera *Kriegstagebuch (Jurnal de război)*, apărută în perioada septembrie 1944 – iunie 1945. În prima parte a jurnalului se povestește despre o fetiță care trebuie

să absolve școala primară, însă a intrat de nevoie la „institutul dușmănit de învățători”²², pentru a evita o deportare în Polonia și a obținut studii superioare. Bachmann nu este de acord cu acțiunile colegilor de clasă, protestează împotriva sistemului de învățământ și decide pentru sine: „Nu, cu maturii nu mai pot discuta”²³. În această clipă ea rămâne singură într-o casă semi-distrusă, fiindcă mama ei nu se afla în Klagenfurt, ci se ascundea cu sora Izolda și fratele Gainz în satul Oberfell. Ingeborg a rămas singură și poate conta doar pe propriile calități lingvistice²⁴ (ca element al identificării).

„A fost cea mai frumoasă vară din viața mea. Când voi avea o sută de ani, aceasta va fi cea mai frumoasă primăvară și cea mai frumoasă vară. Toți spuneau că pacea nu este vizibilă, însă este pace, pace!”²⁵, scrie Ingeborg Bachmann în cea de a doua parte a jurnalului său, pe când se afla în afara orașului natal, împreună cu familia. Optimismul scriitoarei a fost determinat în mare parte de relațiile amoroase cu un soldat britanic, un evreu care a emigrat din Viena, Jack Gamesh – prima mare iubire a scriitoarei. Relațiile au durat până în vara anului 1947, chiar și după emigrația lui Jack în Palestina. Jack i-a scris în această perioadă 11 scrisori. Imaginea lui a fost reprezentată de Ingeborg Bachmann în romanul *Cartea Franzei* (*Das Buch Franza*, 1965–66).

Revenind la povestirea *Tineretea într-un oraș austriac*, trebuie să subliniem că Klagenfurt apare în opera doamnei Ingeborg Bachmann ca un oraș provincial: „În acest oraș nu prea seoseau oameni din alte orașe, nu era un oraș foarte frumos, seseau oameni de la sate care căutau un loc de trai la marginea orașului”²⁶. Orașul nu era unul ospitalier, avea case mici, deseori inundate și distruse: „Copiii aveau dreptul să vorbească doar în șoapte. Ei nu puteau scăpa de această obișnuință”²⁷.

Autoarea prezintă un rating al străzilor din oraș, analizând averile locuitorilor. Mișcarea permanentă în oraș are loc în felul următor: nivelul inițial (casă fără proprietar), nivelul tranzitoriu (încălzire centralizată cu camere mari), nivelul final (un apartament în centrul orașului, în apropierea transportului public). În povestire sunt prezente elemente autobiografice inedite. Și aceasta din motivul că Ingeborg Bachmann a locuit într-un apartament mic, departe de centrul orașului Klagenfurt, raionul Annabihl. În anul 1933 ea se mută într-o casă la sol, care aparține, până în momentul de față, familiei scriitoarei. A fost un eveniment important pentru scriitoare, ea își aduce aminte cu bucurie de noua sa casă și de Ali, câinele vecinului. Christine Gürtler²⁸ scrie că în operele doamnei Bachmann această casă nu se asocia cu protecția, patria, fiindcă orașul din 1943 era în stare de război²⁹. În afară de aceasta, copiii nu aveau dreptul să se plimbe pe străzi, deoarece peste drum de casă se afla, începând cu anul 1939, o cazarmă militară³⁰.

Ingeborg Bachmann nu a ascuns în operele sale viața săracă a locuitorilor orașului Klagenfurt. Ea descrie produsele alimentare din acea perioadă: „Ridiche, varză și fasole – pâinea locuitorilor orașului”³¹. Scriitoarea scrie că locuitorii orașului nu mâncau fructe din alte țări³². Criticul literar norvegian, Ingvild Folkvord, subliniază că elementele descriptive din povestire sunt, de fapt, elemente ale amintirii.

Ingeborg Bachmann critică sistemul de învățământ din acea perioadă, subliniind că învățământul are ca scop subordonarea și depersonalizarea elevului: „Exercițiile au ca scop pierderea încrederii în realizarea visurilor, regula trebuie învățată pe de rost. Pe podelele vopsite, printre lacrimi și observații, pedepse și critici se învață alfabetul, tabla înmulțirii, gramatica și cele zece porunci”³³. În opinia unor savanți germani³⁴, acest subiect este reflectat în povestirea *Total (Alles)*.

Autoarea descrie în detalii viața copiilor din Klagenfurt și povestește despre jocurile copiilor de atunci. De exemplu, copiilor le plăcea, în acea perioadă, să urmărească zborul de avion: „Pilot! Pilot! Ei ridicau spre cer mâinile, de parcă vroiau să prindă

avionul, uitându-se în grădina zoologică a norilor, unde piloții se plimbau printre capete de animale și măști de monștri³⁵. Ingeborg Bachmann descrie situarea aeroportului din apropierea cimitirului: „Cineva s-a gândit să construiască aeroportul lângă cimitir. Locuitorii orașului K. considerau că nu va trebui să transporte departe piloții pentru a fi

înmormântați. Este vorba despre piloții începători, care nu purtau nicio vină pentru că au decedat³⁶.

Imaginea negativă a orașului este construită pe baza conștientizării permanente de către copii a faptului că trăiesc într-o perioadă de război. Ei nu au bani („Nici-o monedă nu cade în pușculiță³⁷). Scriitoarea descrie maladiile întâlnite, de la febră până la boli de piele, ca un semn al unui început de acțiuni militare; ea compară cadourile de Crăciun cu bombele („brazii de Crăciun cădeau din cer, arzând³⁸), jocurile vechi cu jocurile noi („Jefuitorii au dreptul să participe la marș³⁹), înmormântările cu discuțiile despre spânzurați, lichidări și explozii („Timpul semnelor s-a terminat⁴⁰). Scriitoarea creează imaginea orașului Klagenfurt, subliniind că a copilărit aici șapte ani: „Ești ținutul meu, nu ești ținutul meu... orașul meu și răul meu. Sunt valul tău, tu ești pământul meu⁴¹”. În pofida imaginilor de mai sus, orașul copilăriei doamnei Bachmann este un oraș al amintirilor contradictorii.

Ingeborg Bachmann nu a putut evita reprezentarea acestor amintiri, fiindcă ele sunt o parte din istoria familiei ei și a ținutului natal din perioada războiului. Excluderea acestei pagini din cartea vieții scriitoarei ar fi însemnat construirea unei imagini false a orașului Klagenfurt, orașul copilăriei sale. Ingeborg Bachmann nu și-a permis deformarea imaginii propriilor sale amintiri.

Circumstanțele istorice, sociale și culturale, care au fost cele mai dificile, au influențat viitorul „copiilor războiului”. Ingeborg Bachmann încearcă să găsească elemente pozitive în imaginea generală a orașului Klagenfurt. Autoarea își aduce aminte de familia sa, de educație și atitudine în mediul familiei. Criticul literar Andreea Stoll, care a discutat cu fratele și sora scriitoarei austriece, scrie că Ingeborg Bachmann a crescut într-o atmosferă a iubirii și toleranței. „Acești copii nu au fost o povară pentru părinți. Ei au fost sensul vieții lor⁴². În arhiva familiei se păstrează foarte multe fotografii, care au înregistrat cele mai fericite clipe din viața familiei Bachmann.

Un rol important în educarea copiilor în familie l-a jucat Mattias Bachmann⁴³, tatăl scriitoarei, care era profesor, apoi director de școală. Ingeborg avea o legătură spirituală

cu tatăl său. Pentru scriitoare numele tatălui se asociază cu adevărul, succesul și creația.

Mattias Bachmann considera că omul în timpul vieții trebuie să învețe lucruri noi, trebuie să se perfecționeze. Această convingere a fost un exemplu de urmat pentru Ingeborg. În afară de limbile latină, franceză și engleză, care erau studiate la gimnaziu, Mattias Bachmann a îndemnat-o pe Ingeborg să studieze de sine stătător limba italiană. Surorile Bachmann cântau la pian. Ingeborg cânta, de asemenea, la chitară. Autoarea descrie această perioadă frumoasă din viața ei în felul următor: „Vara copiii se uitau la soare prin geamurile verzi, iarna copiii făceau oameni de zăpadă, cu doi ochi negri din cărbune. Ei învățau limba engleză. Madlene era o fetiță mică. Ea stătea lângă geam. Se uita la stradă. Ceilalți cântau la pian”⁷⁴. Dragostea față de muzică îi era caracteristică mamei celor două surori – doamna Olga Bachmann (numele de fată – Haas). Ea a avut șansa să devină cântăreață, însă a decis ulterior să se dedice în totalitate familiei. În familia Bachmann avea o mare importanță odihna colectivă. Vara se odihneau împreună la țară, lângă lacuri, iarna – schiau și patinau.

Din copilărie, autoarei îi plăcea să citească și să cunoască lucruri noi. Colegii de clasă o numeau „bufniță” (l’hibou). Uneori ei o numeau „piticul elf”, fiindcă Ingeborg era o fire gingașă⁴⁵. Momentele pozitive în imaginea literară a orașului natal sunt determinate de fericirea copilărească în clipele orelor de lectură: „Copiii citeau până când nu apărea o durere de cap. Cărțile au o forță aparte. Copiii ajungeau cu imaginația în Kurdistan sau la zăcămintele de aur din Alaska”⁴⁶.

Despre educarea copiilor în familie, Ingeborg Bachmann scrie în schița nepublicată în timpul vieții *O încercare autobiografică*⁴⁷: „Educarea noastră poate fi numită exemplară. Am avut o criză de bani, și nu de bucurie. Nu am auzit un cuvânt vulgar, dar nu am avut multe jucării. Nu am fost dezmiertați, nu am fost ajutați să facem temele de acasă, nu am fost criticați pentru note rele”. În linii generale, scriitoarea se arată a fi mulțumită de educația în familie și de comportamentul părinților față de copii. Viața modestă a familiei Bachmann în condițiile social-economice dificile nu a însemnat absența unei griji față de copii. Părinții s-au străduit să educe copiii în stil clasic, să le dezvolte personalitatea și să nu le influențeze cu propria autoritate, evidențiind aspirațiile personale ale copiilor. Poziția de neutralitate a determinat construirea unor relații sincere dintre Ingeborg Bachmann și părinții săi, relații care s-au păstrat după emigrarea scriitoarei din orașul Klagenfurt.

Scriitoarea descrie patinoarul din Kreuzberg. Surorile Bachmann veneau la Kreuzberg împreună cu doamna Madlene⁴⁸. Ingeborg Bachmann descrie regulile patinajului din punct de vedere al naivității unui copil. Atitudinea critică a unui matur este absentă: „Trebuia să ai patine cu repere speciale. Cine avea patine din lemn, cu curele obișnuite, trebuia să se dea la o parte”⁴⁹. Seara la patinoar au sosit doi gemeni de 16 ani cu un casetofon. Ingeborg Bachmann scrie că difuzoarele erau în acea perioadă principalul instrument de propagandă. Uneori oamenii închideau aceste difuzoare pentru a uita de problemele social-politice. Scriitoarea descrie chipul unui bărbat care curăța localitatea de zăpadă. Ea este pasionată de chipul tinerilor figuriști, subliniind că „pașii lor erau îndreptați spre veșnicie”⁵⁰. Arta, chiar și în forma ei inițială, este o formă de abstractizare și rupere de realitatea sumbră a unei provincii austriece.

O atenție aparte trebuie acordată imaginii tramvaiului. Această imagine este construită cu ajutorul epitetelor „roș-ochios” și „arțăgos”. Tramvaiul a fost o parte componentă a orașului familiei Bachmann, un indicator istoric. Tramvaiul este prezent într-un singur fragment al povestirii, însă se observă o atitudine pozitivă a autoarei față de acest mijloc de transport. Ingeborg Bachmann scrie despre tramvai și în romanul *Trei drumuri spre lac*: „Nicăieri în lume nu exista un tramvai de vară mai frumos, ca cel

din Klagenfurt. În momentul de față, toată lumea călătorește cu autobuzul care este un autobuz obișnuit⁵¹. Tramvaiul este „un transformator diacronic”⁵² al imaginii orașului natal al scriitoarei, un simbol al copilăriei utopice.

În finalul povestirii devine mai pronunțat Eul literar. Scriitoarea face anumite concluzii pe marginea amintirilor despre ținutul natal, își ia rămas bun de la iluziile copilăriei. Ingeborg Bachmann se consideră „un călător, care nu știe de unde provine” și recunoaște atitudinea indiferentă față de spațiul provincial: „Tei și tufe? Nimic nu mă impresionează. Nici un povârniș al timpurilor de cândva, nici o casă reconstruită”⁵³. Autoarea înțelege că nu se mai poate întoarce la epoca de cândva care s-a schimbat și a devenit una străină.

Opinia autoarei nu este una constantă, Eul literar devenind nestatornic. Este vorba de fragmentul din povestire în care este descris anotimpul toamnei. Acest anotimp este o barieră, o cetate pentru scriitoare. Povestirea începe și se termină cu descrierea orașului: „*Copacul* se aseamănă cu *lumina*, rămasă în urma unui *înger* în cădere (sublinierea noastră – I. I.)” și „doar *copacul* din fața teatrului naște o *minune*”⁵⁴.

Ingvild Folkvord⁵⁵ analizează fragmentul de mai sus din punct de vedere al simbolisticii creștine. Kurt Bartsch⁵⁶, bazându-se pe filosofia lingvistică și pe existențialismul lui Martin Heidegger, Gudrun Brokoph-Mauch⁵⁷ și Ch. Gürtler consideră simbolurile de mai sus metafore artistice. Ch. Gürtler consideră că „anume arta permite cunoașterea adevărului, fiindcă arta nu refuză la credința în minune și în utopie, acceptând amalgamarea”⁵⁸. Suntem de acord cu această opinie, deoarece elementul artistic indică dorința naratorului de a reveni la provincia natală, lăsând la o parte toate contradicțiile raționale ale amintirilor.

În corespondența-interviu cu G. Biodefald din 24 decembrie 1971⁵⁹, scriitoarea vorbește despre Klagenfurt ca despre un oraș provincial „negativ”. Ea spune că a încercat de mai multe ori să se mute cu traiul la Viena, oraș care era considerat un adevărat centru cultural. Norbert Frei susține că Ingeborg Bachmann construiește imaginea „unei patrii deformate în sensul empatic”. Ea vorbește despre Viena ca despre „primul oraș al refugiului. Noțiunile de metropolă și provincie depind de caracteristicile spațiului, de interdependență și unitate”⁶⁰. În scrisoarea din 25 iulie 1970 către Johnson Uwe, prietenul său din Germania⁶¹, Ingeborg Bachmann recunoaște înstrăinarea apărută, scriind că „trebuie să fii un străin pentru a supraviețui în Klagenfurt mai mult de o oră, sau să locuiești aici toată viața. În oraș nu era posibil să copilărești, să te simți liber și să revii peste un anumit timp”.

Austria, o fostă monarhie dunăreană, este un stat cu un centru atractiv (Viena). Ingeborg Bachmann a crezut că refugiul său în capitală va însemna spulberarea iluziilor despre marginalizarea culturală a orașului Klagenfurt. În textul analizat nu putem constata o imagine total negativă a acestui oraș provincial, care a apărut, de fapt, în operele scriitoarei din cauza anexării Austriei de către Germania și a declanșării celui de al Doilea Război Mondial. Toate amintirile despre familie (timp liber, educare) sunt pozitive, este un element al experienței autoarei. Eul literar, în acest context, este contradictoriu, devenind, în același timp, una dintre principalele trăsături ale povestirii analizate. Klagenfurtul familiei Bachmann nu este o metaforă a unei țări utopice și nici măcar o reconstrucție a amintirilor negative din copilărie.

Traducere din limba ucraineană de Marin Gherman

NOTE

1. Rossbacher Karlheinz, *Mit Wertheimsteins auf dem Lande. Wiener jüdische Bourgeoisie zwischen Metropole und Provinz*, in *Metropole und Provinzen in Altösterreich* [Hrsg. Andrei Corbea-Hoisie, Jacques Le Rider], Böhlau Verl., Polirrom, Wien; Köln; Weimar, 1996, p. 242–243.
2. Klettenhammer Sieglinde, „*Lieb Heimatland AD*“: *Der Abschied von der Provinz in der zeitgenössischen Literatur Süd- und Nordtirols*, in *Metropole und Provinz in der österreichischen Literatur des 19. und 20. Jahrhunderts. Beiträge des 10. Österreichisch-Polnischen Germanistentreffens*, Wien 1992, [Hrsg. von Arno Dusini und Karl Wagner], Zirkular, Wien, Sonderband 41, September 1994, p. 226.
3. Mecklenburg Norbert, *Regionalismus und Literatur. Kritische Fragmente* in *Basis. Jahrbuch für deutsche Gegenwartsliteratur*, [Hrsg. von Reinhold Grimm und Jost Hermand], Suhrkamp Verl., Frankfurt am Main, 1979, Bd. 9, p. 16.
4. Dideriksen Anne-Sofie, *Grenzauflösungen zwischen Provinz und Welt bei Ingo Schulze*. in *Grenzen. Grenzüberschreitungen. Grenzauflösungen. Zur Darstellung von Zeitgeschichte in deutschsprachiger Literatur (III)*, Edgar Platen und Martin Todtenhaupt [Hrsg.], Judicum Verl., München, 2004, p. 35.
5. Mecklenburg Norbert, *Erzählte Provinz. Regionalismus und Moderne im Roman*, Athenäum, Königstein Taunus, 1982, p. 31–70.
6. Burdorf Dieter, *Provinz und Metropole. Zum Verhältnis von Regionalismus und Urbanität in der Literatur*, [Hrsg. Dieter Burdorf, Stefan Matuschek], Universitätsverl., Heidelberg, 2008, p. 4.
7. Bachmann Ingeborg, *Wir müssen wahre Sätze finden. Gespräche und Interviews*, [Hrsg. Christine Koschel, Inge von Weidenbaum], Piper-Verl., München, 1983, p. 63–64.
8. Beicken Peter, *Ingeborg Bachmann*, Beck, München, 1988, p. 33.
9. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, [Hrsg. Christine Koschel, Inge von Weidenbaum], 4. Aufl., Piper-Verl., München; Zürich, 1993. Bd. 4: *Essays. Reden. Vermischte Schriften. Anhang*, p. 301.
10. Krylova Katya, *Bachmann zwischen Provinz und Metropole*, in *Mythos Bachmann: zwischen Inszenierung und Selbstschreibung*, [Hrsg. Wilhelm Hemecker und Manfred Mittermeyer], Paul Zsolnay Verl, Wien, 2011, p. 73.
11. Meyer-Gosau Frauke, *Einmal muss das Fest ja kommen: Eine Reise zu Ingeborg Bachmann „Mitten ins Herz“*, Beck, München, 2008, p. 188–189.
12. Dericum Christa, *Faszination des Feuers: das Leben der Ingeborg Bachmann*, Herder, Freiburg; Basel; Wien, 1996, p. 19.
13. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, [Hrsg. Christine Koschel, Inge von Weidenbaum], 4. Aufl., Piper-Verl., München; Zürich, 1993, Bd. 2: *Erzählungen*, p. 92.
14. Gürtler Christa, *Ingeborg Bachmann: Klagenfurt-Wien-Rom*, 1. Aufl., Edition Ebersbach, Berlin, 2006, p. 31–32.
15. Bachmann Ingeborg, *Wir müssen wahre Sätze finden. Gespräche und Interviews*, p. 26.
16. Maeda Keiichi, *Der Krieg und die Poetik der Grenze bei Ingeborg Bachmann*, in *Weimarer Beiträge: Zeitschrift für Literaturwissenschaft, Ästhetik und Kulturwissenschaften*, 58 Jh., H. 3, 2012, p. 411–421.
17. Bachmann Ingeborg, *Wir müssen wahre Sätze finden. Gespräche und Interviews*, p. 111.
18. Levcenko Ian Serghievici, *Drugaia nauka: Ruskie formalisty v poiskah biografii*, Ed. Vişei şkoly ekonomiki, Moscova, 2012, p. 192–193.
19. Weidenbaum von Inge, *Ist die Wahrheit zumutbar?*, in *Ingeborg Bachmann und Paul Celan*.

- Poetische Korrespondenzen. Vierzehn Beiträge, [Hrsg. B. Böschstein und S. Weigel], Suhrkamp Taschenbuch Verl., Frankfurt-am-Main, 2000, p. 24–25.
20. Stoll Andrea, *Der dunkle Glanz der Freiheit. Ingeborg Bachmann. Die Biographie*, C. Bertelsmann Verl., München, 2013, p. 54–55.
 21. Höller Hans, *Ingeborg Bachmann*, Rowohlt, Reinbek bei Hamburg, 1999, p. 13.
 22. Bachmann Ingeborg, *Kriegstagebuch. Mit Briefen von Jack Hamesh an Ingeborg Bachmann*, [Hrsg. und mit einem Nachwort von Hans Höller], Suhrkamp Verl., Berlin, 2010, p. 9.
 23. *Ibidem*, p. 15.
 24. Stoll Andrea, *Der dunkle Glanz der Freiheit. Ingeborg Bachmann. Die Biographie*, p. 50–53.
 25. Bachmann Ingeborg, *Kriegstagebuch. Mit Briefen von Jack Hamesh an Ingeborg Bachmann*, p. 23.
 26. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd.2, p. 84.
 27. *Ibidem*, p. 85.
 28. Gürtler Christa, *Ingeborg Bachmann: Klagenfurt-Wien-Rom*, p. 22–23.
 29. Johnson Uwe, *Eine Reise nach Klagenfurt*, Suhrkamp Verl., Frankfurt am Main, 1974, p. 53
 30. Stoll Andrea, *Der dunkle Glanz der Freiheit. Ingeborg Bachmann. Die Biographie*, p. 41.
 31. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd.2, p. 85.
 32. *Ibidem*, p. 87.
 33. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd.2, p. 86.
 34. Albrecht Monika, *Bachmann-Handbuch: Leben-Werk-Wirkung*, [Hrsg. Monika Albrecht, Dirk Göttliche], Sonderausgabe, Verl. J. B. Metzler, Stuttgart; Weimar, 2013, p. 116–118.
 35. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd. 2, p. 85–86.
 36. *Ibidem*, p. 85.
 37. *Ibidem*, p. 88.
 38. *Ibidem*, p. 90.
 39. *Ibidem*, p. 91.
 40. *Idem*.
 41. *Ibidem*, p. 92.
 42. Stoll Andrea, *Der dunkle Glanz der Freiheit. Ingeborg Bachmann. Die Biographie*, p. 44.
 43. *Ibidem*, p. 41–49.
 44. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd. 2, p. 87–88.
 45. Hapkemeyer Andreas, *Ingeborg Bachmann. Entwicklungslinien in Werk und Leben*, 2., unveränd. Aufl., Verl. der Österreichischen Akademie der Wissenschaft, Wien, 1991, p. 17–18.
 46. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd. 2, p. 88.
 47. Bachmann Ingeborg, *Kritische Schriften*, [Hrsg. von Monika Albrecht und Dirk Göttliche], Piper-Verl., München; Zürich, 2005, p. 404.
 48. Meyer-Gosau Frauke, *Einmal muss das Fest ja kommen: Eine Reise zu Ingeborg Bachmann „Mitten ins Herz“*, p. 192.
 49. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd. 2, p. 89–90.
 50. *Ibidem*, p. 90.
 51. *Ibidem*, p. 465.
 52. Levchenko Ian Sergheievici, *Drugaia nauka: Ruskie formalisty v poiskah biografii*, Ed. Višei školy ekonomiki, Moscova, 2012, p. 202.
 53. Bachmann Ingeborg, *Werke: in 4 Bd.*, Bd. 2, p. 93.
 54. *Ibidem*, p. 84, 93.

55. Folkvord Ingvild, *Sich ein Haus schreiben. Drei Texte aus Ingeborg Bachmanns Prosa*, p. 43–44.
56. Bartsch Kurt, *Geschichtliche Erfahrungen in der Prosa von Bachmann. Am Beispiel der Erzählungen „Jugend in einer österreichischen Stadt“ und „Unter Mördern und Irren“*, in *Der dunkle Schatten, dem ich schon seit Anfang folge. Ingeborg Bachmann – Vorschläge zu einer neuen Lektüre des Werkes*, [Hrsg. Hans Höller]. Mit der Erstveröffentlichung des Erzählfragments Gier; Ingeborg Bachmann aus dem literarischen Nachlass hrsg. von Robert Pichl, Löcker Verl., Wien; München, 1982, p. 112–113.
57. Brokoph-Mauch Gudrun, *Österreich als Fiktion und Geschichte in der Prosa Ingeborg Bachmanns*. In: *Modern Austrian Literature*, Vol. 30, Iss. 3/4, 1997, p. 188.
58. Gürtler Christa, *Ingeborg Bachmann: Klagenfurt-Wien-Rom*, p. 34.
59. Bachmann Ingeborg, *Wir müssen wahre Sätze finden. Gespräche und Interviews*, p. 112.
60. Frei Norbert, *Südbahn – Westbahn: Die Provinz sehnt sich nach Wien. Bilder aus der österreichischen Nachkriegsliteratur*, in *Metropole und Provinz in der österreichischen Literatur des 19. und 20. Jahrhunderts. Beiträge des 10. Österreichisch-Polnischen Germanistentreffens*, Wien 1992, Hrsg. von Arno Dusini und Karl Wagner], Zirkular, Wien, Sonderband 41, September 1994, p. 211–212.
61. Johnson Uwe, *Eine Reise nach Klagenfurt*, p. 15.

SUMMARY

The article deals with the study of the author's reception and interpretation of the native town of the well-known Austrian writer Ingeborg Bachmann. The investigation is concentrated on the analysis of her story „Youth in an Austrian Town” („Jugend in einer österreichischen Stadt”), which belongs to I. Bachmann's first prose collection „The Thirtieth Year” („Das dreißigste Jahr”, 1961).

The main attention is turned to an emphasizing of the special status of the Austrian province Carinthia in author's live and works. This topos is offered to be regarded as an immanent construction of writer's cultural heritage and a dominant constant of her personality.

Austria as the former Danube Monarchy is also a state with an attractive center (Vienna), where I. Bachmann dreams to escape after finishing school and with the mental narrowness of towns typical for the most provinces (Klagenfurt). It is not insisted on a creating of the definitive negative image of this topos in the analyzed text. Such a depiction was primarily formed in consequence of seven year's being of Austria a part of Germany and the events of the Second World War considering the following rethinking of the past. Everything that is combined with her family (upbringing, free time spending) is described quite positively, you can see the usage of facts from the child's experience of the author here.

I. Bachmann's Klagenfurt is neither a metaphor of utopian childhood's world nor a literary reconstruction of child's memories with the minus sign. The ambivalence is a constant feature of the first-person narrator's consciousness and the main characteristic of writer's story.

NUVELELE ANGELEI CARTER: IDEI FEMINISTE ÎN CADRUL TEMELOR CLASICE METAMORFOZATE

Olga Derikoz*

Cernăuți

Scriitoarea feministă Angela Carter (1940–1992) a fost inclusă de ziarul „The Times” în lista celor mai importanți autori britanici începând din 1945 până în zilele noastre („The 50 greatest British writers since 1945”). Este laureata premiului „Somerset Maugham” (romanul *Several Perceptions*), autoare a nouă romane, patru culegeri de nuvele, trei volume de proză. A scris piese radiofonice și scenarii de filme, poezii, proză pentru copii, eseuri și articole de ziare. Operele Angelei Carter sunt comparate cu piesele lui William Shakespeare, romanele lui Fiodor Dostoievski și Honoré de Balzac, cu realismul magic al lui Borges și Marquez. Autoarea a împrumutat elemente aparte de la dadaism, surrealism, psihanaliză, filme de la Hollywood și filme europene experimentale¹.

Doamna Lorna Sage, prietena Angelei Carter, are o atitudine critică față de creația scriitoarei britanice: „Operele sale se aseamănă cu romanele engleze adevărate, sunt ca niște monștri în vis. Ele sunt primejdioase, erotice, fulgerătoare, alimentate de criza culturală actuală”². Ea susține că Angela Carter scrie despre realitatea cotidiană „cu coșmaruri ce mărginesc cu real-irealul și fantasticul”³. Texte Angelei Carter sunt variate⁴. Scriitoarea nu refuză la practicile și canoanele

postmoderniste ale romanului de dragoste, „literaturii pornografice și criminale, goticii și fantasticii științifice și le transformă în stereotipuri și mitologii stranii. Ea se pronunță împotriva naturii puritanismului, creând povești pentru maturi”⁵. Lorna Sage subliniază faptul că variațiunea literară nu blochează prezența în textele scriitoarei a conceptelor lui Mihail Bahtin, Jaques Derrida și Michel Foucault⁶. Angela Carter deseori îl cita pe Freud, însă scria că este obligată să facă acest lucru, cu toate că nu împărtășea ideile fondatorului psihanalizei⁷. Cercetătoarea rusă Natalia Șamstudinova este de părere că Angela Carter ține cont de psihanaliză nu pentru a discredita ideile lui Freud, ci pentru a critica „subconștiința societății patriarhale”⁸.

Proza doamnei Carter nu a fost una distractivă. Scriitoarea era adepta unor idei aparte, proza ei fiind scrisă pentru intelectualii⁹. Criticii literari sunt de părere că literatura Angelei Carter se bazează mai mult pe „o alegorie tradițională de idei, în care personajele literare sunt concepții abstracte, iar tema se referă la o anumită doctrină sau idee”¹⁰. Taras Krasavcenko subliniază că Angela Carter este capabilă să se opună „realității generale”, „consensului tradițional”, care include „iluziile mas-media, fenomenul culturii de masă și realismul”¹¹.

*Derikoz Olga este doctor în științe filologice, profesor universitar la Universitatea Națională „Yuri Fedkovyci” din Cernăuți. Studiază literatura engleză din secolul al XX-lea, mișcările feministe, critica literară post-colonială.

Angela Carter se considera un scriitor feminist și sublinia că se străduiește să reprezinte în opere o realitate feminină. Sarah Gamble apreciază că feminismul prevede o revizuire a textelor pornografice ale Marchizului de Sade. În operele doamnei Carter eroinele „suferă de probleme sexuale și refuză la orice forme ale corectitudinii politice”¹². Angela Carter este considerată „o feministă îndrăgostită de bărbați”. În primele sale încercări literare Carter imită stilul scrisului unui bărbat și consideră bărbații un „fenomen de admirat”¹³, urând feminismul din anii '80 ai secolului trecut¹⁴.

Scriitoarea tinde să spulbere orice iluzii feminine referitoare la căsătorie, la dragostea ideală a bărbaților față de soții, bărbați care amalgamează identitatea soției cu identitatea altor femei (nuvela *Camera cruntă*); la natura puternică a bărbaților (nuvela *Albă ca zăpada*); la dispariția „idealului bărbătesc” în rezultatul comunicării cu bărbații (*Camera cruntă, Albă ca zăpada, Împăratul Pădurii*), la magia iubirii (nuvela *Gazda casei cu iubire*).

În culegerea *Camera cruntă (Bloody Chamber, 1979)* scriitoarea transformă motivele poveștilor pentru copii cu ajutorul elementelor gotice, feministe și sexuale¹⁵. Textele autoarei pot fi analizate din punct de vedere al „lumii de imagini neogotice, care sunt pline de emoții feminine”¹⁶. Taras Kononenko caracterizează opera Angelei Carter ca o „neogotică feminină”, care se bazează pe imaginea unei femei moderne, care este activă, emancipată, cu idei de destabilizare a discursului forțelor sociale¹⁷. În acest context, cercetătorul subliniază că în operele autoarei are loc „o amalgamare a impulsurilor gotice și strategiilor feminine”, „discriminarea tradițională a eroinei gotice și curățarea ironică de stereotipuri”¹⁸. Angela Carter operează cu modalități de prezență a textului în text, adăugând ironie, sarcasm și elemente grotești. Autoarea alege intenționat scenarii pe înțelesul cititorilor: scriitoarea și cititorul se întâlnesc în cadrul unor situații modelate, de aceea atingerea scopurilor de înțelegere a textului este simplificat, iar lectura devine informală.

Componentele gotice ale nuvelelor Angelei Carter sunt legate de operele lui Edgar Poe, E. Hoffmann și scrisorile Marchizului de Sad¹⁹. Unii critici literari consideră că elementele erotice și motivele violenței sunt împrumutate de autoare de la Charles Perrault și frații Grimm. De exemplu, nuvela *Camera cruntă* este o modificare a poveștii lui Charles Perrault *Barbă Albastră*²⁰.

Factorul principal al stilului operelor Angelei Carter este „hiperbolizarea grotescă”²¹. În nuvela amintită mai sus se povestește despre căsătoria unei fete-pianiste dintr-o familie săracă cu un marchiz bogat. Fata se plimbă prin castelul marchizului și intră într-o cameră interzisă. Este vorba de o cameră secretă. Marchizul decide să-și omoare soția. Mama fetei află despre intențiile marchizului și-l omoară. În această nuvelă „short story” aspectul feminist este unul dominant. Autoarea descrie detalii parodice ale corpului marchizului și utilizează elemente ale „realismului grotesc” (noțiunea aparține lui Mihail Bahtin). Mihail Bahtin se baza pe operele lui Nicolai Gogol și scria că grotescul „este nu numai o încălcare a normelor, dar și o combatere a tuturor standardelor abstracte, care pretind să fie absolute și veșnice”²².

De exemplu, „concepția grotescă a corpului”²³ în „short story” de Angela Carter este reprezentată de imaginea marchizului²⁴, cât și de imaginea soțiilor sale omorâte²⁵. Modelând familia marchizului și modelul Cenușăresei contemporane, Angela Carter ruinează stereotipul „căsătoriei ideale” a fetelor din familiile sărace. Scriitoarea scrie despre cele mai triste situații din viața femeilor căsătorite și utilizează „elementul jocului de carnaval între moarte și viață”. În operele doamnei Carter are loc o contradicție dintre „seriozitate și neseriozitate”²⁶.

Atmosfera generală a textului este alimentată de imagini vizuale „tari”, care au apărut la intersecția dintre frumos și urât, dintre tragic și comic, real și ireal. Variațiile tematicilor clasice au loc în contextul unor subiecte moderne, cum ar fi violența, sadismul, relatări despre evenimente tragice din camera interzisă a marchizului, poetizarea practicilor mazochiste (cuvinte din scrisoarea Cameliei, soției de cândva a marchizului: „Adevărata și unica putere a iubirii este încrederea în faptul că tu ești purtătorul răului”²⁷), episoade sexuale himerice.

Personajele feminine ale nuvelor Angelei Carter permit bărbaților să se comporte cu ele crunt și brutal. Femeile în operele scriitoarei britanice au o atracție sexuală ascunsă față de bărbați, dar și doresc să devină independente²⁸. Această situație a fost descrisă în detalii de reprezentanta post-feminismului, K. Palia. Este vorba de „inevitabilitatea” în care nimerește femeia modernă: „Puterea politică și religioasă este slăbită, ierarhia din nou se autoidentifică cu ajutorul sexului în forma elementelor arhaice”²⁹. Angela Carter îl numea pe Marchizul de Sad „teroristul imaginației”³⁰, însă autoarea nu evita imagini exotice și situații tensionate. Elemente literare aparte sunt simbolurile din text, care creează o atmosferă tensionată.

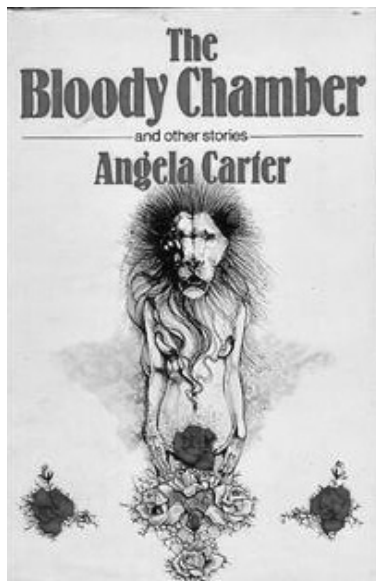
De exemplu, marchizul o pedepsește pe eroină, îi pune o pecete pe frunte în formă de cheie – „pecetea crimei”³¹. Acest element mistic

este unul dominant în nuvela *Camera cruntă*. Camelia, soția decedată a marchizului, este împrumutată ca personaj de la Stoker (romanul *Dracula*)³². Repetând numele Cameliei, eroina distruge limitele realității și transformă nuvela într-o povestire mistică. Personajele nuvelei sunt într-o permanentă căutare a unor probleme aparte: tânăra pianistă refuză să ia de la iubitul ei un inel cu opal, fiindcă „opalul aduce nenorocire”³³. Fata își aduce aminte de noaptea în care s-a îndrăgostit de marchiz³⁴.

Eroina își aduce aminte și de cadoul făcut de marchiz în anii studenției. Este vorba de mărgelele din rubin, care se compară cu „o rană mare și scumpă pe gât”³⁵ și cu „un șarpe pregătit pentru luptă”³⁶. Variațiunea simbolurilor demonstrează că marchizul este ca un șarpe, care o amăgește pe Eva și o roagă să muște din mărunțelul cunoașterii binelui și răului (marchizul îndeamnă și pedepsește, de parcă ar îndeplini rolul lui Dumnezeu). Metaforele Angelei Carter transformă nuvelele scrise de ea în mistere, care blochează dialogul normal dintre femeie și bărbat.

Un simbol important al nuvelei *Camera cruntă* este simbolul crinului³⁷. De nenumărate ori eroinele doamnei Carter compară bărbații cu florile. Astfel, tânăra soție din nuvela *Camera cruntă* îl compară pe soț cu crinul, care este emblema puterii regale. La final eroina simte în cameră un miros al „crinului de înmormântare”³⁸. Crinul este și un simbol al purității. Marchizul este un personaj fără limite morale, pe când fata – un simbol al purității. Marchizul tinde să cunoască această taină a crinului, însă acest proces de cunoaștere este unul absurd³⁹.

Imaginea romantică „a fetei tinere” devine una tragică în timpul pregătirilor pentru moarte: „În oglinzi se vedeau douăsprezece femei tinere, care pieptăneau douăsprezece

cascade anemice din castan. Degrabă nu va rămâne niciuna. Crinii din preajma mea miroseau a ofilire. Ei se asemănau cu trâmbițele îngerilor morții”⁴⁰.

O imagine bizară este interpretarea celui de al 22-lea Psalm al lui David. În prima noapte petrecută cu marchizul, fata spune: „Paharul este plin”⁴¹. În pofida contextului fatal al nopții, ea are încredere în marchiz, așa cum regele David credea în Dumnezeu: „Gătit-ai masă înaintea mea, împotriva celor ce mă necăjesc; uns-ai cu untdelemn capul meu și paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic” (*Psalmul 22*, 4,5). Feminista Angela Carter ironizează și critică tendința femeii de a dialoga cu bărbații, sacralizând elementul masculin.

Simboluri importante în operă sunt titlurile de cărți din biblioteca marchizului: *Inițierea*, *Cheia tainelor* și *Secretul cutiei Pandorei*⁴². Este o formă a metaforei de bază – a „camerei crunte” – care reprezintă esența dominării bărbatului asupra femeii. În nuvelă este descrisă prima noapte de căsătorie (*Inițierea*). „Cheia” interzisă din mâinile soției marchizului descuie toate ușile cu secrete din viața desfrânată a bărbaților (*Cheia tainelor*). („Nu este cheia de la inima mea, este cheia iadului meu”, spune marchizul⁴³). Descuind camera interzisă, fata se gândește nu numai la crimele marchizului, dar și la propria ei soartă (*Secretul cutiei Pandorei*). *Camera cruntă* reprezintă o intrigă internă, o invitație a cititorului de a cerceta substraturile textului.

Angela Carter acordă o atenție aparte componentelor textualiste. Marchizul compară femeia cu un pian și o piesă scrisă de Debussy, și anume, *Lumina lunii*⁴⁴. Deci, deformațiile imaginilor și a evenimentelor în nuvelă sunt explicabile. Scriitoarea încearcă să creeze o gamă a culturii muzicale în textele sale, să povestească despre pictură și despre viața obișnuită a oamenilor (personajele poartă hainele „Wort”, „Puare”, „Turnbull&Asser”).

Autorii portretelor soțiilor decedate ale marchizului sunt Rua Odilon, Pierre de Chavannes – pictori care combinau stilul romantic cu surrealismul și elemente ale fantasticului⁴⁵. Această calitate a textului se bazează pe erudiția cititorului. În nuvelă realul izvorăște din fantastic, raționalul se bazează pe absurditate, faptele se lovesc cap în cap cu invențiile. Soția marchizului urmărește cu atenție ilustrațiile din cărțile *Critica interesului* și *Aventurile Eulaliei în haremul sultanului turc*⁴⁶. Aceste imagini grotești, create de Angela Carter, sunt prezente în toate paginile nuvelei *Camera cruntă*, îndemnând cititorul să ia cunoștință de elementele eliptice ale operei.

Atmosfera specifică a nuvelor Angelei Carter este determinată de imagini mitologice și feminine. Sarah Gamble susține că nuvela *Camera cruntă* a fost criticată de reprezentanții mișcării feministe⁴⁷. În momentul de față unii critici literari consideră că Angela Carter a fost autoarea unor cărți feministe agresive⁴⁸. În nuvelă întâlnim un episod în care mama eroinei este „o amazoană, îmbrăcată în haine de văduvă”⁴⁹. Această mamă aleargă spre propria ei fiică să o salveze de la moarte. Ea vine în casa marchizului și-l omoară⁵⁰.

Scriitoarea arată în ce mod mama eroinei omoară un tiran și o eliberează pe fiică, garantându-i un viitor frumos cu iubitul ei Jean. Finalul nuvelei este unul șocant: sabia mamei se ridică deasupra marchizului și timpul se oprește (în stilul filmelor de la Hollywood). Angela Carter încearcă să repornească mecanismul textual cu ajutorul unui observator străin. „Apoi, un copil fără experiență, a aruncat o monedă în automat, filmul a fost reluat”, scrie autoarea⁵¹.

Cercetătoarea Sarah Falcus subliniază că încercarea Angelei Carter de a analiza mitologia și literatura a dat naștere unei prisme fantastice, postmoderne și grotești⁵². Făcând unele modificări în „temele veșnice” ale poveștilor, Carter vorbește despre eroii săi ca despre niște zburători, niște persoane care știu ce înseamnă magia și metaforele. În

acest mod, scriitoarea creează „un model al Lumii Noi”⁵³. Imaginile mitologice sunt foarte importante în textele Angelei Carter. În *Camera cruntă* mama eroinei este comparată cu Meduza Gorgona⁵⁴. Comparația este actuală în contextul chipului „împietrit” al marchizului⁵⁵. Angela Carter compară eroina nuvelei cu mucenița Cecilia⁵⁶, arătând parcă cititorului care va fi soarta soției marchizului.

Scriitoarea creează o parodie a unor situații din viață cu participarea bărbaților a căror rol social constructiv este pus sub semnul întrebării. Cercetătorul Scott Dimovitz subliniază că în *Camera cruntă* puterea femeii se bazează pe arma unui bărbat decedat, ceea ce semnifică prezența unei susțineri masculine atemporale⁵⁷. În ceea ce privește poetica realist-fantastică, nuvela completează imaginea tradițională a „ideii constructive”⁵⁸.

Eroina *Camerei crunte* își schimbă rolul: refuză la masca de jertfă și poartă masca unui analist. Filosofia Angelei Carter se bazează pe înțelegerea „teatrală” a naturii sociale: oamenii sunt nevoiți să poarte măști, care până la urmă concresec cu fața⁵⁹. Eroina nuvelei observă că fața marchizului se aseamănă cu o mască de carnaval⁶⁰. Ea ajunge la următoarea concluzie: „Participam la un joc, în care fiecare pas era determinat de o soartă decisivă și atotcuprinzătoare, care se aseamănă cu el, fiindcă el era o imagine a sorții. Am fost învinsă. Am fost învinsă, fiindcă nu am înțeles la timp taina purității și ghinionului. Am fost învinsă ca o jertfă de jefuitor”⁶¹.

Până la urma victoria totală a marchizului a devenit mai mult simbolică. El a încetat să mai fie un proprietar al păpușilor: „Proprietarul păpușilor, căscând gura și uitându-se atent, urmărea pasiv cum păpușile fug de el. Ele neglijează ritualurile tradiționale și încep să trăiască independent. Regele înfricoșat urmărește cum pionii s-au răsculat”⁶². Ideea feministă în acest context este o concluzie a nuvelei.

Deci, grotescul în nuvela doamnei Carter este un factor de constituire a unei atmosfere mistice și a unei imagini chimice. Este vorba de „camera cruntă” în care se nasc ideile feminismului. Reprezentând dependența fatală a femeii de lumea patriarhală, distrugerea idealurilor tradiționale, scriitoarea propune o perspectivă de combatere a tradițiilor patriarhale, confirmând apartenența sa la mișcarea feministă.

Feminista Carter polemizează cu teoria lui Freud (în primul rând, cu complexul lui Oedip), fiind autoarea unei „concepții de identitate aflate sub egida postmodernismului”⁶³. Atitudinea scriitoarei față de psihanaliză este una contradictorie. Pe de o parte, ea utilizează noțiuni psihologice aparte („subconștient”, „latent”). Pe de altă parte, scriitoarea inventează teorii aparte despre absurditatea acestor noțiuni⁶⁴. Contactând cu teoriile lui Sigmund Freud, Angela Carter subliniază că utilizează noțiunile psihanalizei, fiindcă nu le poate înlocui cu altele, dar le consideră destul de problematice⁶⁵. Natalia Șamsutdinova scrie că scriitoarea utilizează ideile psihanalizei pentru a contrazice această teorie, dar și pentru a protesta împotriva „subconștientului societății patriarhale”⁶⁶.

În nuvela *Gazda casei cu iubire* (*The Lady of the House of Love*, 1979) scriitoarea povestește despre „existența singuratică a unei femei-vampir”, rudă cu Vlad al III-lea, cunoscut ca Vlad Dracula (Diavolul) sau Vlad Țepeș⁶⁷. Cu ajutorul unei femei străine, vampirul atrage spre sine diverse persoane, le omoară și le bea sângele. În nuvelă se povestește despre relațiile femeii-vampir cu un ofițer britanic. Pe de o parte, ea simte că-l iubește. Pe de altă parte, ea ar dori să-i bea tot sângele⁶⁸.

Trudi Van Dyke subliniază că nuvela Angelei Carter este o poveste despre vampiri, o poveste care arată că iubirea poate să facă minuni⁶⁹. De remarcat că nuvela este scrisă într-un stil tradițional, preluat de la autorul irlandez Brad Stoker⁷⁰. Această „short story” conține și o idee filosofică. Exemplul unei femei-vampir nu este întâmplător. Carter arată situația femeii de azi în contextul societății patriarhale. Variațiunea metaforică a imaginii

vampirilor demonstrează o atitudine indiferentă a societății față de problemele femeilor. Și aceasta din motivul că inima vampirilor este una moartă. Vampirii nu au emoții și nu simt durere. Angela Carter evidențiază unele condiții speciale care sunt importante pentru ca femeia să fie respectată în societate. Principala condiție este, însă, intrarea în societate ca un obiect al iubirii. Andrew Maunder este de părere că Angela Carter îndeplinește rolul de „pornograf moral”, care „utilizează pornografia ca o formă a criticii relațiilor dintre bărbați și femei”⁷¹.

Merită menționat faptul că critica feministă și ironizarea procesului de popularizare / socializare a femeii prin intermediul degradării ei morale este în strânsă legătură cu minimalizarea imaginii bărbatului, care capătă trăsături grotești și brutale.

Trudi Van Dyke a observat că imaginea băiatului care a nimerit în castelul femeii-vampir este o imagine a „unui ostaș în zale noi”⁷². Angela Carter arată efemeritatea imaginii bărbatului „ideal”, imagine creată de fantezia femeilor.

Angela Carter a adaptat la noile condiții sociale și povestea fraților Grimm, *Albă ca zăpada* (*The Snow Child*, 1979). Autoarea descrie promenada unei familii de nobili timp de iarnă. Familia se întâlnește cu o fată dezbrăcată. Bărbatul decide să o „socializeze”. În mod mistic bărbatul o dezbracă (imaginar) pe propria soție și o îmbracă pe tână fată⁷³. Unii autori consideră că în nuvela Angelei Carter bărbatul ar dori să se transforme într-un copil. Albă ca zăpada devine un simbol al atracției sexuale. Deci, Albă ca zăpada este „o fantezie masculină”, ea este o imagine înghețată a unei realități masculine⁷⁴.

În acest mod Angela Carter modelează diverse situații în relațiile dintre bărbați și femei. Modelul actual, în opinia autoarei, este forma acceptată de bărbați. Deci, femeile se acomodează la realitatea masculină, și nu invers. Autoarea demonstrează că imaginile feminine sunt artificiale, ele sunt născute de iluzii masculine și de egoismul bărbaților. E. Djordan scrie despre nuvela Angelei Carter că „moartea Albei ca zăpada nu este o moarte feminină, ci mai degrabă o moarte a iluziilor bărbaților despre femei”⁷⁵. Stereotipurile actuale nu prevăd reabilitarea naturii feminine. Femeia trebuie doar să aleagă modele false și artificiale ale comportamentului social.

Nuvela *Alba ca zăpada* este analizată din punct de vedere al simbolisticii psihanalitice. M. Caser susține că „femeia este o imagine pornografică a bărbatului”. Cercetătoarea subliniază că în nuvelă bărbatul o îmbracă imaginar pe tână fată, dar o dezbracă pe propria soție. Angela Carter explică acest pasaj în felul următor: „Hainele erau în imaginea bărbatului un simbol al civilizației, pe când goliciunea fetei era un simbol al relației cu natura”. De aceea, dezbrăcând și îmbrăcând femeia, bărbatul parcă i-ar acorda un anumit „statut social”⁷⁶. Cu ajutorul acestor metode literare scriitoarea formează imaginea femeii contemporane în societate. Pentru obținerea unor privilegii, femeia trebuie să poarte o anumită mască, care este pe placul bărbatului. Femeia este nu numai o imagine localizată a fanteziilor bărbaților, dar și o demonstrare a atitudinilor sociale rudimentare, bazate pe stereotipuri și idei patriarhale.

Realitățile sociale au un impact și asupra relațiilor dintre femei. Nuvela descoperă un aspect interesant al concurenței dintre femei⁷⁷. În lumea condusă de bărbați femeile trebuie să lupte pentru un rol privilegiat. Femeile luptă între ele, seucid, se omoară, însă până la urmă toată lumea este în pierdere.

În contextul problematicii studiului de față trebuie să analizăm și nuvela Angelei Carter (*Regele Pădurii*) (*Erl-King*, 1979). Angela Carter se bazează pe legenda daneză despre Regele Elfilor. Eroina nuvelei se plimbă printr-o pădure și găsește o casă. Este vorba de casa Regelui Pădurii. Dialogul cu cititorul deseori se aseamănă cu un monolog intern. Femeia din pădure este una matură, cu o viziune formată despre lume⁷⁸. Nuvela se

bazează pe două aspecte aparte ale imaginii femeii: imaginea unei femei independente și curioase⁷⁹. Femeia se plimbă prin pădure, însă cam greu se adaptează la noile condiții ale lumii Regelui Pădurii. Această pădure este simbolul societății condusă de bărbați.

Pădurea devine pentru femeie o închisoare: „Fata a intrat în pădure la fel de sigură ca și Scufița Roșie, care mergea spre bunicuță, însă lumina din pădure este alta. Fata va fi prinsă în capcana propriilor *iluzii* (sublinierea noastră – *O. D.*). Toată pădurea este o mare închisoare”⁸⁰. Autoarea descrie motivele căderii femeii în capcana iluziilor. Angela Carter subliniază că femeia nu poate analiza obiectiv situația, iar fantezia nu-i permite să ia sub control realitatea. Autoarea scrie că „pădurea devine tot mai deasă și tot mai deasă, ea devine blocată ca niște cutii chinezești; perspectiva ieșirii din pădure devine minimală. Femeia vrea să se apropie de un scop imaginar, însă acesta fuge de călător”⁸¹. Atmosfera pădurii devine un factor dominant, care nu-i permite femeii să gândească liber.

Metafora îndrăgită a scriitoarei este pădurea. Autoarea face o aluzie la comedia shakespeariană *Visul unei nopți de vară*⁸². Atmosfera mistică a pădurii este completată cu aspectul straniu al pământului. Pământul este verde, cafeniu, auriu, murdar. Autoarea scrie și despre culorile pădurii, despre lumina care apare printre frunzele copacilor⁸³. În pădure se simte un miros de pucioasă. În tradițiile literare occidentale „pucioasa” este considerată un element al iadului. De aceea, Angela Carter subliniază în partea introductivă a nuvelei că „femeia a fost blestemată de la bun început”⁸⁴.

Emoțiile, gândurile și imaginea eroului principal sunt determinate de atmosfera mistică a pădurii. Pădurea creează o incertitudine mistică. Angela Carter pare a fi interesată în dezvoltarea unor idei romantice, însă spre deosebire de romanticii care considerau că natura este o sursă de inspirație, scriitoarea britanică consideră natura o sursă a morții și întemnițării. De aceea, Regele Pădurii este un rege al morții⁸⁵. Atmosfera romantică este una mistică, dar și gotică. Eroul principal este pasionat de pădure, însă pasiunea este o iluzie, un construct artificial și magic. Eroul principal simte o mare bucurie în preajma întâlnirii cu Regele Pădurii.

Motivul tainei din nuvela *Regele Pădurii* se bazează pe o concepție surrealistă, cu simboluri și imagini fantastice. Angela Carter face o aluzie și la teoria lui Freud. Scott Dimovitz consideră că în pofida naturii surrealiste („sinteza Freud-Hegel”) a operelor Angelei Carter, ea refuză la imagini surrealiste pure, fiindcă autorii surrealiști erau de părere că femeia este o taină, care trebuie analizată cu ajutorul teoriei psihanalitice⁸⁶. Autoarea creează o parodie a concepțiilor despre „neclaritatea femeii” cu ajutorul transformării bărbatului într-un monstru, rege al stihiiilor.

Angela Carter compară pădurea cu închisoarea: „Pădurea devine tot mai deasă”⁸⁷. Este interesant faptul că pădurea are anumite trăsături umane: „oamenii nu pot nimeri în pădure fără să aducă hărți socioculturale”⁸⁸. În pădure pot fi întâlnite diferite variații ale proiectelor eroilor operei (a fetei și a Regelui), însă realitatea deformată a pădurii nu permite autoarei să ajungă la unele concluzii logice.

Armonia absolută în relațiile dintre rege și pădure este o demonstrare a faptului că Regele Pădurii este și rege al stihiiilor. Casa Regelui este simbolul civilizației⁸⁹. Angela Carter descrie rolul eroului în stihie. Natura în acest context îndeplinește rolul de armonizare a relațiilor dintre bărbat și femeie. Societatea contemporană a refuzat la regulile naturii. Femeia este discriminată, ea trebuie să se acomodeze la realitățile social-economice. Chiar și natura, care este o sthie feminină, devine cu timpul un element al lumii bărbaților. Nuvela analizată reprezintă o poziție a feminismului radical. „Alte femei caută fericirea în relațiile cu bărbații, însă autoarea refuză la astfel de relații. Ea dorește să omoare imaginea lumii masculine, pentru a-l fugări din lume pe Creatorul-bărbat”,

scrie G.Linkin⁹⁰. Criticul literar se referă la finalul nuvelei. Fiind în îmbrățișarea Regelui Pădurii, femeia decide să-l omoare. Dacă nu-l va omori, ea va trebui să moară singură. Femeia trebuie să facă o alegere: să distrugă imaginea masculină din propria viață, sau să-și piardă individualitatea.

Cercetătoarea K. Palia scrie că în nuvelele Angelei Carter evoluția evenimentelor „începe cu Rousseau și ajunge până la Marchizul de Sade”⁹¹. Angela Carter critică ideile lui Rousseau despre puritatea umană și subliniază că existența este una patologică. În timpul vieții, omul este în căutarea purității, însă are de luptat cu stihiiile neostoite și cu atracția sexuală. De aceea, spațiul masculin, care este reprezentat cu ajutorul simbolului pădurii, este unul crunt și instabil. Acest spațiu dorește să înghită femeia, să o înrobească.

Aspectul feminist al textelor Angelei Carter este explicat și cu ajutorul faptului că în nuvela *Regele Pădurii*, Regele este simbolul dominării. Femeia din pădure este o jertfă, care a nimerit în „capcana robiei”⁹². Pentru a o atrage spre sine, Regele Pădurii utilizează muzica, care creează o atmosferă a hipnozei. În această atmosferă Regele devine „proprietarul femeilor”. G. Linkin consideră că Angela Carter se bazează pe metafora veche a „coliviei de aur și a vieții idealizate” sau pe metafora „coliviei subiectivității romantice”. În aceste „colivii” femeia devine o imagine deformată a bărbatului⁹³.

Pe de altă parte, trebuie studiată și acceptarea voluntară de către femeie a rolului de jertfă. Această acceptare este una simplă, fiindcă femeia refuză la responsabilitate pentru alegerea făcută⁹⁴. Femeia din nuvela amintită dorește să nimerască în casa Regelui Pădurii. Poziția feministă a autoarei apare în contextul criticilor adresate doctrinei creștine privind subordonarea femeii bărbatului.

Scott Dimovitz analizează nuvelele Angelei Carter din punct de vedere al metaforelor dominante. Criticul literar este de părere că autoarea deseori utilizează metafora „oglinzilor”⁹⁵. Simbolul oglinzii semnifică în nuvelele autoarei un moment al despărțirii și al conștientizării unor situații aparte. „Starea dramatică feminină este determinată de dorința de a corespunde viziunilor masculine despre femeie, dar și de a neglija aceste viziuni”⁹⁶. Apare o contradicție interioară, care este descrisă de Angela Carter în operele sale. Autoarea scrie despre „stadiul oglinzilor” în procesul de cunoaștere, adică despre procesul de cunoaștere a persoanei în urma refuzului la propria identitate⁹⁷.

În linii generale, feminismul clasic al Angelei Carter a dezvoltat problema statutului marginal al femeii în societatea patriarhală. Metamorfozările temelor clasice i-au permis scriitoarei să se concentreze asupra unor momente literare originale. Autoarea analizează

gândirea care se bazează pe stereotipe, dar mai ales atitudinea bărbaților față de femei. Angela Carter demonstrează că femeia este „o păpușă” în lumea contemporană – „o păpușă în mâinile bărbaților”. Scriitoarea britanică a arătat care sunt consecințele atitudinii idealizate a femeii față de căsătorie. Autoarea subliniază că femeia idealizează fericirea și tendința de a atinge anumite rezultate pe contul exploatării statutului social și material al bărbatului (*Camera cruntă*). Scriitoarea dezvoltă în fața cititorilor un proiect literar al luptei femeii pentru „dreptul de a fi prima”. Această luptă, însă, nu va fi eficientă, fiindcă femeia depinde în mare parte de opiniile bărbaților (*Albă ca zăpada*).

Autoarea a hiperbolizat tendința feminină oarbă de a se integra în contextul experienței masculine cu ajutorul identificării cu diverse tipuri ale gândirii și comportamentului bărbătesc (ceea ce va determina moartea femeii). În opinia autoarei femeia depinde de opiniile și critica bărbaților. Pe de altă parte, Angela Carter arată adevărata forță a iubirii, care umanizează societatea indiferent de vârstă și sex. Angela Carter avertizează că femeia poate să se dizolve în lumea patriarhală iluzorie, mai ales în situația dominării unor emoții și sentimente feminine. La un moment dat femeia poate să accepte lumea masculină și să devină prizoniera societății (*Împăratul pădurii*).

Traducere din limba ucraineană de Marin Gherman

NOTE

1. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter* (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 9.
2. Lorna Sage, *The Savage Sideshow: A Profile of Angela Carter*, în „The New Review”, 1977, Vol. 4, 39/40, p. 51.
3. Tatiana Krasavcenko, *Angela*, în *Enciklopediceski slovar anhliiskoi literatury XX veka* (red. A. P. Saruhanean), Moscova, Ed. Nauka, 2005, p. 186.
4. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter* (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 11.
5. Lorna Sage, *The Savage Sideshow: A Profile of Angela Carter*, în „The New Review”, 1977, Vol. 4, 39/40, p. 51.
6. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter* (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 9.
7. Scott Dimovitz, „*I was the subject of the sentence written on the mirror*”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.
8. N. Șamsutdinova, „*Magiceski realism*” v sovremennoi britanskoi literature, avtoreferat disertației, spețialnosti 10.01.03, „Literatura narodov stran zarubejia”, Moscova, 2008, p. 4.
9. *Ibidem*, p. 9.
10. *Ibidem*, p. 22.
11. Tatiana Krasavcenko, *Angela*, în *Enciklopediceski slovar anhliiskoi literatury XX veka* (red. A. P. Saruhanean), Moscova, Ed. Nauka, 2005, p. 186.
12. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter* (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism), Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 10-11.
13. *Ibidem*, p. 11.
14. Scott Dimovitz, „*I was the subject of the sentence written on the mirror*”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.

15. Sarah Falcus, *Angela Carter*, în “The Facts on File Companion to the British Short Story”, New York, American Library Association, 2007, p. 66.
16. *Putevoditel po angliiskoi literature*, pod redakțieiu M. Drebl, Dj. Stringer, Moscova, Raduga, 2003, p. 319.
17. T. Kononeko, *Osoblivosti reprezentatii gendernoi tematiky v Britanskii jinocii prozi ostannioi tretini XX st.* (A. Carter, F. Veldon, J. Winterson): avtoreferat disertații, spețialnost 10.01.04, „Literatura zarubijnyh krain”, Kiev, 2008, 19 p.
18. Idem.
19. Andrew Maunder, *The Facts on File Companion to the British Short Story*, New York, Facts on File, 2007, p. 39.
20. *Ibidem*, p. 39-40.
21. O. Babeliuk, *Printipy postmodernistkogo tekstotvorennea suciasnoi amerikanskoi prozy maloi formy (monografie)*, Drogobyci, Vymir, 2009, p. 53.
22. Mihailo Bahtin, *Sobranie socinenii*, Moscova, *Ruskie Slovarei, Iaziki slovianskoi kultury*, 1997–2010, p. 521.
23. *Ibidem*, p. 349.
24. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 4-5.
25. *Ibidem*, p. 17.
26. Mihailo Bahtin, *Sobranie socinenii*, Moscova, *Ruskie Slovarei, Iaziki slovianskoi kultury*, 1997–2010, p. 521.
27. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 15.
28. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of „Erl-King”* [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
29. K. Palia, *Liciny seksualnosti*, Ekaterenburg, U-Factoria, 2006, p. 290.
30. *Ibidem*, p. 40.
31. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 22.
32. *Ibidem*, p. 15.
33. *Ibidem*, p. 3.
34. *Ibidem*, p. 4.
35. Idem.
36. *Ibidem*, p. 24.
37. *Ibidem*, p. 67.
38. *Ibidem*, p. 8.
39. *Ibidem*, p. 10.
40. *Ibidem*, p. 23.
41. *Ibidem*, p. 4.
42. *Ibidem*, p. 8.
43. *Ibidem*, p. 12.
44. *Ibidem*, p. 10.
45. *Ibidem*, p. 3-4.
46. *Ibidem*, p. 8.
47. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism)*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 7.
48. Scott Dimovitz, „I was the subject of the sentence written on the mirror”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.

49. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 23.
50. *Ibidem*, p. 23-24.
51. *Ibidem*, p. 24.
52. Sarah Falcus, *Angela Carter*; în „The Facts on File Companion to the British Short Story”, New York, American Library Association, 2007, p. 66.
53. Sarah Gamble, *The fiction of Angela Carter (Icon Reader's Guides to Jeff Vander Meer Essential Criticism)*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2001, p. 7.
54. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 24.
55. *Idem*.
56. *Ibidem*, p. 6, 23.
57. Scott Dimovitz, „I was the subject of the sentence written on the mirror”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.
58. Mihailo Bahtin, *Sobranie socinenii*, Moscova, Ruskie Slovarei, Iaziki slovianskoi kultury, 1997–2010, p. 521.
59. Tatiana Krasavcenko, *Carter Angela*, în *Enciklopediceski slovar anhliiskoi literatury XX veka* (red. A. P. Saruhanean), Moscova, Ed. Nauka, 2005, p. 185.
60. Angela Carter, *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 5.
61. *Ibidem*, p. 21.
62. *Ibidem*, p. 24.
63. Scott Dimovitz, „I was the subject of the sentence written on the mirror”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.
64. *Ibidem*, p. 2.
65. *Ibidem*, p. 2-3.
66. N. Şamsutdinova, „Magiceski realism” v sovremennoi britanskoi literature, avtoreferat disertații, spețialnosti 10.01.03, „Literatura narodov stran zarubejia”, Moscova, 2008, p. 4.
67. Andrew Maunder, *The Facts on File Companion to the British Short Story*, New York, Facts on File, 2007, p. 229.
68. Angela Carter, *Hoziaika doma liubvi*, în *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 59–69.
69. Trudi Van Dyke, *Lady of the House of Love. Angela Carter*, “The facts on file companion to the British short story”, New York, American Library Association, 2007, p. 229.
70. *Idem*.
71. Josh Miller, *Doris Lessing*, “The Facts on File Companion to the British Short Story”, New York, American Library Association, 2007, p. 238–239.
72. Trudi Van Dyke, *Lady of the House of Love. Angela Carter*, “The facts on file companion to the British short story”, New York, American Library Association, 2007, p. 229-230.
73. Angela Carter, *Snegurocica*, în *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 59.
74. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of „Erl-King”* [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
75. *Idem*.
76. *Idem*.
77. *Idem*.
78. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of*

- „*Erl-King*” [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
79. Idem.
 80. Angela Carter, *Lesnoi țar*, în *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 54-55.
 81. *Ibidem*, p. 55.
 82. *Entiklopediceskii slovari angliiskoi literatury XX veka*, Moscova, Nauka, 2005, p. 186.
 83. Angela Carter, *Lesnoi țar*, în *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 55.
 84. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of „Erl-King”* [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
 85. Idem.
 86. Scott Dimovitz, *I was the subject of the sentence written on the mirror: Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.
 87. Angela Carter, *Lesnoi țar*, în *Krovavaia komnata*, Moscova, Eksmo, Domino, 2005, p. 54.
 88. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of „Erl-King”* [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
 89. Idem.
 90. Idem.
 91. K. Palia, *Liciny seksualnosti*, Ekaterenburg, U-Factoria, 2006, p. 290.
 92. Angela Carter, *The Bloody Chamber Summary and Analysis: Summary and Analysis of „Erl-King”* [Electronic resource], Access mode: <http://www.gradesaver.com/the-bloody-chamber/study-guide/section5>.
 93. Idem.
 94. S. Bovuar, *Druga stat: v 2 T.*, Kiev, Osnovy, 1994, v. 1, p. 146–149.
 95. Scott Dimovitz, „*I was the subject of the sentence written on the mirror*”: *Angela Carter's Short Fiction and the Unwriting of the Psychoanalytic Subject* [Electronic resource], “Literature Interpretation Theory”, 2010, Jan. 21, http://www.regis.edu/content/fac/pdf/Scott_Dimovitz_Carter3.pdf.
 96. I. Jerebina, „*Prociti moe jelanie...*” *Postmodernism. Psihoanaliz. Feminism*, Moscova, Ideea-Press, 2000, p. 144.
 97. N. Șamsutdinova, „*Magiceski realism*” *v sovremennoi britanskoi literature*, avtoreferat disertații, spețialnosti 10.01.03, „Literatura narodov stran zarubejia”, Moscova, 2008, p. 4.

SUMMARY

The feminist writer Angela Carter (1940–1992) has been listed in „The Times” as one of the greatest British authors since 1945. She is the winner of the Somerset Maugham Award. The works of Angela Carter are being compared to the plays of William Shakespeare, novels of Fyodor Dostoyevsky and Honore de Balzac, the magical realism of Borges and Marquez. The author borrowed separate elements from dadaism, surrealism, psychoanalysis, Hollywood movies and experimental European films.

Angela Carter is considered a feminist writer and has always underlined that she tries to represent a feminine reality in her works. The literary critic Sarah Gamble considers Angela Carter’s feminism foresees a revision of pornographical texts by Marquis de Sade. The writer tends to wipe out any feminine illusions as to the marriage, the ideal love of

husbands for their wives, men who amalgamate their wives' identities with the ones of the other women, the strong nature of men, the disappearance of the „ideal of a male” as a result of communicating with men.

The variations of the classical subjects are understood in the context of some modern ones, e.g. violence, sadism, relations to the tragic events from the Marquis's hidden camera, the poetization of his masochistic practise. The feminine characters of Angela Carter's novels permit the men to treat them in a crude and somewhat brutal way. The women in the British writer's works have a hidden sexual appeal to men, though longing for independence at the same time.

Being in touch with Sigmund Freud's theories, Angela Carter emphasises the psychoanalytical concept usage as a result of lack of replacement of the above, yet finds it problematic enough. The Russian scientist Natalya Shamsudinova writes that, the writer uses the psychoanalytical concept, in fact, to contradict it, as well as protest against „the patriarchal society subconsciousness”.

Generally speaking, the classical feminism of Angela Carter developed the marginal status of a woman within the patriarchal society. The metamorphisation of the classical subjects made it possible for the writer to concentrate over some original literary stances. The author analyzes the stereotypical thinking, but mostly the attitude of men towards women. Angela Carter demonstrates, that the woman is „a doll” in the modern world. The writer develops a literary project of the woman's fight for „the right to be the first”. This fight, however, won't be efficient since the woman depends mostly on the men's opinions.

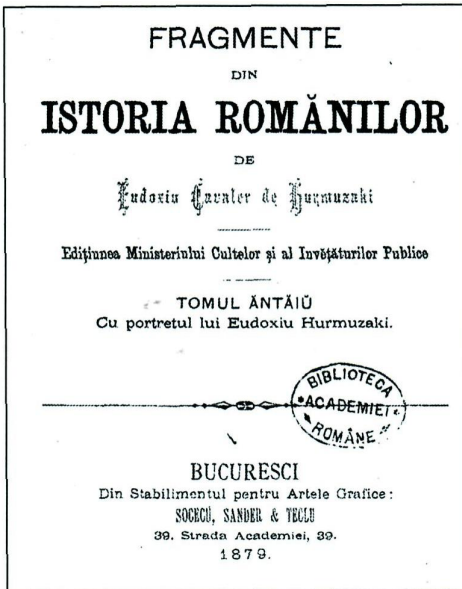
Angela Carter shows the real power of love which humanizes the society, on the other hand. She warns us, that the woman can dissolve in the illusionary patriarchal world, especially in the case of some feminine dominating emotions and feelings. At some point, the woman can accept the man's world and become the society's captive.

MIHAI EMINESCU ȘI TRADUCEREA DIN GERMANĂ A
FRAGMENTE-LOR DIN ISTORIA ROMÂNILOR (VOL. I) DE EUDOXIU
HURMUZAKI

Ilie Luceac

Cernăuți

Opera lui Mihai Eminescu – „omul deplin al culturii românești” – de o sută de ani și ceva încoace a cunoscut o arie de investigații care întrece orice imaginație. La 15 iunie 2014 s-au împlinit 125 de ani de când Eminescu a trecut în nemurire, însă interesul pentru gândirea sa poetică, filosofică, istorică rămâne viu și astăzi pentru cercetătorii din zonele de investigații ale „labirinticelor laboratoare” eminesciene. Cu toate că se discută aprins și se publică intens studii și monografii întregi despre opera poetului, multe întrebări nedelegate „abundă încă înăuntrul personalității și creației lui Eminescu. Discreția suverană a prințului poeziei românești, solilocul neîntrerupt în care s-a închis cu privire la sine fac cu atât mai înverșunată setea de adevăr a cercetărilor care investighează reluând, recitind, aspirând spre o relectură ideală a manuscriselor, în măsură să elucideze măcar o parte din dubii ori incertitudini”¹.

Ceea ce ne-am propus în studiul de față este o încercare de a scoate în evidență o fațetă mai puțin cunoscută și discutată a poetului național, și anume, cea a lui Eminescu–traducătorul. Pe lângă traducerile pe care le-a efectuat din lirica universală, mai ales din poezia germană, se cunosc cinci lucrări pe care le-a tradus Eminescu, fie integral, fie parțial. Prima lucrare tradusă de poet este *Arta reprezentării dramatice* de Heinrich Theodor Röttscher. Iată ce scrie acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga în legătură cu această primă traducere eminesciană: „Când tânărul fascinat de teatru (ca Shakespeare ori Goethe în alt timp) precedea, prin 1868, deci pe la 18 ani, la tălmăcirea tratatului care devenise clasic, despre *Arta reprezentării dramatice*, a hegelianului Heinrich Theodor Röttscher, destul de curând apărută în ediția a II-a

(Leipzig, 1864), cartea era la noi prea puțin cunoscută și, datorită dificultății ei, ar fi fost prea puțin utilă actorilor, oamenilor scenei cărora aparent le era destinată.

În schimb, a fost de o maximă utilitate traducătorului, care, suflor, copist, actor improvizat, a trecut prin anii săi de teatru într-adevăr ca printr-o ucenicie [să ne aducem aminte de trupele teatrale Fany Tardini și Mihail Pascaly, ale căror spectacole au fost

frecventate de către liceanul Mihai Eminovici, la Cernăuți – n.n. I.L.J], asemenea aceleia recomandate de Goethe în *Wilhelm Meister Lehrjahre*, ucenicie care însă și-a dobândit un temei teoretic cu o lungă bătaie în timp și cu o explozie întârziată în alt compartiment al gândirii, al celei filosofice”².

Traducerea celei de a doua lucrări, *Critica rațiunii pure*, a constituit o adevărată întâlnire a „geniului tânăr eminescian cu filosofia kantiană”. Traducerea din *Critica rațiunii pure*, „a fost săvârșită, ca lucrare sistematică, în anii studiilor berlineze, adică între anii 1872-1874. Chiar dacă au existat tentative anterioare confirmate de Ioan Slavici în *Amintiri*³ sau prelungiri ale acestei îndeletniciri în țară, până în 1875, și chiar 1877”⁴, după cum atestă și datarea unei file de manuscris eminescian⁵. Cert rămâne faptul că „Eminescu începe traducerea în română a *Criticii rațiunii pure* la Berlin. Faptul este bine cunoscut. (...)

Dar din bilanțul anilor petrecuți la Berlin, scrie cercetătoarea și scriitoarea Iliana Gregori, nu poate lipsi chestiunea raportului dintre filosofie și știință... Mi se pare de asemenea oportun, spune ea, să reevaluăm în acest sens și relațiile lui Eminescu cu editura Brockhaus, stabilite încă din anii berlinezi. S-a dat, cred, până acum prea puțin atenție colaborării lui la celebra Enciclopedie din Leipzig. Această secvență din activitatea sa științifică trebuie în primul rând integrată biografic–și anume ca o urmare a sejurului la Berlin. În ce privește volumul de muncă investit de Eminescu și calitatea «prestației» sale, posteritatea are încă datorii de onorat... Alături de Titu Maiorescu, A. D. Xenopol ș. a., el contribuie nemijlocit la pătrunderea României în conștiința culturală germană. Eminescu trebuie recunoscut așadar drept coautor al progresului de-a dreptul istoric pe care-l înregistrează cunoștințele despre România în spațiul de limbă germană după 1871”⁶.

Grație dr. Amita Bhowe știm astăzi cu siguranță că Eminescu a tradus și din sanscrită. „Manuscrisul constând din trei caiete autografe de la Biblioteca Centrală Universitară din Iași este traducerea unei *Kritische Grammatik der Sanskrita Sprache in Kurzerer Fasung* de Franz Bopp, Berlin, 1845, cuprinzând și pagini din *Glossarium comparativum linguae sanscritae*, tot de Bopp. Analiza lui atentă a dus-o pe doamna Bhowe la concluzia că traducerea a fost întreprinsă după întoarcerea de la Berlin unde, probabil, urmăse cursurile lui Albrecht Weber”⁷ și că, în linii generale, de la caligrafie la ortografie, la fonetică și lexic, „Eminescu dă dovadă să fi știut sanscrita suficient de bine pentru a înțelege un text sanscrit cu ajutorul notelor și al traducerilor într-o limbă europeană”⁸.

Referindu-se la etapa berlineză a activității poetului, doamna acad. Bușulenga scria că „pentru orizontul cunoașterii eminesciene, etapa traducerii din Kant are o însemnătate cu totul particulară. (...) Berlinul a însemnat față de Viena o reducere a suprafeței interesului filosofic și de cultură în genere, dar o notabilă și hotărâtoare adâncire pe suprafața explorată. De la interesul pentru rațiunea practică, Eminescu a trecut la săparea în adâncime a rațiunii pure, la urmărirea modului în care Kant demonta, ca un ceasornicar genial, mecanismul cunoașterii”⁹.

Altă lucrare din care Eminescu a tradus doar câteva capitole a fost *Principiile* de Niccolò Machiavelli. „Eminescu a întreprins, pentru întâia oară la noi, traducerea unor capitole din *Principiile* (în speță, capitolul XVIII: *Până unde trebuie să-și fie un principe cuvântul și până unde nu*, și capitolul XIX: *Să te ferești de dispreț și de ură*), traducere dată la lumină prima dată de G. Călinescu. Și anii traducerii, concordând cu epoca mai generalului interes față de Machiavelli, se plasează, pare-se, prin anii 1880-1881, scrie acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, de când datează și celelalte articole din „Timpul”, în care autorul italian era pomenit (din lunile ianuarie 1880 și iunie 1881)”¹⁰.

Orizontul culturii eminesciene cuprinde în spațiul tălmăcirilor efectuate de poet și o traducere din Eudoxiu Hurmuzaki, pe care Mihai Eminescu a realizat-o în mod exemplar.

Este vorba de primul volum, cu pagina de titlu a originalului: Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*. Herausgegeben vom fürstlich rumänischen Cultus- und Unterrichts- Ministerium. Erster Band. Mit Eudoxius Hurmuzaki's Porträtt. [*Fragmente din Istoria Românilor* de Eudoxiu Cavalier de Hurmuzaki. Edițiunea Ministeriului Cultelor și al Învățăturilor Publice. Tomul întâiu. Cu portretul lui Eudoxiu Hurmuzaki]¹¹.

Acest volum al *Fragmente-lor din Istoria Românilor* de Eudoxiu Hurmuzaki în traducerea lui Mihai Eminescu întrunește șase capitole, grupate în două părți, și anume: 1. *Istoria principatelor românești înainte de constituirea lor neatârnată*; 2. *De la descălecarea principatelor românești până la pierderea neatârării lor*. Volumul cuprinde două note introductive. Una semnată în mai 1879 de către Dimitrie A. Sturdza și intitulată *Eudoxiu Hurmuzaki*, descrie activitatea politică și, parțial, cea culturală a patriotului bucovinean. Cea de a doua notă, intitulată *Familia Hurmuzaki*, este semnată de George Barițiu, un bun cunoscător și prieten al familiei Hurmuzaki. În ea se vorbește despre contribuția acestei celebre familii la procesul de formare a conștiinței naționale a bucovinenilor, cât și la îmbogățirea patrimoniului cultural românesc, în general. Ambele note au apărut în fascicule aparte și sunt cunoscute de cercetători. Volumul se încheie cu un indice alfabetic de nume proprii (*Izvod de numirile cuprinse în această carte*), pe care Eminescu l-a îmbogățit considerabil luând ca bază pe cel al originalului în limba germană. Poetul a furnizat mai multe informații la fiecare din numele care apare în *Index-ul german*. La sfârșitul volumului este dată și o listă bibliografică, intitulată *Registrul autorilor*.

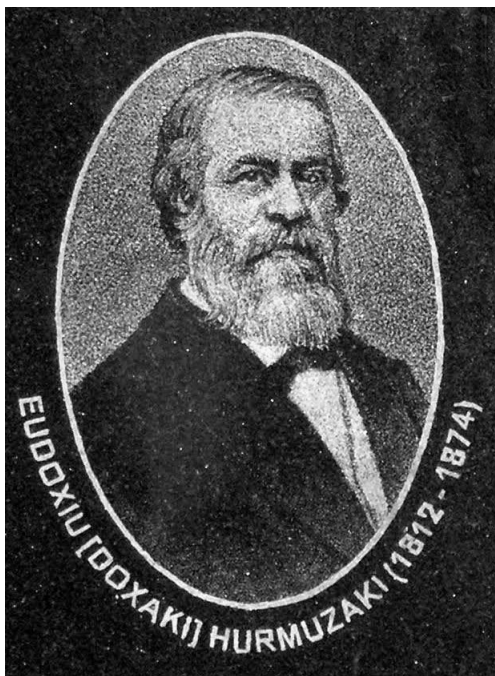
Traducerile eminesciene, și în special, tomul întâi din *Fragmente-le...* lui Hurmuzaki, îmbracă o importanță cu totul particulară care explică, probabil, și necesitatea republicării lor în ultimii ani. „Evident, nu întotdeauna și nu pretutindeni o traducere înseamnă neapărat o verigă semnificativă, de neclintit, legându-l pe tălmăcitor de autorul textului original, scria doamna academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta. De cele mai multe ori, între cei doi s-ar putea să fi intervenit o întâmplare, o motivație cu o doză considerabilă de aleatoriu, care să nu angajeze decât simplele, exterioarele abilități profesionale ale celui dintâi. Destul de rar se întâlnesc între traducător și textul tradus interese reale de cultură sau preferințe personale care să izbutească a stârni peste ani, în cititorii târzii, întrebări privitoare la interferențele de câmpuri culturale, la orizonturile de informație transferate, la afinitățile mai de suprafață ori mai de profunzime. Și mai rar însă se străvăd în traduceri rațiuni adânc formative, din acelea care joacă un rol determinant în orientările fundamentale ale întreprinzătorului de tălmăcire”¹². Între Eminescu-traducătorul și Hurmuzaki-autorul urmărim însă afinități ale „câmpurilor culturale” în ceea ce privește istoria poporului român, afinități „de suprafață și de profunzime”, care determină „orientările fundamentale” ale traducătorului și interesele comune ale celor doi bucovineni în constituirea, pe bază de documente, a periplului istoric al poporului român, popor pus la încercare de atâtea ori de către talazurile sorții, adeseori neprielnică în ceea ce privește coagularea și afirmarea lui în istorie. Așa încât, „pe tărâmul istoriei naționale, ca și al istoriografiei, Eminescu s-a desfășurat cu dragoste în primul rând, cu o neobișnuită participare afectivă, socotindu-le întru totul relevante pentru spiritul nației manifestat în ele. Istoria dezvăluia sau ajuta la dezvăluirea specificității unui popor, punea în valoare caractere particulare, arăta țeluri pe care coerența și organicitatea gândirii eminesciene le cerea, le reclama pretutindeni. (...) Pentru aceste rațiuni, traducerile

întreprinse de Eminescu, mai toate realizări ale anilor tinereții, prezintă un interes de o natură mai deosebită”¹³.

Referindu-se la atitudinea lui Eminescu față de sinteza istorică a lui Eudoxiu Hurmuzaki, istoricul literar Dimitrie Vatamaniuc face următoarea remarcă: „Comisia documentelor istorice, al cărei secretar era Ioan Slavici, îl însărcinează pe Eminescu să traducă primul volum din cele cinci ale tratatului lui Eudoxiu Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*. Poetul face traducerea în Oltenia, la moșia Florești din Valea Gilortului a junimistului Nicolae Mandrea, în vara anului 1878. [...] El s-a aflat acolo vreo câteva săptămâni, pentru a-și reconforta sănătatea, la îndemnul doctorului Kremnitz. Poetul traduce fără nici un efort volumul de istorie al lui Hurmuzaki. Prin aceste traduceri Eminescu și Slavici aduc o contribuție din cele mai importante în domeniul istoriografiei noastre naționale. [...] Eminescu găsea în tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki evocarea în culori luminoase a unor epoci din istoria noastră națională cum sunt domniile lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Matei Basarab. Sunt domnii de stabilitate și progres în istoria națională și poetul le invocă frecvent în proza sa politică. [...] Poetul găsea în prezentarea domniei lui Mircea cel Bătrân, din tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki, informații ce-i puteau servi la elaborarea *Scrisorii III*, publicată în 1881”¹⁴.

Nu vom stăruii în acest material asupra faptului că sub pretextul de a traduce tratatul lui Hurmuzaki, Eminescu, la insistența guvernului liberal I. A. Cantacuzino și prin stăruința lui Maiorescu, a fost îndepărtat pentru câteva luni din redacția „Timpului”, organ de presă al opoziției conservatoare. Înlăturarea lui Eminescu de la redacția ziarului a fost considerat ca cel mai nimerit pas pentru menținerea orientării politice externe a țării în limitele fixate prin Declarația din aprilie 1877. În urma efectului de bumerang a avut de câștigat cultura românească, prin faptul că poetul a avut răgazul să traducă un volum din *Fragmentele* lui Hurmuzaki.

Faptul că anume lui Mihai Eminescu i-a fost hărăzit să traducă primul volum din sinteza istorică a lui Hurmuzaki este semnificativ pentru posteritate. Doi bucovineni de geniu își aduc contribuția la o lucrare fundamentală pentru istoria neamului românesc, unul fiind autorul și celălalt traducătorul tratatului. După cum s-a văzut, unele pagini din *Tratatul* de istorie al lui Hurmuzaki i-au slujit poetului național ca punct de reper în creația sa poetică de inspirație istorică. Se cade să amintim de asemenea că traducerea primului volum al *Fragmentele-lor din Istoria Românilor* a fost unica lucrare tipărită de Eminescu sub supravegherea sa personală¹⁵. Poetul face atât traducerea, cât și corectările în procesul redacțional.

Despre paternitatea traducerii nu se mai discută. Problema a fost dezbătută de către istoricii literari. Nu încapă îndoială că traducerea aparține în exclusivitate lui Eminescu. Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga, unul dintre cei mai exigenți cercetători ai vieții și operei poetului scrie: „Știm acum aproape sigur că traducătorul volumului I (Erster Band) din *Fragmente zur Geschichte der Rumänen (Fragmente din Istoria Românilor)* – 1878, este Eminescu, prin coroborarea unor surse de încredere. Se știe și unde, și în ce împrejurări a făcut traducerea”¹⁶. Am amintit și noi mai sus despre locul unde s-a efectuat traducerea din Hurmuzaki, în baza informației citate după eminescologul Dimitrie Vatamaniuc.

Apărut în tipar la 1879, limba și stilul primului volum depășesc pe cele ale volumelor II și III, apărute în 1900. Aceasta nu înseamnă însă că traducerea lui Slavici cedează variantei eminesciene. Doar că la Eminescu fraza se impune prin topica ei pur românească și prin frumusețea stilului.

Vom da un citat plauzibil din ceea ce susținea doamna Bușulenga, care a fost cea mai îndreptățită să vorbească despre nivelul artistic al traducerii în virtutea faptului că a putut să confrunte textul german cu cel român și să aprecieze la justa valoare fluența traducerii românești executată de Eminescu. Iată ce scria domnia sa: „Citind paginile *Fragmentelor din Istoria Românilor* apărute în 1879, rămâi în primul rând surprins de cursivitatea traducerii acesteia față de celelalte, unde efortul echivalențelor era la fiecare pas vizibil, și la nivelul conceptului, și la nivelul cuvântului. Și realizezi de îndată că textul istoric al inimosului boier bucovinean nu pusese în fața traducătorului nici un fel de dificultate. Pe de altă parte, tălmăcitorul însuși mânuia acum limba cu o ușurință și o siguranță incontestabile. Și din alegerea sigură a cuvântului și din structura fluentă, firească a frazei se degajă un fel de plăcere a traducătorului pe care tu însuși o resimți cu plăcere. Uneori, rar ce e drept, ai fi înclinat să spui că o turnură de frază mai ardelenească ar putea să-i aparțină lui Slavici. Dar când dai peste o sintagmă ca «apăsătorul vis aieva al predominării lor»¹⁷ (mongolilor), ca «trupele... roiau împrejură-i... și căutau să-l prindă cu oțărâtă poftă de adulmecare»¹⁸, ca «Ștefan Vodă, atât de viteaz între stânci, ponoară, codri și vizunii»¹⁹, simți din vorbe, din așezarea lor care le dă ritmul inconfundabil, din aerul câteodată ușor arhaizant, simți mâna marelui maestru, pentru care istoria, sinteză a trecutului, devenise cultură încorporată, parte a unei viziuni personale grandioase, integratoare, în care neamul își dobândise îndrituirile și pe planul duratei, și pe acela al eternității»²⁰.

Eminescologul Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române, de asemenea e de părerea că „traducerea lui Eminescu se impune să fie judecată și sub raportul realizării artistice. La puțini scriitori ai vremii – potrivit părerii lui I. Crețu – întâlnim o atât de iscusită alternare a timpurilor verbale ca în traducerea lui Eminescu. Întâlnim pagini unde trecerea acțiunii de la prezent la imperfect, apoi la perfectul simplu sau la mai mult ca perfectul se face cu îndemănare.

Stilul traducerii e curgător, fraza e amplă și clară, de o limpezime surprinzătoare. Din loc în loc sunt folosite construcții specifice, proprii limbii vechi și basmelor, ceea ce dă expunerii o manieră arhaizantă”²¹.

Eminescu avea un cult adevărat pentru cuvânt și idee. „La poetul român, arzătorul interes față de cuvânt a durat toată viața, luând într-adevăr forme dramatice de luptă cu structurile consacrate, de căutare nesățioasă a potrivirii fără greș dintre sens și «nume» (*Unde vei găsi cuvântul ce exprimă adevărul?* ar putea fi pus în exergă). (...) Atenția egală la cuvânt și la concret, la teorie și aplicație, la conținut și formă, într-o tentativă tenace, neîntreruptă, de îmbrățișare a întregului”²², – toate acestea sunt caracteristice și pentru traducerea din Hurmuzaki. Ilustrăm cele spuse cu un citat din tratatul lui Hurmuzaki în

traducerea lui Eminescu: „Cu toată asemănarea cu italienii, nu numai în limbă, ci și-n datine, în purtarea armelor și-n uzul uneltelor, originea și migrațiunea românilor rămânea totuși o cimilitură nedezlegată și mărturisită de cei învățați și pătrunzători, cimilitură a cărei soluțiune n-a izbutit pe deplin nici până în ziua de azi. Innăscuta neașezare și mobilitate a acestei nații, împreună cu relele unei poziții civile în multe părți opuse dreptului natural, apoi administrația tiranică și arbitrară produsă prea adeseori vacanțe de tron și schimbări de domn, iar acestea toate exercitau o reacțiune stricăcioasă asupra existenței statului, a consolidării liniștei și a buneî orânduiei dinăuntru, precum și asupra caracterului poporului”²³.

Sau un alt gând al lui Hurmuzaki-istoricul, îmbrăcat în haină românească de către Eminescu, cunoscător profund nu numai al psihologiei poporului român, ci și al procesului de constituire a istoriei acestui popor, care vorbește de la sine că acești doi intelectuali au fost nu numai părtași la evenimentele istorice din vremea lor, ci au știut să analizeze și să evalueze documentele istorice mai vechi adunate de Eudoxiu Hurmuzaki de prin arhivele europene. Hurmuzaki scrie: „Trecerea de sub supremația bizantină sub cea turcească a încurajat mai târziu tot atât de mult aceste tendințe demoralizatoare [*Hurmuzaki le enumără în textul său – n. n. I. L.*] și astfel se întâmplă că pe lângă multe alte calități bune, urmele acelei tendințe [*malefice – specificarea noastră – I. L.*] care se prășește ca buruiana cea rea s-au transplantat pân-n epoca celei mai libere autonomii interne a României,

răsărite din contopirea celor două Principate și că acea tendință se manifestă în viața publică și privată într-un mod care contrazice ființei pe cât de nobile, pe atât de inteligente a românilor și de aceea justifică foarte mult dorința unei îndreptări spre bine”²⁴. Un gând care considerăm că și astăzi ar trebui să aibă rezonanță în conștiința poporului român. Îndemnul lui Hurmuzaki trebuie urmat, așa cum ne învăța și Teodor Stefanelli, cu mai bine de o sută de ani în urmă: „Pentru ca brazda trasă de Eudoxiu Hurmuzaki în ogrorul nostru românesc să tot înainteze și să se tot adâncească și ca progresul nostru să fie durabil, va trebui ca toate puterile vii ale națiunii să fie puse în mișcare pentru o activitate comună și energică spre a salva ce mai este de salvat”²⁵.

Așadar, *Fragmente din Istoria Românilor* de Eudoxiu Hurmuzaki se tipărește integral la București, între anii 1878–1886. În varianta românească au apărut doar primele trei volume, cel dintâi, fiind tradus de Mihai Eminescu, iar celelalte două, tipărite în 1900, de Ioan Slavici. Volumele patru și cinci din tratatul lui Eudoxiu Hurmuzaki pot fi consultate doar în limba germană. De altfel, Ioan Slavici, care a fost numit secretar al Comisiunii din care făceau parte Mihail Kogălniceanu, Teodor Rosetti, Dimitrie A. Sturdza, Alexandru Odobescu și B. P. Hasdeu, era responsabil de traducerea și publicarea documentelor adunate de Eudoxiu Hurmuzaki. Documentele au fost copiate în limba germană, în franceză, în latină, în italiană, în maghiară și mai puține în română. Acestea

trebuiau traduse toate în limba română. „Parte deodată cu publicarea documentelor, parte mai târziu am descurcat manuscrisurile *Fragmentelor* și le-am publicat până-n cele mai mici amănunte așa cum le-a lăsat Hurmuzaki, scrie Ioan Slavici. (...) Timp de peste treizeci de ani am luat parte la această lucrare literară care nu o dată era să fie și ar fi fost curmată dacă regele Carol I n-ar fi ținut cu tot dinadinsul ca ea să fie scoasă la capăt și n-ar fi intervenit cu toată hotărârea de câte ori se făcea încercarea de a o suprima”²⁶. De altfel, personalitatea regelui, care se îngrijea tot timpul de propășirea culturii românești, a fost recunoscută unanim de către poporul său. Iată ce scria în 2006 prof. univ. dr. Mircea Regneală, director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” din București: „Carol I de România a rămas în conștiința contemporanilor – ca un om de o verticalitate uluitoare – cu o etică și o morală exemplare, pe care a încercat să le impună și altora. A dus o viață de ascet. Singura sa preocupare a fost prosperitatea României. Ar fi cineva nedrept să-i reproșeze ceva regelui privind loialitatea sa față de statul în fruntea căruia a fost chemat să domnească”²⁷. Gestul de a stăruii asupra publicării integrale a documentelor Hurmuzaki face onoare nu numai istoriografiei românești, ci și regelui în persoană.

Istoriografia românească ar avea de câștigat dacă s-ar purcede la traducerea din germană și a ultimelor două volume din tratatul istoric al lui Hurmuzaki, republicându-se apoi integral în românește cele cinci volume ale *Fragmente*-lor, cu o îngrijire adecvată, așa cum au făcut-o traducătorii și editorii primelor trei volume din sinteză. Accesul la textul românesc integral al *Fragmente*-lor ar pune într-o lumină nouă valoarea lucrării lui Hurmuzaki. În primul rând pentru cititorul român.

NOTE

1. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Eminescu. Creație și cultură*, Editura Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, 2012, p. 211.
2. *Ibidem*, p. 213.
3. Ioan Slavici, *Amintiri*, E.P.L., București, 1967, p. 19.
4. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 226.
5. Mss. 2258, ff. 152v. și 153v.
6. Iliana Gregori, *Studii literare. Eminescu la Berlin. Mircea Eliade: Trei analize*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2002, p.44-45.
7. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 241.
8. M. Eminescu, *Opere, XIV*–comentariul la Franz Bopp, *Kritische Grammatik der Sanskrita Sprache in Kurzerer Fasung (Gramatica critică abreviată a limbii sanscrite)*, în: M. Eminescu, *Opere, XIV. Traduceri filozofice, istorice și științifice*. Studiu introductiv de Al. Oprea, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983, p. 1017.
9. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 230-231.
10. *Ibidem*, p. 239.
11. Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki, *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*. Herausgegeben vom fürstlich rumänischen Cultus- und Unterrichts- Ministerium. Erster Band. Mit Eudoxius Hurmuzaki's Porträtt. [*Fragmente din Istoria Românilor* de Eudoxiu Cavalier de Hurmuzaki. Edițiunea Ministeriului Cultelor și al Învățăturilor Publice. Tomul întâiu. Cu portretul lui Eudoxiu Hurmuzaki]. Bucuresci, Din stabilimentul în artele grafice: Socecu, Sander & Teclu, 1878.
12. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 212.
13. *Ibidem*, p. 212, 233.
14. D. Vatamaniuc, *Eminescu (Manuscrisele, jurnal al formării intelectuale și al lărgirii*

- orizontului științific. *Laborator de creație. Instrument de lucru*), București, Editura Minerva, 1988, p. 150.
15. Ilie Luceac, *Eudoxiu baron de Hurmuzaki [1812-1874]*, în *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei (Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, Editura Institutului Cultural Român, București, 2007, p. 9-59.
 16. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 235-236.
 17. Eudoxiu cavalier de Hurmuzaki, *Fragmente din istoria românilor*.
 18. M. Eminescu, *Opere, XIV. Traduceri filozofice, istorice și științifice*. p. 109.19.
 19. *Ibidem*.
 20. Zoe Dumitrescu Bușulenga, *op. cit.*, p. 236.
 21. M. Eminescu, *Opere, XIV. Traduceri filozofice, istorice și științifice*, p. 256.
 22. *Ibidem*, p. 218.
 23. M. Eminescu, *op. cit.*, p. 164.
 24. *Ibidem*, p. 149.
 25. T. V. Stefanelli, *Eudoxiu Hurmuzaki* (Discurs festiv rostit la festivalul aranjat de Societatea pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina în ziua de 19 decembrie 1912 pentru aniversarea centenarului nașterii lui Eudoxiu Hurmuzaki), în „Junimea literară”, Anul IX, nr. 11 și 12.
 26. Ioan Slavici, *Documentele Hurmuzaki*, în *Lumea prin care am trecut. Memorialistică. Publicistică*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 168-170.
 27. Mircea Regneală, *Un mare suveran al românilor*, în *Carol I. Amintirea unei mari domnii* (volum omagial). Colaboratori Daniela Dumitrescu, Șerban Șubă și alții (redactori Anca Podgoreanu și Geta Costache), Biblioteca Centrală Universitară „Carol I” din București, București, 2006, p. X.

SUMMARY

The horizon of Eminescu culture embraces, among the poet's other works, a translation of Eudoxiu Hurmuzaki, which has been carried out in an exceptional style. And that is the translation of the volume 1 of *Fragmente zur Geschichte der Rumänen (Extracts from the History of the Romanians)*, which was finished during the summer of 1878, at Dolj, at an estate of a Junimea member, named Nicolae Mandrea. The translation consists of six chapters grouped into two parts, namely: 1. *The History of the Romanian principalities before their unattached formation*; 2. *From the fall of the Romanian Principalities till the loss of their detachment*. It is accompanied by two introductory notes. The first one, signed by Dimitrie A. Sturdza, in May 1879, bears a title *Eudoxiu Hurmuzaki* and consists of information about his political activity and, partially, the cultural one of a bucovinian patriot. The second note, entitled *The Hurmuzaki Family* is signed by George Barițiu, a good friend and connoisseur of the Hurmuzaki family. It depicts the contribution of the notorious family within the cultural boom among the Bukovinians during the process of the establishment of the national conscience of the Romanians in Bukovina. An alphabetical order of the proper names (*Izvod de numirile cuprinse în această carte*)/A list of names this book contains/ and a bibliographical reference (*Registrul autorilor*) /The authors' registry/ concludes the above mentioned volume of *The Extracts...*, translated by Mihai Eminescu.

The paternity of the translation is beyond discussion. The problem has been brought out by many literary historians. The translation undoubtedly and exclusively belongs to Eminescu. The translation style is fluent, the sentence is rich and clear, of an extraordinary purity.

Therefore, out of the five volumes of *The Extracts* ...the first one has been translated by Eminescu, whereas volumes two and three by Ioan Slavici. The fourth and fifth volumes are still awaiting its translator.

POVESTEA BUCOVINEI

VOL. I
[FRAGMENT IV]

Filip Țopa*

(Manuscris dactilografiat)

Întemeierea Moldovei

Primele înjghebări ale statului român sau valah, precum era numit el în acele vremi ale secolelor IX-XIV, au fost măturate de furtuna tătărească din anul 1241, în urma căreia s-a întins în toată Europa răsăriteană, numai moartea, focul și ruina. După potolirea furtunii, valurile călăreților asiatici s-au retras din centrul Europei, din Austria, Silezia, Germania, Ungaria și Transilvania, sătui acum de pradă bogată adunată, stabilindu-se în Moldova cu centrul de greutate în Bugeac.

Populația moldovenească, împrăștiată și adăpostită în ascunzișurile muntoase, unde horbota codrilor i-a ferit de ochii dușmanului dezlănțuit, a început să se întoarcă în vechile vetre pustiite, reluând munca de la capăt și întocmirea unei apărări față de cetele tătare care s-au mai învârtit pe meleagurile moldovene timp de un secol, nedând pas să se ajungă aici la o viață tihnită.

Din Bugeac, tătarii pătrund adesea prin trecătorile munților în Transilvania și regatul Ungariei, jefuind și maltratând populația, ducând pe mulți în robie.

În anul 1342, pe vremea regelui Ludovic I al Ungariei, voievodul Ardealului Andrei, fiul lui Laczk, pornește cu o oaste din care fac parte și multe unități valahe din Maramureș, în frunte cu Dragoș, împotriva tătărimii neastâmpărate din Moldova.

Românii sau valahii luptă în primele rânduri, după cum ne informează cronicile, înfrâng hoardele tătare, iar pe conducătorul lor, principele Athlamos, îl prind și-l decapitează, în același timp românii iau multe „banderii” (cohorte militare) și tătari în robie, după cum relatează Ioan de Kukullo.

După înfrângerea și gonirea barbarilor „dincolo de Nistru și până la Crâm”, regele Ludovic I, bucuros de ispravă, răsplătește vitejia maramureșenilor, dându-le în stăpânire ținuturile de pe valea Moldovei, pe care ei le-au cucerit și unde populația autohtonă valahă primi cu bucurie pe frații de același grai și lege, veniți de peste munți.

O atenție deosebită trebuie acordată recunoașterii de către regele Ludovic I a memorabilei izbânde a românilor la nimicirea necruțătorului dușman al poporului maghiar. Această izbândă amintită în cronicile unguerești ale cronicarului Ioan de Kukullo, notarul regelui și contemporan evenimentelor, este singurul și unicul caz cunoscut în toată istoria maghiară, care preamărește pe români, care au reușit nu numai

* Continuare. Începutul vezi „Glasul Bucovinei”, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013.

să învingă horderle tătare, dar i-au silit să se retragă peste Nistru în Crâm (Crimeea), aducând liniște și pace nesperată regatului ungar.

Așadar, nu vânarea „fiarei bourului”, în urmărirea căreia Dragoș cu ai săi ajunge pe meleagurile Bucovinei, ucigând „hiara” pe malul apelor cristaline ale Moldovei și plăcându-i aici locurile, „scoate pe oamenii toți din Maramureș și-i aduce într-această nouă țară, cu câmpii deschise, cu ape curgătoare și codri deși, socotindu-le bune de hrană”, ci prin cucerirea acestei țări de la o fiară mai grozavă de cât bourul – tătarii – invadatorul care nu se lăsa dus de pe aceste locuri, decât însoțit cu mare alai și îndemnat fără milă de ascuțișul coasei și a toporului valah, până dincolo de Nistru.

Vitejia românilor maramureșeni e totuși lesne de înțeles, dacă ne vom reaminti unele evenimente petrecute în trecut de pe vremea năpastei hune. Atunci resturile costobocilor, împreună cu o mare parte din triburile carpilor, au fost silit să-și părăsească așezările din părțile răsăritene și nord-răsăritene ale Carpaților din fața urgiei hune, căutându-și adăpost în ținuturile muntoase ale Maramureșului, locuite de frații lor.

Acum, uniți sub același sceptru al voievodului Andrea Laczk și a conducătorului lor, cneazul maramureșean Dragoș, au venit românii ungureni – precum ei însuși spuneau „să-și reocupe locurile și glia străbunilor”, o năzuință întipărită în inimile lor din tată în fiu și din generație în generație, de-a lungul timpurilor.

Descălecarea în legende

Știrile indigene, privind întemeierea Moldovei, au fost transmise posterității în haina mitului, în locuri „prea frumoase” pe apa Moldovei. Și într-adevăr, descălecarea maramureșenilor, cât și înfripirea principatului, au loc în cele mai frumoase și fermecătoare colțuri ale Bucovinei; o operă a sălbaticii arte a naturii montane. Codrii seculari, cu frunzișul des în alternanță cu cetina aromată, cu poieni exuberante, stânci abrupte și care alocuri împodobite cu balcoane suspendate ascunse de frunzișul copacilor, iederă și mușchi, cu izvoare și pâraie gălăgioase, bancuri de pietriș și nisip în albiile râurilor, cu grohotișuri și bucăți de stânci, nesfârșitele coturi ascuțite și prăpăstii înghesuie, sunt caracteristicile acestei văi de vis, căreia îi zice valea râului Moldova.

În această scenă montană impozantă și grandioasă, mai întâlnești peste tot și arta creată de hărnicia bucovineanului în sufletul căruia s-a zămislit și s-a dezvoltat în același timp gustul libertății și al frumosului.

Înzestrarea românului bucovinean din Moldova de Sus, cu aceste daruri pe lângă curajul și vitejia cunoscută, nu sunt poleiala superficială a civilizației, ci trăsăturile specifice de caracter ale acestor oameni crescuți liber în spațiul neîndrăgit al țărișoarei lor, zisă Țara Câmpulungului, unde și-au dobândit libertatea cu secole înainte, încă pe vremea când luptau alături de voievozii sau cnezii săi și frații de sânge din țara Sepenicului sau Șipenițului pentru aceleași idealuri.

Vetrele grațioase din localitățile valahe muntenești din Bucovina ca: Moldova Sulița, Breaza, Fundul Moldovei, Humorul, Câmpulung, Vama, Pojorâta, Frasinul, Bucșoiaia, îți surâd îmbăietor, cum dai ochi cu ele. Și nu e de mirare că cronică din Letopisețul de la Putna spune: „Cu voia lui Dumnezeu, cel întâi voievod Dragoș, au venit ca vinitor din țara ungurească de la locul și apa Maramureșului, vânând un zimbriu pe care l-au ucis lângă apa Moldovei și s-au veselit acolo cu boierii săi și plăcându-i această țară au rămas într-însa și au descălecat țara cu românii ungureni și au domnit doi ani”.

Cea mai veche legendă indigenă cuprinsă în Letopisețul de la Bistrița, cât și versiunea originală din Letopisețul de la Putna, sunt mai restrânse, spunând doar atât: „În anul 6867 (1359) cu voia lui Dumnezeu s-au început țara Moldovei”. Cel dintâi Domn

„Dragoș Voievod au venit din țara ungurească de la Maramureș, vânând un zimbru și au domnit doi ani”.

În schimb, *Cronica anonimă*, a treia ca vechime, scrisă în 1504, e mult mai amplă și începe cu tradiția descălecării, tot în „locuri prea frumoase”. Textul acestei cronici, tradus în românește din medio-bulgară, de Ioan Bogdan în anul 1895, glăsuiește precum urmează:

„La anul 6867 (1359) pornit-au din cetatea Veneției doi frați, Roman și Vlahata, ce erau de legea creștinească și fugeau de goana ereticilor împotriva creștinilor și ajuns-au la locul ce se cheamă Vechiul Rîm și-au zidit sieși cetate după numele lor, Roman, și și-au trăit traiul, el și neamul lor, până ce au trecut «Formos» papă de la pravoslavie la latenie.

Și după despărțirea legii lui Hristos și-au zidit latinii o nouă cetate și i-au pus numele Noul Rîm și au chemat pe Romanenii la sine în Latinie, în Noul Rîm; dar Romanenii n-au venit, ci au început lupta mare cu dânșii și nu s-au despărțit de legea creștinească. Și de atunci încoace au fost mereu în luptă unii cu alții până la domnia lui Vladislav, craiul unguresc. Iar Vladislav craiul era nepotu de frate al lui Sava, arhiepiscopul sârbesc și fusese botezat de dânsul și se ținea de legea creștinească înlăuntrul inimii sale, după vorbă și după podoabele crăiesci era latin.

Și în vremurile lui Vladislav craiul s-au pornit cu război împotriva unгурilor, tătarii cu cneazul lor Neimet din locurile ocupate de ei la apa Prutului și de la apa Moldovei și au trecut peste munții cei înalți din Ardéal și țera ungurească și au ajuns la apa Moreșului și s-au oprit acolo. Auzind Vladislav, craiul unguresc, de năvala tătarilor, trimise îndată la Rîm la împărat și la papă, să-i vie în ajutor; trimise și la vechii Rîmleni, de legea grecească și la Rîmleni cu vechii Rîmleni și au venit la țeara unгурescă spre ajutor craiului Vladislav.

Dar noii Rîmleni au trimis în taină craiului Vladislav scrisoare în care scria: «Marelui crai Unguresc Vladislav. Vechii Rîmleni sînt în luptă cu noi din pricina legii, căci n-au voit să treacă cu noi la legea nouă latină, ci trăiesc în legea grecească în vechiul Rîm. Iar acum au venit cu toții împreună cu noi spre ajutorul teu, lăsându-și în vechiul Rîm numai femeile și copiii cei mici. Iar noi suntem de aceeași lege cu tine, prietinelor tăi suntem prietini, dușmanilor tăi dușmani; deci ai face bine, dacă i-ai trimite pe ei înaintea tuturor celorlalți oameni împotriva tătarilor, că doară vor cădea cu toți în luptă; iar dacă Dumnezeu îi va feri de Tătari, să-i lași în țara ta, ca să nu se mai întoarcă în vechiul Rîm, iar pe femeile și copiii lor îi vom lua în legea noastră latinească».

Și nu după multă vreme s-au dat lupta mare între Vladislav craiul unguresc și între Neimet, cneazul tătarec la apa Tisei; și mai întâi de toți au intrat în luptă vechii Rîmleni, după ei Ungurii mulți și Rîmlenii cei de legea latină, și au bătut pe tătari mai întâi vechii Rîmleni, apoi Ungurii și Romanenii, și n-au perit mulți dintre vechii Rîmleni.

Vladislav, craiul unguresc foarte s-au bucurat de acest ajutor dumnezeesc, iar pe vechii Rîmleni i-au cinstit și i-au miluit foarte pentru vitejia lor și le-au arătat apoi scrisoarea noilor Rîmleni, ce i-au fost scris-o aceștia de ei și femeile lor, și i-au chemat la sine în slujbă, ca să nu se mai întoarcă în vechiul Rîm și să piară de mîna noilor Rîmleni. Văzând ei scrisoarea crăiască n-au crezut, ci s-au rugat de crai să le îngăduie a trimite oameni, care să caute și să vadă dacă mai trăiesc ori nu în vechiul Rîm femeile și copiii lor. Și s-au dus soli și s-au întors curând și le-au spus: cetatea noastră, vechiul Rîm e derâmată, iar pe femeile și copiii noștri, i-au luat noii Rîmleni în legea lor latină.

Atunci s-au rugat de craiul Vladislav să nu-i siléască a trece la legea latină, ci să-i lase a trăi în legea lor creștină, în legea grecească, și să le dea pămîntu de trai. Iar Vladislav craiul cu mare bucurie i-au primit și le-au dat pămîntu în Maramureș, în apele

Moreșului și Tisei, locul ce se cheamă Criș, și acolo s-au adunat și s-au așezat Rîmlenii, și trăind acolo, au început a-și lua femei unguroaice de legea latinească și a le întoarce la legea lor creștinească și astfel trăiesc până astăzi.

Și era între ei un bărbat cu minte și viteaz cu numele Dragoș și s-au pornit odată cu tovarășii săi la vânat de fiare sălbatice și au dat pe sub munții cei înalți de urma unui zimbru și s-au dus pe urma zimbrului la nisce șesuri și «prea frumoase locuri» și au ajunsu pe zimbrul la țermul unei ape, sub o răchită, și l-au ucis și s-au ospătat din vânatul lor.

Și le-au venit de le Dumnezeu gând în inima lor, să-și caute loc de trai și să se așeze acolo, și s-au unit cu toții și au hotărât să rămie acolo, și s-au întors îndărăt și au povestit tuturor celorlalți de frumusețea țării și de apele și de izvoarele ei, ca să se așeze și ei acolo; și le-au plăcut tovarășilor lor gândul acesta, și au hotărât să méargă și ei unde fuseseră tovarășii lor, și au căutat să-și alégă loc căci de jur împrejur era pustiu, iar pe la margini tătarii rătăcitori cu turmele, și s-au rugat apoi de Vladislav, craiul unguresc să le dea drumul, iar Vladislav craiul cu mare milostivire i-au lăsat să plece.

Și plecat-au din Maramoș cu toți tovarășii lor și cu femeile și cu copiii lor peste munții cei înalți, și tăind pădurile și înlăturând petritele, trecut-au munții cu ajutorul lui Dumnezeu și venit-au la locul unde Dragoș omorâse zimbrul, și le-au plăcut locul și s-au așezat acolo și și-au ales dintre dânșii pe un om înțelept, cu numele Dragoș și l-au numit sieși domn și voievod.

Și de atunci s-au început cu voia lui Dumnezeu Țara Moldovenească».

Iar Dragoș voievod au descălecat întâiul pe apa Moldovei, mai apoi au descălecat locul Baia și alte locuri de-a lungul apelor și izvoarelor, și și-au făcut pecete domnească pentru toată țara un cap de zimbru. Și au domnit Dragoș voievod doi ani”.

În această cronică sunt amintiți în primul rând frații Roman și Vlahata, considerați străbuni eponimi ai românilor sau vlahilor. Aceste personaje fictive, purtând numele poporului, așa cum se numea el însuși, exprima pe lângă ideea originii romane a vlahilor și acela a continuității lor din romanii antici, pentru că vlahii apar în vremuri cu mult înaintea hunilor.

Așezarea în timp a vlahilor în Maramureș arătată în cronică, e pusă prin anacronism odată cu întemeierea principatului Moldovei. În al doilea rând, cronică amintește de Formos, papă din anii 891-896, pe timpul căruia urmașii lui Roman și Vlahata, adică românii sau valahii s-au despărțit de latini, râmlenii vechi și râmlenii noi, și de biserica romană.

Izvoare istorice dovedesc că românii aparțineau dintru început de biserica romană. D. Onciul își bazează afirmația categorică pe următoarele considerente:

– Terminologia creștină română este de origine latină (cu modificările proprii foneticii românești).

– Propagatorii creștinismului în părțile nord-dunărene, provin mai ales din provinciile cu episcopate latine și supuse Romei. Este de învederat că ei l-au răspândit în forma latină.

– Primele rădăcini creștine din Dacia s-au întărit prin comunitatea romană din sudul Dunării, imediat după așezarea slavilor și bulgarilor în țările dunărene ale peninsulei Balcanice, locuită până atunci numai de populația romanică.

– La începutul secolului al IX-lea sunt aduși de bulgari în Dacia un mare număr de captivi-civili creștini romani, care duc o vie propagandă creștină latină, propagandă, care a început să atragă chiar pe bulgari.

– Regele bulgar, Boris, trimite soli la papa Nicolae I pentru a-i numi un patriarh pentru Bulgaria. Papa îi trimite pe episcopii Formosus și Paul, însoțiți de un mare număr

de preoți. Aceștia introduc în Bulgaria ritul latin, iar preoții greci de rit bizantin au fost scoși cu forța din țară.

Faptele de mai sus pun mai presus de orice îndoială că românii au primit creștinismul în forma latină și numai datorită faptului că papa Andrei II, urmașul papei Nicolae (decedat 867) a refuzat a numi pe Formosus arhiepiscop al imperiului bulgar, cauză care a provocat ruperea lui Boris de biserica din Roma și întoarcerea lui la biserica grecească, antrenând și pe români, cuprinși în mare parte sub influența imperiului bulgar, despărțindu-i astfel de biserica romană, odată cu bulgarii, trecând la ritul pravoslavnic.

Cum întâmplarea coincide cu marea schismă, ce a avut loc atunci în biserica creștină, sinodul ecumenic ținut în anii 867-870, la Constantinopol, influențat de numărul mare de delegați bizantini, a hotărât apartenența Bulgariei și a țărilor de sub influența ei de scaunul patriarhal bizantin din Constantinopol de rit grec.

Ritul grec fu în curând și el înlocuit cu ritul slavon, iar Bulgaria devine centrul principal pentru răspândirea ritului slav în țările vecine, cuprinzând și toată Dacia, adică Ardealul, Țara Românească, Moldova și părțile răsăritene ale Ungariei.

Deci prin bulgari și odată cu dânșii, românii au fost despărțiți de biserica romană; de la dânșii am primit limba slavonă în biserică și stat, care domina apoi viața noastră intelectuală până în secolul al XVII-lea.

Așa ne-a fost destinul, iar papa Formosus, are rolul istoric și un raport foarte apropiat cu faptul despărțirii noastre de biserica romană căreia aparținem dintru început.

Frații eponimi, Roman și Vlahata, sunt în schimb personaje legendare, în contrast cu papa Formosus, iar valoarea lor istorică nu trebuie căutată în existența lor reală. Amintirea lor e indiciul unei stări de spirit populare transpuse în cronică de către un autor anonim.

A treia mențiune din cronică anonimă privește pe Vladislav sau Laslău (ung. László) craiul unguresc, în timpul căruia tradiția pune descălecatul lui Dragoș în Moldova. În el recunoaștem pe bravul și războinicul bărbat Andrei, fiul lui Latzk, voievodul Ardealului, numit în documente și Andreas Latzk (diminutiv din Ladislau), adevărat ca voievod și deci nu vreun rege Ladislau, caută să fie „craiul Laslău” al mitului, care obține victoria asupra tătarilor în Moldova pe vremea regelui Ludovic I al Ungariei (1342-1382).

Învingător asupra tătarilor, el a primit în limbajul tradiției populare atributul de „crai”, cuvânt utilizat în graiul popular și în înțelesul de prinț (crăișor), nume aproape corespunzător rangului său de voievod al Ardealului. Asemănarea numelui al doilea Latzk sau László, cu cel al regelui Ludovic, numit ungurește Lajos, a înlesnit confundarea voievodului cu craiul.

În versiunea ungurească din cronică lui Ureche, craiul Laslău nu era privit drept rege, ci avea atributul de „vărhovnic”, adică superior, titlul determinat ca mai mare peste oaste sau țară, cum era Andrea Latzk în expediția contra tătarilor și ca Voievod al Ardealului.

Andrei era nepot de frate al arhiepiscopului sârb Sava.

În privința cneazului tătar Neimet, prins și decapitat de râmlenii vechi, este acel „Athlamos”, conducătorul oștirii mongole, așezate în Buceag care s-a opus maramureșenilor, care traversau munții pe la Rodna, Cârlibaba, Iacobenii pe valea Moldovei. Urmărindu-i pe tătari, Laslău ajunge până la Roman, la apele Siretului, unde văzând cum se înecau fugarii mongoli îngroziți de râmlenii vechi, craiul zice pe ungurește „seretem! seretem!”, ceea ce înseamnă „așa îmi place, așa-mi place”. Legenda zice că de atunci până azi apa aceea se numește apa Siretului.

În ultima parte cronică anonimă tratează așezarea românilor maramureșeni, a lui Dragoș, într-o „nelocuită și încântătoare”, întemeind aici principatul, având ca stemă

capul zimbrului ucis, care de altfel era vechea stemă a Maramureșului, cu deosebire că nu capul de zimbru, ci un cap de bour împodobește emblema Maramureșului, Moldovei și a Bucovinei.

Aceste trei cronicile vechi sunt urmate de altele mai târzii, scrise în românește, dintre care una de Grigore Ureche (1641) și alta de Miron Costin și de fiul său Nicolai.

Dintre cronicile străine, care ne transmit aceleași mărturii despre întemeierea statului moldovenesc merită a fi amintită cronica istoriografului contemporan cu evenimentele, Ioan de Kukullo, notarul regelui Ludovic I al Ungariei. Iată ce scrie acest notar:

„În timpul acestuia (Ludovic) a trecut Bogdan, voievodul românilor din Maramureș, întrunind românii acestui district, pe taină în țara Moldovei, care era supusă coroanei ungare, dar din cauza vecinătății tătarilor, de mult timp părăsită de o mare parte de locuitori, și deși el a fost adeseori împresurat de oștirile acestui rege totuși, crescând numărul românilor locuitori în aceea țară, ea s-a deslășit constituindu-se în principat”.

Afirmația lui Kukullo este falsă în ceea ce privește faptul că țara era părăsită de locuitori, căci existau dovezi, precum el însuși o afirmă, că mulți localnici s-au alipit oștirii lui Bogdan, luptând împotriva ungarilor ce-l susțineau pe Balc.

Observăm că istoriograful Kukullo nu amintește de descălecarea lui Dragoș în Moldova, nici de domnia sa și a fiului său, ci îl consideră pe voievodul Bogdan ca prim voievod al acestui teritoriu și aceasta nu din motivul că nu l-ar fi cunoscut, ci fiindcă atât Dragoș, cât și fiul său Sas și nepotul Balc, erau supușii credincioși ai coroanei ungare. În schimb, Bogdan, voievodul Maramureșului, care datorită neînțelegerilor pe teme religioase și a maghiarizării românilor sub stăpânirea lui Ludovic, voievodul Maramureșului, nu se apleacă regelui, ci părăsește voievodatul, său, supus și el coroanei și venind în Moldova, gonește pe oamenii săi, pe susținătorii lui Dragoș, ocupându-i locul după numeroase lupte. Datorită acestui fapt el e considerat rebel și răzvrătit, iar regele Ludovic nu-l poate aduce la supunere cu nici un chip.

Urmașii lui Dragoș, înfrânți de Bogdan, se întorc în țara ungurească, unde regele le conferă posesiunile părăsite de Bogdan, denumit rebelul notoriu.

La început, pe vremea lui Dragoș și Sas, principatul Moldovei se întindea numai asupra părții de nord-vest al Moldovei între Prut, Siret, Bistrița la revărsarea ei în Siret și era considerat ca „pars adnexa” a Ungariei și nu forma un stat propriu zis. De abia după ocuparea principatului de către Bogdan (1349), adevăratul întemeietor al Moldovei, țara se extinde de la Carpați până la Mare și de la Nistru până la gurile Dunării, numindu-se și Bogdania.

Deci, cu Dragoș „s-au început țara Moldovei”, precum spun cronicile noastre, însă Bogdan e întemeietorul principatului ca stat independent. Dragoș este începătorul, Bogdan îndeplinitorul întemeierii. Maramureșul este izvorul românilor moldoveni, iar Bucovina inima și leagănul Moldovei.

Localitățile bucovinene ca Dragoșa, Drăgășanca de pe „Câmpul lui Dragoș” și-au păstrat numirea până în zilele noastre și amintesc de primul voievod al Moldovei. Tot aici în Bucovina, Dragoș și-a înălțat o bisericuță din lemn în satul Volovăț (5 km la sud de Rădăuți) în care se crede că a fost înmormântat. Această bisericuță a fost mutată în anii de domnie ai lui Ștefan cel Mare la Putna, în incinta cimitirului din spatele bisericii parohiale din Putna, unde e privită și admirată zilnic de mulți vizitatori, ca o imagine depărtată, ca o amintire între mormintele potopite de flori, făcute și vopsite de Dumnezeu.

După doi ani de stăpânire Dragoș moare (1345), urmat de fiul său Sas, care fiind bătrân și el nu domnește decât patru ani, lăsând moștenirea unicului său fiu Balc, care însă nu mai domnește, fiind surprins și gonit de Bogdan.

Bogdan și testamentul în ctitoria sa la Rădăuți

Bogdan, care întruchipa aspirațiile românești, s-a răzvrătit. Revolta valahilor a fost înăbușită, oamenii pedepsiți, iar voievodul scos de sub sceptrul regal, ca nesupus notoriu.

Nemaiavând ce face, Bogdan, însoțit de fiii săi, rudele și mult popor maramureșean, părăsește voievodatul din care a fost mazilit și intră în Moldova în orașul Siret, capitala Moldovei, chiar în ziua încetării din viață al voievodului Sas. Balc sau Drag, fiul lui Sas, ca urmaș, nu poate rezista cu lupte în fața oștirii lui Bogdan și se retrage în Maramureș unde primește moșiile rebelului Bogdan.

În luptele ce s-au dat Bogdan e întărit cu oastea valahă a cnezilor din Bucovina, cunoscută ca fiind foarte războinică, cu ajutorul cărora învinge pe supușii credincioși ai lui Ludovic și întemeiază pe teritoriul cucerit cu sabia statul independent al Moldovei. El stăpânește această țară, denumită și Bogdania, șaisprezece ani (1349-1365), în care timp scoate prima monedă moldovenească care poartă inscripția „Moneta Moldaviei – Bogdan Voievoda”. Zidește mănăstirea Rădăuți din care în prezent a rămas numai biserica, căci restul acareturilor construite la timpul său au fost distruse. În această biserică e și înmormântat vrednicul domnitor Bogdan. În ctitoria lui Bogdan a fost instalată ulterior episcopia ortodoxă, înființată de Alexandru cel Bun.

Inscripția de pe mormântul lui Bogdan a fost pusă de Ștefan cel Mare, fără indicarea anului morții și e numit voievodul Bogdan cel Bătrân.

Ctitoria lui Bogdan în Rădăuți este una dintre primele lăcașe sfinte din Bucovina, ea se înalță în mijlocul unei ogrăzi neîngrădite azi, pe un preș de iarbă, cu zidurile în culoarea fildeșului, deasupra cărora urcă acoperișul de șită, drept și ascuțit, aidoma unei carene de vapor cu fundul răsturnat. Biserica dă o imagine de putere, de bătrânețe și liniște, rămasă fără clientelă din alte vremi. Acest lăcaș de rugăciune, poate cel mai vechi din toată Moldova, răspândește în jur un aer de pace și pietate și pe care nu-l tulbură forfota vie de pe strada Bogdan ce mărginește curtea spre răsărit, nici fluierul trenurilor de pe linia ferată ce o mărginește spre miazănoapte.

Acoperișul de șită își desfășoară streșinile largi, ocrotitoare, peste zidurile înalte, sprijinite de zece contraforturi zdravene. Bogdan, ziditorul bisericii, a croit-o mai scurtă de cum o vedem acum; pridvorul a fost adăugat de Alexandru Lăpușneanu în anul 7067 (1559), precum ne confirmă slovele dăltuite pe o pisanie în limba slavonă de lângă ușa de la intrarea de miazăzi. Acoperișul n-avea o creastă în linie dreaptă, cum o are astăzi, ci era tăiat în două de turla naosului ca la toate bisericile de altă dată a Moldovei.

Înăuntru biserica înveșmântată cu picturi afumate, închide între lespezile pardoselii bolțile înnegrite și zidurile ce despart tinda de pronaos și naos, un aer încărcat de mirosul de tămâie și lemn. În naos sunt șapte morminte. La dreapta altarului, lipit de zid și ridicat mult deasupra nețezimii pardoselii, ca toate mormintele domnești, e blocul zidit pe groapa lui Bogdan I. În prelungirea mormântului lui Bogdan este mormântul lui Lațcu voievod (1365-1373). Ceva mai departe este o lespede topită în pardoseală și cu pisania ștearsă. Se crede că sub ea e cenușa Doamnei Maria, soția lui Bogdan I, o polonă catolică.

Faptul că fostul voievod al Maramureșului, apoi al Moldovei, ținea pe o catolică dovedește că nu atât ura împotriva acestei credințe îl făcuse pe Bogdan să se răzvrătească împotriva regelui său, cât metoda ce o aveau conducătorii maghiari de a deznaționaliza pe români.

În privința locului de veci există contraverse și mulți istoriografi susțin că nu Doamna Maria care zace în acest mormânt, ci Doamna Ana, soția lui Lațcu – o ortodoxă

din Ardeal, care odihnește aici.

În stânga altarului sunt mormintele lui Ioan Ștefan Voievod, apoi a lui Roman Voievod, Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun și Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare, ucis de Aron Vodă.

Pronaosul adăpostește trei morminte. În stânga e lespedea așezată de Ștefăniță Vodă pe mormântul mamei sale Stana, alături – mormântul strămoașei sale cniajna Anastasia, fiica lui Lațcu Voievod.

În dreapta pronaosului – o lespede ștearsă de pași, care acoperă mormântul episcopului Onichie al Rădăuților, mort în anul 1504.

În tindă zac oasele răposatei Maria, jupâneasa logofătului Alexa Niculescu, de la Țara Românească – decedată în Rădăuți în anul 1770.

În altarul bisericii e așezată, de Bogdan al III-lea Încrucișatul, o lespede de piatră pe zidul din stânga și care cuprinde o dorință și în același timp un testament al său, care glăsuiește precum urmează:

„Iată eu robul lui Dumnezeu, Io Bogdan Voievod, domnul țării Moldovei, a plăcut domniei mele din inimă cinstită și din voia noastră și ne-am sfătuit cu rugătorul nostru chir Pahomie, episcopul de Rădăuți, și am rânduit pentru sănătatea noastră și mântuirea sufletului domniei mele și am dat mitropoliei noastre din Rădăuți, unde este hramul sfântului arhierarh și făcător de minuni Nicolae, 800 sloți, iar Episcopul nostru Pahomie sau ori și pe cine îl va alege Dumnezeu episcop în mitropolia noastră și acești episcopi după moartea lui, să ne slujească toți în toată viața noastră cât ne va da Dumnezeu să trăim, în fiecare an, în duminica purtătoarelor de mir, seara, un paraclis și dimineața – dumnezeiasca liturghie cu toți preoții, iar după viața noastră, cât ne va da Dumnezeu, au să ne facă în fiecare an, seara, parastas și dimineața liturghie, pentru mântuirea noastră. Și dacă ar îndrăzni cineva să nu îndeplinească dania noastră, va trebui să răspundă la înfricoșata judecată a lui Hristos. În anul 7023 (1514) luna Decembrie 8”.

Porunca voievodului nu este uitată și se îndeplinește în fiecare an, cu toate că biserica a devenit monument istoric.

Din zidurile ce au împrejmuit pe vremuri lăcașul n-a mai rămas nici o urmă.

Turnul clopotniței a fost înălțat de abia în 1781, în timpul stăpânirii austro-ungare.

Tainițele din podul bisericii, înzestrate cu locuri de tragere pe sub streșini au fost astupate cu zidărie și tencuite astfel că nu se mai recunoaște că ar fi existat cândva.

Lipsa odoarelor vechi este o dovadă că jefuitorii s-au abătut și aici între bătrânele ziduri, pe care le-au despuiat de bogățiile lăsate de voievozi și credincioși.

În timpul stăpânirii austriece, casele cu chiliile din jurul bisericii, destinate călugărilor și claselor de școli, adăposteau slujbașii hergheliei de cai ai oștirii bicefale. Clopotele nu aveau voie să mai fie trase pentru a nu speria caii și să nu tulbure semnul slujbașilor.

De Paști credincioșii își aduceau pasca și ouă roșii să fie după datină binecuvântate de preoți, însă n-aveau voie să le așeze în curtea din jurul bisericii, căci acolo erau plimbați caii hergheliei.

Pălimarului nu-i era îngăduit nici să scoată apa pentru treburile religioase din fântâna curții episcopale, intrată în stăpânirea directorului grajdurilor.

Urmașii lui Bogdan

Întemeietorul principatului Moldovei independente a descălecat în noul său voievodat la o vârstă destul de înaintată.

Cei doi copii ai lor, fiul Lațco (Vladislav), cât și fiica Margareta sau Mușata, cum mai era numită, sunt educați sub influența mamei catolice cu toate că Lațco a fost botezat

ortodox, după credința tatei și Mușata – catolică după mama. Bătrânul Bogdan nu dădea prea mare importanță acestui fapt, și nu atât ura propriu zisă împotriva catolicizării populației l-a îndemnat pe Bogdan să se răzvrătească contra regelui Ludovic și precum am văzut împotriva deznaționalizării românilor în regatul ungar, atrași de avantajele materiale oferite convertiților și renegaților, ceea ce făcea ca numărul românilor să se reducă.

Mușata sau Margareta se mărită cu voievodul bolohonean Ștefan al „Țării Sepenicului”, voievodat independent, nefăcând parte încă din Moldova. Din această căsnicie rezultă trei fii, botezați în credința ortodoxă după tatăl lor.

Lațco ia în căsătorie o româncă ortodoxă din Ardeal, din păcate istoria nu-i cunoaște numele. După încetarea din viață a lui Bogdan, Lațco îl urmează la tronul Moldovei. Prima măsură ce o ia, fiind influențat de maică-sa, cât și datorită presiunilor și făgăduielilor venite de la Roma, înființează la Siret o episcopie catolică și mută în același timp și capitala de la Rădăuți la Siret.

În timpul stăpânirii lui Bogdan propaganda misionarilor minoriți pe teritoriul Moldovei pentru catolicizarea populației valahe a încetat, dar odată cu instalarea lui Lațco, activitatea propagandistică renaște cu o intensitate sporită, iar călugării minoriți Nicolai de Melsak și Paul de Schweidnitz îl conving pe însuși voievodul țării să treacă la catolicism, care în anul 1371, cu o seamă de boieri și mai mult, popor, trec în mod solemn la biserica romană.

Lațco, îmbrățișând noua credință, era și firesc să caute a-și converti și soția, o româncă ortodoxă după cum știm. Însă această femeie nu se lasă convertită în nici un chip, împotrindu-se cu fermitate și hotărâre atât intențiilor soțului, cât și numeroșilor călugări sfătuitori ce o înconjurau. Ea se împotrivi însuși papei, care cu mâna lui îi scrisese o scrisoare la care Doamna răspunse că ea nu se leapădă de legea străbunilor.

Dârzenia și hotărârea acestei domnițe a determinat ca singurul ei copil pe care l-a avut cu Lațco să rămână ortodox, cu toată împotrivirea soțului.

Totuși se pare că convingerea lui Lațco în credința catolică, nu era chiar atât de puternică. Alte motive mai temeinice l-au îndemnat la acest act; în primul rând un motiv de ordin politic, crezând că sub scutul Romei să asigure țării sale amenințate de unguri și poloni, o dezvoltare mai priincioasă și să-și îndrepte situația față de acești vecini puternici, apoi dobândirea în acest mod a neatârnării bisericești față de episcopatul de Halici, obiective care prezentau un pas hotărâtor pentru asigurarea independenței țării, politice și bisericești.

În al doilea rând, a fost motivul personal, care consta în speranța de a se despărți de soția sa pe motiv că nu avea moștenitori bărbați. Papa nu i-a acordat acest lucru arătându-i că taina căsătoriei este sfântă și nu poate fi desfăcută.

Șubrezenia în credința catolică la Lațco apare de altfel înainte de a deceda când își exprimă ultima dorință prin care cere să fie înmormântat în biserica ortodoxă din Rădăuți alături de tatăl său și nu în cea catolică din Siret, ctitoria voievodală.

Lațco moare în anul 1373 la Siret și nu are alți moștenitori decât pe singura fiică Anastasia, ortodoxă ca și mama ei. După obiceiurile de atunci nu se îngăduia ca o femeie să ocupe tronul, dar nici ca moștenirea să treacă în mâini străine atâta timp cât mai curge în vinele cuiva sângele foștilor stăpânitori. Ca atare Anastasia trebuia grabnic măritată și aceasta cu un vlăstar de viță domnească și să fie de credință ortodoxă – căci asupra acestei din urmă condiții, veghea cu mare strășnicie mama ei. Ea peți pentru fiica sa pe Iuga Koriatovici din Polonia, fiul ducelui Lituaniei.

Probabil că acest Iuga ocupa scaunul voievodal al Moldovei între anii 1373-1375, însă pe o durată foarte scurtă, cronicile moldovenești nu pomenesc nici un cuvânt despre

el, iar istoricii noi neagă existența lui; pe de altă parte după pomelnicul domnilor de la mănăstirea Bistrița, în urma lui Lațcu este pomenit ca voievod Ștefan sau Costea, întemeietorul neamului Mușat.

Dacă Iuga a domnit sau nu, nu are prea mare importanță, faptul care interesează este că din căsnicia lui a rezultat o fiică care va transmite mai departe sângele domnesc al Bogdăneștilor pe linia feminină. Această fiică poartă același nume Anastasia ca și al maicii sale și se mărită cu Roman, fiul Mușatei sau Margaretei, sora lui Lațco, măritată cu Ștefan voievodul Sepenicului.

Prin căsătoria lui Roman cu Anastasia s-a stabilit o legătură de rudenie între noua și vechea casă domnitoare, cunoscută în istoria noastră sub numele generic de dinastia Mușatinilor.

În anul 1375, doi ani după Lațco, în care timp scaunul domnesc al Moldovei a fost ocupat de Iuga Koriatovici sau Costea, probabil de amândoi la intervale mai mici sau mai mari, este chemat pe tron Petru I, primul fiu al Mușatei și al lui Ștefan al Sepenicului, și care după moartea tatălui său a devenit și voievodul Sepenicului, se pare din anul 1359; în această vreme voievodatul lui era încă independent nefăcând parte din cel al Moldovei.

Moldovenii, nesiguri de voievozii lor l-au rugat pe Petru să le fie și lor domn, fiind și rudă de sânge cu Bogdan – ca nepot de soră și văr drept cu Anastasia, fiica lui Lațco. Petru acceptă și unește voievodatele, creând adevărata țară a Moldovei, care timp de peste patru secole și-a păstrat integritatea și o relativă neatârnamare, după care au urmat cunoscutele dezmembrări și succesivele răpiri de teritorii ce persistă ani la rând cu mici intercalări de perioade de revenire la țara-mamă.

Odată cu așezarea lui Petru la cârma Țării Moldovei, el se mută la Siret, unde îl urmează și maica sa Mușata și cei doi frați mai mici Roman și Ștefan.

După această mutare a casei domnitoare a mușatinilor la Siret, Țara Sepenicului își pierde din însemnătate și odată cu aceasta dispare ultimul voievodat bolohovean cu organizație politică deosebită, care împreună cu voievodatul Câmpulungului, absorbit și el mai devreme de voievodatul moldovenesc, formând primele nuclee ale viitoarei Moldove. Astăzi teritoriul acestui voievodat valah nu mai face parte, nici din Țara Românească, nici din Moldova, fiind ocupat odată cu alte teritorii moldovene de către URSS în urma notei ultimative din 26 iunie 1940.

Țara Sepenicului și cetatea Hmielov

Pe vremea lui Burebista și Decebal, acest ținut cuprins între Prut și Nistru din Nordul Bucovinei a fost patria Costobocilor și Carpilor, triburi dace. Din anul 107 e supus de romani, care se retrag de aici, lăsând doară câteva posturi de supraveghere. După câteva decenii vin și se așează aici bastarnii germani, apoi vizigoții, care izgonesc cu lupte crâncene pe bastarni. Vizigoții sunt la rândul lor izgoniți, atunci și cea mai mare parte a populației aborigene valahe se refugiază în munți spre țara Mureșului, locuită de valahi.

Din puțina populație ce a rămas pe loc și a supraviețuit potopului hun, cât și generațiile lor viitoare, care au reușit să scape masacrelor barbare, au fost găsiți de valahii care s-au reîntors după secole din Ardeal și Maramureș, nevrând să rămână sub stăpânirea maghiară, ce-și extindea ocupația peste Transilvania. Populația autohtonă, găsită aici, împreună cu cea revenită din Ardeal și Maramureș de același neam, formează poporul bolohovean.

Din cnezatele bolohovene, unite probabil mai multe la un loc, s-au format acele două voievodate românești Câmpulung și Sepenic, găsite aici în Bucovina de

descălecătorii ungureni-români – Dragoș și Bogdan.

În ultimul timp se fac săpături la Suceava unde se pare că ar fi existat un al treilea voievodat valah.

Țara Sepenicului, despre care vrem să vorbim aici, a fost numită astfel după localitatea Sepenic, din apropierea satului Lujeni la cca 5 km de granița Pocuției, stăpânită în secolul al X-lea până la al XIII-lea de bolohoveni, iar în secolul al XIV-lea – de Regatul Polon.

Granițele țării Sepenicului pe timpul voievodatului, cât și a secolelor următoare erau bornate către apus pe apele Colacinului – un afluent al Prutului – și apele Serafinețului – un afluent al Nistrului. Hotarul pe aceste pâraie a fost oficializat în anul 1433 și recunoscut de poloni ca existent din vremuri de demult; de atunci el a fost mereu reinnoit. Pârâul Serafinețului a dat numele său și localității Serafineț, care formează hotarul între Moldova românească și Țara Polonă.

Dimitrie Cantemir în a sa *Discriptio Moldaviae* amintește de apele Serafineț, Colacin și Ceremuș, care formează hotarul între țările Moldovei și Poloniei; ulterior în anul 1782, la întrebarea generalului austriac Enzenberg adresată Divanului Moldovei referitor la acest hotar, Divanul îi dă următorul răspuns: „Hotarele Moldovei mai înainte, zic boierii moldoveni, după știință au fost până la Serafineți de către Horodencia și pârâul Serafinețului până la Nistru și din întâmplările turburărilor s-au lățit leșii cu stăpânirea”.

Hotarul de sud al țării Sepenicului este mai puțin cunoscut. Prutul ar fi putut forma hotarul firesc. Dar cetatea Ceciun, astăzi Țețina, este situată la sud de Prut, deci Prutul n-a fost râu de hotar și faptele ne silesc să admitem că țara Sepenicului se întindea și pe malul drept al Prutului, probabil până la râul Siret, adică până unde se întindea inițial Moldova lui Dragoș și probabil forma pe vremuri și mai vechi hotarul între țara Sepenicului și a voievodatului Câmpulungean sau sucevean, dacă acesta din urmă exista.

La răsărit, hotarul este cunoscut pe linia care despărțea ținutul Cernăuților de raiaua de mai târziu a Hotinului. Hotinul se amintește – ce-i drept – în jumătatea întâia a secolului al XV-lea, în legătură cu țara Sepenicului, dar el nu a făcut parte din această țară. A avut loc numai cedarea lui polonilor odată cu țara Sepenicului, dar el nu a făcut parte din această țară.

Țara Sepenicului, unită în 1375 cu Moldova, nu putea să rămână mult timp cu vechea ei organizație politică. Întâi ea și-a pierdut independența și a fost lipsită de familia stăpânitoare. Aceasta a schimbat Sepenicul cu Suceava după o scurtă ședere la Siret. Pentru localitatea Sepenic timpul de glorie a trecut, ea a devenit capitala unei mici regiuni a țării Moldovei. Afară de pierderea independenței, țara Sepenicului nu suferi nicio schimbare mai însemnată pe timpul primilor Domni din familia Mușat.

Odată cu domnia lui Alexandru cel Bun, țara Sepenicului se transformă. Ea este împărțită în două unități administrative, cea de est, sub ascultarea cetății Ceciun, cea de vest a cetății Hmielov. Satul Șubraneț se află sub ascultarea Țeținului, deci în regiunea stăpânită de cetatea Ceciun.

În 1433, regele polon Vladislav confirmă pe voievodul moldovean în domnia Moldovei și-i atribuie cetățile Ceciun și Hmielov cu ținuturile lor și cu satele care ascultă de ele. Se dă și numele unui șef al cetății Ceciun. În anul 1403 este amintit funcționarul Hotca de Țiașin. Tot acest Hotca Țiașinski apare un an mai târziu.

Prin împărțirea în două unități administrative, țara Sepenicului a fost desființată, în consecință dispare și numele țării Sepenicului ca unitate politică și administrativă. La 1412 Alexandru cel Bun dăruiește lui Gheorghe Drăguțescul satul Cernaucă de Sus, lângă Toporăuți, fără a se aminti că satul Cernaucă este situat în țara Sepenicului. La anul 1421 boierul Bogus primește satul Cuciurul Mic, la 1466, Mihail logofătul – satul

Gavrilovăț, care este situat aproape de Sniatyn. De asemenea polonul Ditrîh Buceățchi primește la anul 1448 satele Vasilă, Cuciuorul Mic, Lențești, Jurcăuți și Verbăuți, fără să se amintească că aceste sate sunt situate în țara Sepenicului. Iar în baza unui document al lui Ștefan cel Mare, Andreica Gortovschi primește la anul 1464 satele Ciortoria, Dubovățul și Oșihlib, despre care se zice că sunt situate în țara noastră moldovenească.

După moartea lui Alexandru cel Bun, care a stăpânit țara Sepenicului fără s-o fi cedat vreodată polonilor, fosta țară a Sepenicului se dă totuși polonilor. Dar odată cu ea se dă polonilor și ținutul Hotinului. Deci, dacă am formula această danie am zice astfel: „Se cedează Poloniei cetățile Hotin, Ceciun, Hmielov cu toate ținuturile ce ascultă de ele. Petre Aron ca să-și asigure prietenia polonilor, conferă la 1456 și el din partea sa Poloniei cetățile Hotin, Ceciun și Hmielov.

Stăpânirea polonă asupra acestor cetăți ține până la 1457, când Ștefan cel Mare ajunge în fruntea Moldovei. După 21 de ani de domnie polonă, ei având obiceiul unităților administrative mari, n-au menținut diviziunea administrativă veche. Polonul Ditrîch Buceatchi a fost starostele a țării Podoliei și Cameniței răsfrânte acum și asupra cetăților cedate.

În acest an cetatea Hmielov este ștearsă din rândul cetăților fostei țări a Sepenicului (1456), această cetate fiind distrusă pe timpul stăpânirii polone, iar în locul cetății cu acest nume de Hmielov apare numele satului Șipinți sau Sepenic.

Deci Hmielov și Sepenic sunt identice (vezi Th. Balan), Hmielovul nu este decât cetatea care a străjuit satul Sepenic. Aici și în Hmielov și-au avut sediul domnii țării Sepenicului, iar în jurul acestei cetăți era situat satul Sepenic după care s-a numit țara Sepenicului.

Tot aici în Sepenic a avut sediul starostele polon, dar cu toate daniile pe care le-au făcut-o Ilie și Maria, polonii nu sunt siguri asupra stăpânirii Sepenicului. Alți descendenți ai lui Alexandru cel Bun ocupă pentru un timp acest ținut. În anul 1455 Petre Aron dă polonilor toată fosta țară a Sepenicului.

La venirea pe tronul Moldovei, Ștefan cel Mare găsește țara Sepenicului fără cetatea Hmielov care a fost dărâmată între timp de poloni. El o reunește cu țara Moldovei și desființează toate dărușagurile făcute de predecesorii săi polonilor. La început ea face parte din țara Moldovei, iar mai târziu instituie după modelul polonilor staroști, și anume, conform obiceiului țării – doi staroști din Țețina. Cum în acest timp, orașul Cernăuți, care din cauza inundațiilor a fost în întregime mutat pe malul drept al Prutului, mutare ce a început încă pe timpul lui Alexandru cel Bun – unde noul Cernăuți la poalele dealului Țețina se dezvoltă deosebit de bine, el absoarbe în timp scurt populația Țeținei, și însuși staroștii scoboară de la Țețina în Cernăuți, iar țara Sepenicului a devenit ținutul Cernăuți precum e amintit în documentul din 7 mai 1473, având în frunte la început doi staroști, iar mai târziu – numai unul.

Cetatea Hmielov a fost ridicată de români pe la sfârșitul secolului al XIII-lea. După Dlugosz, românii au intrat în țara Sepenicului, cu vreo două secole mai înainte, din patria lor ardeleană și maramureșeană care le-a oferit ospitalitatea pe timpul hunilor. Reveniți aici au găsit prin sate răzlețe, mai bine zis urme de sate, cu bordeie în loc de case – mici enclave cu populație slavă, care a ocupat aceste locuri rărite de valahii aborigeni, retrași în parte, în munți. Populația slavă, foarte răzleață, nu avea nici un fel de organizație de stat sau militară. Valahii alungă pe slavi și introduc organizația lor politică sub forma de cnezate și voievodate. Satul Sepenic devine capitală și este înzestrat cu cetatea Hmielov, menită să străjuiască capitala statului și să asigure stăpânirea elementului românesc. Petru Mușat după ce părăsește cetatea Hmielov mutându-se la Suceava, devenită noua capitală a Moldovei mărite, ridică aici și o cetate mai rezistentă „Cetatea Sucevei”.

Cetatea Hmielov este complet distrusă de abia după moartea lui Alexandru cel Bun, în timpul luptelor între Polonia și Moldova. În urma dispariției cetății pe locul pustiit nu rămâne decât satul Sepenic-Șipeniți de astăzi. Ștefan cel Mare mută capitala țării Sepenicului la Țețina, iar de aici la Cernăuți. Staroștii din Cernăuți sunt deci urmașii în timp ai domnilor de Sepenic.

Săpăturile făcute de arheologi în satul Șipeniți de astăzi au dovedit că vechea cetate a fost situată alături de vatra satului Șipeniți de acum. Cele mai multe obiecte preistorice s-au găsit pe un loc unde astăzi se află ogoarele locuitorilor din Șipeniți.

Viitorului acestui ținut între Prut și Nistru, de peste două milenii, aici unde stăpâneau Dacii, Costoboci, Carpii, Bolohovenii și Moldovenii valahi, i-a fost rezervat o soartă tristă. Străinii pribegiți din Galiția, primiți și ospătați în casele răzeșilor lui Ștefan cel Mare că mureau de foame, ca mulțumire pentru cinstire și ospățare i-au alungat pe stăpâni din aceste locuri, devenind ei stăpâni, iar cei rămași pe locurile străbune sunt copleșiți de masa slavă, își pierd cu timpul limba pe lângă pierderea țării, spoliată și ea.

Sepenicul și dinastia Mușatinilor

Din cele povestite până în prezent despre Bucovina privind faptele istorice petrecute aici până în secolul al XIV-lea (descălecarea), observăm că ele diferă în multe privințe de cele petrecute în restul Moldovei (datorită condițiilor geografice, istorice etc.). În schimb, începând cu secolul al XIV-lea și până la secolul al XVIII-lea, istoria Bucovinei se confundă cu istoria Moldovei, care e bine cunoscută, ca atare o vom parcurge mai rezumativ. Bucovina în această epocă făcea parte integrantă din Moldova, care cuprindea Basarabia și Bucovina de nord. Aceste ținuturi aflate pe malurile Prutului și Siretului formau în lungul acestor secole o unitate geografică, cunoscută ca țara răsăriteană transcarpatică, aparținând regiunii dunărene, a cărei graniță estică și nordică forma râul Nistru.

După familia Bogdăneștilor scaunul domnesc era stăpânit de dinastia Mușatinilor, care a dat un șir de domnitori ce au domnit în Moldova timp aproape de 250 de ani, începând cu Petru I și încheind cu Iliăș-Alexandru (1668).

Neamul lui Mușat, cum era numit Ștefan sau Costea voievodul Sepenicului din Bucovina de nord, nu era originar din Maramureș. Dimitrie Onciul este de părere că familia aceasta a venit în țara Sepenicului pe vremea bolohovenilor din Valahia, adică Muntenia, cu a cărei casă domnitoare, familia Basarabilor, era înrudită.

Mușat în macedoromână înseamnă frumos și se găsește în Valahia ca și în Moldova ca pronume feminin precum și în nomenclatură topografică.

După istoriografia care contestă pe Costea sau Ștefan, primul voievod din familia Mușat a fost Petru I, fiul cel mai vârstnic al Margaretei, fiica lui Bogdan cel Bătrân și Costea sau Ștefan Mușat.

Petru strămută scaunul Moldovei la Suceava. Fiind cumnat cu Vladislav, regele Poloniei, Petru își pune coroana și țara sub ocrotirea acestor țări vecine pe vremile acelea, și domnește în pace șaisprezece ani. În anul 1391 moare.

Roman, fratele și urmașul lui, întemeietorul orașului Roman, stă numai trei ani la cârma țării. Romanii se amestecă din ce în ce mai mult în gospodăria Moldovei și vrajba semănată de ei în jurul tronului de la Suceava prinde-a rodi. Orbiți de patima domniei, încep să se ridice frați împotriva fraților și fii împotriva părinților. Zile negre și istovitoare pentru biată țară! Ca umbrele au lunecat domnii peste viața neamului nostru și nici o amintire înălțătoare nu ne-a lăsat din trecerea lor. Polonii îl ajută pe Ștefan I, fratele lui Roman, să-i ia domnia, și tot ei, mai târziu, ațâță vrăjmășie și lupte sângeroase pentru coroană între feciorii lui. La 1399, iar vine Roman și iar îl surpă leșii. Pe fiul și

urmașul lui îl răstoarnă Mircea, voievodul Munteniei, cu sprijinul căruia se așează în scaunul de la Suceava pentru un lung și fericit șir de ani, Alexandru cel Bun, cel mai vrednic și mai cuminte dintre feciorii lui Roman. Nesfârșitele frământări dinlăuntru și dese schimbări de domn sleiseră puterile Moldovei. Ungurii și polonii se uitau lacomi la țara asta frumoasă și fără noroc, și așteptau cu bucurie ceasul în care să și-o împartă între ei ca pe o pradă. Noul gospodar înțelege primejdia și caută a se pune bine cu polonii pe care îi ajută de trei ori cu oaste, în luptele lor contra cavalerilor Teutoni din Prusia (1410, 1414 și 1422).

„Alexandru-Vodă – zice în graiul lui bătrânesc unul din vechii noștri cărturari – făcut-au prieteșug mare cu leșii, și legătură tare, ca hie la ce treabă, unul pe altul să agiutorească: nici sminteală n-au fost, că întâi au poftit craiul pre Alexandru-Vodă ca să-i trimită ajutor împotriva «crijaciilor» (cavalerii Teutoni) la Pruși. Nici l-au amăgit cu prieteșugul că au trimes ajutor călăreți moldoveni, care au făcut mare izbândă; că bătându-se cu «crijaccii», întâi s-au făcut a fugi, de i-au înșirat, gonindu-i spre pădure și îndată pedestriindu-se, le-au săgetat caii sub nemți, de le-au căutat a dare dos și aceiași ai noștri s-au încălărat, și mare moarte au făcut într-înșii...”

Alexandru-Vodă aduce prietenia statornică a unui domn cinstit, cugetul drept, inima deschisă și brațul viteaz al unui bun tovarăș de luptă. El nu e supusul smerit care cerșește îndurarea și ocrotirea stăpânului, ci Domnul vrednic și prevăzător, gata să ajute oricând cu oastea, cu sfatul și cu banii lui pe regele vecin și prieten.

Vremile sunt neașezate și banul e scump. Regi mândri și puternici se văd nevoiți să-și puie coroana amanet. Craiul Vladislav, împrumutându-se de la Alexandru-Vodă cu o mie de ruble de argint, îi zălogește Pocuția, aceeași Pocuție care a mai fost zălogită pentru trei mii de ruble lui Petru I în 1388.

Moldova nu e nici ea mai bogată, dar nu datorează nimănui nimic și nici cheltuieli prea mari n-o împovărează, doar cheltuielile pentru înzestrarea țării cu locașuri sfinte.

Pe văile apelor mari și în adăposturile munților, biserici și mănăstiri de piatră se înalță din desimea codrilor turlele strălucitoare, vestind pacea și lumina vieții nouă celor ce vreme de veacuri au stat în griji și-n întuneric.

Sub domnia lui Alexandru Vodă se ridică mănăstirile Bistrița, Pobrata și Moldovași și se stabilește o mitropolie la Suceava, o episcopie la Rădăuți și una la Roman. Tot pe vremea lui se statornicește rostul și rânduiala boierilor în sfatul domnesc și în treburile țării. Și alte bune întocmiri se așează pe la județe și pe la margini pentru cârmuirea și paza țării. Părcălabul de Hotin are în grija lui hotarul dinspre țara leșească și căzăcească, vameșii sunt puși pe la schelele țării și ispravnicii pe la ținuturi.

Înțeleptul Voievod nu pierde din vedere nici primejdiile ce se urzesc în afară. El știe ce vifor se ridică de la răsărit împotriva creștinătății. Știe și de învoiala pe care în primăvara anului 1412 au încheiat-o la Lublau Sigismund, regele Ungariei, cu Vladislav, craiul Poloniei, de înțelegerea lor de a împărți Moldova pe din două, dacă Domnul ei nu ar veni cu toată oastea în ajutorul ungarilor, când ar fi vorba de un război cu turcii. Toate le știe și le cumpănește și prin toate se strecoară, biruind pe cei vicleni și răi, cu cinstea, cu blândețea și bunătatea lui. Știe bine ce fel de prieten îi este Vladislav; cu toate astea, de câte ori îi cere, îl ajută cu oaste împotriva cavalerilor Teutoni; iar când turcii călcau hotarul Moldovei, la 1420, și Alexandru-Vodă trimite după ajutor la craiul Poloniei, acesta nu-și clintește un ostaș pentru apărarea celui mai cinstit și credincios prieten. Poate că tocmai amintirea aceasta amară va fi tulburat mai târziu sufletul drept al bătrânului voievod și-l va fi ademenit să-și întoarcă oastea alături de Svidrigel, ducele Lituaniei, împotriva aceluia, căruia treizeci de ani i-a păstrat cea mai curată credință. Și a plătit scump pasul acesta nenorocit, scump, și pentru că și-a văzut oastea sfărâmată

și pentru că și-a călcat cuvântul, și pentru că era într-o vârstă, când nu mai avea timp să îndrepte o asemenea greșeală. Cu durerea asta pe suflet a închis ochii, în anul 1433. Pentru înțelepciunea și blândețea lui, poporul, cu drept cuvânt i-a zis Alexandru cel Bun. Oasele lui se odihnesc la mănăstirea Bistrița din județul Neamț.

Urmașii lui Alexandru cel Bun

Viața Moldovei se întunecă pentru un sfert de veac. Figurile domnilor de-abia se întrezăresc. Feciori legiuți și feciori din flori ai slăvitului Gospodar, întind mâini lacome spre mândra moștenire părintească, se îndeasă, se îmbrâncesc, se sfășie fiecare cu boierii lui, fiecare cu proptelele lui și după cum bate vântul dinspre țara leșească sau dinspre cea ungurească, ei vin, se duc, vin iarăși, zbcuciumându-se și găsindu-și pieirea în jurul coroanei, ca fluturii în para lumânării.

Nici o rânduială nu se mai respectă în urmarea domnilor pe scaunul domnesc.

Iliaș, feciorul cel mai vârstnic al lui Alexandru cel Bun, fecior legiuit și rudă după nevastă cu regele Poloniei, căruia-și închină sabia și sceptrul, și cu toate acestea nici un an nu poate sta în domnie. Către sfârșitul anului 1433 îl alungă și-i ia locul fratele său, Ștefan, sprijinit de Vlad Dracul, domnul Munteniei. După doi ani Iliaș revine cu oaste de la poloni, dar în toate luptele pe care le dă e biruit și, când amândoi se îngrozesc de atâta măcel, își întind mâinile spre împăcare peste bucățile însângerate ale sărmanei Moldove, pe care și-o împart ca pe o moșie a lor. „După aceea – scrie vornicul Grigore Ureche – s-au împăcat Iliaș-Vodă cu frate-său Ștefan și s-au împărțit cu țara. Cetatea Albă și Chilia și toată Țara de Jos i-au venit lui Ștefan Vodă, iar lui Iliaș-Vodă, Suceava și Hotinul cu Țara de Sus, zicând că după aceea au fost legătură cu craiul leșesc și mai mare, și daruri în toți anii i-au fost trimițând Iliaș”.

Și nouă ani stăpânesc Moldova acești doi frați – „doi domni în țară săracă”. În toamna anului 1444 moare Vladislav, craiul Poloniei și al Ungariei în bătălia de la Varna. Ilie-Vodă rămâne fără ocrotire. Pofțiți de fratele său la Vaslui, la o petrecere domnească, se duc bucuros, dar abia pășește pragul casei unde-l aducea dorul de frate, că patru gealați se reped și puindu-i un căluș în gură îl târâsc în fund la vatra cu jeratic, unde îl țin întins cu fața în sus și-i ard ochii cu fierul roșit în foc.

Orbii nu pot domni. Ștefan rămâne singur stăpân, având pe lângă el pe un alt frate Petru (cel mai mic), care luase parte la orbirea lui Iliaș, care se mulțumește deocamdată cu fărâmiturile ce se scutură de pe masa domniei. Dar peste trei ani, vine Roman, fiul lui Iliaș, cu oaste de la Cazimir, noul crai al Poloniei, și lovind țara pe neașteptate, prinde pe Ștefan și-i taie capul. Petre (unchi) fuge în Ungaria la Ioan Corvin, aici se însoară cu sora acestuia, care îmbătrânise așteptând un mire, și cu sprijinul puternicului cumnat ia sceptrul Moldovei. Roman moare otrăvit în timp ce fugea spre Polonia. Mamei lui, pribegei Maria, îi rămâne un fiu, Alexandru, un copil încă de abia zece ani, care se uita cu ochi speriați la maică sa de câte ori o auzea spunând mereu aceleași vorbe: „Pe tatăl tău l-au orbit, pe frate-tău l-au otrăvit, iar noi umblăm fugari... tu trebuie să fii într-o zi Domn și să ne răzbunăm pe toți”.

Dar craiul Poloniei, nepotul ei de soră, se unește anevoie, și tot ar ajuta-o el, dacă nu l-ar chema griji mari, și dacă n-ar ști că la spatele lui Petru stă Huniade. Împrejurările însă par mai zorite decât oamenii. Domnul Moldovei, pentru a stabili tronul ce se clătina sub el, întinde c-o mână cetatea Chilia lui Huniade, cu alta jurământul de credință lui Cazimir și făcându-și socoteala că-i adoarme pe amândoi, uită că mai e o putere pe care n-o înșeală nimeni. Moartea neașteptată a lui Petru deschide micului Alexandru porțile Moldovei. Între acești doi însă cică ar mai fi stat vreo două lumi, un domn de pripas, poreclit Ciubăr-Vodă. Deci în primăvara anului 1449, Maria își vede visul cu

ochii. Din mijlocul aceluiași boieri care au stat sftnicii lui Petru, dă acum porunci de domn și cărți de judecată plâpânda ei odraslă. Dar nici Huniade nu doarme, nici numărul feciorilor din flori ai lui Alexandru cel Bun nu s-a încheiat încă. Și toamna aceluiași an aduce Moldovei Voievod nou. Bogdan vine din Muntenia, unde era dus mai de mult; nevasta lui, frumoasa Oltea, e de acolo, Vlad Dracul ține pe o nepoată a lui. În ziua de 12 octombrie se întâlnesc la Iamășeni, pe apa Moldovei, cele două cete de voinici, a căror vitejie va să hotărască cine să stea Domn. „Și după multă nevoință, zice cronicarul, au biruit Bogdan-Vodă pre Alexandru-Vodă”.

Nici n-apucă Bogdan a se așeza bine în domnie și lovindu-l pe neașteptate, trimisul lui Cazimir, îi și rășluiește cetățile de sus: Hotinul, Neamțul și Suceava, pe care le dă lui Alexăndrel.

„Iar Bogdan, zice cronicarul Ureche, fără zăbavă adunând oaste pe unde au putut au venit și au scoc pre Alexandru-Vodă den scaun și iar au stătut Bogdan Vodă în scaun. Deci Alexandru-Vodă au năzuit la leși și au făcut sfat ce va face cu această țară mișcătoare și neașezată. Sfătuiau unii de ziceau să scoată Domnii, să nu-i mai lese să hie și să pună giudețele sale, și să o împartă, să o facă ținuturi. Iar alții ziceau, care erau împotriva, că mai bine este a se apăra de turci de după păretele altuia decât după al său”.

Pe la strânsul bucatelor, oastea crăiască trece Prutul și ocolind pe departe pădurile, înaintează cu grijă și tot pe locuri deschise spre coclaurile Vasluiului, unde meșterul Bogdan, așteptându-și oaspeții, prefăcuse dealurile în cetăți și codrii în oaste.

La începutul lui septembrie năvălitorii întind corturile în valea Lipovășului. Aici vine o solie de pace din partea lui Bogdan. Să stea el Domn peste toată Moldova până va împlini Alexăndrel cincisprezece ani, și pentru asta se leagă a plăti Craiului 70000 de galbeni turcești pe an. Pacea se încheie în ziua de 5 septembrie. Croită pe trei ani ea nu ține decât o noapte. A doua zi în zori oastea Craiului e pe drum, bucuroasă de întoarcerea asta neașteptată. Numai Alexăndrel și boierii lui sunt amărați. Moldovenii îi urmăresc. Dincolo de pădurea Crasnei se saltă ceva în zare, întâi parcă-ar fi niște stafii, dar se deslușesc îndată că sunt oameni, oameni mulți ce izvorăsc mereu de după muchia dealului. Podolenii craiului recunosc acum bine că sunt moldovenii lui Bogdan. În sunetul trâmbițelor oastea regală se gătește de luptă. În frunte se așează opt escadroane de călăreți. Ei lasă pe moldoveni să se apropie, și, la cea dintâi bură de săgeți, plecându-se pe gâtul cailor, se reped orbește cu sulițele întinse. Ca o perdea se trag la o parte boierii călări, și-n fața leahului rămân pedestrașii, țăranii care nu fug de greu și nu se tem de moarte. În mulțimea asta vânjoasă, se prăbușesc rândurile călăreților poloni; unii taie cu coasele vinele cailor, alții cu furcile, mai lungi decât sulițele scot ochii năvălitorilor, iar cei mai mulți îi doboară cu ghioaga. Oastea polonă învălmășită începe a-și căuta drum de scăpare, când iată că Maniul parcălabul Hotinului cu moldovenii lui Alexăndrel vine să smulgă biruința din mâinile fraților lui și s-o arunce în partea vrăjmașului. Zice cu durere cronicarul: „Și biruia Bogdan-Vodă, de n-ar fi dat ajutor moldovenii lui Alexăndrel, care au împins oastea lui Bogda-Vodă, de unde au prins a fugi și umpluse pădurile”.

Seara târziu se mistuie în codru Bogdan cu ai săi, gata să iasă iar la luptă în revărsatul zilei. Dar oastea craiului n-au mai așteptat altă luptă, zice același cronicar: „Ce numai s-au bulucit dimpreună cu Alexandru-Vodă și cu toții s-au tras mai degrabă spre țara Leșească. Bogdan rămâne Domn.

Trece un an de la cercarea de sânge din Valea Crasnei. Trei castelani ai regelui pășesc iarăși cu oaste spre hotarele Moldovei. Solii lui Bogdan îi întâmpină la Camenița, și pe când se târguiește o pace, iată că un nou fiu al lui Alexandru cel Bun aduce o dezlegare neașteptată. Petru Aron cere numai o sută de voinici pentru a scăpa țara de Bogdan. Învoiala e făcută și în seara de 15 octombrie, pe când Domnul petrecea la o rudă

a sa în satul Răuseni lângă Suceava, un ropot de călăreți și-un zângănit de arme în curte îngheață deodată veselia oaspeților. Într-o clipeală ușile sar din țâțâni, masa e răsturnată, sângele se amestecă cu vinul. Mâini nelegiuite târăsc pe Bogdan afară și-i taie capul. Alexandrel vine cu mama lui la Suceava să culegă roadele crimei. Dar Petru nu se mai ține de cuvânt, ci caută să-și păstreze sie-și sceptrul mânjit de sângele fratelui său. Și iarăși Moldova se părăgânește sub doi stăpâni răi. Boierii țin mai mult cu Alexandrel care, pentru a-și mai ridica o pavăză împotriva lui Petru, se închină și lui Huniade (1453). Dar copilul-Domn s-alege un stricat și îmbătat de putere, își face dușmani din cei mai buni apărători ai lui, cei mai mulți boieri trec de partea lui Petru Aron. O luptă hotărâtoare se dă la Movile în ziua de 25 martie. Fiind învins, Alexandrel caută adăpost în Cetatea Albă, unde în curând otrava pune capăt zilelor lui zbuciumate.

Petre Aron rămâne singur în toată Moldova. În 1455 se închină polonilor și hărăzește Mariei cetățile Siretul și Volovățul, iar peste un an se leagă a plăti lui Mohamed câte 2000 de galbeni venețieni pe an, ca să-și asigure liniștea din partea lui. Darnic și împăciuitor cu toată lumea, Petru începe a se crede neclătinat în domnie, când iată că în primăvara anului 1457 vine cu o mână de oaste tânărul Ștefan, feciorul Oltei și al lui Bogdan. Voinicii lui îi curăță drumul cu zborul săgeților. La Doljești pe Siret și la Orbic (Neamț) oastea lui Aron e pusă pe fugă. Ștefan pășește hotărât spre Suceava. Petru fuge.

(Va urma)

Sumarul revistei

„GLASUL BUCOVINEI” – 20 DE ANI

Nr. 1-80, 1994 – 2013

EDITORIAL

Cernov, Alexandrina, „*Glasul Bucovinei*” – la început de drum, An. I, nr. 1, 1994, p. 3-5; Idem, *Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”*: cinci ani de existență, An. I, nr. 3, 1994, p. 3-4.

«GLASUL BUCOVINEI» – 10 ANI DE APARIȚIE

Cernov, Alexandrina, „*Glasul Bucovinei*” – o mărturie și o prezență a culturii românești, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 7-13.

Gânduri aniversare: Andrieș Tudor; Anghelescu Mircea, Broască Ștefan, Chivu Gheorghe, Lutic Mircea, Mareci Harieta, Pintescu Florin, Popescu Ion, Purici Ștefan, Rachieru Adrian Dinu, Satco Emil, Suceveanu Arcadie, Ștefănescu Ștefan, Toacă Măria, Țugui Pavel, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 14-42.

IN HONOREM

Luceac, Ilie (I. L.), *Dimitrie Vatamaniuc – membru de onoare al Academiei Române*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 3-4.

IN HONOREM – acad. Radu Grigorovici la 90 de ani. Gânduri despre adevărul vieții și adevărul științei (Marin Aiftincă–acad. Radu Grigorovici – dialog), An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 24-38.

Luceac, Ilie, *Academician Ioan-Aurel Pop, un spiritus rector al istoriografiei și învățământului românesc* An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 109-111.

IN MEMORIAM

Academicianul Nicolae Corlăteanu (14 mai 1915 -21 octombrie 2005), An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 190-191.

Beldeanu, Ion, *Grigore Vieru emană doar dragoste și lumină*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 43-44.

Bodea, Cornelia, *Memoriei profesorului Gheorghe G. Ursul*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 27-32.

„*Bucovina e o istorie vie...*”, Dialog: dr. Nicolae Bilețchi – acad. Nicolae Corlăteanu, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 196-200.

Cernov, Alexandrina, *Vasile Bizovi*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 6-8.

Cernov, Alexandrina, *Elena Foca: respect, admirație, tristețe*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 31-33.

- Demciuc, Vasile M.**, *Emil Satco*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 44-45.
- Deveni, Andrei**, *La mormântul academicianului Radu Grigorovici*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 18-19.
- Dinescu, Viorel**, *Recviem pentru fratele Grigore*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 53-54.
Grigore Vieru (1935-2009). Repere biobibliografice, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 66-71.
- Grigorovici, Radu**, *Vladimir Trebici*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 3-6.
- Hostiuc, Ștefan**, *Vasile Levițchi. Mesaje către celălalt versant al existenței*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 3-11.
- Hostiuc, Ștefan**, *Vasile Levițchi: Un destin în simboluri arboricole. Antologia unei poezii (Selecție: Ștefan Hostiuc)*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 12-19.
- Jernovei, Gheorghe**, *Academicianul Nicolae Corlăteanu*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 192-195.
- Jernovei, Gheorghe**, *Grigore C. Bostan — un an de la trecerea în „Eterna...”*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 201-203.
- Levițchi, Vasile**, *Inedite*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 20-23.
- Luceac, Ilie**, *Zigu Ornea și „Glasul” întristat al Bucovinei*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 5-8.
- Luceac, Ilie**, *Profesoara Zinovia Florian Peniuc*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 53-55.
- Luceac, Ilie**, *La despărțirea de Anatoli Dobreanski*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 97-100.
- Luceac, Ilie**, *Pentru Ion Mamina, un cuvânt de amintire...* An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 91-94.
- Luceac, Ilie**, *Singurătatea austeră a „Minervei” din Brezoianu*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 21-25.
- Luceac, Ilie**, *Istoricul Florin Constantiniu – In Memoriam*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 91-95.
- Luceac, Ilie**, *Unui prieten dispărut: Dumitru Marchidan – In Memoriam*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 300-304.
- Matei, Valeriu**, *Câmașa lui Grigore Vieru*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 64.
- Mărgineanu, Ion**, *Moldova-și mișcă armii de tăcere*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 65.
- Olaru-Nenati, Lucia**, *Recviem pentru Grigore Vieru*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 49-52.
- Nedelcea, Tudor**, *Întâlniri cu dumnezeescul poet*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 55-61.
- Patraș, Eugen**, *Radu Economu*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 3-5.
- Popescu, Mihai**, *Cuvânt la înmormântarea academicianului Radu Grigorovici*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 9-11.
- Radu Grigorovici, membru al Academiei Române*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 7-8.
Telegrame și mesaje de condoleanță din țară și străinătate, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 12-17.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *La moartea lui Traian Cantemir*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 77-80.
- Popescu, Liviu**, *Gând pentru poet*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 62-63.
Profesorul Dumitru Irimia, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 124-135.
- Sandu, Dumitru**, *La despărțirea de profesorul Vladimir Trebici*. 16 februarie 1999, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 7-9.
- Tărășteanu, Vasile**, *Litanie*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 45-48.
- Tărășteanu, Vasile**, *Casa colonelului George Galan*, An. XIX, nr.1 (75-76), 2012, p.83-85.
- Trebici, Vladimir**, *Cuvânt rostit la funerariile prof. dr. Victor Săhleanu, în ziua de 28 august 1997, la cimitirul Evanghelic din București*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 56-57.
- Țugui, Pavel**, *Acad. Radu Grigorovici, președintele de onoare al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 20-25.
- Zub, Alexandru**, *Zoe Dumitrescu-Bușulenga: In memoriam*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 62-66.

DIALOGURI CU BUCOVINENII

- Cernov, Alexandrina**, *Dialog cu acad. Vladimir Trebici*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 3-9.
- Cernov, Alexandrina**, *Dialog cu acad. Radu Grigorovici*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 3-9.
- Cernov, Alexandrina**, *Dialog cu prof. dr. Dimitrie Vatamaniuc*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 3-7.
- Luceac, Ilie**, *Poetul Arcadie Suceveanu* (dialog cu poetul Arcadie Suceveanu), An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 3-10.
- Luceac, Ilie**, *Un bucovinean devotat artei corale* (dialog cu dirijorul Ștefan Andronic), An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 3-14.
- Luceac, Ilie**, *Constantin Flondor – umilul mărturisitor al culorii sau recuperarea tradiției prin credință* (dialog cu pictorul Constantin Flondor), An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 7-35.
- Luceac, Ilie**, *Dan Onofreiciuc: „Prin suflet, tot ce cânt se toarnă-n amintiri...”*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 43-67.
- Luceac, Ilie**, *„Dincolo de spectacolul lumii...” cu Hortensia Maschievici-Mișu – artist plastic*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 7-28.
- Luceac, Ilie**, *Nina Cionca: „Din noianul vremurilor, cu amintirile mele despre familia Porumbestilor...”*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 13-34.
- Luceac, Ilie**, *Tenorul dramatic Marian Talabă: o mărturie a talentului autentic bucovinean pe scena Staatsoper-ei din Viena*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 7-36.
- Luceac, Ilie**, *Mihai Amihalachioaie sau cele două pasiuni ale unui muzician nativ* (dialog cu dirijorul și acordeonistul Mihai Amihalachioaie), An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 7-33.
- Luceac, Ilie**, *Maria cântecului bucovinean sau privighetoarea de sub geana Carpaților* (dialog cu interpreta de muzică populară Maria Iliuț), An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 7-32.
- Luceac, Ilie**, *Nicolae Hacman – un artizan al sublimului pact dintre vioară și baghetă*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 26-49.
- Luceac, Ilie**, *Cheia de boltă în activitatea artistică a pictorului bucovinean Ștefan Purici*, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 7-28.
- Luceac, Ilie**, *Maestrul Mihai Moroșan – un „Odiseu” al picturii bisericești din Bucovina*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 7-33.
- Luceac, Ilie**, *La pas, cu Flondoreni, prin Cernăuți vechilor amintiri*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 7-28.
- Luceac, Ilie**, *La Putna, cu Arhimandritul Melchisedec Velnic*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 7-28.
- Hostiuc, Ștefan**, *Dialog cu prof. univ. dr. Gherman Ion*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 9-18.
- Tărățeanu, Vasile**, *Între nostalgice amintiri și luminoase speranțe* (dialog cu Radu Economu), An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 3-12.
- Tărățeanu, Vasile**, *Călătorie la origini (Cernăuți – Băhrinești – București)* (dialog cu Vasile Andru), An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 3-21.
- Tărățeanu, Vasile**, *Bucovina e iluzia mea* (dialog cu Adrian Dinu Rachieru), An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 3-19.
- Tărățeanu, Vasile**, *Încerc să întreprind ceva în numele aceluiași înălțător ideal* (dialog cu Ion Beldeanu), An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 3-15.

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

- Anghel, Florin**, *Evoluția comunității polone din România, 1919-1926*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 23-37.
- Bizovi, Vasile**, *Boianul lui Ion Neculce*, An. I, nr. 4, 1994, p. 10-17.
- Bizovi, Vasile**, *Predarea limbii și literaturii române în școlile din regiunea Cernăuți*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 31-37.
- Bordeian, Valentina**, *Biserica Sf. Spiridon din Herța*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 30-34.
- Bodnaraș, George**, *Transformările politice din România și Ucraina și poziționarea lor în contextul modelelor clasice de tranziție (studiu comparativ)*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 24-38.
- Bodnaraș, George**, *Caracterul contestabil inter-partinic și configurația sistemelor de partide politice din România și Ucraina (studiu comparativ)*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 59-70.
- Bodnaraș, George**, *Dinamica și „înghețarea” temporară a sistemelor de partide din Europa Centrală și de Est (studiu comparativ)*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 18-53.
- Bodnaraș, George**, *Cultura în viziunea tinerilor români din Basarabia și nordul Bucovinei (o analiză cantitativă a datelor empirice)*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 38-47.
- Bostan, Grigore C.**, *Universitatea din Cernăuți, 1998*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 26-31.
- Bostan, Grigore C.**, *Limba de cultură și civilizație*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 41-44.
- Bostan, Grigore C.**, *Coordonatele culturii românești din spațiul carpato-nistrean (regiunea Cernăuți)*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 56-60.
- Burdeak, Vira**, *Specificul dezvoltării democrației liberale în Ucraina*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 84-89.
- Burdeak, Vira**, *Integrarea europeană a Ucrainei: succese și eșecuri*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 21-31.
- Căruntu, Mihai-Aurelian**, *Calvarul repatrierilor din nordul Bucovinei (iulie 1940-iunie 1941)*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 52-63.
- Căruntu, Mihai-Aurelian**, *Dimensiunea represivă a ocupației horthyste din nordul Transilvaniei reflectată în informații obținute de la refugiații stabiliți în Bucovina*, An. XIII, nr. 3 (51), p. 81-94.
- Cârlan, Nicolae**, *Despre „un proiect naufragiat” și semnificațiile lui: „Novele sau gazete românești”*, Cernăuți, 1817, An. I, nr. 3, 1994, p. 12-18.
- Cernov, Alexandrina**, *Problemele naționale ale românilor din regiunea Cernăuți. Anul 1998*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 65-80.
- Cernov, Alexandrina**, *Congresul al doilea al Intelectualității Românești din regiunea Cernăuți*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 33-34.
- Cernov, Alexandrina**, *Statutul limbii române în școlile cu limba de predare română din regiunea Cernăuți*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 45-49.
- Cernov, Alexandrina**, *Cultura – componentă esențială a existenței și conștiinței românești*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 61-67.
- Cernov, Alexandrina**, *Românii din nordul Bucovinei (Ucraina): interferențe lingvistice și culturale*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 29-43.
- Cernov, Alexandrina**, *Universitățile multiculturale – produsul unor contexte politice și tradiții lingvistice*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 90-108.
- Cernov, Alexandrina**, *Problema națională în Europa Centrală și de Est. Conflicte înghețate*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 20-26.

- Cernov, Alexandrina**, *Statutul limbilor minorităților naționale în școlile din regiunea Cernăuți. Predarea limbii române*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 130-140.
- Ciobanu, Petre**, *Din trecutul satului bucovinean Cupca*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 27-33.
- Ciorănescu, George**, *Un moment din istoria Bucovinei*, An. I, nr. 1, 1994, p. 15-20.
- Congresul al II al Intellectualității Românești (inclusiv a conaționaliilor recenzați moldoveni) din regiunea Cernăuți, Ucraina: Memorandumul celui de al doilea Congres al Intellectualității Românești (inclusiv al conaționaliilor recenzați moldoveni) din regiunea Cernăuți, Ucraina**, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 50-52.
- Congresul al II-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 53-60
- Congresul al III-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți: Rezoluția Congresului al III-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți. Declarații și adresări ale Congresului al III-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți. Apelul Congresului al III-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți „Cu privire la consolidarea tuturor forțelor politice, economice, culturale și confesionale ale minorității românești din Ucraina”, adresat Societăților naționale românești din regiunea Cernăuți**, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 72-90.
- Cuțui, Alexandrina**, *Situația politică, administrativă și religioasă din Bucovina de la începutul perioadei administrației galițiene până la întemeierea Mitropoliei*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 32-56.
- Dușu, Tatiana, Anghel, Florin**, *În legătură cu „așa-zisa „răscoală de la Hotin” (7-21 ianuarie 1919)*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 3-10.
- Economu, Radu**, *Relațiile politico-diplomatice dintre România și Ucraina în perioada 1918-1940*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 8-12.
- Fassel, Horst**, *Ambianța plurilingvă și Teatrul german din Cernăuți. Colaborare și concurență în creația teatrală*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 42-53.
- Gherman, Marin**, *Focarul nivelurilor politice. Monitoring-ul presei (1 ianuarie-15 martie 2007)*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 55-71.
- Gherman, Marin**, *Florilegiul revoluțiilor de primăvară . Monitoring-ul presei (15 martie – 15 mai 2007)*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 46-65.
- Gherman, Marin**, *Soluțiile crizei dezolante. Monitoring-ul presei (I) (15 mai – 1 august 2007)*, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 82-95.
- Gherman, Marin**, *În afara limitelor de cunoaștere. Monitoriung-ul presei (1 august – 15 noiembrie 2007)*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 9-21.
- Gherman, Marin**, *Efectele democratizării sporadice. Monitoring-ul presei (15 noiembrie – 15 februarie 2008)*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 97-105.
- Gherman, Marin**, *Tendențe și legități politice: spectrul evenimentelor. Monitoring-ul presei (15 februarie – 18 aprilie)*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 44-54.
- Gherman, Marin**, *Epicentrul deciziilor politice: un model de tranziție. Monitoring-ul presei (15 aprilie – 25 iunie)*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 72-83.
- Gherman, Marin**, *Personificare politică și războaie informaționale. Monitoring-ul presei (25 iunie – 1 noiembrie)*, An. XV, nr.4 (60), 2008, p. 29-42.
- Gherman, Marin**, *Sindromul „politicii personificate” sau apele subterane ale politicii invizibile. Monitoring-ul presei (1 noiembrie 2008 – 15 ianuarie 2009)*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 34-42.
- Gherman, Marin**, *Informația ca factor politic. Monitoring-ul presei (15 ianuarie 2009 – 15 mai 2009)*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 7-24.

- Gherman, Marin**, *Contextul politic și informațiile care domină. Monitoring-ul presei (15 mai – 15 septembrie 2009)*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 7-23.
- Gherman, Marin**, *Scenariile de modernizare a societății ucrainene. Monitoring-ul presei (15 septembrie – 5 noiembrie 2009)*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 7-18.
- Gherman, Marin**, *Scenariile de modernizare a societății ucrainene (II). Monitoring-ul presei (5 noiembrie 2009 – 20 februarie 2010)*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 29-43.
- Gherman, Marin**, *Promisiuni și acțiuni politice. Monitoring-ul presei (20 februarie – 1 iunie 2010)*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 7-20.
- Gherman, Marin**, *Criza noțiunilor politice. Monitoring-ul presei (1 iunie – 1 octombrie 2010)*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 7-17.
- Gherman, Marin**, *Reforma a murit! Trăiască Constituția! Monitoring-ul presei (1 octombrie – 15 noiembrie 2010)*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 29-39.
- Gherman, Marin**, *Atitudinea politicianilor bucovineni față de sistemul politic al Imperiului Habsburgic în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 43-58.
- Gherman, Marin**, *Capitalul social și elaborarea politicii. Monitoring-ul presei (15 noiembrie 2010 – 1 martie 2011)*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 7-20.
- Gherman, Marin**, *Societate civilă, capital social și cultură politică – conexiuni imprevizibile. Monitoring-ul presei (1 martie – 15 mai 2011)*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 7-19.
- Gherman, Marin**, *Direcția liberalizării și masca confortului politic. Monitoring-ul presei (15 mai – 1 august 2011)*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 7-19.
- Gherman, Marin**, *Perspectivile dezvoltării capitalului social în Ucraina și România*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 32-47.
- Gherman, Marin**, *Europenizarea Ucrainei: modele teoretice și practice. Monitoring-ul presei (1 august 2011 – 1 februarie 2012)*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 86-100.
- Gherman, Marin**, *Un model politic european într-un stat cu „multă democrație”. Monitoring-ul presei (1 februarie – 1 mai 2012)*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 96-109.
- Gherman, Marin**, *Uniunea Europeană – Federația Rusă: o dilemă a incertitudinii politice. Monitoring-ul presei (1 mai – 1 octombrie 2012)*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 7-19.
- Gherman, Marin**, *Capital social versus mitologie politică (perspectiva postelectorală). Monitoring-ul presei (1 octombrie 2012 – 25 noiembrie 2013)*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 112-129.
- Gorda, Gheorghe**, *Demagogia: armă a dezmoștenirii băștinașilor*, An. I, nr. 1, 1994, p. 37-40.
- Grigorovici, Radu**, *Comentariu la „Descrierea Bucovinei” a generalului Gabriel Splény*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 3-10.
- Grigorovici, Radu**, *Viitorul unei iluzii*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 15-22.
- Grigoroviță, Mircea**, *Revista Asociației Corpului Didactic Medico-Pedagogic din România. (Cernăuți, 1931-1936)*, An. I, nr. 4, 1994, p. 18-25.
- Grigoroviță, Mircea**, *Ziarul „Bucovina” despre Max Hacman*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 13-14.
- Grigoroviță, Mircea**, *Facultatea de științe din Cernăuți în perioada interbelică*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 31-46.

- Hacman, Serghei**, *Problemele Basarabiei și nordului Bucovinei în relațiile sovieto-germane (iunie 1940-iulie 1941). Aspecte geopolitice și geostrategice*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 24-31.
- Hostiuc, Ștefan**, *Jocul de-a cultura sau cultura ca instituție? O retrospectivă tematică a presei românești din nordul Bucovinei (I)*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 31-46.
- Hostiuc, Ștefan**, *Jocul de-a cultura sau cultura ca instituție? O retrospectivă tematică a presei românești din nordul Bucovinei (II)*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 11-28.
- Hrenciuc, Daniel**, *Conferința de la Locarno și atitudinea guvernului polonez*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 99-116.
- Hrenciuc, Daniel**, *Societățile culturale ale polonezilor din Bucovina istorică*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 39-47.
- Hrenciuc, Daniel**, *Problema Bucovinei în dezbaterile Conferinței de pace de la Paris (1919-1920)*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 7-16.
- Hrenciuc, Daniel**, *Aspecte privind integrarea germanilor bucovineni în Regatul României Mari (1919-1940)*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 57-80.
- Iacobescu, Mihai**, *Elita românilor din Bucovina anilor 1775-1862*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 18-32.
- Iacobescu, Mihai**, *Împreună împotriva vicisitudinilor istorice: crâmpiele din istoria relațiilor româno-poloneze din Bucovina*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 22-31.
- Iacobescu, Mihai**, *Aspecte ale sistemului bancar din Bucovina în ajunul primului război mondial*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 20-32.
- Iacobescu, Mihai**, *Evoluția românilor bucovineni între anii 1821-1919 [I]*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 3-32.
- Iacobescu, Mihai**, *Evoluția românilor bucovineni între anii 1821-1919 [II]*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 16-29.
- Lavric, Aurelian**, *Ținutul Herța: cauzele ocupației sovietice din 28 iunie 1940*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 27-37.
- Lazăr, Mihai**, *Unele considerații privind politica fiscală în Moldova medievală*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 5-16.
- Lazăr, Mihai**, *Importanța izvoarelor statistice pentru cunoașterea realităților fiscale din Moldova medievală*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 78-96.
- Lazăr, Mihai**, *Realități fiscale din Țara Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 37-44.
- Lazăr, Mihai**, *Educația în spirit național a românilor din Bucovina – obiectiv prioritar al „Revistei politice”*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 95-100.
- Leapunov, Iuri, Olaru, Dragoș**, *Refugiații ruși la Cernăuți (1919-1923)*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 11-16.
- Lipan, Vasile I.**, *Învățământul farmaceutic la Universitatea din Cernăuți*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 32-44.
- Luceac, Ilie**, *Cultura românească în Bucovina în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea [I]*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 29-36.
- Luceac, Ilie**, *Cultura românească în Bucovina în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea [II]*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 33-45.
- Luceac, Ilie**, *Repercusiuni culturale ale Revoluției de la 1848 în Bucovina și intelectualitatea românească în devenire*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 3-11.
- Luceac, Ilie**, *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina din 1861 până în 1918: aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 3-7.

- Luceac, Ilie**, *Editarea de carte și manuale școlare la Cernăuți (trecut, prezent, viitor)*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 68-71.
- Luceac, Ilie**, *Intellectualii români din Bucovina între diplomația austro-ungară și cea românească la sfârșitul secolului al XIX-lea*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 12-18.
- Lupu, Ioan**, *Scurt istoric al căilor ferate din Bucovina*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 37-47.
- Lupu, Ioan**, *Linii ferate „locale” pe teritoriul istoric al Bucovinei*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 14-25.
- Mamina, Alexandru**, *Minoritățile și noua ideologie democratică*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 15-23.
- Mareci, Harieta**, *„Europeanism și regionalism”. Debutul unei polemici între „Ideea europeană” și „Junimea literară”*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 40-46.
- Mareci, Harieta**, *Orizont istoriografic*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 71-77.
- Moisuc, Viorica**, *„Moldovenismul” - cauza pierdută a fundamentalistilor de peste Prut*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 29-38.
- Muntean, George**, *Lingviști și filologi bucovineni. (Schiță istorică)*, An. I, nr. 2, 1994, p. 19-22.
- Olaru, Constantin**, *Urmele românismului în unele localități din nordul Bucovinei – anul 1991 în comparație cu 1926*, An. I, nr. 1, 1994, p. 28-36.
- Olaru, Marian**, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea [I]*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 23-28.
- Olaru, Marian**, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea [II]*, (continuare) An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 13-30.
- Pahomi, Mircea**, *Academia Duhovnicească de la mănăstirea Putna din secolul al XVIII-lea*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 11-21.
- Partidele istorice din Bucovina*, An. I, nr. 1, 1994, p. 41-46.
- Patraș, Eugen**, *Minoritățile naționale din Ucraina și statutul lor juridic*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 12-22.
- Patraș, Eugen**, *Statutul juridic al minorităților din Republica Moldova*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 35-51.
- Patraș, Eugen**, *Problema protecției drepturilor minorităților naționale în contextul relațiilor reciproce dintre Ucraina, România și Republica Moldova*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 41-48.
- Pânzariu, Cristina**, *Satul bucovinean în contextul evenimentelor de la 1848*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 33-39.
- Petrescu, Nicolae**, *Istoria dramatică a monumentului Unirii de la Cernăuți*, An. I, nr. 1, 1994, p. 6-14.
- Pintescu, Florin**, *Bucovina, zonă de convergență etnică și spirituală*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 30-35.
- Pintescu, Florin**, *Euroregiunea „Prutul de Sus” între prezent și perspective. Marginalii la o conferință științifică internațională*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 91-98.
- Pintescu, Florin**, *Considerații preliminare și date statistice privind potențialul și rolul județului Suceava în dezvoltarea Euroregiunii „Prutul de Sus”*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 47-53.

- Pintescu, Florin**, *Considerații privind situația demografică, socio-economică și culturală a comunității polone din sudul Bucovinei în perioada 1945-1989*, nr. 2 (46), 2005, p. 65-72.
- Pintescu, Florin**, *Războiul moldo-polon din 1497. Opinii și interpretări*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 19-30.
- Pintescu, Florin**, *Bătălia de la Hotin (1621): încadrarea tipologică, analiza ei și prezentarea în istoriografia română*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 7-31.
- Platon, Gheorghe**, *Bucovina - centru de concentrare românească în Revoluția de la 1848*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 8-14.
- Plăvan-Ștefănescu, Georgeta**, *Vasile Plăvan, gazetar și publicist bucovinean*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 33-35.
- Popa, Angel**, *Dimitre Onciul și Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 27-29.
- Popa, Angel**, *Bucovina și Transilvania unite în lupta pentru apărarea românismului*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 23-27.
- Popescu, Ilie**, *Calvarul românilor din regiunea Cernăuți sub regimul stalinist*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 37-41.
- Popescu, Ion**, *Partea românofonă a regiunii Cernăuți și zonele ei socio-lingvistice*, An. I, nr. 1, 1994, p. 21-27.
- Popescu, Ion**, *De ce românii din Țara Fagilor sunt tratați în conformitate cu legea lui Murphy: adevărul învinge totdeauna în trei din șapte cazuri*, An. I, nr. 2, 1994, p. 15-18.
- Popescu, Ion**, *Angajamentele internaționale ale Ucrainei referitoare la asigurarea dezvoltării grupurilor naționale*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 34-43.
- Popescu, Ion**, *Cele cinci etape și cinci condiții de acordare și realizare a drepturilor grupurilor etnice: experiența și opțiunea europeană*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 35-40.
- Popescu, Ion**, *Românii – a treia etnie din Ucraina (monitorizare sociolingvistică) [I]*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 27-52.
- Popescu, Ion**, *Românii – a treia etnie din Ucraina. Regiunea Cernăuți (nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și Ținutul Herța) – monitorizare sociolingvistică [II]*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 22-31.
- Popescu, Ion**, *Românii – a treia etnie din Ucraina. Regiunea Cernăuți. Românii din raionul Herța (monitorizare sociolingvistică). [Partea a III-a]*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 92-99.
- Popescu, Ion**, *Românii – a treia etnie din Ucraina. Regiunea Cernăuți. Românii din raionul Putila (monitorizare sociolingvistică). [Partea a IV-a]*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 24-38.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Ocupația treptată a nordului Moldovei și numele Bucovina*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 3-15.
- Poștarencu, Dinu**, *Ținutul Hotin în perioada 1812-1818*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 7-22.
- Poștarencu, Dinu**, *Ion Nistor la Chișinău (1918)*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 40-53.
- Purici, Ștefan**, *Emigrarea populației bucovinene în Moldova (1775-1848)*, An. I, nr. 3, 1994, p. 5-11.
- Purici, Ștefan**, *Statutul limbii române în Bucovina între anii 1775-1861*, An. I, nr. 4, 1994, p. 3-9.
- Purici, Ștefan**, *Un moment din istoricul luptei românilor din orașul Siret pentru învățământul național*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 23-26.

- Purici, Ștefan**, *Bucovina: 1775-1862. Aspecte politice, sociale, culturale, economice și demografice (Conferința științifică internațională, Rădăuți, 31 mai - 3 iunie 1996)*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 29-41.
- Purici, Ștefan**, *Relații româno-ucrainene în epoca contemporană*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p.32-40.
- Purici, Ștefan**, *Foametea ca metodă de impunere a comunismului*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 76-91.
- Rad, Ilie**, *O secvență importantă din istoria culturală a Bucovinei în Fundăciunea Pumnuleană*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 7-24.
- Rusu, Dorina N.**, *Bucovina în Academia Română*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 68-75.
- Sandul, Grigore**, *Orașul Cernăuți și populația sa de-a lungul istoriei*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 64-71.
- Stan, Constantin I.**, *Un moment al luptei pentru unitate națională: Congresul românilor de peste hotare – 15 martie 1915*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 3-13.
- Stan, Constantin I.**, *Evacuarea administrației românești din nordul Bucovinei (1940)*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 23-33.
- Șandru, Vasile**, *Relațiile româno-ucrainene: scurtă privire asupra istoriei Ucrainei*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 19-39.
- Șapcă, Florea**, *Privilegiile ale locuitorilor „de margine”*, An. I, nr. 4, 1994, p. 26-31.
- Șapcă, Florea**, *Particularitățile stăpânirii pământului conform dreptului de preemțiune în Moldova și reflectarea lui în documentele privitoare la Bucovina*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 16-22.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Istoria – carte de înnobilitare umanistă a națiunilor*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 52-53.
- Tărășeanu, Vasile**, *Plaiule, plai răstignit...*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 3-10.
- Tărășeanu, Vasile**, *La răscruci de drumuri europene. Anul 2006*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 40-54.
- Toacă, Maria**, *Elita intelectuală își promovează prioritățile (Congresul al III-lea al Intelectualității Românești din Regiunea Cernăuți)*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 53-55.
- Tomulescu, Alexandru**, *Moldovenismul și ineptia ideologică*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 106-110.
- Tratat cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 46-55.
- Trebici, Vladimir**, *Diaspora bucovinenilor din București*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 10-22.
- Trebici, Vladimir**, *Despre demografia Bucovinei*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 11-17.
- Trebici, Vladimir**, *Democrație – origini, evoluție, caracteristici și perspective (Comunicare ținută la Congresul al IV-lea al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina)*, Rădăuți, 29 august 1998, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 41-47.
- Mitric, Olimpia**, *Cartea românească veche în colecțiile Bibliotecii Universității Naționale „Iu. Fedkovyci” din Cernăuți (secolele XVIII-XIX)*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 25-33.
- Țăruș, Didina**, *Șase veacuri de statornicie*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 72-79.
- Ungureanu, Constantin**, *Procese migraționiste în Bucovina în perioada administrației militare (1774-1786)*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 3-16.
- Ungureanu, Constantin**, *Populația ținutului Cernăuți la recensământul din anul 1774*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 12-24.

- Ungureanu, Constantin**, *Exodul populației din Bucovina între anii 1814-1816*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 12-30.
- Ungureanu, Constantin**, *Evoluția etno-demografică a Bucovinei între anii 1774-1850*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 36-52.
- Ungureanu, Constantin**, *Structura etnică a Bucovinei la mijlocul secolului al XIX-lea*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 5-26.
- Ungureanu, Constantin**, *Populația Bucovinei în anii 1880-1910*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 45-70.
- Ungureanu, Constantin**, *Populația Bucovinei în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 7-21.
- Ungureanu, Constantin**, *Știința de carte în Bucovina la începutul secolului al XX-lea*, nr. 2 (46), 2005, p. 44-64.
- Ungureanu, Constantin**, *Inspectorii școlari din Bucovina în perioada 1869-1918*, XII, nr. 3 (47), 2005, p. 7-28.
- Ungureanu, Constantin**, *Salariile învățătorilor bucovineni în perioada 1869-1914*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 45-62.
- Ungureanu, Constantin**, *Inspectorii școlari din Bucovina în perioada 1869-1918*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 23-37.
- Ungureanu, Constantin**, *Învățământul primar din orașul Cernăuți (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 55-78.
- Ungureanu, Constantin**, *Populația regiunii Cernăuți în 1989 și 2001 (evoluție numerică)*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 20-38.
- Ungureanu, Constantin**, *Populația regiunii Cernăuți între 1989 și 2001 (evoluție etnică și lingvistică)*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 141-159.
- Văratec, Vitalie**, *Bucovina, 1941: românii și naționalismul ucrainean*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 48-64.
- Văratec, Vitalie**, *Problema Bucovinei în perioada dintre semnarea protocolului adițional secret sovieto-german (23 august 1939) și nota ultimativă sovietică (26 iunie 1940) [I]*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 40-51.
- Văratec, Vitalie**, *Problema Bucovinei în perioada dintre semnarea protocolului adițional secret sovieto-german (23 august 1939) și nota ultimativă sovietică (26 iunie 1940) [II]*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 19-33.
- Vergatti, Radu-Ștefan**, *Harta etnodemografică a României în anul 1940*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 17-22.

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE – CERNĂUȚI PRIMĂVARA ANULUI 1999

- Andrieș, Tudor**, *Potențialul intelectual al românilor din nordul Bucovinei*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 33-34.
- Bostan, Grigore C.**, *Întru păstrarea și cultivarea spiritului românesc*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 35-40.
- Bostan, Grigore C.**, *Învățământul superior în limba română la Cernăuți: Istorie – contemporaneitate – perspective*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 63-67.
- Cernov, Alexandrina**, *Învățământul în limba română în Ucraina: Condiții, probleme și perspective*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 41-43.
- Cernov, Alexandrina**, *Conferința „Limba și literatura română în școlile din Ucraina” (14-15 mai 1999). Cuvânt de deschidere*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 61-62.

- Cernov, Alexandrina**, *Problemele și specificul predării limbii și literaturii române în școlile din Ucraina: Concepții și legi, programe și manuale*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 68-72.
- Chivu, Gheorghe**, *Cultivarea limbii române în școlile românești din afara granițelor României*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 78-82.
- Conferința „Limba și literatura română în școlile din Ucraina”**, *Propunerile cu privire la proiectul Universității de Stat „Mihai Eminescu” din Cernăuți*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 85-86.
[Rezoluția Conferinței „Limba și literatura română în școlile din Ucraina”, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 83-84.]
- Congresul I al Intelectualității Românești din regiunea Cernăuți: Doleanțele populației românești din regiunea Cernăuți (Ucraina) în domeniul social-politic, al culturii și învățământului**, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 52-55.
- Legea Ucrainei despre introducerea modificărilor la Legea Ucrainei „Cu privire la minoritățile naționale din Ucraina”* (proiect), An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 56-58.
- Memorandumul Congresului Intelectualității Românești (inclusiv a conaționalilor ce se consideră moldoveni) din regiunea Cernăuți (Ucraina)*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 44-52.
- Luceac, Ilie**, *Cultivarea vorbirii orale și scrise la ciclul primar în școala generală: situația actuală și perspective pe viitor*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 73-77.
- Toacă, Maria**, *O nouă etapă în lupta pentru dăinuirea limbii române*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 59-60.

DIN ISTORIA NEAMULUI

- Moisuc, Viorica**, *Tezaurul României evacuat la Moscova în 1916 și confiscat de Soviete – problemă internațională actuală*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 9-23.
- Moisuc, Viorica**, *„Un teritoriu care se cheamă Transilvania...”*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 7-14.
- Nandriș, John**, *Epoca de fier în Dacia. Comentariu în context european*, An. I, nr. 2, 1994, p. 3-15.
- Platon, Gheorghe**, *Austria și Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Politică de anexiune sau misiune civilizatoare?*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 5-12.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Românii și conștiința europeană în secolul al XVI-lea*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 3-11.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Ștefan cel Mare – orizonturile domniei*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 10-14.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Istoria și toleranța*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 3-4.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Mihai Viteazul și epoca sa*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 5-11.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Mari istorici și ideea națională: A. D. Xenopol*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 36-44.

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

COLOCVIUL PERSONALITĂȚI BUCOVINENE:

ACADEMICIAN RADU GRIGOROVICI – O SUTĂ DE ANI DE LA NAȘTERE

- Aiftincă, Marin**, *O conștiință a binelui: academicianul Radu Grigorovici*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 43-50.

- Bejinariu, Petru**, *Fizicianul român Radu Grigorovici la întâlnirile cu elevii de la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi”*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 65-68.
- Brătuleanu, Vlad**, *George Grigorovici – 140 de ani de la naștere*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 51-58.
- Cernica, Doina**, *George Muntean, evocare la 7 ani de la plecarea sa (răsfoind cotidianul „Crai Nou”, Suceava)*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 72-79.
- Cernov, Alexandrina**, *Argument*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 7-11.
- Cernov, Alexandrina**, *Cuvânt de deschidere*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 14-21.
- Constantin, Ion**, *Vladimir Trebici – savant de factură europeană*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 7-13.
- Devenyi, Andrei**, *Magistrul meu Radu Grigorovici*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 26-34.
- Fuchs-Economu, Raluca**, *Îmi amintesc de tatăl meu, Radu Economu*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 14-18.
- Hostiuc, Ștefan**, *Radu Grigorovici și vechea dilemă a istoriografiei bucovinene*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 45-56.
- Irimescu, Mircea**, *Întorcerea la înțelept*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 32-37.
- Jitaru, Carolina**, *Radu Grigorovici: fericirea unei întâlniri deosebite, regretul unui vis neîmplinit...*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 88-90.
- Luceac, Ilie**, *O personalitate a unei istorii nescrise a Bucovinei: academician Vladimir Trebici*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 59-66.
- Marchidan, Rodica**, *Tatăl meu – Radu Grigorovici*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 22-25.
- Mezincescu, Nadia-Ruxandra**, *Radu Grigorovici sau despre înțelepciune*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 35-42.
- Nenati-Olaru, Lucia**, *Portrete sepia: Vladimir Trebici și George Muntean*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 74-81.
- Popescu-Muntean, Adela**, *George Muntean – omul*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 57-64.
- Programul Colocviului Personalități Bucovinene: Academician Radu Grigorovici – o sută de ani de la naștere**, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 12-13.
- Schipor, Vasile**, *Academicianul Radu Grigorovici (1911–2008) și renașterea activității de cercetare științifică în Bucovina*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 19-31.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Un învățat bucovinean de neuitat: acad. Radu Grigorovici (1911–2008)*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 38-44.
- Tărățeanu, Vasile**, *Inimă blândă și spirit justițiar*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 82-87.
- Toacă, Maria**, *Doi trandafiri de la Horecea Mănăstirii pentru nostalgiile lui Vladimir Trebici*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 80-82.
- Țugui, Pavel**, *Debutul în cultură al lui George Muntean*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 69-73.
- Zegrea, Ilie T.**, *George Muntean și bucovinenii*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 67-71.

COLOCVIUL EUDOXIU HURMUZAKI ȘI EPOCA SA

- Cernov, Alexandrina**, *Caracterul național al învățământului public în concepția lui Alexandru Hurmuzaki. Actualitatea problemei*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 102-108.
- Covalciuc, Dumitru**, *Doxachi Hurmuzaki, proprietarul moșiei Cernauca*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 80-89.
- Burac, Constantin**, *Considerații privitoare la originea și locul de formare a poporului român în opera lui Eudoxiu Hurmuzaki*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 32-43.

- Luceac, Ilie**, *Argument*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 8-18.
- PROGRAMUL COLOCVIULUI PERSONALITĂȚI BUCOVINENE: EUDOXIU HURMUZAKI ȘI EPOCA SA – bicentenar Eudoxiu Hurmuzaki**, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 19-20.
- Luceac, Ilie**, *Istoricul Eudoxiu Hurmuzaki (1812-1874) și epoca sa*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 21-31.
- Luceac, Iuliana**, *Carol Miculi – un aristocrat al pianului și un prieten devotat al Hurmuzăkeștilor*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 66-72.
- Mârza, Iacob, Mârza, Radu**, *Dialog epistolar între Blaj și Cernăuți în epoca Hurmuzăkeștilor*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 44-57.
- Muscalu, Ion**, *Horodiștea Cotnarilor din Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfânt – leagăn al neamului Hurmuzaki*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 58-65.
- Parascan, Constantin**, *Documentele Hurmuzaki – prețios tezaur pentru studierea istoriei românilor*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 73-79.
- Rad, Ilie**, *Doxachi Hurmuzaki și Aron Pumnul. Constituirea Bibliotecii învățăceilor români gimnaziaști din Cernăuți*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 90-101.

- Aiftincă, Marin – acad. Radu Grigorovici**, *In honorem. Academician Radu grigorovici la 90 de ani. Gânduri despre adevărul vieții și adevărul științei*, An VIII, nr. 4 (32), 2001. p. 24-38.
- Berejan, Silviu**, *Dialectologul Vasile Pavel în geografia lingvistică românească și romanică*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 18-21.
- Bilețchi-Albescu, Ioan**, *Un sat ca oricare altul: Oprișeni. Cuvinte pentru cititor*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 94-123.
- Bodea, Cornelia**, *Isidor Bodea, Sextil Pușcariu și Bucovina*, An. I, nr. 3, 1994, p. 34-38.
- Cârlan, Nicolae**, *Dimitre Onciul în scrisori adresate lui S. Fl. Marian*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 35-39.
- Ceaușu, Mihai-Ștefan**, *Raimund Friedrich Kaindl: de la Universitatea din Cernăuți la cea din Graz*, nr. 1 (57), 2008, p. 79-86.
- Cernov, Alexandrina**, *Argument*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011. p. 41-43.
- Cionca, Nina**, *Ciprian Porumbescu*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 71-98.
- Corlățeanu, Nicolae**, *Maestri ai filologiei române din Bucovina*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 62-66.
- Coșocariu, Oltea**, *Dimitre Onciul, istoric modern al României*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 31-34.
- Economu, Radu**, *George Popovici (T. Robeanu) 1863-1905*, An. I, nr. 2, 1994 p. 39-43.
- Economu, Radu**, *Iancu Flondor (1865-1924)*, An. I, nr. 3, 1994, p. 39-45.
- Economu, Radu**, *Procesul lui Ciprian Porumbescu*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 61-86.
- Filipcic, Ion**, *Frații cărturari Ioan și Axentie Bilețchi*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 79-93.
- Fodor, Ligia-Maria**, *Dimitre Onciul, Director General al Arhivelor Statului din România*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 39-50.
- Giurcă, Gheorghe**, *George Tofan – profesorul*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 59-68.
- Grigorovici, Radu**, *Evocare sau cum ajunge un fizician să se ocupe cu pasiune de istoria Bucovinei*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 34-46.

- Grigorovici, Radu**, *Dascălii* (Liceul „Aron Pumnul” în amintirile lui Radu Grigorovici), An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 44-67.
- Hrehor, Constantin**, *Silvestru Morariu Andrievici între pionierii școlii românești. Câteva coincidențe*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 26-43.
- Iorga, Nicolae**, *Răspunsul la Discursul de recepțiune al d-lui I. Nistor*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 22-25.
- Luceac, Ilie**, *Un pictor bucovinean: Epaminonda Bucevschi (I)*, An. I, nr. 1, 1994, p. 53-65.
- Luceac, Ilie**, *Un pictor bucovinean: Epaminonda Bucevschi (II)*, An. I, nr. 2, 1994, p. 28-38.
- Luceac, Ilie**, *O corespondență dintre Ciprian Porumbescu și Epaminonda Bucevschi*, An. I, nr. 3, 1994, p. 50-57.
- Luceac, Ilie**, *Unele considerații cu privire la originea familiei pictorului Epaminonda A. Bucevschi*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 17-30.
- Luceac, Ilie**, *Câteva date despre istoricul și arhivistul Teodor Balan. Un manuscris nepublicat*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 14-24.
- Luceac, Ilie**, *Constantin Hurmuzaki – conștiință a culturii și a statalității românești moderne*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 47-54.
- Luceac, Ilie**, *O boală mistuitoare și dulce: dorul de Bucovina (Poetul Arcadie Suceveanu la 50 de ani)*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 86-105.
- Luceac, Ilie**, *Eudoxiu Hurmuzaki și istoriografia românească în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 38-70.
- Luceac, Ilie**, *Dimitre Onciul: omagiul Bucovinei recunoscătoare*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 26-38.
- Luceac, Ilie**, *Încă o dată despre casa Hurmuzaki din Cernăuți*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 39-47.
- Luceac, Ilie**, *Scriitorii și artiștii plastici Partenie Maschievici (1887-1952) și Hortensia Maschievici-Mișu în retrospectiva unei expoziții*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 47-67.
- Lutic, Mircea**, *Ierarhi ai Bucovinei. O făclie a credinței și etnicității românești*, An. I, nr. 1, 1994, p. 47-52.
- Lutic, Mircea**, *Ierarhi ai Bucovinei: Bărbat de aleasă simțire națională și de înaltă virtute creștinească*, An. I, nr. 2, 1994, p. 23-27.
- Lutic, Mircea**, *Ierarhi ai Bucovinei: Nectarie Cotlarciuc – un arhipăstor înzestrat cu alese virtuți naționale*, An. I, nr. 3, 1994, p. 19-27.
- Lutic, Mircea**, *Ierarhi ai Bucovinei: Episcopul Dositei Herescu – un ocrotitor al continuității românești în Bucovina înstrăinată*, An. I, nr. 4, 1994, p. 32-44.
- Mamina, Ion**, *Oameni politici și diplomați din Bucovina*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 81-84.
- Mareci, Harieta**, *Teodor Balan – viața unui istoric*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 55-71.
- Mareci, Harieta**, *Teodor Balan, culegător și editor de documente*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 73-86.
- Mareci, Harieta**, *Vasile Grecu (1885-1972) (Repere în destinul unui savant)*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 100-107.
- Mareci, Harieta**, *Nicolai I. Grămadă*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 17-22.
- Mareci, Harieta**, *Teodor V. Ștefanelli (1849-1920)*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 39-46.
- Mareci, Harieta**, *George Tofan (Sugestii pentru o posibilă nouă deschidere)*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 119-126.
- Mareci, Harieta**, *Dimitre Onciul. Etape și valențe formative*, An. XII, nr. 3 (51), 2006, p. 51-56.
- Marian, Simeon Florea**, (Medalion), An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 49-50.

- Marian, Simeon Florea**, *Cromatică poporului român*. Discurs de recepție ținut în aula Academiei Române (12/24 martie 1882), An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 51-79.
- Moisei, Arcadie; Moisei, Antonie, Dimitrie Dan** - *valorificator al culturii tradiționale a românilor din Bucovina*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 23-29.
- Moldovan, Eleonora**, *Inițiativele politice ale liderului Partidului Național Român din Bucovina George Popovici*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 87-96.
- Muntean, Ștefan**, *Profesorul Teodor Balan*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 54-58.
- Nandriș, Gheorghe, Ion Nandriș (1890-1967)**, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 15-36.
- Nistor, Ion**, (1876–1962) (Medalion), An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 7-9.
- Nistor, Ion**, *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina (1774–1857)*, *Discurs de recepție rostit la 21 mai/3 iunie 1916. (Partea I)*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 10-39.
- Nistor, Ion**, *Un capitol din viața culturală a românilor din Bucovina (1774–1857)*, *Discurs de recepție rostit la 21 mai/3 iunie 1916. (Partea a II-a)*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 7-21.
- Olaru, Dragoș, Isidor Bodea (1866-1938)**, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 25-37.
- Onciul, Dimitrie (1856-1923)**, *Medalion*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 7-8.
- Onciul, Dimitre**, *Epocele istoriei române și împărțirea ei. (Discurs de recepție rostit la 22 martie/4 aprilie 1906)*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 9-21.
- Pavel, Vasile, Vitalie Sorbală, un distins dialectolog (1926-1979)**, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 7-15.
- Pavel, Vasile**, *Medalion*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 16-17.
- Hasdeu, Bogdan Petriceicu, Răspunsul la Discursul de recepțiune al părintelui S. Fl. Marian**, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 80-81.
- Popa, Anghel, Ilie Dugan-Opaiț și Georges Richter cavalier de Rosticki**, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 43-46.
- Stan, Constantin**, *Activitatea lui Dimitrie Marmeliuc pentru realizarea desăvârșirii unității naționale*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 45-54.
- Sturdza, Dimitrie A., Răspunsul la Discursul de recepție al D-lui Dimitre Onciul**, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 22-25.
- Șcraba, Rodica, Bădița Arcadie Dugan – ultima parte a vieții**, An. I, nr. 3, 1994, p. 46-49.
- Șcraba, Rodica, Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928) [I]**, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 47-61.
- Șcraba, Rodica, Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928) [II]. Îngrijire și note la „Albumul Mare”, vol. 1**, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 28-38.
- Șcraba, Rodica, Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [III]**, vol. 1, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 48-58.
- Șcraba, Rodica, Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [IV]**, vol. 2, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 56-71.
- Șcraba, Rodica, Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [V]**, vol. 2, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 43-55.

- Șcraba, Rodica**, *Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [VI]*, vol. 2, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 44-55.
- Șcraba, Rodica**, *Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei în 1878 și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [VII]*, vol. 3, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 25-42.
- Șcraba, Rodica**, *Membrii marcanți ai Societății Academice „Junimea” din Cernăuți (de la înființarea ei, în 1878, și până la jubileul semicentenar din 1928). Îngrijire și note la „Albumul Mare” [VIII]*, vol. 3, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 85-95.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Mari istorici și ideea de unitate națională: Dimitre Onciul*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 38-44.
- Trebici, Vladimir**, *Academicianul Radu Grigorovici la 85 de ani*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 15-19.
- Trebici (Trebiș), Vladimir** (1916-1999), *Medalion*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 71-73.
- Trebici, Vladimir**, *Geopolitica și demografia în România: Anton Golopenția (1909-1951). Discurs de recepție ținut în Aula Academiei Române, la 16 mai 1994*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 74-87.
- Trebiș, Vladimir**, *Sextil Pușcariu și Bucovina*, An. I, nr. 3, 1994, p. 28-33.
- Tufescu, Victor**, *Cuvânt de răspuns la Discursul de recepție al acad. Vladimir Trebici*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 88-90.
- Țugui, Pavel**, *I. G. Sbiera – evocare*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 20-27.
- Țugui, Pavel**, *Claudiu Isopescu, animatorul traducerilor italiene din literatura română [I]*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 38-42.
- Țugui, Pavel**, *Claudiu Isopescu, animatorul traducerilor italiene din literatura română [II]*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 32-43.
- Țugui, Pavel**, *Claudiu Isopescu, animatorul traducerilor italiene din literatura română [III]*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 25-32.
- Țugui, Pavel**, *Teodor Balan. Profil biobibliografic*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 44-74.
- Țugui, Pavel**, *Compozitorul și muzicologul bucovinean Liviu Rusu [I]*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 54-88.
- Țugui, Pavel**, *Compozitorul și muzicologul bucovinean Liviu Rusu [II]*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 67-85.
- Țugui, Pavel**, *Compozitorul și muzicologul bucovinean Liviu Rusu (III). Note biobibliografice*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 48-64.
- Țugui, Pavel**, *Adolf Last: „Eram prieten declarat al tinerimei studențești și îndeosebi al tinerimei române*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 108-136.
- Țugui, Pavel**, *Compozitorul și muzicologul bucovinean Liviu Rusu (IV). Note biobibliografice*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 48-78.
- Vasile, Vasile**, *Ciprian Porumbescu – un militant pentru Unire*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 72-76.
- Vasile, Vasile**, *Ciprian Porumbescu — educator*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 47-51.

ORAȘUL CERNĂUȚI LA 590 DE ANI

- Luceac, Ilie**, *Orașul Cernăuți cu bisericile sale în retrospectiva anilor*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 13-31.
- Vitencu, Dragoș**, *Cronica romanțată a târgului Cernăuți*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 32-40.

Vitencu, Dragoș, *Cronica romanțată a târgului Cernăuți (continuare)*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 3-11.

ORAȘUL CERNĂUȚI LA 600 DE ANI

Cernov, Alexandrina, *Privilegiul lui Alexandru cel Bun – 600 de ani de la prima atestare scrisă a orașului Cernăuți*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 33-47.

Luceac, Ilie, *Orașul Cernăuți cu bisericile sale – la 600 de ani*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 7-35.

Mareci, Harieta, *Orasul Cernăuți în descrierile călătorilor străini din secolele XVI-XVIII*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 36-43.

Mitric, Olimpia, *Un document bibliografic mai puțin cunoscut: Inventarul Bibliotecii Universității din Cernăuți, evacuat la Sibiu, în anulul 1944*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 48-54.

Ungureanu, Constantin, *Învățământul primar din orașul Cernăuți (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 55-78.

Ungureanu, Constantin, *Gimnaziul german din Cernăuți (1808-1918)*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 50-71.

CRONICA VIETII CERNĂUȚENE

15 august – 4 noiembrie 2010 [Rubrică pregătită de **Vasile Tărățeanu**], An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 104-108.

1 septembrie – 24 decembrie 2011 [Rubrică pregătită de Vasile Tărățeanu], An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 123-130.

Andrieș, Tudor, *Românii din nordul Bucovinei în campania electorală, 1998*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 63-66.

Bizovi, Vasile, *Unele aspecte ale funcționării limbii române în școlile românești din regiunea Cernăuți*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 88-90.

Bostan, Grigore C., *Întru păstrarea ființei noastre naționale*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 70-72.

Cernov, Alexandrina, (A. C.), *În loc de Post Scriptum*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 134.

Cernov, Alexandrina, *Reflecții asupra Proiectului concepției învățământului național pentru minoritățile naționale din Ucraina*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 86-88.

Cernov, Alexandrina, (cronicar), *Problemele învățământului comunităților naționale din Ucraina: între lege și concepție*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 98-100.

Cernov, Alexandrina, *Biserica de la Hrușăuți*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 90-93.

Cernov, Alexandrina, (A. C.), *Școala: ignoranță sau pasivitate?*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 106-107.

Cernov, Alexandrina, *Obiectivele și funcțiile sociale ale școlii cu limba română de predare din Ucraina*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 78-81.

Cernov, Alexandrina, *A cincea toamnă cernăuțeană sub semnul cărții românești. (Salonul Internațional de Carte Românească la Cernăuți, 30 octombrie – 4 noiembrie 2006)*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 127-132.

Cioban, Nadina, *Sărbătorirea la Cernăuți a 156 de ani de la nașterea poetului național al tuturor românilor*, An. XIII, nr. 1 (49), p. 127-129.

Ciobanu, Dorina, *Destinul negru-alb al cărții românești la Cernăuți*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 97-105.

- Ciobanu, Dorina**, *Proiecte transfrontaliere: Euroregiunea „Prutul de Sus”*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 114.
- Ciobanu, Dorina**, *Despre cartea românească la Cernăuți [Reportaj de la Salonul Internațional de Carte Românească la Cernăuți. Ediția a VI-ea, octombrie 2007]*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 118-122.
- Conferința științifico-metodică „Învățământul în școlile cu limba română de predare din Ucraina”**: *Rezoluția Conferinței științifico-metodice „Învățământul în școlile cu limba română de predare din Ucraina”*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 91-92.
- Covalciuc, Constantin**, *O biserică ce trebuia să fie*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 94-97. *Despre ridicarea monumentului lui Ștefan cel Mare în Codrii Cosminului: o concluzie, o notă informativă și o interpelare de deputat*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 135-143.
- Jar, Mihai**, *Instrucțiunile și ordonanțele Ministerului Învățământului din Ucraina referitoare la predarea limbii ucrainene în școlile cu limba română de predare. Starea reală*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 75-77.
- Jernovei, Gheorghe**, *Programele și manualele școlare ca factor primordial necesar pentru verificarea eficienței a cunoștințelor*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 85-87.
- Luceac, Ilie**, *Pregătirea cadrelor didactice la ciclul primar pentru școlile cu limba de predare română din Ucraina (structură, programe, manuale)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 82-84.
- Olaru, Constantin**, *Alianța Creștin-Democrată a Românilor din Ucraina (ACDR)*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 103-105.
- Popescu, Ion**, *Deschidem parantezele (observațiile, completările de rigoare ale d-lui Ion Popescu, deputat în Rada Supremă a Ucrainei, referitoare la elaborarea bazelor concepției învățământului național pentru minoritățile naționale*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 91-93.
- Popescu, Ion**, *Legislația internă și obligațiile internaționale ale Ucrainei în domeniul învățământului popoarelor și minoritățile naționale băștinașe*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 73-74.
- Programul Salonului Internațional de Carte Românească Cernăuți, Ediția a 5-a*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 133-137.
- Protest. Cerem să fie respectate drepturile noastre legitime*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 101-105.
- Purici, Ștefan**, *Studentii suceveni la Cernăuți*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 135-136.
- Tărățeanu, Vasile**, *Pe tabla de șah a jocului politic*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 124-132.
- Tărățeanu, Vasile**, *Răsfoind presa cernăuțeană*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 120-134.
- Tărățeanu, Vasile**, *Cronica cernăuțeană (15 ianuarie – 27 iunie 2010)*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 80-90.
- Toacă, Maria**, *Liderii vin și se duc*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 133-134.
- Toacă, Maria**, *O fisură primejdioasă în organismul limbii materne*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 67-69.
- Toacă, Maria**, *Un alt mod de a rezista prin cultură (manifestări culturale la Cernăuți: Anul 2001)*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p.105-110.

CONGRESUL AL IV-LEA AL INTELECTUALITĂȚII ROMÂNEȘTI
DIN REGIUNEA CERNĂUȚI, *Învățământul în limba română: realizări, probleme,
perspective* (17 decembrie 2005)

- Cernov, Alexandrina**, *Morala rostirii și înțelepciunea înțelegerii*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 63-67.
- Cernov, Alexandrina**, *Învățământul în limba română din Ucraina: modernizarea și emanciparea vieții profesionale*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 81-90.
- Gociu, Simion**, *Oglindă a neamului*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 108-111.
- Jernovei, Gheorghe**, *Problemele învățământului superior în limba română din Ucraina*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 91-99.
- Kramar, Valeri**, *Învățământului minorităților naționale din regiunea Cernăuți*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 74-80.
- Lutic, Mircea**, *Școala – exponentă autentică a specificității românești*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 112-114.
- Pâslaru, Vlad**, *Educația lingvistică și literară în școala românească modernă*, An. XIII; nr. 1 (49), 2006, p. 100-107.
- Popescu, Ion**, *Învățământul în limba maternă: legislație, realitate, perspective*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 68-73.
- Rezoluția Congresului al IV-lea al Intellectualității Românești din regiunea Cernăuți*, An. XIII, nr. 1 (49), 2006, p. 115-118.

ANIVERSĂRI CERNĂUȚENE

- Bostan, Grigore C.**, *Aspecte din activitatea Societății „Mihai Eminescu“*, An. I, nr. 3, 1994, p. 150-154.
- Cernov, Alexandrina**, *Societatea „Mihai Eminescu“ în oglinda retrovizoare a momentului actual*, An. I, nr. 3, 1994, p. 155-158.
- Cernov, Alexandrina**, *Universitatea din Cernăuți în contextul evenimentelor premergătoare inaugurării*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 59-67.
- Galan, George**, *Școală Normală din Cernăuți (125 de ani de la înființare)*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 93-98.
- Gorda, Maria**, *Intellectual cu brațe de plugar (80 de ani de la nașterea lui Măhailo Ivasiuk)*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 58-63.
- Grigorovici, Radu**, *Școala de fizică de la Cernăuți (1918-1944)*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 56-63.
- Grigoroviță, Mircea**, *Revista de pedagogie (1931-1943)*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 86-92.
- Grigoroviță, Mircea**, *Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică. Preliminarii*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 120-130.
- Grigoroviță, Mircea**, *Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică. Misiunea educativă și științifică*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 68-78.
- Grigoroviță, Mircea**, *Facultatea de Filozofie și Litere din Cernăuți în perioada interbelică*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 105-120.
- Ivanciuc, Maria G., Litovcenco, Valentin A., Lazarovici, Ștefan G.**, *Școala Normală din Cernăuți: perioada contemporană*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 109-115.

- Lutic, Mircea**, *Eusebie Popovici: un strălucit teolog și un mare istoric al bisericii* An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 64-75.
- Mihail, Paul, Mihail, Zamfira**, *Difuzarea scrierilor lui Petru Movilă în limba română în sec. XVII-XIX (Mărturii inedite)*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 87-92.
- Morărașu, Marcel**, *Neculai C. Enescu și învățământul normal în Bucovina*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 104-108.
- Morărașu, Veronica Elena**, *Absolvenți ai Școlii Normale din Cernăuți: promoția 1938*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 99-103.
- Olaru, Dragoș**, „*Dorind a merge în Bucovina la Cernăuți...*” (130 de ani de la primele turnee teatrale românești la Cernăuți, An. I, nr. 2, 1994, p. 121-125.
- Olaru, Dragoș**, *Contribuții la istoricul creării Catedrei de istorie a românilor la Universitatea din Cernăuți*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 76-85.
- Pahomi, Mircea**, *Ctitorii românești la Cernăuți*, An. I, nr. 2, 1944, p. 113-120.
- Statutul Societății regionale pentru cultura românească „Mihai Eminescu”*, An. I, nr. 3, 1994, p. 158-163.
- Suceveanu, Arcadie**, *Cartea de vise, niciodată întreagă*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 85-89.
- Trebiș, Vladimir**, *Facultatea de Teologie din Cernăuți (1875-1940) și importanța sa ecumenică*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 49-54.

DIN VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ ȘI CULTURALĂ A ORAȘULUI CERNĂUȚI

- Cernov, Alexandrina**, *Centrul de Studii Bucovinene – 15 ani de activitate. Reflecții jubiliare*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 118-125.
- Gherman, Grigore**, *Întâlniri de suflet în inima Bucovinei*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 126-132.

CĂLĂTORI STRĂINI DESPRE BUCOVINA

- Kohl, Johann Georg**, *Călătorii înăuntrul Rusiei și al Poloniei. Partea a treia: Bucovina, Galiția, Cracovia și Moravia*. (Fragmentul *Bucovina*: în traducere din germană de Zinovia Peniuc), An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 56-66.

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

- Agachi, Catinca**, *Literatura română din țările vecine (1942-2000), (I)*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 101-134.
- Agachi, Catinca**, *Literatura română din țările vecine (II). Generația anilor '50 și salvarea de infernul proletcultist*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 72-89.
- Agachi, Catinca**, *Literatura română din țările vecine (III). Generația anilor '60 și deschiderea spre modernism*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 74-117
- Agachi, Catinca**, *Mircea Lutic, decanul literelor românești din nordul Bucovinei (Ucraina)*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 169-179.
- Andru, Vasile**, *Cele 11 moduri de contracarare a vigilenței cenzurii*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 45-50.
- Apetri, Elena**, *Imaginea artistică în poezia lui Ion Vatamanu*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 50-61.

- Apetri, Elena**, *Intertext eminescian în literatura română din nordul Bucovinei*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007 p. 115-126.
- Apetri, Elena**, *Metafore obsedante în poezia lui Vasile Tărățeanu*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 72-84.
- Basneak, Tatiana**, *Personalitatea lui Gregor von Rezzori în contextul tradiției culturale europene*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 88-95.
- Bilețchi, Nicolae**, *Mircea Lutic, un veritabil homo eruditionis*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 35-43.
- Bilețchi, Nicolae**, *Nicolai Costenco (1913-1993)*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 22-44.
- Bilețchi, Nicolae**, *Mircea Streinul*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 65-83.
- Blaj, Pavel**, *Familia Neculce și Boianul*, An. I, nr. 3, 1994, p. 115-118.
- Bodea, George**, *Matei Vișniec, navigând prin orașul luminilor*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 53-58.
- Borca, Ana**, *Iulian Vesper – un cântăreț uitat al „Țării Fagilor”*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 34-48.
- Bostan, Lora, Grigorc, Brândușa**, *Proza bucovineană din sec. al XIX-lea-începutul sec. al XX-lea*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 35-41.
- Brânză, Iulia**, *Teofil Lianu (1908-1997)*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 47-52.
- Cazacu, Mihail**, *Realitate. Realism. Artă*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 47-53.
- Cârlan, Nicolae**, *Leca Morariu – folclorist*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 79-84.
- Cârlan, Nicolae**, *Ideile literare ale lui Ion Luca*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 45-60.
- Cernov, Alexandrina**, *Pentru o istorie a culturii și literaturii române din Bucovina*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 58-61.
- Cernov, Alexandrina**, *Istorie și mit în romanul Biserica Albă de Ion Druță*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 68-87.
- Cernov, Alexandrina**, *Mit și identitate națională românească în spațiul nord-bucovinean*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 60-68.
- Cervinski, Olga**, *Literatura: sete spirituală sau agresivitate intelectuală? (Experiența Anei Ahmatova)*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 101-113.
- Cimpoi, Mihai**, *Refuzul frontierei. Portret: Ion Vatamanu*, An. I, nr. 3, 1994, p. 100-108.
- Cimpoi, Mihai**, *Limba română, „casă a ființei noastre”*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 48-55.
- Ciobanu, Mircea V.**, *Adevărul literar și artistic al lui Serafim Saka*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 45-49.
- Ciocanu, Ion**, *Gândire îndrăznească și exprimare rafinată*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 81-86.
- Cionca, Nina**, *Iraclie Porumbescu - scriitorul „care trebuie dezgropat uitării”*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 38-55.
- Codreanu, Theodor**, *Eminescu și mistica „nebuniei”*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 29-40.
- Codreanu, Theodor**, *Eminescu și modelul cultural românesc*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 73-76.
- Codreanu, Theodor**, *Testamentul carpatic*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 203-212.
- Cozmei, Ion**, *Actualitatea Călineștilor lui Cuparencu*, An. I, nr. 3, 1994, p. 109-114.
- Cozmei, Ion**, *Trepte și ipostaze ale spiritului creator românesc în viziunea filozofică a lui Lucian Blaga*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 114-132.
- Cozmei, Ion**, *De la Eminovici la Eminescu*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 84-92.
- Diaconu, Mircea A.**, *Iulian Vesper. Destin și poetică*, An. I, nr. 1, 1994, p. 66-68.
- Diaconu, Mircea A.**, *Mircea Streinul și literatura bucovineană*, An. I, nr. 2, 1994, p. 50-61.
- Diaconu, Mircea A.**, *Poezia iconaristă. Câteva disocieri*, An. I, nr. 3, 1994, p. 78-86.

- Diaconu, Mircea A.**, *Poezia de la „Gândirea”*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 35-47.
- Diaconu, Mircea A.**, *Avatarurile pastelului de la „Gândirea”*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 43-48.
- Diaconu, Mircea A.**, *Mihail Iordache. Singurătatea și tristețea oglinzilor*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 37-42.
- Diaconu, Mircea A.**, *Destinul poetic al lui George Drumur*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 64-75.
- Diaconu, Mircea A.**, *Traian Chelariu, în căutarea unui gest de justiție literară. Printre „Memoriile” lui Traian Chelariu – RESTITUIRI*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 71-93.
- Diaconu, Mircea A.**, *De peste neguri, glasul lui Iulian Vesper*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 151-158.
- Diaconu, Mircea A.**, *Mircea Streinul sau voluptatea mistică a suferinței*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 65-72.
- Diaconu, Mircea A.**, *Cuvinte despre strigătul lui Paul Celan*, nr. 1 (45), 2005, p. 30-37.
- Diaconu, Mircea A.**, *Scurtă introducere în postmodernism sau Un sceptic povestind copiilor*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 52-70.
- Diaconu, Mircea A.**, *I. L. Caragiale și fatalitatea ironică*, An. XVIII, nr.1 (69), 2011, p. 57-64
- Dumitrescu-Buşulenga, Zoe**, *Intellectualul și cultura în lumea secularizată (Ultimul articol scris de Acad. Prof. Zoe Dumitrescu-Buşulenga pentru întâlnirea ecumenică de la Mitropolia Alba-Iulia. Î.P.S. Andrei. Tipărit cu bunăvoința Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 57-61.
- Filipciuc, Ion**, *Drumul împărătesc al poetului*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 42-48.
- Filipciuc, Ion**, *Vasile Posteuță, două scrisori, o mărturie*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 94-100.
- Filipciuc, Ion**, *Vasile Posteuță și despre I. E. Torouțiu*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 101-108.
- Filipciuc, Ion**, *I. E. Torouțiu și proiectele sale*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 109-113.
- Filipciuc, Ion**, *Eminescu la Costișa?*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 63-75.
- Filipciuc, Ion**, *Șapte referate la realismul critic*, An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 90-114.
- Filipciuc, Ion**, *Mircea Eliade printre bucovineni*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007 p. 54-66.
- Filipciuc, Ion**, *Mircea Eliade și tâlcul zilei sale de naștere*, An. XV, nr. 1 (57), 2008, p. 111-150.
- Filipciuc, Ion**, *Trei prozatori bucovineni*, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 43-53.
- Filipciuc, Ion**, *Cernăuți, într-un album aniversar*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 126-128.
- Filipciuc, Ion**, *Debutul filosofului Alexandru Bogza*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 59-66.
- Filipciuc, Ion**, *Monografia unui sat bucovinean, Oprișeni*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 129-134.
- Geană, Gheorghită**, *Rostirea românească: un individual cu înzestrare ontologică*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 26-38.
- Geană, Gheorghită**, *Arhetipuri creștine în Miorița*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 69-76.
- Geană, Gheorghită**, *Antropomorfism și antropocentrism (cu o aplecare asupra Mioriței)*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 54-59.
- Geană, Gheorghită**, *Imperativitatea modelelor*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 20-28.
- Geană, Gheorghită**, *Funcția cognitivă a clișeeilor de limbaj*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 66-72.
- Geană, Gheorghită**, *În jurul unei scrieri biografice despre Titu Maiorescu*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 187-202.

- Georgescu, Nicolae**, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 22-53.
- Georgescu, Nicolae**, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț (II)*, XV, nr. 2 (58), 2008, p. 84-118.
- Georgescu, Nicolae**, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț (III)*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 124-147.
- Georgescu, Nicolae**, *Lucian Blaga (1895-1961)*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 34-42.
- Gorda, Maria**, *Tragismul unui scurt destin (80 de ani de la nașterea prozatorului V. Babeleak)*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 82-86.
- Grigorovici, Radu**, *Două culturi*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 136-149.
- Halip, Teodot**, *Versuri*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 127-131.
- Havriliuc, Nicolae**, *Mircea Streimul și cotidianul „Suceava”*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 48-49.
- Hostiuc, Ștefan**, *Arcadie Suceveanu: Zborul din crisalida oglinzii sau jocul paradigmatic al scriiturii*, An. I, nr. 1, 1994, p. 69-76.
- Hostiuc, Ștefan**, *Poezia română postbelică din nordul Bucovinei: generalități și paradigme*, An. I, nr. 3, 1994, p. 87-99.
- Hostiuc, Ștefan**, *Gaston Bachelard: între instinctul imaginii și reveria anagogică [I]*, An. I, nr. 4, 1994, p. 45-56.
- Hostiuc, Ștefan**, *Gaston Bachelard: între instinctul imaginii și reveria anagogică [II]*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 22-34.
- Hostiuc, Ștefan**, *Ion Cozmei: poezia de(s)prinderii*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 47-51.
- Ilisei, Grigore**, *Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Portret în mozaicurile amintirii*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 67-71.
- Iordache, Mihai**, *Un precursor al avangardei: Adrian Maniu*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 43-47.
- Irimia, Dumitru**, *Eminescu și Putna*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 109-123.
- Irimia, Mihai P.**, *Gheorghe Asachi și tipărirea „Psaltirii tălmăcite”*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 76-81.
- Kolodii, Oksana**, *Scriitorul și diplomatul Teodot Halip*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 117-126.
- Luceac, Ilie**, *Mihai Eminescu și intelectualitatea bucovineană față de teoria modernă a psihologiei popoarelor*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 15-26.
- Luceac, Ilie**, *Hurmuzăkeștii și scrisul românesc din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 66-73.
- Luceac, Ilie**, *Marin Gherman și tentația jocului poetic*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 43-46.
- Luceac, Ilie**, *Obsesia umbrei lui Hamlet sau exprimarea totală a ființei prin poezie [Poetul Arcadie Suceveanu – 60 de ani de la naștere]*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 48-58.
- Lansarea cărții** *Ființe, umbre, epifanii*. Cuvântul poetului Arcadie Suceveanu rostit la 10 august 2012, în cadrul Cenaclului literar „Vasile Levițchi” al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 59-65.
- Lutic, Mircea**, *Partea lui, rotundă, de cer*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 119-130
- Macovei, Antoaneta**, *„Un diletant erudit”*, *Constantin Stamati-Ciurea*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 85-90.
- Mareș, Nicolae**, *Stan Velea – unul dintre cei mai prodigioși poloniști contemporani ai României*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 71-89.

- Mazilu, Dan Horia**, *Petru Movilă sau adevărata europenizare a Estului*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 76-84.
- Mănicuță, Cornelia**, *Ștefan cel Mare, între istorie și ficțiune literară*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 137-150.
- Mănicuță, Cornelia**, *1904, Anul Sadoveanu*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 56-62.
- Mănicuță, Cornelia**, *Monografia folclorică a satului*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 73-89.
- Moldoveanu, Gheorghe, Aron** *Pumnul – profesor la Cernăuți*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 135-140.
- Moțoc, Radu**, *Ginta latină. Premiul de la Montpellier*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 43-56.
- Muntean, George**, *Ion Neculce – astăzi*, An. I, nr. 3, 1994, p. 119-121.
- Munteanu, Ștefan**, *Despre arta cuvântului*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 67-75.
- Neamțu, Anatol**, *Modele culturale în literatura universală [I]*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 39-46.
- Neamțu, Anatol**, *Modele culturale în literatura universală [II]*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 59-63.
- Negru, Nina**, *Întârziere în obișnuit*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 39-43.
- Olaru, Dragoș**, *Contribuții documentare la biografia lui Mircea Streinul*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 54-63.
- Olaru-Nenati, Lucia**, *Spiritul Bucovinei, o componentă esențială în formarea personalității lui Mihai Eminescu*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 91-96.
- Olaru-Nenati, Lucia**, *George Voevidca – poet al Bucovinei*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 61-77.
- Olaru-Nenati, Lucia**, *Ștefan cel Mare în viziunea eminesciană*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 90-101.
- Olaru-Nenati, Lucia**, *Legături spirituale între Botoșani și Cernăuți în vremea Marii Uniri*, An. XV, nr. 3 (59), 2008, p. 148-165.
- Olteanu, Vasile**, *Coresi Diaconul – 425 ani de la tipărirea „Psaltirii” și a „Liturghierului”*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 50-54.
- Olteanu, Vasile**, *Popa Bratu (1484-1515) de la biserica „Sf. Nicolae” din Șcheii Brașovului – autorul primului text de limba română - 30 noiembrie 1495*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 40-43.
- Palladi, Tudor**, *Metafora între cuvânt și dramă*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 48-57.
- Popescu-Latiș, Cecilia**, *Inscripții convertite*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 114-118.
- Precop, Vasile**, *Irachie Porumbescu – scriitor pașoptist*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 64-76.
- Precop, Vasile**, *Orest Horia Pașcanu – vrednic urmaș al lui Anton Pann*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 80-95.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Traian Chelariu sau rafinamentul clasicist*, An. I, nr. 2, 1994, p. 62-65.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Câteva repere pentru o istorie a poeziei bucovinene*, An. I, nr. 3, 1994, p. 65-77.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Profiluri poetice: Ion Beldeanu: Poezia provinciei; Constantin Hrehor și „viziunea cuvintelor”; Ion Cozmei și „florul călător”*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 55-62.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Marcel Mureșeanu sau „ironia cordială”*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 49-52.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Arcadie Suceveanu – pe „crucea sonetului”*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 69-72.

- Rachieru, Adrian Dinu**, *O preumblare prin Cernăuți*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 122-125.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Eminescianism și eminescologie*, An. XVII, nr. 1 (65), 2010, p. 99-111.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Bucovinenii*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 39-42.
- Roșca, Timofei**, *Poezia lui Arcadie Suceveanu: tentația supratranscendenței*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 56-65.
- Stanciu, Teodora**, *Academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga la 85 de ani. (Interviu I, august 2005)*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 72-75.
- Stanciu, Teodora**, *De vorbă cu acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga (Interviu II, 2005)*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 76-83
- Suceveanu, Arcadie**, *Ștefan Hostiuc sau copilul cuvântului scris în aventura sublimării poetice*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 73-78.
- Tărățeanu, Vasile**, *Un om dintr-o bucată*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 44-49.
Tradiție spirituală românească și deschidere spre universal. (Colocviu închinat memoriei acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – maica Benedicta, Putna, 18-20 august 2007), An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 55-56.
- Tărățeanu, Vasile**, *Mesagerul septentrionului literar bucovinean*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 160-168.
- Țugui, Pavel**, *Profesorul bucovinean Constantin Loghin (note bibliografice)*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 96-110.
- Vasâlik, Liubov**, *Mihai Eminescu și poezia ucraineană din România*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 27-33.
- Vasile, Vasile**, *Motivul buciului în creația eminesciană*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 55-58.
- Vatamaniuc, Dimitrie**, *Eminescu și Bucovina*, An. I, nr. 2, 1994, p. 44-49.
- Vatamaniuc, Dimitrie**, *Eminescu și „Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina”*, An. I, nr. 3, 1994, p. 58-65.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu** *Traian Brăileanu și mișcarea „Iconar”*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 77-101.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu**, *Traian Brăileanu și „Însemnările sociologice”, revista Grupului de la Cernăuți. Preliminarii. Datele imediate ale unei filosofii sociale*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 66-71.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu** *Traian Brăileanu. Despre om, privit ca „o monadă nemuritoare”*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 213-220.
- Vintilă, Isabel**, *Insula – „o înscenare dramatică” marca Gellu Naum*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 180-186.
- Voicu, Mirela-Ana**, *Scriitori bucovineni pe meleaguri dobrogene*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 89-99.

POEZIE. PROZĂ

- Andru, Vasile**, *Cronologia vieții de până acum*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 100-103.
- Andru, Vasile**, *Somnul de 100 de ani (fragment din romanul Grădinile ascunse)*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 104-113.
- Beldeanu, Ion**, *Poezie*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 87-94.
- Beldeanu, Ion**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 67-71.
- Beldeanu, Ion**, *Versuri*, An. XVIII, nr. 4 (82), 2011, p. 102-106.

- Bojescu, Doina**, *Versuri*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 67-68.
- Bostan, Grigore C.**, *Poezie*, An. I, nr. 2, 1994, p. 77-87.
- Bostan, Grigore C.**, *In Memoriam (Poezii inedite)*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 83-88.
- Bucevschi, Ștefan**, *Desțelenirea (fragment din romanul „Un târg la graniță”)*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 49-55.
- Calamanciuc, Gheorghe**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p.115-121.
- Cazan, Onu**, *Senzaționala descoperire a lui Tiberiu Stroia (fragment de roman)*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 89-97.
- Cenacul „Mircea Streinul” de la Universitatea din Cernăuți* (Ion Bâcu, Doina Bojescu, Svetlana Iavorschi, Dumitru Mintencu, Lia Popov, Gheorghe Ungureanu, Rodica Ursuleac, Vitalie Zăgrea), An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 77-83.
- Chiriță, Nicolae**, *Poezii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 96-99.
- Ciupac, Alexandru**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 87-89.
- Crigan, Grigore**, *Casa cea nouă (fragment de povestire)*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 88-96.
- Crigan, Grigore**, *De ce ne iubesc femeile* (vol. de nuvele și povestiri în curs de apariție), An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 130-143.
- Gherman, Grigore**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 93-94.
- Gherman, Marin**, *Poezii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 89-95.
- Gherman, Marin**, *Poezii*, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 68-73.
- Gherman, Marin**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 72-75.
- Gherman, Marin**, *Poezie*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 75-78.
- Gherman, Marin**, *Versuri*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 125-131.
- Gherman, Marin**, *Versuri*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 87-92.
- Gherman, Marin**, *Versuri*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 249-253.
- Gociu, Simion**, *Versuri*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 80-87.
- Gociu, Simion**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 69-74.
- Gociu, Simion**, *Poezii*, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 57-66.
- Gociu, Simion**, *Relicva (fragment de roman)*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 254-270.
- Hergiligi, Mihaela**, *Poezii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 74-80.
- Hostiuc, Ștefan**, *Poezii*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 63-74.
- Hostiuc, Ștefan**, *Râni deschise ale neamului (tabletă)*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 83-85.
- Hostiuc, Ștefan**, *Poezia între ingenuitate și grotesc*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 64-66.
- Hostiuc, Ștefan**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 51-56.
- Hrehor, Constantin**, *Versuri*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 87-97.
- Hrehor, Constantin**, *Poezii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p.67-73.
- Hrinciuc, Dumitru**, *„Flori de lumină a făcut să rasară”*, *Poezie. Proză*, An. I, nr. 2, 1994, p. 90-103.
- Kolodii, Vitali**, *Versuri*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 49-65.
- Kolodii, Vitali**, *“O, bucură-te... că eu nu mai pot...”* (Note biobibliografice și traducere din ucraineană de Mircea Lutic), An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 95-102.
- Levițchi, Vasile**, *Poezii*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 93-107.
- Levițchi, Vasile**, *Versuri*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 50-57.
- Levițchi, Vasile**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 74-78.
- Lutic, Mircea**, *Versuri*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 78-97.
- Lutic, Mircea**, *Poezie*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 69-74.
- Lutic, Mircea**, *Versuri*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 239-244.
- Marcu, Emilian**, *Versuri*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 119-131.

- Marița, Elena**, *Versuri*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 106-118.
- Marița, Elena**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 75-84.
- Marița, Elena**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 80-84.
- Matios, Maria**, *Proză*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 80-103.
- Mintencu, Dumitru**, *Poezii*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 52-57.
- Morăraș, Mihai**, *Poezii*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 58-62.
- Morăraș, Mihai**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 107-114.
- Motrescu, Ilie**, *Poezii*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 94-104.
- Mureșeanu, Marcel**, *Poezie*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 42-45.
- Muscalu, Ion**, *Sub sabia cu straja-n cruce, III. Bătălia din Codrii Cozminului* (fragment), An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 82-97.
- Nenati-Olaru, Lucia**, *Poezii*, An. I, nr. 4, 1994, p. 57-63.
- Nimigeanu, George L.**, *Poezie*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 111-116.
- Olevici, Ioan**, *Versuri*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 133-139.
- Oniga, Dumitru**, *Amintiri din închisoare. Eseuri autobiografice* (fragmente), An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 98-129.
- Partole, Claudia**, *Versuri pentru copii*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 89-101.
- Pânzaru, Vasile**, *Poezii*, An. I, nr. 4, 1994, p. 64-71.
- Popescu, Liviu**, *Poezii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 81-88.
- Popescu, Adela**, *Versuri*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 118-124.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Tablete*, An. I, nr. 2, 1994, p. 88-89.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Tablete*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 96-100.
- Popov, Lia**, *Versuri*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 69-72.
- Puiu, Silvia**, *Versuri pentru copii*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 132-139.
- Rezzori, Gregor von**, *O hermină la Cernopol* (traducere de Catrinel Pleșu), An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 72-79.
- Romanescu, Paula**, *Versuri*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 93-100.
- Saka, Serafim**, *Ispășire sau capital politic?* (fragment din romanul-fapt „Pe mine Mie, redă-mă...”), An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 122-139.
- Simion Gociu la 60 de ani*, An. XV, nr.4 (60), 2008, p. 54-56.
- Spătaru, Nicolae**, *Poezii*, An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 97-104.
- Spătaru, Nicolae**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 86-93.
- Steiciuc, Carmen Veronica**, *Poezii*, An. XV, nr.4 (60), 2008, p. 76-80.
- Steiciuc, Carmen Veronica**, *Versuri*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 107-110.
- Suceveanu, Arcadie**, *Poezii*, An. I, nr. 2, 1994, p. 66-76.
- Suceveanu, Arcadie**, *Versuri pentru copii*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 75-82.
- Suceveanu, Arcadie**, *Versuri*, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 159-176.
- Suceveanu, Arcadie**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 94-106.
- Suceveanu, Arcadie**, *Versuri*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 72-82.
- Suceveanu, Arcadie**, *Parisul, un mit niciodată pierdut* (fragmente din Jurnalul parizian), An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 105-126.
- Suceveanu, Arcadie**, *Versuri*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 221-233.
- Șevcenko, Taras**, *Poezie* (traducere și prezentare de Ion Cozmei), An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 56-65.
- Șevciuk, Valeri**, *În pânțelele fiarei apocaliptice* (Note biobibliografice și traducere din ucraineană de Mircea Lutic), An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 103-116.
- Ștefan, Valeria Mihai**, *Versuri pentru copii*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 101-104.
- Tărățeanu, Vasile**, *Poezie pentru copii*, An. I, nr. 1, 1994, p. 77-83.

- Tărățeanu, Vasile**, *Cu un mugur de credință legată de catarg*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 90-93.
- Tărățeanu, Vasile**, *Versuri*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 75-88.
- Tărățeanu, Vasile**, *Versuri*, nr. 4 (48), 2005, p. 57-68.
- Teliman, Mihai**, *Vai celor ce asupresc*, An. I, nr. 4, 1994, p. 72-76.
- Ungureanu, Gheorghe**, *Versuri*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 132-142.
- Ungureanu, Gheorghe**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 90-92.
- Vatamanu, Ion**, *Poezii*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 79-85.
- Vicol, Mihai Sultana**, *Versuri*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 100-107.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 76-79.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu**, *Versuri*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 111-117.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu**, *Versuri*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 83-86.
- Vintilă, Alexandru Ovidiu**, *Versuri*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 245-248.
- Zăgrea, Vitalie**, *Poezii*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 85-86.
- Zegrea, Ilie T.**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 44-50.
- Zegrea, Ilie T.**, *Versuri*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 234-238.

EMINESCIANA – 2000. POEZIE. PROZĂ

- Bostan, Grigore C.**, *Luceafărul; Sărbătoarea teiului în Bucovina, 1989*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 42-43.
- Cernat, Paul**, *În contra unei mistificări (opinie)*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 59-69.
- Filipcic, Ion**, *Miorița și Luceafărul (eseu)*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 54-58.
- Gociu, Simion**, *Nevoia de Eminescu (tablete)*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 70-72.
- Hostiuc, Ștefan**, *Prin Eminescu Mihai*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 47.
- Levițchi, Vasile**, *Cuvânt pentru Luceafăr*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 34-35.
- Lutic, Mircea**, *Avem o singură țamadă...; Eminescu*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 50-53.
- Spătaru, Nicolae**, *Lângă poeme*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 48-49.
- Suceveanu, Arcadie**, *Nunta Graiului*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 36-39.
- Tărățeanu Vasile**, *Eminescu; Consolare; Sonet; Revenirea lui Eminescu la Cernăuți*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 44-46.
- Zegrea, Ilie T.**, *Eminescu-i tot ce-avem mai sfânt; Dreptul la Eminescu*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 40-41.

EMINESCIANA – 2011

- Vasile Tărățeanu**, „*Pururi tânăr; înfășurat în manta-mi...*”, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 93-96.
- Versuri din creația participanților la Festivalul Internațional de Poezie din Cernăuți – 13-15 ianuarie 2011 (Aurel Rău, Ana Blandiana, George Vulturescu, Ilie Constantin, Lucian Vasiliu, Cristian Simionescu, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Dinu Flămând, Daniel Corbu, Casian Maria Spiridon, Leo Butnaru)*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 96-117.

FESTIVALUL DE POEZIE „ILIE MOTRESCU”

- Cimborovici, Leontina**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 127-129.
- Dascaliuc, Constantin**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 113-116.

- Gherman, Grigore**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 117-122.
Gherman, Marin, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 123-126.
Zâgrea, Vitalie, *Numele poetului Ilie Motrescu a reînviat printre cei tineri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 111-112.

TINERI POEȚI BUCOVINENI

- Mintencu, Dumitru**, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 85-89.
Ungureanu, Gheorghe, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 90-103.
Zâgrea, Vitalie, *Versuri*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 104-110.

ARHIVA BUCOVINEI

- Balan, Teodor**, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [I], An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 83-96.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, (1831-1899). Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [II], An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 57-62.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [III], An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 147-164.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [IV], An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 116-124.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [V], An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 108-123.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [VI], An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 95-100.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Din corespondența familiei Hurmuzachi, 1831-1899. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [VII], An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 98-113.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Documentele Familiei Hurmuzachi 1636-1856. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [I], An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 147-152.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Documentele Familiei Hurmuzachi 1636-1856. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [II], An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 72-84.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Documentele Familiei Hurmuzachi 1636-1856. Studiu* (în manuscris) de dr. Teodor Balan [III], An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 58-72.
Balan, Teodor, Din arhiva istoricului Teodor Balan: *Conflictul pentru Tricolor. Un capitol din istoria politică a Bucovinei, 1898-1904*, An. X, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 121-153.
Buta, Sanda Maria, *Scrisori din Bucovina în arhiva Mureșenilor din Brașov*, An. I, nr. 4, 1994, p. 77-94.

- Cernov, Alexandrina**, *Vladimir Trebici sau Cernăuțiul într-o viziune plină de nostalgie*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 91-95.
- Cionca, Nina**, *Maria Porumbescu-Rațiu – familia Morariu: corespondență (I)*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 129-145.
- Diaconu, Mircea A.**, *Traian Chelariu (21.VII.1906-4.XI.1966). Fragmente cernăuțene*, An. XII, nr. 4 (52), 2006, p. 140-160.
- Filipciuc, Ion**, *Mircea Eliade și prudența oricărui gest de ajutor reciproc*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 108-113.
- Filipciuc, Ion**, *Doi poeți bucovineni: Teofil Lianu și Alfred Sperber*, An. XIII, nr. 3 (51), 2006, p. 141-149.
- Filipciuc, Ion**, *Cum n-a fost să fie tipărit în Argentina dialogul Lysis comentat de Constantin Noica*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 131-146.
- Hostiuc, Ștefan**, *Societatea academică „Junimea” din Cernăuți (Fondul Dugan, Arhivele Statului, Iași)*, An. I, nr. 2, 1994, p. 126-130.
- Hrehor, Constantin**, *Silvestru Morariu Andrievici. Efigia unui ales. Recuperarea unui document*, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 96-100.
- Luceac, Ilie**, *Două corespondențe: Dimitre Onciul către Sever Zotta și Eudoxiu (Doxuță) Hurmuzachi către Dimitre Onciul*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 64-76.
- Luceac, Ilie**, *Câteva scrisori inedite ale lui Constantin Hurmuzaki*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 114-133.
- Luceac, Ilie**, *Din lucrările inedite ale istoricului Teodor Balan*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 143-146.
- Lupta mitropolitului Silvestru Morariu pentru apărarea bisericii ortodoxe din Bucovina. Cuvântarea profesorului Ilie Mandiuc cu ocazia comemorării a 40 de ani de la moartea mitropolitului Silvestru Morariu Andrievici. 1935 [Fond „Mitropolia Bucovinei”, F-320, inventar 2, document 4974, f. 1-41], XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 101-120.*
- Lutic, Mircea**, *Institutul de Istorie de pe lângă Facultatea de Teologie din Cernăuți. Procese-verbale ale ședințelor ținute în perioada 29 noiembrie 1942 - 22 februarie 1944*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 79-98.
- Maria Porumbescu-Rațiu – familia Morariu: corespondență (II). A) [Constantin Morariu către Maria Rațiu-Porumbescu]; B) [Victor Morariu către Maria Rațiu-Porumbescu]**, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 129-164.
- Maria Porumbescu-Rațiu – familia Morariu: corespondență (III) [Mărioara Rațiu-Porumbescu către familia Morariu]**, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 125-151.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 117-127.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, (continuare), An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 97-108.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, (continuare), An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 77-85.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, (continuare), An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 71-73.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, (continuare), An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 77-82.
- Morariu, Constantin**, *Din arhiva familiei Morariu: Cursul vieții mele*, (continuare), An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 51-56.

- Morariu, Constantin**, Din arhiva familiei Morariu: *Cursul vieții mele*, (continuare), An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 131-146.
- Morariu, Constantin**, Din arhiva familiei Morariu: *Cursul vieții mele*, (continuare), An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 105-115.
- Morariu, Constantin**, Din arhiva familiei Morariu: *Cursul vieții mele* (sfârșit), An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 98-107.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu*, București, 1965, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 139-149.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu*, (continuare), An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 131-140.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu*, (continuare), An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 99-107.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu* (continuare), An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 86-99.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu* (continuare), An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 105-109.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu* (continuare), An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 63-83.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Satul nostru Mahala din Bucovina. Însemnări pentru mai târziu* (continuare), An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 107-116.
- Nandriș, Ionică**, Din arhiva familiei Nandriș: *Pictorul Luwendal on sat la noi*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 85-92.
- Olaru, Dragoș**, *Sextil Pușcariu. Scrisori către Ion Nistor*, An. I, nr. 1, 1994, p. 102-112.
- Olaru, Dragoș**, *Sextil Pușcariu. Scrisori către Ion Nistor*, An. I, nr. 3, 1994, p. 122-146.
- Olaru, Dragoș**, *Scrisori către Ion Nistor. George Enescu*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 152-155.
- Olaru, Marian**, *Lucrarea lui Teodor Balan: Conflictul pentru Tricolor. Un capitol din istoria politică a Bucovinei, 1898-1904*, An. IX, nr. 3-4 (35-36), 2002, p. 119-120.
- Puiu, Visarion**, *În Mitropolia Bucovinei* (fragment din lucrarea: *Amintiri din viața mea de P. S. S. Visarion Puiu*, aflată în manuscris), An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 100-110.
- Stavarache, Dumitru**, *Mitropolitul Bucovinei Visarion Puiu*, An. VII, nr. 1 (25), 2000, p. 98-99.
- Șcraba, Rodica**, *Arcadie Dugan: o viață consacrată „Junimii”*, An. I, nr. 2, 1994, p. 131-135.
- Șcraba, Rodica**, *Șematismul Societății academice „Junimea” din Cernăuți*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 141-151.
- Trebici, Vladimir**, *Curriculum vitae*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 96-100.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii)*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 101-128.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii, II)*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 101-128.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii, III)*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 114-124.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii, IV)*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 118-147.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii, V)*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 97-138.
- Trebici, Vladimir**, *Însemnări din memorie (Memorii, VI)*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 87-110.

- Țopa, Filip**, *Povestea Bucovinei*, Vol. I [fragment I] (manuscris dactilografiat), An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 112-133.
- Țopa, Filip**, *Povestea Bucovinei*, Vol. I [fragment II] (manuscris dactilografiat), An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 147-169.
- Țopa, Filip**, *Povestea Bucovinei*, Vol. I [fragment III] (manuscris dactilografiat), An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 305-334.
- Țopa, Nidia-Adriana**, *Un cuvânt pentru tata*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 110-111.

CERCETĂRI SOCIOLINGVISTICE

- Bochmann, Klaus, Jernovei, Gheorghe**, *Limba română în Ucraina (proiect internațional de investigație sociolingvistică)*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 62-64.
- Jernovei, Gheorghe**, *Limba română – concept al sociolingvisticii și glotopoliticii din Ucraina*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 65-77.
- Jernovei, Gheorghe**, *Limba română vorbită în Ucraina (factori sociolingvistici sub aspect funcțional)*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 87-100.
- Jernovei, Gheorghe, Jernovei, Eugen**, *Limba română vorbită în regiunea Cernăuți, Ucraina (studiu demografic și lingvistic)*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 93-110.
- Jernovei, Gheorghe, Jernovei, Eugen**, *Limba română vorbită în regiunea Odesa, Ucraina (studiu demografic și lingvistic)*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 73-87.
- Jernovei, Gheorghe, Jernovei, Eugen**, *Limba română vorbită în regiunea Transcarpatică, Ucraina (studiu demografic și lingvistic)*, An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 114-120.
- Vrânceanu, Felicia**, *Probleme ale definiției conceptului de limbă vorbită*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 78-83.
- Vrânceanu, Felicia**, *Elemente de sintaxă a limbii române vorbite. Structuri anacolutice în texte de limba română vorbită [I]*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 101-108.
- Vrânceanu, Felicia**, *Elemente de sintaxă a limbii române vorbite. Structuri anacolutice în texte de limba română vorbită [II]*, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 153-158.
- Vrânceanu, Felicia**, *Elemente de sintaxă a limbii române vorbite în Ucraina. Strategii comunicaționale specifice oralului [III]*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 111-117.
- Vrânceanu, Felicia**, *Identitatea lingvistică – o problemă de actualitate a zonelor românofone din Ucraina*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 88-104.

CERCETĂRI LINGVISTICE COMPARATIVE

- Paliy, Natalia**, *Unele considerații cu privire la analiza comparativă a sistemelor fonetice ale limbilor ucraineană și română*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 102-108.

PROBLEME DE LINGVISTICĂ

- Popescu, Ilie**, *Îmbinări comparative înregistrate în graiurile moldovenești din regiunea Cernăuți*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 53-58.
- Vrânceanu, Felicia**, *Mărci ale raportului de coordonare în limba română*, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 73-82.

REFLECȚII PEDAGOGICE

- Boca, Irina**, *Educația religioasă în școala românească contemporană și drepturile omului*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 87-91.
- Dancă, Wilhelm**, *Drepturile și obligațiile părinților în educația copiilor*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 117-125.
- Giurcă, Gheorghe**, *Mitropolitul Silvestru, întemeietorul literaturii didactice românești din Bucovina*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 92-97.
- Gorda, Maria**, *Un luptător al școlii naționale ucrainene în Bucovina*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 98-104.
- Gorda, Maria**, *Cuvântul nemuritor al Cobzarului în serviciul prezentului*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 101-106.
- Ivanciuk, Maria**, *Instruire educațională prin obiectul de predare (aspectul istoric)*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 126-130.

CRONICA LIMBII

- Cernov, Alexandrina**, *Limba română și capcanele politice din Ucraina*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 87-100.
- Cernov, Alexandrina**, *Statutul limbii române în Ucraina: studiu de caz – regiunea Cernăuți*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 68-86.
- Munteanu, Ștefan**, *O formă de hipercorectitudine: evitarea eliziunii. Neologisme și/sau barbarisme. Filosofie sau filozofie?*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 90-93.

LITERATURA ROMÂNĂ ÎN ȘCOALĂ

- Grinea, Florin**, *Schițe pentru un posibil manual alternativ de limba și literatura română*. An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 74-89.
- Grinea, Florin**, *Comentarii literare*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 73-76.
- Horga, Jeana-Constanța**, *Lucian Blaga. Activitatea creatoare. Universul liric. „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii” și „Gorunul” (texte comentate)*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 62-74.
- Nicolae, Nicolae I.**, *Comentarii literare: Odă (în metru antic), Floare albastră, Glossă, de Mihai Eminescu. Texte comentate*. An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 75-90.

ȘCOLILE DE VARĂ – ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI DIDACTICE

- Cernov, Alexandrina**, *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului III*, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 121-127.
- Gherman, Grigore**, *În leagănul limbii române și culturii europene*, An. XIV, nr. 3 (54), 2007, p. 126-132.

CERCETĂRI SOCIO-MEDICALE

- Tarallo, Vladimir**, *Relațiile dintre modul de viață și sănătatea populației din nordul Bucovinei*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 165-179.

DOCUMENTE

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 120-127.

Pațraș, Eugen, *Minoritățile naționale în atenția Consiliului European*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 116-119.

RESTITUIRI

Blaga, Lucian, *Poezii (publicate în gazeta „Glasul Bucovinei” din 1919)*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 94-112.

Cronică (Apud Anuarul Muzeului Bucovinei, Cernăuți, 1944, p. 292-296), An. II, nr. 4 (8), 1995, p. 120-124.

Hurmuzachi, Alexandru, *Care e caracterul și tendința învățământului public la noi?*, An. I, nr. 2, 1994, p. 136-150.

Loghin, Constantin, *Cernăuții sub stăpânirea moldovenească*, An. I, nr. 1, 1994, p. 113-115.

Organizarea studiilor la Institutul teologic din Cernăuți, An. I, nr. 3, p. 164-171.

Pușcariu, Sextil, *Un poet: Lucian Blaga (gazeta „Glasul Bucovinei” (1919))*, An. II, nr. 2 (6), 1995, p. 91-93.

Teaci, Dumitru, *O operă monumentală uitată: Monografia Basarabiei în secolul XIX de Zamfir C. Arbure*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 97-101.

Zugrav, Ioan, *Muzeul bisericesc al Mitropoliei Bucovinei*, An. I, nr. 4, 1994, p. 121-127.

MEMORII

Cazacu, Mihai, *Cum l-am cunoscut pe Mircea Streinul*, An. I, nr. 3, 1994, p. 147-149.

Gherman, Ion, *Societatea Academică „Junimea” din Cernăuți în refugiu la Cluj (1946-1948)*, An. I, nr. 4, 1994, p. 95-97.

Trebici, Vladimir, *Memorii (fragmente)*, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 10-26.

ARTĂ. FOLCLOR. ETNOGRAFIE

Bostan, Grigore C., *Teatrul popular din spațiul carpato-nistrean. Substrat autohton și elemente suprapuse*, An. I, nr. 1, 1994, p. 84-90.

Bostan, Grigore C., *Tradițiile populare românești în nordul Bucovinei (unele perspective ale studiului comparat)*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 128-138.

Cehovski, Igor, Moisei, Antonie, *Apa în riturile magice ale românilor din zona Prutului de Sus*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 117-122.

Costinean, Victoria, *Cântece de dor și înstrăinare ale românilor de pe Siret*, An. I, nr. 4, 1994, p. 103-108.

Din colecția lui Dragoș Tochiță, An. I, nr. 1, 1994, p. 96-99.

Din colecția profesorului Valeriu Zmoșu, An. I, nr. 1, 1994, p. 91-95.

Din colecția folclorică a profesorului Valeriu Zmoșu, Irozii. Căluțul. Capra. Ursul. (Pătrăuții de Jos), An. I, nr. 4, 1994, p. 109-120.

Din colecția folclorică a profesorului Valeriu Zmoșu. (Pătrăuții de Jos). An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 84-106.

- Din colecția folclorică a profesorului Valeriu Zmoșu: Nunta la Pătrăuții de Jos*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 66-80.
- Din colecția folclorică a profesorului Valeriu Zmoșu: Cântece de dor*, An. VII, nr. 4 (28), 2000, p. 109-116.
- Filipcic, Ion**, *Cântec despre oastea lui Ștefan Vodă*, An. XII, nr. 2 (50), 2006 p. 95-118.
- Folclor din satul Dinăuți de lângă Noua Suliță, cules de prof. dr. Ion Bejenaru*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 84-89.
- Moisei, Antonie**, *Privire generală a istoriografiei dedicate etnografului Simion Florea Marian*, nr. 2 (46), 2005, p. 109-119.
- Moisei, Antonie**, *Contribuții la o tipologizare a obiceiurilor pluviale în Bucovina (studiu de caz)*, An. XIII, nr. 2 (50), 2006, p. 119-131.
- Morar, Magdalena**, *Rugă către Cel de Sus*, An. I, nr. 1, 1994, p. 100-101.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Doina*, An. I, nr. 4, 1994, p. 98-102.
- Restituiri folclorice din Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina, anul 1868*, An. I, nr. 2, 1994, p. 104-112.

ESEURI

- Dărămuș, Lucia**, *Mihai Eminescu între mit și demitizare*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 148-151.
- Diaconu, Mircea A.**, *Eminescu. Poezie și existență*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 144-147.
- Lutic, Mircea**, *Poezia în unghiul de incidență dintre tradiție și modernitate (eseuri despre poezii nord-bucovineni)*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 152-171.
- Rachieru, Adrian Dinu**, *Poeți bucovineni în Basarabia: Vasile Levițchi, Arcadie Suceveanu, Ion Vatamanu, Nicolae Spătaru*, An. XIII, nr. 4 (52), 2006, p. 62-73.

EVOCĂRI

- Bodea, Cornelia**, *Profesorul Gheorghe I. Brătianu – așa cum l-am cunoscut (Comunicare ținută la 10 februarie 1998 în Aula Academiei Române, în cadrul sesiunii științifice consacrate împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Gheorghe I. Brătianu)*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 6-13.
- Crijanovschi, Andrei**, *Un destin frânt*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 109-113.

ANUL CIPRIAN PORUMBESCU

- Luceac, Ilie**, *Ciprian Porumbescu – un precursor al operetei românești*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 49-64.
- Vasile, Vasile**, *Vasile Alecsandri și Ciprian Porumbescu. Ciprian Porumbescu și Carol Miculi*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 64-70.

DRAGOȘ VITENCU: 90 DE ANI DE LA NAȘTERE

- Cozarescu, Epifanie**, *Scrisoare către Vladimir Trebici (27 august 1997)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 33-34.

- Cozarescu, Epifanie**, *Poetul și scriitorul bucovinean Dragoș Vitencu*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 38-40.
- Vitencu, Dragoș**, *Când ne-om întoarce iar la noi acasă... (poezii ale refugiului)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 41-44.
- Vitencu, Dragoș**, *Cronica romanțată a târgului Cernăuți*, An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 32-40.
- Vitencu-Iliuț, Oltea**, *Poetul și scriitorul bucovinean Dragoș Vitencu (schiță biobibliografică)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 35-37.

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

- Andrieș, Tudor, Mihai Patraș**, *Dicționar economic rus-român, Chișinău, Ed. Gheorghe Asachi*, 1994, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 153.
- Andrieș, Tudor**, *Analele Bucovinei (An. III, nr. 1, 1996)*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 109-110.
- Andrieș, Tudor**, *Pentru apărarea ființei românești (Valeriu Braniște, În slujba Bucovinei. În slujba neamului românesc. Articole politice, Ed. „Bucovina viitoare”, Suceava, 1998)*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 135-136.
- Andrieș, Tudor**, *Un păstor modern al „Mioriței” [Ion Filipciuc, „Miorița” și alte semne poetice, Biblioteca Miorița, Câmpulung, Bucovina, 2002, 456 p.]*, nr. 1 (45), 2005, p. 114-116.
- Bodiu, Andrei**, *Pentru un Eminescu viu în memoria noastră (impresii de la o lansare de carte)*, An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 94.
- Bodnaraș, George**, *Revista „Destin românesc”*. [Revistă de istorie și cultură: 2008, An III (XIV), nr. 4 (56); 2009, An IV (XV), nr. 3 (61); 2009, An IV (XV), nr. 5-6 (63-64)], An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 65-72.
- Bodnaraș, George**, *Aspecte regionale ale marketingului electoral [Igor Burkut, Oleksiy Kolesnikov, Vyborci tehnologii: rehionalnyi dosvid (Marketing electoral: experiență regională), Cernăuți, Editura „Bukrek”, 2009, 240 p.]*, An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 148-154.
- Bodnaraș, George**, *„Revista Bucovineană” [„Bukovynskyi jurnal” – revistă de științe politice, istorie, cultură și literatură, 2011, nr.1]*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 154-159.
- Bodnaraș, George**, *Cetățeni interactivi ai Europei [Școala de vară „Noi: cetățeni interactivi ai Europei”, București, 11-15 iulie 2011]*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 130-137.
- Cărți ale scriitorilor nord-bucovineni*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 216-231.
- Cernov, Alexandrina**, *Reîntoarcere asupra istoriei Bucovinei*, An. I, nr. 1, 1994, p. 116-119.
- Cernov, Alexandrina**, *O viziune istorică sau despre graiurile ucrainene din nordul Bucovinei (C. F. Gherman, Ukrainski hovirki Pivnicinoini Bucovinî, Cernivți, Ruta, 1995; C. F. Gherman, Atlas ukrainskih hovirok Pivnicinoini Bukovinî, 322 de hărți. Biblioteka gazetî „Ceas”, Cernivți, 1995)*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 112-117.
- Cernov, Alexandrina**, *Destinul tragic al cărții (Nicolae Grămadă, Toponimia minoră a Bucovinei, 2 vol., Academia Română, Filiala Iași, Centrul de Studii Bucovina, Ed. Anima, 1996)*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 102-106.
- Cernov, Alexandrina**, *Salonul de Carte Românească la Cernăuți*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 132-145.

- Cernov, Alexandrina**, *Istorie și actualitate (despre conferințele de la Constanța, București și Câmpulung Moldovenesc)*, An. XI, nr. 1-2 (41-42), 2004, p. 177-185.
- Cernov, Alexandrina**, *Demersul analitic: Concepție, metodă, critică [Simpozioane și conferințe științifice]*, An. XII, nr. 3 (47), 2005, p. 99-111.
- Cernov, Alexandrina**, *Promovarea limbii și culturii române în lume (Limba română în liane: Comunicare – Cercetare – Export cultural, 28-30 octombrie 2005, București)*, An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 204-210.
- Cernov, Alexandrina**, *Anul 2008. Conferințe și cursuri de vară: Simpozionul Gheorghe Asachi, cititor de cultură românească, Iași, Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi”;* *Parastas pentru familia Barnovschi (375 de ani de la decapitarea la Constantinopole a voievodului martir Miron Barnovschi); Colocviile Putnei; Lecțiile istoriei: Școala de vară a Centrului de Studii Transilvane al Academiei Române, Deva: 20-26 iulie 2008; Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european. (Simpozion organizat de Institutul de filologie română „A. Philippide din Iași); Simpozionul Național Monumentul. Tradiție și viitor. Ediția a X-ea*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 95-104.
- Cernov, Alexandrina**, *Identitate și multiculturalitate în Bucovina istorică. Convergențe culturale [Conferință științifică internațională, Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Rădăuți, 1-3 octombrie 2009]*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 126-128.
- Cernov, Alexandrina**, *În căutarea absolutului: M. Eminescu [Colocvium închinat memoriei acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Putna, 19-22 august 2009]*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 117-125.
- Cernov, Alexandrina**, *Fertilitatea mitului [Colocviu închinat acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta, Putna, 25-27 august 2010]*, An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 159-163.
- Cernov, Alexandrina**, *Lupta pentru limba română [Conferința științifică internațională: Revista „Limba Română” – două decenii în serviciul culturii naționale, Chișinău, 13 mai 2011]*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 147-153.
- Cernov, Alexandrina**, *„Lada de zestre” a culturii române sau „aventura cunoașterii” lui Eminescu [Poezii de Mihai Eminescu, ediție critică, studiu introductiv, comentarii filologice și scenariul probabil al unei ediții princeps de Nicolae Georgescu, București, Editura Academiei Române, 2012, 799 p.]*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 179-185.
- Cioban, Nadina**, *Cartea lui Laurențiu Dragomir, Crasna un colț de eternitate românească din Bucovina: monografie etnografică și istorică*, ed. Coralia, București, 2004, 230 p., An. XII, nr. 2 (46), 2005 p. 143-147.
- Cioban Nadina**, *Nicolae Motrescu, Crasna Bucovinei (I) (publicistică)*, Cernivtsy, Editura Zoloti lytavry, 2006, 276 p., An. XIII, nr. 2 (50), p. 132-135.
- Cioban, Nadina**, *I. G. Sbiera – personalitate complexă a vieții social-politice și culturale a Bucovinei (Alis Niculică, Ion Sbiera. Viața și opera, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2005, 136 p. + Anexe [foto] și un arbore genealogic)*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 136-138.
- Ciobanu, Dorina**, *Despre trei țări într-o conferință de trei zile. („Ucraina – România – R. Moldova: relații politice și culturale, economice în contextul proceselor europene contemporane”, Conferință științifică internațională, Cernăuți, 23-25 septembrie 2004)*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 111-116.
- Ciobanu, Dorina**, *Pătrăuții de Jos: Între neliniște și pace. Urme de cerneală. (Valeriu Zmoșu, Un sat bucovinean de pe Valea Siretului: Pătrăuții de Jos. Mărturii*

spirituale, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2006, 399 p.), An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 139-143.

- Ciobanu-Popescu, Dorina**, *Revista „Limba română”* [„Limba română”, revistă de știință și cultură, nr. 11-12 (173-174) 2009, noiembrie-decembrie, Chișinău. Publicație editată cu sprijinul Institutului Cultural Român], An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 78-79.
- Cozmei, Ion**, *Trudind mereu la Eminescu* (Ioan Rebușapcă, *Individualitatea clasicilor*, OMERON S.A.S.C. – Casa EVIO de tipărituri, București, 1997, 268 p.), An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 183-187.
- Diaconu, Mircea A.**, *Mihai Iacobescu - o profesiune de credință*, An. XI, nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 107-110.
- Dinescu, Viorel**, *Escală în poezia nordului românesc* (Simion Gociu, *Bună dimineața, septembrie*, Editura Zoloti Lytavry, Cernăuți, 2004), An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 214-215.
- Dinescu, Viorel**, *De cealaltă parte a oglinzilor* [Marin Gherman, *Derivatele dezordinii*, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, Editura Zelena Bucovina, 2009, 87 p.], An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 158-159.
- Gherman, Marin**, *Reviste din Basarabia: „SEMN”, Revistă literară (apare cu sprijinul Institutului Cultural Român), Anul XII, nr. 4, 2009, 50 p.: „CLIPA”, Revistă de cultură și creație literară a tinerei generații (apare cu sprijinul Institutului Cultural Român), Serie nouă. Anul XIV, nr. 2, 2009, 48 p.*, An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 73-77.
- Gherman, Marin**, „*Ucraina-România-Moldova: relații istorice, politice și culturale în contextul proceselor de integrare europeană*”. [Cea de a IV-a Conferință științifică internațională, Cernăuți, 22-23 septembrie 2010], An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 84-86.
- Gherman, Marin**, *O carte despre fațetele machiavelismului modern* [Hélène Carrère d'Encausse, *URSS a murit, trăiască Rusia!*, traducere de Lucia Postelnicu Pop, prefață de Ion Iliescu, București, Editura Artemis, 2010, 239 p.], An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 121-129.
- Gherman, Marin**, *Sincronizarea relațiilor de colaborare [Ucraina-România-Moldova: aspecte istorice, politice și culturale ale relațiilor în contextul proceselor europene actuale*. Culegere de lucrări științifice. Vol. IV, Cernăuți, „Bukrek”, 2011, 464 p.], An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 138-142.
- Gherman, Marin**, „*Meridian Czernowitz*” – o actualizare a patrimoniului cultural, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 138-142.
- Giurcă, Gheorghe**, *O nouă carte despre Bucovina*, An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 94-97.
- Grati, Aliona**, *Despre traducerea ca artă și dialog intercultural* [Dumitru Apetri, *Dialog intercultural. Aspecte ale receptării literare*, Chișinău, 2006; Dumitru Apetri, *Arta replăsmuirii artistice*, Chișinău, 2008], An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 60-64.
- Grigoroviță, Mircea**, *Maximilian Hacman, ultimul președinte cernăuțean al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 115.
- Horga, Jeana-Constanța**, (*Alexandru Toma: Constantin Dimitrescu-Iași – un democrat al românilor*, București, Editura Didactică și Pedagogică, R. A., 1996, 114 p.), An. III, nr. 4 (12), 1996, p. 98-99.
- Hostiuc, Ștefan**, *Tragismul ființei sau vocația jertfei?* (Mircea Streinul, *Ion Aluion*, Ed. Cogito, Oradea, 1995), An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 116-120.

- Hostiuc, Ștefan**, *O monografie a Societății Academice „Junimea” din Cernăuți*, An. IV, nr. 3 (15), 1997, p. 117-119.
- Jitaru-Stășkevici, Carolina**, „*Lumea Carpatică*”, Nr. 1, octombrie-decembrie 2001, 67 p.; Nr. 4, 2002, 96 p., An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 140-144.
- Lazăr, Mihai**, *O carte de referință istorică. (M. Iacobescu, Din istoria Bucovinei, vol. I, (1774-1862). De la administrația militară la autonomia provincială, Editura Academiei Române, București, 1993, 550 p.)*, An. I, nr. 1, 1994, p. 120-123.
- Luceac, Ilie**, *Analele Bucovinei, An I, nr. 1, 1994, Centrul de studii „Bucovina”. Editura Academiei Române, București*, An. I, nr. 4, 1994, p. 128-130.
- Luceac, Ilie**, *Ion Mamina, Ion Bulei, Guverne și guvernanți (1866 - 1916), SILEX – Casa de editură, Presă și Impresariat SRL, București, 1994, 254 p.*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 108-110.
- Luceac, Ilie**, *Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994), Editura Mediaprint, București, 1995, 412 p.*, An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 110-113.
- Luceac, Ilie**, *Al XI-lea Congres de Genealogie și Heraldică de la Iași (Iași, 20-23 septembrie 2001)*, An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 118-120.
- Luceac, Ilie**, *Al XII-lea Congres de Genealogie și Heraldică de la Iași*, An. X, nr. 3-4 (39-40), 2003, p. 146-151.
- Luceac, Ilie**, *Între devotamentul față de culoare și tentația pentru cuvânt [Hortensia Maschievici-Mișu, Microbul și alte povestiri adevărate, Editura Anima, București, 2003, 182 p.; idem, Povestiri mai mult sau mai puțin adevărate, Editura Anima, București, 2004, 168 p.]*, An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 106-110.
- Luceac, Ilie**, *Conferințe și bilanțuri aniversare. [Conferința „Europa regiunilor: Bucovina” – Academia Baltica, Sankelmark (Germania) – / – Centrul Bucovinean pentru studierea problemelor Bucovinei, Cernăuți (Ucraina)]*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 140-146.
- Luceac, Ilie**, *Destinul împlinit al unui mitropolit mecenat [Constantin Hrehor, Silvestru Morariu Andrievici, Timpul, Iași, 2009, 168 p. + Anexe: poze și documente de epocă – 60 p.]*, An. XVIII, nr. 3 (71), 2011, p. 111-120.
- Luceac, Ilie**, *Exemplul bucovinenilor [Conferința Științifică Internațională Bucovina și bucovinienii în secolul al XIX-lea. Tradiționalism și modernitate. Ediția a XIX-ea. Academia Română, Institutul „Bucovina”, Rădăuți, 10-11 noiembrie 2011. Manifestare închinată centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici]*, An. XIX, nr. 2 (74), 2012, p. 134-137.
- Luceac, Ilie**, *Iarba neuitării sau despre înțelepciunea zidită în strămoși [Ciprian Porumbescu de Nina Cionca, Editura Anima, București, 2011, 318 p.]*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 179-185.
- Mareci, Harieta**, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei (Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*. Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, București, Institutul Cultural Român, 2007, 367 p., An. XIV, nr. 4 (56), 2007 p. 134-139.
- Mănicuță, Cornelia**, *Note de lectură pe marginea unor note de călătorie*, An. XII, nr. 2 (46), 2005, p. 137-142.
- Mârza, Iacob**, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei. Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea

textului german de Catrinel Pleșu, București, Institutul Cultural Român, 2007, 367 p. (cu rezumate în limbile germ., rom., ucr. și engl.), An. XV, nr. 4 (60), 2008, p. 130-132.

- Munteanu, Ștefan**, *O carte cutremurătoare: Dumitru Nimigeanu, Însemnările unui țaran deportat din Bucovina*, Editura de Vest, Timișoara, 1993, An. III, nr. 1 (9), p. 100-107.
- Nisoiu, Dragoș**, *Ion Popescu-Sireteanu: „Între două veșnicii”*, An. IV, nr. 2 (14), 1997, p. 111-112.
- Olaru, Dragoș**, *Un început promițător: Sergij Osaciuk, Germanii și societățile germane în Bucovina*, An. I, nr. 4, 1994, p. 131-134.
- Olaru, Marian**, *Ilie Luceac, Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare (O istorie a culturii românești din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, Editura Alexandru cel Bun – Cernăuți, Editura Augusta – Timișoara, 2000, 364 p. (7 anexe și 12 foto), An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 111-114.
- Pintescu, Florin**, *Mihai Lazăr, Realități fiscale din Țara Moldovei. Dări de cotitate în sfera economiei păstorești (secolul al XV-lea – mijlocul secolului al XVIII-lea)*, Iași, Editura Junimea, 2000, 265 p. + 6 planșe, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 118-123.
- Pintescu, Florin**, *Ilie Luceac, Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare (O istorie a culturii din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, Editura Alexandru cel Bun – Cernăuți, Editura Augusta – Timișoara, 2000, 364 p. (7 anexe și 12 foto), An. IX, nr. 1-2 (33-34), 2002, p. 121-127.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Un poet al munților Bucovinei – Dragoș Nisoiu (Dragoș Nisoiu, Sfînxul pădurii, Câmpulung Moldovenesc, 1998)*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 138-139.
- Popescu-Sireteanu, Ion**, *Lupta pentru limba românească în Bucovina. 1775-1918* [Gheorghe C. Moldoveanu, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural și politic*, Iași, Ed. A 92, d1998, 235 p.], nr. 3-4 (43-44), 2004, p. 102-106.
- Precop, Vasile**, *Analele Bucovinei, an. IV, nr. 1(7) și nr. 2(8), 1997. Centrul de Studii Bucovina, Editura Academiei Române, București*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 117-120.
- Precop, Vasile**, *O carte document istoric: Cursul vieții mele. Memorii de Constantin Morariu*, Ed. Hurmuzachi, Suceava, 1989, An. VI, nr. 2 (22), 1999, p. 101-109.
- Purici, Ștefan**, *Visnák Ţentru bukovynoznavstva. Seria istoricina. Vâpusk perșyi, Cernivți, 1993, 192 p.*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 150-152.
- Purici, Ștefan**, *Ilie Popescu, Ion Cozmei, Drumul spre Golgota, Iași, Editura Moldova, 1994, 99 p. + 16 anexe*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 152.
- Purici, Ștefan**, *Problematica istorică bucovineană în paginile revistei „Bukovynskyi jurnal”*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 111-114.
- Purici, Ștefan**, *P. P. Bryțkyi, Ukraina u druhuvi svitovii viyni (1939-1945), Cernivți, Cerniveșkyi derjavnyi universytet, im. Iu. Fedkovycia, 1995, 114 p.*, An. III, nr. 1 (9), 1996, p. 108-110.
- Purici, Ștefan**, *Ioan Căpreanu, Bucovina: istorie și cultură românească (1775-1918)*, Iași, Editura Moldova, 1995, 142 p., An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 114-115.
- Purici, Ștefan**, *Simpozion național: „Bucovina – file de istorie”*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 128-130.

- Rachieru, Adrian Dinu**, *Ștefan Hostiuc și „jocul paradigmatelor”* (Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005), An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 211-213
- Rachieru, Adrian Dinu**, *O monografie monumentală* [Lucia Olaru Nenati, *Arcade septentrionale*, Editura Academiei Române, București, 2007, 634 p.], An. XVII, nr. 2 (66), 2010, p. 57-59.
- Suceveanu, Arcadie**, *Vasile Levițchi – poetul preatârziului* [Cuvânt înainte la cartea: Vasile Levițchi, *La izvoarele Siretului*, Editura Lumina, Chișinău, 2010, 255 p.], An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 139-146.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Al XVIII-lea Congres internațional de științe istorice (Montréal, 26 august- 3 septembrie 1995)*, An. II, nr. 3 (7), 1995, p. 108-110.
- Ștefănescu, Ștefan**, *Știință, măsură în judecarea faptelor istorice, eleganță a stilului* (*Alain Ruzé, Ukrainiens et roumains (IX-e – XX-e siucles). Rivalités carpatho-pontiques, L’Harmattan*, Paris, – Montréal, 1999, 302 p., An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 87-90.
- Tărățeanu, Vasile**, *Ion Beldeanu, Bucovina care ne doare*, Editura Junimea, Iași, 1996, 199 p., An. III, nr. 3 (11), 1996, p. 116-117.
- Tărățeanu, Vasile**, *Adrian-Dinu Rachieru, Poeți din Bucovina*, An. IV, nr. 1 (13), 1997, p. 131-132.
- Tărățeanu, Vasile**, Serafim Florea, *Un studiu necesar și util*, An. XV, nr. 4 (60), 2008, p.
- Tărățeanu, Vasile**, *Câteva considerații pe marginea unei cărți despre multiculturalism în țara Maramureșului*, An. XVI, nr. 1 (61), 2009, p. 85-94.
- Tărățeanu, Vasile**, *Noi apariții editoriale nord-bucovinene*, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 129-134.
- Tărățeanu, Vasile**, *Cartea ca o mărturie a conștiinței*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 77-83.
- Tărățeanu, Vasile**, *Timpul ca dimensiună umană* [Adela Popescu, *Între noi – timpul*, Editura Anima, București, 2010, 483 p.], An. XVII, nr. 4 (68), 2010, p. 164-166.
- Tărățeanu, Vasile**, *Pe ogorul literelor române* [*Septentrion literar*, Almanah al scriitorilor români din Cernăuți, Editura „Emma Books”, Sebeș-Alba Iulia, 2010, 215 p.], An. XVIII, nr. 1 (69), 2011, p. 155-157.
- Tărățeanu, Vasile**, *Regalul lui Mircea Lutic* [Mircea Lutic, *Arminden cu heruvimi*, Cernăuți, Editura Misto, 2011, 208 pagini]; [Mircea Lutic, *În lumina cuminecării (U sviti spovidani)*, poeme. Traducere în limba ucraineană de Vitali Kolodii, Cernăuți, Casa Editorială „Bukrek”, 2011, 88 pagini], An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 117-122.
- Toacă, Maria**, *Poezia, ca o rugăciune (Vasile Postescă, Icoane de dor (poeme), Lugoj, 1997*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 107-110.
- Toacă, Maria**, *Nandrișii prin prisma dragostei de neam și de țară* (Nicolae Corlăteanu, *Nandrișii. Povestea unui neam bucovinean*, revista „Limba română”, SRL, Chișinău, 1998, 96 p.), An. V, nr. 3 (19), 1998, p. 180-182.
- Toacă, Maria**, *Noi contribuții la limpezirea originii huțulilor (Huțulii – o minoritate din Bucovina. Pagini din istoria și cultura Bucovinei)*, redactor și editor Mugur Andronic, Suceava, 1998, 96 p.), An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 135-137.
- Toacă, Maria**, *O dovadă incontestabilă a românismului în Bucovina* (Grigore C. Bostan, *Poezia populară românească în spațiul carpato-nistrean*, Iași, Ed. Cantes, 1998), An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 133-134.

- Toacă, Maria**, *Permanențele scrisului românesc în nordul Bucovinei* (Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina. Regiunea Cernăuți, 1775-2000, Cernăuți*, Editura Alexandru cel Bun, 2000, 638 p.) An. VII, nr. 2 (26), 2000, p. 91-93.
- Toacă, Maria**, *Tăceri dezlănțuite în rana poeziei* (Recenzie la cartea: Elena Marița, *Hotarul de foc*, Editura Augusta, Timișoara, 2001, 226 p.), An. VIII, nr. 4 (32), 2001, p. 115-117.
- Toacă, Măria**, *Duh de pădure [Jumătate de mileniu întru învecinicirea lui Ștefan cel Mare: obol memorial din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*. Culegere îngrijită de Ion Filipciuc, Biblioteca *Miorița*, Câmpulung, Bucovina, 2004, 255 p.], An. XII, nr. 1 (45), 2005, p. 111-113.
- Toacă, Maria**, *Boianul sub vreme și în istorie* [Vasile Bizovi, *Boianul*, Cernăuți, Bukrek, 2005, 579 p.], An. XIII, nr. 1 (49), 2006, 130-133.
- Toacă, Maria**, *La ce bun filosofia?* [Niadi-Corina Cernica, *Eseuri de istorie a filosofiei și filosofia culturii*, Editura Augusta și Editura Artpress, Timișoara 2006], An. XIV, nr. 1 (53), 2007, p. 138-141.
- Toacă, Maria**, *Destinul românesc al Basarabiei*, An. XIV, nr. 2 (54), 2007, p. 133-135.
- Vrânceanu, Felicia**, Recenzie la cartea: Gheorghe C. Moldoveanu, *Limba română în Bucovina. Statutul socio-cultural și politic*, Editura A 92, Iași, 1998, An. VIII, nr. 1-2 (29-30), 2001, p. 159-160.

TRADUCERI

- Kolodii, Vitali**, *Versuri* (traducere din ucraineană de Mircea Lutic), An. XII, nr. 4 (48), 2005, p. 172-189.
- Lermontov, Mihail**, *Poezii* (traducere de Mircea Lutic), An. II., nr. 2 (6), 1995, p. 113-119.

COLABORATORI DIN CELĂLALT VEAC

- Teliman, Mihai**, *Ce sufăr redactorii*, An. II, nr. 1 (5), 1995, p. 46-48.

ANIVERSĂRI CULTURALE – CENTENAR LØVENDAL

- Luceac, Ilie**, *Pictorul George Løvendal*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 56-64.
- Nandriș, Ionică**, *Pictorul Gh. Løvendal*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 65-70.

DIMENSIUNI CULTURALE

- Filipciuc, Ion**, *Bustul poetului Eminescu primește...azil estetic în Câmpulung Moldovenesc*, An. VIII, nr. 3 (31), 2001, p. 66-71.
- Luceac, Ilie**, Constantin Flondor, *Însemnări pentru o nostalgie*: Putna, Suceava, Cernăuți – un arc sentimental peste timp, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 39-82.
- Luceac, Ilie**, *Reședința Mitropoliei Bucovinei și Dalmației sub ocrotirea Patrimoniului Mondial UNESCO*, An. XVIII, nr. 4 (72), 2011, p. 140-155.

DIMENSIUNI SPIRITUALE

Popa, Gheorghe, *Drepturile omului în viziunea profesilor biblici*, An. VI, nr. 1 (21), 1999, p. 81-86.

ITINERARE ARTISTICE

Luceac, Ilie, *Portretul lui Lorelai Brehoiu*, An. VII, nr. 3 (27), 2000, p. 59-61.

Luceac, Ilie, *Concertele lui Ferenc Liszt la Cernăuți. Biografia unui document uitat*, An. XIX, nr. 1 (73), 2012, p. 101-116.

OPINIA ISTORICULUI

Moisuc, Viorica, *„Moldovenism” versus „Românism” sau de ce se vrea întoarcerea la vremurile lui Roller?*, An. VI, nr. 4 (24), 1999, p. 107-121.

PAGINI DE ISTORIE BISERICESCĂ

Demciuc, Vasile M., *Biserica din Lujeni – un reper în arhitectura ecleziastică a Moldovei secolului al XV-lea*, nr. 3 (47), 2005, p. 90-98.

Luceac, Ilie, *Sfințirea picturii de la Mănăstirea Putna*, An. XVII, nr. 3 (67), 2010, p. 54-68.

Suru-Nemoianu, Adriana, *Întemeierea Mitropoliei Țării Moldovei*, An. III, nr. 2 (10), 1996, p. 54-63.

DIN ISTORIA MUZICII ROMÂNEȘTI

Bădulescu, Alexandru I., *Paul Constantinescu în universul muzicii românești și universale*, An. XVIII, nr. 2 (70), 2011, p. 83-96.

Vasile, Vasile, *Integrarea muzicii bizantine în creația enesciană*, nr. 1 (45), 2005, p. 76-96.

ROMÂNII ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ

Ștefănescu, Ștefan, *Moștenitori ai lui Ștefan cel Mare: Petru Rareș și Ștefan cel Tânăr*, An. V, nr. 1 (17), 1998, p. 3-5.

600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON A LUI ȘTEFAN CEL MARE

Rezachevici, Constantin, *A fost Ștefan cel Mare „ales” domn în aprilie 1457? Un vechi „scenariu istoric”: de la „tradiția” imaginară la realitate*, An. XIV, nr. 3 (55), 2007, p. 34-48.

ROMÂNII DIN AFARA ROMÂNIEI

Cernov, Alexandrina, *Banatul sârbesc. Argument*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 94-98.

Gătăianțu, Pavel, *Pe bulevardul eroilor naționali (poezii inedite)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 112-116.

- Longin-Popescu, Ion**, *Pământul fâgăduinței (fragment din cartea cu același titlu, în curs de apariție) [I]*, An. V, nr. 4 (20), 1998, p. 125-134.
- Longin-Popescu, Ion**, *Pământul fâgăduinței (fragment din cartea cu același titlu, în curs de apariție) [II]*, An. VI, nr. 3 (23), 1999, p. 134-142.
- Marina, Lucian**, *Societatea de Limba Română – o necesitate vitală (35 de ani de activitate)*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 107-109.
- Măran, Mircea**, *Aspecte din istoria culturală a românilor din Banatul Iugoslav în perioada interbelică*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 103-106.
- Petre, Maria**, *Românii din Valea Timocului și Unirea din 1918*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 99-102.
- Tărățeanu, Vasile**, *Comunitatea românilor din Iugoslavia*, An. V, nr. 2 (18), 1998, p. 110-111.

BIBLIOGRAFIA BUCOVINEI

- Cernov, Alexandrina, Luceac, Ilie**, *O explicație necesară*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 150-162.
- Tărățeanu, Vasile**, *Monografiile ale satelor din regiunea Cernăuți*, An. XV, nr. 3 (55), 2007, p. 136-145.
- Tărățeanu, Vasile**, *Și la Herța se tipăresc cărți*, An. XV, nr. 2 (58), 2008, p. 147-149.

SCRIITORI ÎN COTIDIAN

- Tărățeanu, Vasile**, *Eu nu sunt decât turnul de veghe al cetății... (Interviu aproape jubiliar cu scriitorul Simion GOCIU)*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 96-121.
- Tărățeanu, Vasile**, *„Scriitorul trebuie să vibreze la trecutul, la prezentul și la viitorul neamului”*, An. XVII, nr. 1 (66), 2010, p. 112-151.
- Tărățeanu, Vasile**, *„Nici un european cu cap și cu carte nu-și va ponegri geniul său național” (Interviu cu scriitorul Ion Filipciuc)*, An. XIX, nr. 3-4 (75-76), 2012, p. 127-146.
- Tărățeanu, Vasile**, *„Viața ca un solo de vioară” (Interviu cu poetul și publicistul Mihai Morăraș)*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 271-299.

NOI APARIȚII ALE SCRITORILOR NORD-BUCOVINENI

- Caba-Ghivireac, Silvia**, *În leagănul ciocârlilor*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 126.
- Ciopruga, Constantin**, *Despre Romeo Săndulescu*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 129-131.
- Ciucă, Valentin**, *Portretul unui sentiment, imaginea unei istorii*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 132-133.
- Lutic, Mircea**, *Feodor Dostoievski. Oameni sărmani. Roman*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 123.
- Lutic, Mircea**, *Ploaie de stele. Proză pentru copii și adolescenți, vol. II*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 124.
- Lutic, Mircea**, *Lev Tolstoi. Povestiri din Sevastopol*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 124.
- Lutic, Mircea**, *Ciabua Amiredjibi. Data Tutășhia. Roman, vol. I*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 125-126.
- Săndulescu, Romeo**, *Aproape sau cât mai departe*, An. XIV, nr. 4 (56), 2007, p. 127-128.

SCRISORI PRIMITE LA REDACȚIE

Scrisori primite de la acad. Mihai Patraș din Chișinău și Nicolae Bilețchi, membru corespondent al Academiei de Științe din Moldova, An. XVI, nr. 4 (64), 2009, p. 135-139.

EVENIMENT

Cleiman, Șaia, *Curaj exprimat în fapte*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 150-152.

Gherman, Marin, *Probleme și perspective pentru tineret*, An. XVI, nr. 3 (63), 2009, p. 153-156.

Hostiuc, Ștefan, (Șt. H.), *O țărancă din nordul Bucovinei premiată de Academia Română*, An. I, nr. 3, 1994, p. 172-174.

Hostiuc, Ștefan, (Șt. H.), *Un poet bucovinean premiat de Academia Română*, An. IV, nr. 4 (16), 1997, p. 108-112.

Luceac, Ilie, *Nicolae Hacman – artist emerit al Ucrainei*, An. XVI, nr. 2 (62), 2009, p. 135-137.

Tărățeanu, Vasile, *Un poet bucovinean premiat de Academia Română*, An. XX, nr. 1-4 (77-80), 2013, p. 335-336.

Ungureanu, Constantin, *Un istoric din nordul Bucovinei premiat de Academia Română*, An. X, nr. 1-2 (37-38), 2003, p. 145-148.

SUMARUL RUBRICILOR

1. EDITORIAL
2. «GLASUL BUCOVINEI» – 10 ANI DE APARIȚIE
3. IN HONOREM
4. IN MEMORIAM
5. DIALOGURI CU BUCOVINENII
6. BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE
7. BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE – CERNĂUȚI PRIMĂVARA ANULUI 1999
8. DIN ISTORIA NEAMULUI
9. PERSONALITĂȚI BUCOVINENE
10. ORAȘUL CERNĂUȚI LA 590 DE ANI
11. ORAȘUL CERNĂUȚI LA 600 DE ANI
12. CRONICA VIEȚII CERNĂUȚENE
13. CONGRESUL AL IV-LEA AL INTELECTUALITĂȚII ROMÂNEȘTI DIN REGIUNEA CERNĂUȚI, Învățământul în limba română: realizări, probleme, perspective (17 decembrie 2005)
14. ANIVERSĂRI CERNĂUȚENE
15. DIN VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ ȘI CULTURALĂ A ORAȘULUI CERNĂUȚI
16. CĂLĂTORI STRĂINI DESPRE BUCOVINA
17. TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ
18. POEZIE. PROZĂ
19. EMINESCIANA – 2000. POEZIE. PROZĂ
20. EMINESCIANA – 2011

21. FESTIVALUL DE POEZIE „ILIE MOTRESCU”
22. TINERI POEȚI BUCOVINENI
23. ARHIVA BUCOVINEI
24. CERCETĂRI SOCIOLINGVISTICE
25. CERCETĂRI LINGVISTICE COMPARATIVE
26. PROBLEME DE LINGVISTICĂ
27. REFLECȚII PEDAGOGICE
28. CRONICA LIMBII
29. LITERATURA ROMÂNĂ ÎN ȘCOALĂ
30. ȘCOLILE DE VARĂ – ABORDĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI DIDACTICE
31. CERCETĂRI SOCIO-MEDICALE
32. DOCUMENTE
33. RESTITUIRI
34. MEMORII
35. ARTĂ. FOLCLOR. ETNOGRAFIE
36. ESEURI
37. EVOCĂRI
38. ANUL CIPRIAN PORUMBESCU
39. DRAGOȘ VITENCU: 90 DE ANI DE LA NAȘTERE
40. CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE
41. TRADUCERI
42. COLABORATORI DIN CELĂLALT VEAC
43. ANIVERSĂRI CULTURALE – CENTENAR LØVENDAL
44. DIMENSIUNI CULTURALE
45. DIMENSIUNI SPIRITUALE
46. ITINERARE ARTISTICE
47. OPINIA ISTORICULUI
48. PAGINI DE ISTORIE BISERICESCĂ
49. DIN ISTORIA MUZICII ROMÂNEȘTI
50. ROMÂNII ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ
51. 600 DE ANI DE LA URCAREA PE TRON A LUI ȘTEFAN CEL MARE
52. ROMÂNII DIN AFARA ROMBNEI
53. BIBLIOGRAFIA BUCOVINEI
54. SCRITORII ÎN COTIDIAN
55. NOI APARIȚII ALE SCRITORILOR NORD-BUCOVINENI
56. SCRISORI PRIMITE LA REDACȚIE
57. EVENIMENT

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale de istorie, literatură și cultură, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, prezentări de carte, conferințe sau alte materiale de actualitate ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile, însoțite de un rezumat (1/2 – 1 pagină) în limba română sau engleză, vor fi extinse până la maximum 25-30 de pagini. Materialele se vor culege în Microsoft Word, 14 pt. Textele vor fi prezentate în format electronic (CD, stick) sau pot fi trimise prin e-mail, ca fișiere atașate.

Studiile care nu sunt tehnoredactate corect în limba română, cu semnele diacritice respective, cât și cele scrise de mână nu vor fi luate în discuție spre publicare. Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic. Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate parțial sau integral în alte reviste, cele care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Autorilor le revine în exclusivitate responsabilitatea pentru conținutul materialelor.

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și orașul de reședință. Referințele bibliografice se vor face prin numere în text, notele necesare fiind așezate la sfârșitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, indicând pagina din care a fost extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziția a doua.

Fotografiile (ilustrațiile, desenele, figurile, tabelele) se vor realiza cu programe informatice respective, în alb-negru, cu un contrast accesibil publicării. Abrevierile și acronimele se explică atunci când apar pentru prima dată în corpul textului.

Autorii sunt rugați de asemenea să ne transmită și câteva date esențiale despre activitatea lor științifică și publicațiile mai importante (titlul științific, funcția, locul de muncă, localitatea, țara, datele de contact: telefon, e-mail etc.), pentru a le prezenta la sfârșitul volumului.

Adresele redacției:

Cernăuți, Ucraina

Editura *Alexandru cel Bun* (pentru revista „Glasul Bucovinei”)

Str. 28 iunie, nr. 44, cam. 105

Tel./fax 0038 372 / 90 30 43

Telefon mobil, Ucraina: +380990731246.

Editura *Alexandru cel Bun*, pentru revista „Glasul Bucovinei”

Redactor-șef Alexandrina Cernov

E-mail: alex_cernoff@yahoo.com

Adresa poștală: Str. 28 iunie, nr. 44, cam 105

Cernăuți, 58000, Ucraina.

București, România

Institutul Cultural Român (pentru revista „Glasul Bucovinei”)

Str. Aleea Alexandru, nr. 38,

011824 București, România

Coordonator proiect: Mădălina Marcu

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

TO CONTRIBUTORS

Authors are invited to send us original studies in the fields of history, literature and culture, essays, literary texts, and reviews of published volumes or magazines, particularly on the subject of Bucovina or relating to authors from Bucovina, and book presentations, lectures or other materials of topical interest that fall within the other headings of the review.

We regret that unpublished manuscripts cannot be returned. Studies or essays shall extend to a maximum of 25-30 pages and shall include a summary (1/2 – 1 page) in Romanian and English. Materials shall be typed up using Microsoft Word. Texts in electronic format can be sent via e-mail as attached documents.

Articles that have not been drafted correctly in Romanian with all the necessary diacritical marks and handwritten texts and summaries will not be considered for publication. The drafting of manuscripts shall follow the standards laid out by the 2007 edition of *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, and the 2005 edition of *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, Editura Univers Enciclopedic. Proposed articles that have been wholly or partly published in other reviews and those that do not have the pertinent academic content and up-to-date and relevant bibliographical apparatus shall be rejected.

Authors bear exclusive responsibility for the content of materials.

The title of articles shall be written in capital letters and shall be followed by the name of the author and his or her town of residence. Bibliographical references shall be made either by using numbers in the text, with the necessary notes positioned at the end of the work in the order in which they are referred to, indicating the page on which the quotation appears respectively. Volume numbers shall be indicated using Roman numerals, in the second position.

Photographs (illustrations, drawings, figures, tables) shall be produced using the appropriate computer programmes and shall be in black and white, with a contrast suitable for print publication. Abbreviations and acronyms shall be explained where they appear for the first time in the body of the text.

Authors are likewise requested to send us a few essential details about their academic activity and important publications (academic title, position, place of work, country, contact details: telephone, e-mail etc.), in order for these to be presented within the issue.

The address of the editorial offices

Chernivtsi, Ukraine:

Alexandru cel Bun Publishing House (for „The Voice of Bucovina“ review),

str. 28 iunie, nr. 44, cam. 105

Tel./fax: 0038 0372/ 90 30 43

Tel. mobil Ukraine: +380 990 731 246

Editor-in-chief: Alexandrina Cernov

E-mail: alex_cernoff@yahoo.com

Postal address: str. 28 iunie, nr. 44, cam. 105

Chernivtsi, 58000, Ukraine

Bukarest, Romania:

The Romanian Cultural Institute (for „The Voice of Bucovina“ review), str. Aleea

Alexandru, nr. 38, Bucharest, Romania

011824 Bukarest, Romania

Project manager: Mădălina Marcu

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

Bun de tipar: 2014
Apărut: 2014
DTP: Marin Gherman

Tipărit la
S.C. MAGIC PRINT S.R.L.